

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

DISERTAČNÍ PRÁCE

2011

PETR PILER

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

**VLIV PARTNERSKÉHO ROZPADU NA MANŽELE A JEJICH
POTOMKY V POJETÍ URSE BAUMANNA A JEHO PREVENCE**

DISERTAČNÍ PRÁCE

Autor: Mgr. Petr Piler

Školitel: Prof. Dr. Josef Dolista, Ph. D., Th. D.

2011

Vliv partnerského rozpadu na manžele a jejich potomky v pojetí Urse Baumanna a jeho prevence

Urs Baumann dobře artikuluje proměny společenských funkcí manželství a rodiny především na trhu práce, v napětí mezi tradicí a emancipací manželských a rodinných vzorů a doporučuje jasné rozhodnutí partnerů při vstupu do manželství. V práci s rozvedenými partnery klade důraz na velkou trpělivost a podporu především v souvislosti s trhem práce a novým zařazením do společnosti. Společnost vyvíjí velké úsilí o větší kvalitu života a jeho stálé prodlužování u každého jedince. I život v manželství by si zasloužil, aby netrval krátce. Jestliže bylo manželství předčasně ukončeno, ještě za života manželů nese trvalou odezvu v životě rozvedených manželů i dětí, které z manželství vzešly. Rozvod, kromě případů asociálního a delikventního chování, má negativní dopad na celou původní rodinu a snad na všechny oblasti života. Dospělí ztrácejí oporu a podporu partnera, někdy se odtáhnou i mnozí společní přátelé bývalého manželského páru a přikloní se k jednomu z rozvedených partnerů. Objevuje se často velká ekonomická nejistota, zvláště u žen samoživitelek, které nesnadno získávají zaměstnání. Obtížné často bývá vymáhání výživného u druhého rodiče. Muži si stěžují na ztížený kontakt s dítětem, nezřídka jeho programování proti vlastnímu otci a vzniká syndrom zavrženého rodiče. Nemálo mužů hodnotí svůj porozvodový stav jako stav až nesnesitelné samoty. Rozvod má u nemalého počtu účastníků dopad na zdraví zvláště v oblasti psychosomatického onemocnění. Děti má pod zvláštní ochranou oddělení sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), které se snaží předejít rozvodovým psychickým poškozením u dětí. Mnohé děti prožívají strach z odloučení a bojí se, že když už přišly o jednoho rodiče, tak mohou přijít i o druhého. Ztráta otce nebo matky jim většinou přináší i vývojové těžkosti v oblasti genderové identity. U dětí z rozvedených manželství se projevují výchovné problémy, zvýšená kriminalita, delikvence, sklon ke konzumaci drog a častější suicidální chování. O děti je v mnohém v porozvodové situaci postaráno, dospělým zřetelně schází poradny pro partnery po rozvodu se zaměřením na syndrom zavrženého rodiče. Po právním rozvodu má následovat dále psychologický rozvod, který uzavírá rozvodový proces a má mnohem

delší a neméně bolestnější průběh než právní rozvod. Partneři při rozvodu i po něm musí, pro mnohé překvapivě, pracovat s přitažlivými a odpudivými vztahovými silami. V oblasti sociální práce je dobře známá sociální práce s rodinami v rozvodu nebo sociální práce s osamoceným rodičem. Velmi slibným se jeví preventivní program sanace rodiny, který má pomáhat předcházet rozvodům. Do tohoto programu je zahrnuta pomoc s vedením domácnosti v oblasti ekonomické a právní až po názorovou formaci jednotlivých členů rodiny a porozumění potřebám dítěte. Stále více se prosazuje biopsychosociální přístup ke klientovi jako celistvá pomoc, zvláště v situaci manželské nebo rodinné krize. Včasná a vhodná krizová intervence může mnohé zachránit a předejít manželskému nebo rodinnému krachu. „Popelkou“ v přístupech k rozvodu je zřejmě etický pohled, který by mohl mnohé usnadnit. Velmi by pomohlo zachování vzájemné úcty a zřeknutí se msty, ochota k odpuštění, zřeknutí se pomluvy a nactiutrhání na adresu druhého rodiče a zachování maximální pravdivosti, spravedlnost v materiálním rozdělení a zřeknutí se chamtivosti, zachování úcty k širšímu příbuzenstvu, respekt k otcovství a mateřství u společných dětí. V rovině prevence by se mohly odehrávat pravidelněji přípravy na partnerství a rodičovství ve školách, centrech pro mládež a dalších volnočasových a výchovných centrech, nesené zážitkovými programy, spojené s přítomností odborníků, případně doplněné svědectvím „úspěšných“ manželů. Rozvodová problematika si zaslouží zvláštní pozornost už proto, že se dnes týká už 50% populace a bude zřejmě v budoucnu ovlivňovat život a formování dalších generací.

Impact of a partnership break-up on the spouses and their children, as interpreted by Urs Baumann, and its prevention

Urs Baumann articulates the changes in the social functions of marriage and family mainly on the labour market in terms of the tension between traditions and emancipation of the models of marriage and family well and recommends a clear decision by partners when getting married. When working with divorced partners he stresses great patience and support mainly in connection with the labour market and new position within the society. The society makes great effort to improve the quality of life and to lengthen the life of every individual. Life in marriage would also deserve not to be short. If a marriage is prematurely terminated during the lifetime of the spouses, it has a permanent response in the life of the divorced spouses and the children born in their marriage. In addition to asocial and delinquent behaviour, a divorce has a negative impact on the entire original family and on almost all spheres of life. The adults lose the support from their partners and sometimes even the support from their common friends, many of whom draw away and attach to one of the divorced partners. Large economic uncertainty is often experienced especially by single mothers who obtain employment with difficulties. Recovery of alimony from the other parent is also found difficult in many cases. Men complain about a hindered contact with their children and frequent programming of the children against their father, resulting in the parent alienation syndrome. Not a few men regard their post-divorce state as a state of almost unbearable loneliness. A divorce has an impact on health of a considerable number of people in particular in the area of psychosomatic diseases. Children obtain special protection from the Children Social and Legal Protection Department (OSPOD) that endeavours to prevent occurrence of divorce-induced mental damage in children. A large number of children suffer from anxiety about separation and are afraid of losing also the other parent, in addition to the first one. Loss of father or mother often brings about development difficulties encountered by the children in the area of gender identity. Children from divorced marriages show educational problems, an increased crime rate, delinquency, inclination to drug consumption and more common occurrence of suicidal behaviour. Children obtain post-divorce care in many respects but adults clearly miss

advice centres for partners after a divorce, focused on the parent alienation syndrome. A legal divorce is followed by a psychological divorce which concludes the divorce process and has a longer and not less painful course than a legal divorce. During and after the divorce the partners have to work with attractive and repulsive relationship forces, which may sound surprising for many people. In the area of social work we know well the social work with families undergoing a divorce and the social work with lonely parents. A preventive program of family sanitation that is intended to contribute to prevention of divorces appears to be very promising. This program includes assistance in housekeeping in economic and legal terms, the opinion formation of individual family members and understanding a child's needs. A biopsychosocial approach to a client, as an integral assistance in particular in a matrimonial or family crisis, has been increasingly applied. Timely and appropriate crisis intervention may save much and may prevent a matrimonial or family failure. A disregarded view in divorce approaches is obviously the ethic view that might facilitate many things. Maintenance of mutual respect, refraining from revenge, willingness to forgive, abstention from calumniating and slandering the other parent, maintenance of maximum truthfulness, fairness in the material division, abstention from greed, maintenance of respect to the extended family members, and respect to fatherhood and motherhood with regard to the common children would be very helpful. In terms of prevention, preparation for partnership and parenthood in schools, youth centres and other leisure-time and educational facilities could take place rather regularly within the scope of experience programmes involving attendance of experts and perhaps even witnesses of "successful" spouses. The issue of divorces deserves special attention also because it concerns as many as 50 % of the population at present and is likely to affect the life and formation of further generations in the future.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma „Vliv partnerského rozpadu na manžele a jejich potomky v pojetí Urse Baumanna a jeho prevence“ vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své disertační práce, a to v nezkrácené podobě / v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích

Mgr. Petr Piler

Poděkování:

Děkuji školiteli disertační práce Prof. Dr. Josefu Dolistovi, Th. D., Ph. D. za vedení mé práce, za jeho cenné rady a připomínky.

Obsah

1. Teoretická část	9
1.1 Současný stav partnerských vztahů.....	9
1.1.1 Manželství	9
1.1.2 Rodina.....	11
1.1.3 Rozvod.....	14
1.1.4 Rozvodovost	15
1.2 Urs Baumann a jeho vliv na chápání partnerství	16
1.2.1 Bibliografie	16
1.2.2 Manželství – staré vzory, ale nové životní formy.....	16
1.2.3 Oddaný, oddaná.....	19
1.3 Právo a rozvod.....	20
1.3.1 Příčiny rozvratu	20
1.3.2 Pokus o smír.....	20
1.3.3 Zamítnutí žaloby a rozvod	21
1.3.4 Rozvod „po dohodě“	21
1.3.5 Předpoklad rozvodu podle §24a zákona o rodině	21
1.3.6 Styky dítěte s druhým rodičem.....	21
1.3.7 Právně sociologický pohled rozvodu.....	22
1.3.8 Perspektiva	27
1.4 Sociální práce s rodinou	29
1.4.1 Potřebnost sociální politiky, sociální správy, sociální práce a sociálních služeb	29
1.4.2 Rodina jako objekt sociální politiky státu.....	29

1.4.3	Služby pro děti a rodiny	30
1.4.4	Sociální práce s osamocenými rodiči	33
1.5	Rozvod a jeho dopad na zdraví	34
1.5.1	Člověk ve zdraví a nemoci.....	34
1.5.2	Psychosomatika	35
1.5.3	Biopsychosociální a spirituální (celostní) přístup.....	35
1.5.4	Příčiny vzniku psychosomatických potíží.....	36
1.5.5	Psychosomatické potíže dětského věku	37
1.5.6	Krize a tabulka životních událostí.....	38
1.5.7	Krize, tělo, vznik či posílení nemoci	38
1.5.8	Zátěž a únavový syndrom	39
1.5.9	Terapeutická práce s psychosomaticky nemocnými.....	39
1.6	Psychologie rozvodu	39
1.6.1	Podmínky fází.....	40
1.6.2	Fáze latentní	41
1.6.3	Fáze spouštěcí	42
1.6.4	Fáze asymetrického rozhodnutí.....	43
1.6.5	Fyzické odloučení a fantazijní fáze.....	43
1.6.6	Paradoxní fáze	44
1.6.7	Obnovení vztahu – hledání staronové identity	44
1.6.8	Ustrnutí v rozpadlém vztahu.....	45
1.6.9	Konec vztahu – navazování nových vztahů.....	45
1.6.10	Kdy je rozvod zřejmě nutný.....	46
1.6.11	Kdy je možné snad rozvod odvrátit	46

1.6.12	Co se děje kolem rozvodu s dítětem	46
1.7	Etický pohled	47
1.7.1	Hodnoty nebo ctnosti	48
1.7.2	Etika heterosexuálních vztahů	49
1.7.3	Etika rozvodu	53
1.8	Vliv partnerského rozpadu na děti	54
1.8.1	Strach z odloučení	54
1.8.2	Nevlastní rodič	54
1.8.3	Ztráta některého z prarodičů	55
1.8.4	Ztížená identifikace se socializačními rolemi a problémy s identitou	55
1.8.5	Delikvence	56
1.8.6	Drogy	56
1.8.7	Suicidální chování	56
1.8.8	Ochrana před asociálním rodičem	57
1.8.9	Nebezpečí sexuálního chování mezi nevlastními sourozenci	57
1.9	Vliv partnerského rozpadu na dospělé	57
1.9.1	Ztráta opory a podpory partnera	57
1.9.2	Ztráta podpory a odklon mnohých společných přátel a části rodiny	58
1.9.3	Ztráta širšího ekonomického zázemí	58
1.9.4	Znevýhodnění rozvedených žen na trhu práce	58
1.9.5	Nedostatečná podpora a stimulu generové totožnosti	58
1.9.6	Nová životní situace a stav samoty	59
1.9.7	Komplikovaný styk s potomkem	59
1.9.8	Ztráta sebevědomí a sebeúcty	59

1.9.9	Ochrana před promiskuitním a asociálním jednáním partnera.....	59
1.10	Prevence rozvodu	60
1.10.1	Dobrá volba životního partnera	60
2.	Cíle práce a hypotézy	65
2.1	Cíl práce	65
2.2	Hypotézy	65
3.	Metodika výzkumu.....	66
3.1	Metody výzkumu	66
3.2	Metodický postup výzkumu, výzkumný soubor a technika sběru dat	66
4.	Výsledky výzkumu.....	69
4.1	Kvalitativní část výzkumu.....	69
4.2	Kvantitativní část výzkumu.....	91
4.3	Výsledky statistického zpracování výzkumu	151
5.	Diskuze.....	165
5.1	Diskuze ke kvalitativnímu výzkumu.....	165
5.2	Diskuze ke kvantitativní části výzkumu.....	167
5.3	Diskuze ke smíšenému výzkumu	171
6.	Doporučení pro praxi a prevence v praxi	178
7.	Závěr.....	179
8.	Seznam použitých zdrojů.....	181
9.	Klíčová slova.....	192
10.	Seznam zkratk	193
11.	Seznam příloh.....	194

Úvod

Pro člověka je největším darem a hodnotou jeho vlastní život. Ten se odvíjí v konkrétních podmínkách a vztahových souvislostech. Každý jedinec má svá nezadatelná lidská práva, jako je právo žít v míru, mít účast na společenských dobrech, na vzdělání, na podporu v oblasti zdraví, právo na osobní důstojnost a kvalitu života, právo na zdravý vývoj.

Život od začátku až do konce je čímsi posvátným a vždy úctyhodným. V každé životní etapě si zaslouží podporu a pomoc. Již od prenatálního období se v oblasti lékařské diagnostiky a terapie vykonalo nesmírně mnoho. Aktivně se vyhledávají faktory, které by mohly ohrozit, případně znemožnit zdravý vývoj jedince. V péči o mládež je významná oblast prevence kriminality, delikvence a vůbec nežádoucího chování. Daří se stále více práce s rizikovými skupinami, s uživateli drog, s nezaměstnanými či bezdomovci, s uprchlíky. Díky sociálním službám se poskytuje konkrétní pomoc společensky znevýhodněným osobám s cílem zlepšit kvalitu života, případně předejít společenskému vyčlenění.

Vztahová síť, do které se jedinec rodí, kde má zázemí, která nejvíce ovlivňuje jeho dobrý vývoj a odkud nakonec v ideálním případě opouští tento svět, je tím nejcennějším. Jsou-li vztahy postavené na konkrétních etických základech, mají naději na svoji trvalost. Je-li život žitý v pevných poutech a jsou-li to pouta rodiny, mnohé je mu v životě usnadněno. Žije s pocitem zázemí a „krytých zad“. Život v kvalitní rodině je asi tím nejlepším předpokladem pro zdravý vývoj a nakonec důstojný odchod.

Rodina je prvním místem socializace a přípravou na život. V rodině se budují základy naděje proti skleslosti, otupělosti, apatii, proti úzkosti, strachu a panice. Jestliže člověk objevuje nadějnou cestu k cíli, rodí se radost a s ní přichází životní pohoda a pocit smyslu života. Výchova a formování v rodině jsou pro život nenahraditelné. Zážitky z dětství jsou stálou bankou vzpomínek, ke kterým je možné se vracet v pozdějším životě v dobách nezdaru. V rodině se člověk učí praxi pozitivní psychologie, ke které patří empatie a altruismus, láska, přátelství, moudrost, morální

motivace, residence, sebeocení, vděčnost a nakonec i spiritualita. Každá rodina potřebuje oduševňování a starost nejen o hmotné zázemí.

Prevence rozvodů je pro všechny velkým úkolem. Možná nejúčinnější prevencí je podpora rodiny. Jak daleko jsme se dostali v podpoře rodiny? Nakolik je rodina skutečným předmětem zájmu? Můžeme se setkat se steskem početných rodin, zvláště na trhu práce a v oblasti bydlení. Jsou-li dnes praxí malé nukleární rodiny, pak děti nemají sourozence a schází jim nezřídka i kontakt s předchozí generací. Rodiny pak jsou bez kořenů a bez tradice a ve své až přílišné samostatnosti jsou velmi křehké. Děti bez sourozenců nejsou připraveny tolik na práci ve skupině, neumí si nahrávat a mají problémy i s odpouštěním.

Často se před rozvodem nevyužije všech prostředků k záchraně manželství. Nevyhnutelných rozvodů je 12%, což je vzhledem k současné praxi téměř 60% rozvodů velký rozdíl. Velkým tématem v životě člověka je krize. Manželskou krizi často předchází osobnostní krize, která aktivuje potom i krizi vztahovou. Sociální práce, poradenské služby je dobré zavčas nasměrovat k této pomoci. Jsou známy metody případové studie, poradenství, krizová intervence, mediace či práce se skupinou nebo streetwork.

Jestliže krize přeroste v rozvod, pak je to kardinální problém mravní, psychologický, zdravotní, výchovný i ekonomický. Rozvod dnes už patří ke statistické kulturní normě, v Praze postupně rozvodovost přerůstá 50%. Pravděpodobnost rozvodu je největší v prvních letech manželství, mezi 2. a 4. rokem. Příčin rozvodů je více. Jistě se mění funkce manželství. Majetek již není pojátkem, i když při rozvodovém dělení často „teče krev“, je spíše výrazem citového konfliktu. Ani děti nejsou existenčně závislé na trvání manželství. Zůstanou-li s matkou, otec platí výživné, které je možné i soudně vymáhat. Mnozí rozvod nechápu ani jako škodlivý. Morální cítění společnosti je k rozvodu velmi tolerantní. Doba, kdy samo uzákonění rozvodu bylo neslychaným požadavkem, těžce prosazovaným proti autoritě církevní i světské i proti veřejnému mínění, je již minulostí. Manželství může mít velký význam pro duševní zdraví a citovou pohodu a to je velkým argumentem proti rozvodům. Tento argument ještě

nedostatečně ovlivňuje rozvodové rozhodování. Mravní výchova je málo účinná. Od erotiky a sexuality jako zdrojů životního uspokojení se očekává neúměrně mnoho a každé zklamání navozuje výměnu partnera. Oslabení tradičních společenství (rod, obec) a dominující městský způsob života (tzv. urbanizace) vedlo k oslabení monogamní morálky.

Kdo chce za této situace žít ve stabilním, spokojeném manželském společenství, a to hned na první pokus, musí překonávat ve svém individuálním životě rozkladné vlivy a hledat nové zdroje vitality manželského a rodinného společenství. Je dobré připomenout, že rozvod je většinou horší volba než život s ne úplně ideálním partnerem. Žádné manželství není bez problémů. Manželství jako instituce je slabé a málo chráněné. Jestliže není začleněno do širšího příbuzenstva, širšího společenství přátel, či nějakého církevního společenství, je na tom mnohem hůře. Osamocení jedinci, osamocené páry bez živých tmelících vazeb jsou nemocí doby. I do manželství vstoupí všednost, a to i do intimního života. S všedností se vrací problémy, které jsme měli se sebou a kterým jsme na čas unikli. Otevřené manželství je lepší než uzavřené. Manželé potřebují trávit i část volného času odděleně, platí listovní tajemství. Společné peníze jsou dobrá věc, ale každý potřebuje i své peníze, ze kterých se nemusí zodpovídat. Jestliže se manželé naučí žít spolu i vedle sebe, stane se jejich manželství jejich radostí i chválou a přinese velké dobro i dětem.

Začnou-li se bortit vztahy, časem se začne bortit všechno. Ne vždy jen profesionální pomoc, ale někdy i malá pomoc od nejbližších, poskytnutá vhodným způsobem, může být zachraňující.

1. Teoretická část

1.1 Současný stav partnerských vztahů

1.1.1 Manželství

„Manželství je obvykle společensky uznávaný, legalizovaný sexuální vztah mezi dvěma nebo více partnery opačného pohlaví, o kterém se předpokládá, že se dříve či později stane základem rodiny. Legalizace „normálního“ manželství se provádí většinou sňatkem, který bývá spojen (ne nutně) s určitými rituály, jež jej předcházejí (námluvy, zasnoubení), i které jej provázejí (svatba). Dodávají manželství společenskou vážnost a zároveň naznačují jeho budoucí společenské a ekonomické postavení. Manželé se stávají příbuznými na nepokrevním základě a každý z nich získává další příbuzné, kteří patřili původně k partnerovi. Naplní-li se společenský smysl manželství založením rodiny, zůstává manželství jedním z jejich nosných vztahů. Kvalita manželského vztahu ovlivňuje i kvalitu vztahů k dětem i dětí navzájem a dětí k rodičům.“ (Velký sociologický slovník, 1996, str. 590)

Národní zpráva o rodině z roku 2004 nahlíží na manželství jako na proces permanentního vzájemného přizpůsobování partnerů, kteří se učí svým rolím, modifikují je a přijímají nové role (roli rodičů, později prarodičů). Přitom se musí vypořádat s každodenními stereotypními činnostmi i s mezními životními situacemi.

Manželství je specificky intimní stav udržovaný tím, že dospěje k více či méně trvalé kohezi. Takové manželství členy rodiny stmelí a je základem jejich spokojenosti. Pokud dojde k narušení manželské soudržnosti, příp. ke krizovému stavu, nastává často krize celého rodinného společenství a rozpadá se nejen manželství, ale i rodina. (Národní zpráva o rodině, 2004)

Uzavřením manželství vzniká celá nová domácnost, nová ekonomická jednotka vyžadující společné hospodaření. Někdy přerůstá ve výdělečnou jednotku, ve které je důležitá dělba pracovních rolí manželů. Ale i v běžné rodině je pro zajištění koordinovaného chodu této primární společenské skupiny dělba manželských rolí

nezbytná, zahrnuje především péči o děti (zodpovědnost za ně), ale často i péči o staré a nemocné příbuzné. (Možný, 2002)

Kulturně historický základ manželství našeho typu vychází z římského rodinného práva a později z křesťanské manželské doktríny, která přísně preferuje monogamní manželství a střeží jeho nerozlučitelnost. V rámci této doktríny je manželství považováno Bohem za posvátný svazek. V dnešní době je manželství uzavíráno převážně na základě individuální svobodné volby, často motivované citovým vztahem - láskou. I přes to, že rozhodující úloha a vliv rodičů na tuto volbu jsou systematicky potlačovány, existují stejně jako další sociální bariéry a regulativy. Při výběru partnera se stále projevují tendence směřovat výběr k tomu, co je sociálně podobné a blízké. (Matoušek, 2003)

Zvláštní oblastí rodinného práva, které upravuje elementární manželská práva a povinnosti, je sociologické zkoumání jeho konsekvencí. Mezi ně patří vzájemný monopol nad sexuálním životem a legalita otcovství a mateřství. Uzavřením manželství manžel tradičně získává právo na domácí služby manželky, ona naopak na manželovy ekonomické služby, popřípadě na zajištění vlastní obživy. Oba dva pak většinou získávají společné právo disponovat narůstajícím majetkem, jsou povinni nést společně následky případných majetkových ztrát, vytvořit majetkovou základnu pro své děti. Na všechny tyto oblasti jsou vyvíjeny různé sociální nátlaky, je potřeba vyrovnat se s novými sociálními situacemi, které souvisejí s očekáváním společnosti při plnění manželských práv a povinností. (Eriksen, 2008)

Sociologové a demografové sledují jak začátek, tak i průběh manželství a také jeho ukončení. Vdovecký stav se zkoumá jak z hlediska statusu a prestiže daných předchozích manželství, tak také z hlediska možnosti uzavření dalšího manželství. Rozluka manželství, tzv. rozvod, která se v křesťanských zemích prosadila v moderní době, je chápána jako jedno z řešení manželských konfliktů a krizí manželství, ale zároveň také jako labializace manželství jako společenské instituce. Mluví se o krizi manželství, která vyvolává krizi rodiny. Opakované sňatky jsou důkazem toho, že manželství jako reálně prožívaný rodinný stav má stále vysokou individuální i společenskou hodnotu, a to i přesto, že moderní společnost legitimovala i tzv.

nesezdané soužití. Lidé převážně preferují právně legalizované manželství, protože v něm vidí větší záruku vzájemné odpovědnosti, životní jistotu a ekonomický i společenský základ výchovy dětí, fungování plnohodnotné rodiny. (Maříková, 200)

1.1.2 Rodina

„Rodina je obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického rodu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje. Existuje několik přístupů ke studiu rodiny.“ (Velký sociologický slovník, 1996, str. 940)

„Z hlediska biologicky-reprodukčního se rodinou zabývá demografie. Za podstatné považuje to, že všechny formy vnitřních vztahů rodiny i jejich vztahů navenek jsou úzce vázány na biologické procesy, jejichž mezníky, individuální zrod člověka, dosažení dospělosti (projevující se dispozicí k tzv. prokreativnímu chování) a smrt určují rodinný cyklus. Ve společnosti přežívají i individua mimo rodinu, ale rodina vytváří optimální podmínky pro to, aby jednotlivci i společnost zachovali svou biologickou kontinuitu, aby se reprodukovali. Z tohoto hlediska tedy hlavní úlohou rodiny je zajišťovat rození dětí a péči o ně v době jejich nesoběstačnosti, a to pomocí obecně sdílených vzorů chování. Rodina je doménou tzv. reprodukčního chování, které vyrůstá z biologických a sociologických procesů.“ (Velký sociologický slovník, 1996, str. 940)

Sociologie a sociální antropologie jsou společenské vědy zabývající se rodinou především jako společenskou skupinou, primárně vývojově i svým postavením ve společenské struktuře. Variabilita rodinné skupiny může být v její velikosti, ve vnitřním členění i vazbách navenek. Ve všech dosud známých typech společnosti zůstává prokázaným základem dyadický pár složený z muže a ženy, tzn. nějaká forma manželství, vztahy rodičovství a sourozenectví. Rodina je tedy v zásadě postavena na sexuálním partnerství trvalejšího rázu a na příbuzenství. Tzv. rodinné role, v nichž se uskutečňují užší rodinné vztahy, jsou rolemi univerzálně rozšířenými a lze je najít

ve všech typech společnosti, jedná se o role manžela, manželky, otce, matky, syna, dcery, bratra, sestry. (Sokol, 2002).

Rodinná skupina tvořící společnou domácnost a skládající se z rodičů a jejich vlastních, eventuálně adoptovaných dětí byla nazvána „*nukleární rodinou*“ (také jadernou, manželskou, elementární, základní, synkretickou apod.) Jde o malou, intimní, relativně uzavřenou skupinu, v níž převažují bezprostřední důvěrné osobní kontakty, silně motivované pudově a citově. Skupina je ale charakterizována i společenskými zájmy a vysokým stupněm solidarity. Kromě nukleární rodiny se často hovoří o širší rodině, ta se prakticky kryje s širším okruhem příbuzenství. Širší rodinou je chápána například tzv. třígenerační rodina, skládající se z nukleární rodiny rodičů a alespoň jedné nukleární rodiny dítěte. (Národní zpráva o rodině, 2004)

Z pohledu sociologů je rodina také součástí *sociální struktury každé společnosti*, respektive je tato spíše souborem rodin než souborem jednotlivců. Mezi rodinami a společností jako celkem je vzájemná úzká životně existenční závislost, která vede každou společnost k úsilí zajistit určitou shodu společenských a rodinných zájmů. Historie ukazuje, že prostředky k tomu používané jsou velmi rozdílné, od nepřímých nátlaků přes příkazy a zákazy až k násilí. V novodobější industrializované společnosti se rodina stala prostředkem ideologizace a posvátným nástrojem, díky kterému hlásají a prosazují vlády např. svůj zájem na rozvoji populace, jehož pravé důvody jsou ekonomické a vojenské. Stát je povinen rodinu chránit. (Možný, 2002)

Další ze sociologických a také sociálně psychologických přístupů nahlíží na rodinu jako na *sociální prostředí*, sociální kontext vývoje jedince. Rodina je pro dítě většinou základním socializačním prostředím a po celý život je člověku významnou referenční skupinou. Rodina, do které se dítě narodí a vyrůstá v ní, je jeho „orientační rodinou“. Členem další rodiny, „rodiny reprodukční“, se podle Warnera stává člověk tím, že jako dospělý založí manželství a zplodí dítě. (Možný, 2002) Přes narůstající počet samovychovatelů zůstává rodina nejdůležitější sociální instancí. Nejdůležitější výchovné úkoly nemohou být přeneseny na školu, která už vůbec nemůže přinášet emoční teplo. (Baumann, 2007) Rodina tedy především znamená příbuzenství, rezidenci, interakce a emocionální blízkost. (Skupnik, 2010)

V návaznosti na předchozí přístupy studuje sociologie a sociální kulturní antropologie rodinu jako základní společenskou *instituci, která vytváří vzory chování* uspořádané kolem koncepce nebo ideje vycházející z určitých hodnot, cílů, omezení a jiných stimulů organizované aktivity. Rodinné skupiny vyvíjejí na základě individuálních pohnutek a rozhodnutí nejrůznější aktivity, které přesahují svými důsledky rámec konkrétní skupiny a ve svém úhrnu zásadně ovlivňují i společnost jako celek. I veškerá skrytá rodinná intimita, každodenní i sváteční, vědomé i nevědomé praktiky, které obyčejně charakterizují rodinné chování, mají vyšší „nadorodinný“ význam. Rodina jako instituce tvoří základnu vzniku a změny společenských systémů hodnot a norem. Tzv. orientační rodina je tedy schopna vytvářet již zmíněný socializační základ osobnosti a poskytovat jedinci určitý sociální a kulturní kapitál, který ovlivňuje nejen jeho mobilitní dráhu, ale i to, jakou „reprodukční rodinu“ si v budoucnu založí. (Eriksen, 2008)

Při posuzování postavení a funkce rodiny je významné hledisko ekonomické, z kterého je rodina chápána jako *domácnost*, tj. skupina lidí žijících ve společném obydlí a společně si opatřující minimálně potravu. Z historického hlediska tato skupina vykonávala stále více diferencované činnosti, ujímala se funkcí významných pro širší společnost, a tím tak na ni uplatňovala vliv. Ruku v ruce probíhalo upevňování institucionálního a ekonomického charakteru rodiny prostřednictvím domácnosti s vývojem dalších společenských institucí, které zase zpětně následně ovlivňovaly rodinu (školství, pracovní organizace, veřejná služba a správa a jiné). V moderní době je ekonomická funkce rodiny a tím i její participace na hospodářském životě společnosti daleko širší a značně komplikovaná. Domácnost a rodina si stále mohou zachovávat charakter samostatné výrobní jednotky. (Národní zpráva o rodině, 2004)

Nejpřirozenějším pramenem *sociální podpory* je rodina, kde akceptování, povzbuzení a pomoc každému členu patří k její základní funkci. Vytvoří se tak logicky už od raného dětství pocit bezpečí a jistoty. Člověk dochází k uznání osobami, které k němu patří a na nichž mu záleží. Taková podpora je součástí naplnění lidských potřeb a ovlivňuje významně lidské zdraví. (Paulík, 2010).

1.1.3 Rozvod

Rozvod je většinou chápán jako právní zrušení manželství během života obou partnerů, kterému předchází jeho reálný rozpad. Rozpad manželství za života obou partnerů nemusí být ovšem vždy spojen s právním aktem. V řadě kultur je manželství ukončeno prostým, společností nekontrolovaným, nevidovaným a nesankcionovaným rozchodem partnerů. Křesťané rozvod v zásadě zavrhuje, protože považují sňatek za trvalý závazek, stvrzený vyšší, božskou instancí („co Bůh spojil, člověk nerozlučuje“). Ve výjimečných situacích může vyšší církevní instance udělit dispens, což je prakticky forma rozvodu. (Matoušek, 2002)

I v dnešní době po sekularizaci institucionální základny pro uzavírání a rušení manželství je dosud v řadě společností rozvod chápán jako určitý společenský prohřešek, morální manko, které může být např. překážkou v kariéře. V zásadě tedy křesťanská civilizace akceptuje princip monogamního trvalého soužití partnerů, na který navazuje obraz tradiční rodiny s patriarchální strukturou, dělbou rolí a s ekonomickou závislostí ženy na muži. Instituce rozvodu se staví proti této křesťanské tradici. Růst morální tolerance v oblasti vztahů je spojen se sekularizací a s ekonomickým osamostatňováním ženy. (Sokol, 2002)

Rozvod je v životě lidí chápán jako významná událost s řadou sociálních důsledků, mezi které patří hlavně narušení fungování rodiny a výchovy dětí, ale často i významná změna ekonomického a sociálního statusu některých členů původní rodiny, změna jejich způsobu života, zaměstnání apod. Důsledkem rozvodu jsou tzv. neúplné rodiny. Při rostoucím počtu a nepružné reakci společnosti na jejich potřeby se tyto neúplné rodiny stávají závažným sociálním problémem. Podstatné je, zda rozvod zakládá dlouhodobý či krátký přechodný stav. Druhé a další sňatky jsou v naší kultuře motivovány spíše relativně vysokou hodnotou partnerského a rodinného života, i když ani ekonomické a prestižní stimuly nejsou v této souvislosti bezvýznamné. V některých kulturách jsou druhé sňatky ekonomickou nezbytností a jsou často i zajišťovány společností. Rozvod je často chápán jako možnost změny životního partnera, příp. i jako prostor projevu svobodné vůle a preference emocionálních a erotických pohnutek před pohnutkami racionálními a praktickými. (Matoušek, 2002) Konec manželské

vztahu je v každém případě bolestnou událostí. Kolaps manželství nastává díky vážné fyzické nebo psychické nemoci, stáří nebo rozháranosti a zmatenosti manželů, kterým se nepodařilo vytvořit trvalý vztah. Taková smrt manželství nejvíc vysiluje, protože zanechává jen zklamání. (Baumann, 1995)

1.1.4 Rozvodovost

Rozvodovost je společenský a demografický jev hromadného charakteru a je odvozen od rozvodu jako demografické události. Rozvodovost a sňatečnost jsou v demografii sledovány pro jejich podpůrný význam při studiu porodnosti. Rozvodovost je sama o sobě významným sociálním jevem, který indikuje především stabilitu rodiny, ale i proměny tradičních vzorů chování, morálních kritérií, ekonomických motivací apod. (Velký sociologický slovník, 1996)

S rostoucí rozvodovostí přibývají většinou sociální problémy společnosti spojené s výchovou dětí, ale i se zaměstnaností žen (samopečovatelek) apod. Populační klima ovlivňuje intenzitu rozvodovosti rozporuplně: rozvedené osoby ve fertilním věku přestávají plodit děti a ovlivňují tak negativně porodnost, ale na druhou stranu rozvod také většinou stimuluje založení nového manželství a rození dětí vyšších pořadí. Sledování rozvodovosti vychází z evidence rozvodů, která ovšem není zcela přesná a historicky a mezinárodně srovnatelná vzhledem k variabilitě jejich zákonných úprav a vzhledem k tomu, že se suma rozvodů nikdy nekryje se sumou rozvrácených, resp. dysfunkčních manželství. (Možný, 2002)

„Nejjednodušším orientačním ukazatelem rozvodovosti je „hrubá míra rozvodovosti“, což je podíl rozvodů na 1000 obyvatel středního stavu obvykle za 1 rok. Tzv. míra rozvodovosti manželství je vztahována nikoli k obyvatelům, ale k počtu existujících manželství, eventuálně k počtu vdaných žen. Oba ukazatele se též počítají podle věku mužů a žen (nejčastějšího, průměrného a mediálního).“ (Velký sociologický slovník, 1996, str. 955)

Kohortní analýza studuje proces rozpadu manželství rozvodem na souboru sňatků uzavřených v určitém časovém období (tzv. sňatkové kohorty) v závislosti na délce trvání manželství. Přihlíží při tom i k možnému vlivu dalších sociálních

faktorů, např. dětí, sociálním a profesním postavením, průběhu ekonomické aktivity (u žen), vazbám na lokalitu bydliště apod, jak potvrzují údaje ČSÚ v příloze.

1.2 Urs Baumann a jeho vliv na chápání partnerství

1.2.1 Bibliografie

Prof. Dr. Urs Baumann se narodil 26. 11. 1941 v Zürichu, je ženatý, má dva syny. Je řádným profesorem pedagogiky a teologie. Věnoval se vždy práci s mládeží, především v oblasti partnerských vztahů. Významně přispěl k chápání manželských krizí v kontextu společenských změn v moderní společnosti.

Hlavním polem činnosti a bádání v palčivých tématech prof. Urse Baumanna v současné době je praxe dialogu mezi muslimy a křesťany, „pokřesťanská“ religiozita a křesťanství, teologie v rozhovoru s fyzikou, biologií, psychologií a sociologií. (Institut für ökumenische Forschung, 2007)

1.2.2 Manželství – staré vzory, ale nové životní formy

1.2.2.1 Proměny společenských funkcí manželství a rodiny

Nikde se společenské změny neprojeví tak zřetelně jako právě v chápání partnerství, manželství a rodiny. Jak dnes prožívat naplněné partnerství? Hledají se nové formy vztahových forem a rodinných vzorů, hledá se nový životní styl. Společenské změny volají po nových formách. Od rodiny a partnerství se najednou čeká mnohem více. V tom spočívá nebezpečí i šance dnešní lásky. Láska, partnerství, věrnost, vzájemné porozumění, schopnost dialogu, připravenost odpouštět, mít děti, porody v rodině – to vše jsou znovu hodnoty života, které slibují partnerům naplnění a smysl života. (Baumann, 1994)

Prožívá se chaos v lásce. Najednou scházejí příklady, vzory a to vnáší problémy do zkušenosti rodičovství a rodiny. Na to navazuje nová rozvodovost a nové svatby. Vytváří se jakési pole napětí mezi předmanželským a mimomanželským partnerstvím. Na jedné straně jedinec prožívá znovunabytou svobodu od moralistického

a náboženského spojení, na druhé straně se partnerství ocitá v temnotě. Znovu se musí definovat sociální funkce rodiny, sociální funkce soukromého životního prostoru, sociální funkce sexuality. (Bauman, 1994)

1.2.2.2 Nové vztahové vzory

Mladí lidé vstupují do párového vztahu s jinými úmysly než jejich rodiče. Jiný je dnes svět ženy a svět muže. Světem mužů není práce a světem žen není rodina. Ženy prolamují svou pevně předepsanou roli v manželství a rodině jako obětující se manželka, hospodyně a matka a začínají zakoušet něco jako změnu rolí od „být tu pro ostatní“ k nároku na „kousek vlastního života“. Více se uplatňuje logický nárok žen na vzdělání a profesní prosazení. Už není samozřejmostí role muže jako jediného živitele rodiny. Muži jsou více aktivními účastníky domácího života a objevují se i případy samovychovatelů. Mnoho mužů hledá novou „mužskou identitu“. Dříve jednostranné fixování na moc, výkon, práci a kariéru „pošramotilo“ autentický život lásky, emocionalitu a senzibilitu. Muži mají více projevit připravenost k rovnému partnerství. To vše znamená, že zdar párového životního vztahu závisí rozhodující mírou na „osobní zralosti“ a připravenosti k osobnímu růstu. To vše je dlouhodobý sociálně psychologický a sociálně pedagogický úkol. (Baumann, 1994)

1.2.2.3 Mezi tradicí a emancipací

Rozdělení rolí, převzaté v raném dětství od vlastních rodičů, silně ovlivňuje uvědomělé žité chování. Protože původ této psychické předstrukturalizace pohlavně specifických vzorů leží v podvědomí, mohou se typické role a způsoby chování reprodukovat přes generace, samy proti vůli svých nositelů. (Baumann, 1994)

Zkoumání morálního vývoje mužů a žen odhalilo následující souvislost: jednostranná ochota k podřízení sebe a svých vlastních zájmů ve prospěch potřeb ostatních vychází z hluboce zakořeněného ženského strachu ze ztráty vztahu. Protože ženy odvozují svou ženskou identitu od partnera, přiklánějí se k tomu, aby vyloučily konflikty, vyhnuly se konkurenčním situacím a spíše vyhověly. Muži naproti tomu vykazují méně potřebu

vyhovět svým afektivním vztahovým potřebám než ženy. Mužský strach před přílišnými citovými vazbami je vede k tomu, aby práci na vztazích, partnerství, manželství a rodině přenechali svým partnerkám. (Baumann, 1994)

Má-li muž dojít ke své pohlavní identitě, musí se negativně vymezit vůči matce. V „normálním“ rodinném vztahu hraje otec vedlejší vztahovou roli, chlapci nenacházejí vzor mužské emocionality. Děvče naopak se může identifikovat ve své emocionalitě s matkou, aby dospělo ke své pohlavní identitě. Při hledání svého partnera hledají ženy především vnitřní a emocionální souznění, což je obtížné. Zvláštním úkolem křesťanství dneška je služba na poli pravého smíření mezi pohlavími. (Baumann, 1994)

1.2.2.4 Manželství, rodina, trh práce

Stále méně žen je ochotno zůstat u přetrvávajících předpisů rolí, být neplacenou a také málo uznávanou silou v rodině u dětí a domácích prací, případně se angažovat v málo placené sociální a charitativní práci. Dvoukariérová manželství přestávají být výjimkou. Přitom se ženy cítí jakoby roztrženy mezi prací a rodinou. Prožívají rodinu současně jako obohacující i deprimující a svou pracovní činnost jako neodolatelnou a zároveň odcizující. Vznikají rozpory mezi pojmy volná láska a rodina nebo domácí práce a práce za mzdu. Zvláště silně pociťují toto napětí mladí lidé, kteří ve své fázi vzdělání a nástupu do zaměstnání získali zkušenost s přednostmi volného partnerství. Mladé páry, které braly léta jako samozřejmost na jedné straně neomezené konzumní možnosti a na druhé straně výhody vysoké mobility privátní i pracovní, se těžko srovnávají s nároky rodiny. Cítí, že pak je vztah spíše konfliktní novými nároky, místo aby se stabilizoval. Tato faktická neslučitelnost „rodičovského a pracovního života“ tak dnes činí rodinný život riskantním aktem rovnováhy. (Baumann, 1994)

Co vypadá jako selhání žen, je zvenku a historicky potvrzené selhání rodinného modelu, který se snaží skloubit jednu biografii pracovního trhu s druhou dlouhodobou biografií domácí práce, ne ale dvě pracovní biografie, které se díky vytvořené logice vývoje musí spolu samy křížovat. (Peckeur, 2002)

Svázat dohromady dvě dosud centrifugální biografie a udržet je pohromadě je ale trvalý kus umění, je to úsilí o spojení rozporných jevů, kterého se dosud nepodařilo dosáhnout

žádné generaci, ale s rostoucím zrovnoprávňováním bude uskutečněn všemi budoucími generacemi. (Hettlage, 1998)

Na konci tržního modelu moderny je vytvářena společnost bez rodin a manželství. Každý musí být volný pro trh práce, aby si zajistil svoji ekonomickou existenci. Subjektem trhu je v posledním sledu samostatně stojící, partnerstvím, manželstvím a rodinou „nesvázané“ individuum. Tomu odpovídá „bezdětná“ společnost, v které děti vyrůstají u mobilních samostatně vychovávajících matek, otců. (Baumann, 2008)

1.2.3 Oddaný, oddaná

Láska je vyjádřením plnosti, tím se myslí celý člověk, v každém jeho činu, gestu. Sám člověk není celý, potřebuje partnerství. Tato láska musí mít i svůj transcendentní rozměr. Svě přesažení dosahuje v dětech. Má-li být láska plná, musí být definitivní. (Jellouscheck, 1992)

Vztahy se dnes jeví jako tajemství a trpí jednou zvláštní nemocí, a to nerozhodností, ba přímo strachem z rozhodnutí. Lidé zůstávají v jakémsi vzduchoprázdnu. Lidské vztahy se nevyvíjejí jen biologicky, ale skrze svobodu volby. Nerozhodnutá láska zůstává ve stádiu přežívající zamilovanosti. Člověk potřebuje sebeuskutečnění a sebevymezení, a to se bez nespojení ztrácí. Nedochozí k přechodu ze snů do reality. Jestliže se člověk odváží tohoto skoku, paradoxně podle Jellouschecka zjistí, že se sny neztrácejí, ale začínají se realizovat. (Jellouscheck, 1992)

Každý veřejný akt osobní povinnosti nespočívá jen v dalším nesení partnerské volby, ale ukazuje na sociální odpovědnost a vychází z právní konsekvence. Ještě mnohem více představuje symbolická a otevřená slavnost ústřední bod společné historie páru a bod ulehčení. Smyslem svatby je pro oba partnery poznání, že oba vědí, že oba mají podíl na nesení rozhodnutí a účasti na něm. Bez manželství je partnerství stále ve fázi experimentování, nemůže se pak rozvinout bohatost manželského vztahu. (Beck-Gensheim, 2000)

Donat a Harbig považují manželství za důležitou věc. Není to něco, co běží vedle nebo mimo člověka nějak samozřejmě. Závisí mnohem více na tom, jak se člověk cítí, jak žije s dalšími lidmi v interakci, co se děje v práci nebo jak se prožívá volný čas.

Je tím ovlivněn samotný pocit, jak se člověk cítí, jestli dobře nebo špatně. Oba partneři jsou odpovědni, jak jejich manželství vypadá, jak se v něm oba cítí. (Donat, Harbig, 1986)

1.3 Právo a rozvod

Proběhne-li manželství rozvodovým řízením a je-li soudně rozvedeno, svědčí to skutečně o trvalém rozvratu vztahu a není cesty zpět. Příčiny tohoto stavu je nutné prokázat. Dále se už jen nesou následky a zúčastnění se učí žít v nové situaci. (Francová, Závodská, 2008)

1.3.1 Příčiny rozvratu

Myslí se tím porušování manželských povinností, které jsou zákonem o rodině definovány: společný život ve věrnosti, vzájemná pomoc a výchova dětí. V praxi to je manželská nevěra, finanční neshody a povahové rozdíly, rozdílné zájmy, odlišné výchovné metody, psychické nebo fyzické násilí. (Francová, Závodská, 2008)

1.3.2 Pokus o smír

O tom, jak by měl postupovat soud, se zmiňuje opět Francová. Soud se má pokusit o smír, doporučit konzultaci s odborníky: psychology, psychiatry, rodinnými poradci atd. Zůstává nutnost dokazovat, že manželství neplní svoji roli. Jedná se o skutečnosti o tom, že spolu manželé trvale nežijí, nevedou společnou domácnost, nevychovávat děti. Soud zkoumá hloubku i trvalost manželského rozvratu. Dokáže-li se, že alespoň některá z funkcí manželství je zachována: společná domácnost, intimní život, soud může dospět k závěru, že rozvrat není neodčinitelný a to zvláště, když zachování manželství je pro děti přínosem. (Francová, Závodská, 2008)

1.3.3 Zamítnutí žaloby a rozvod

„Návrhu na rozvod manželství, s nímž nesouhlasí manžel, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a jemuž by byla rozvodem způsobena zvláště závažná ujma, soud nevyhoví, pokud mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství.“ (Francová, Závodská, 2008, str. 6)
Výjimkou je absence společné domácnosti delší než 3 roky a nenabytí právní moci soudního rozsudku nebo soudem schválené dohody o úpravě poměrů společných nezletilých dětí, a to opět rozsudkem.

1.3.4 Rozvod „po dohodě“

Jedná se o případ, kdy manželé shodně konstatují vyprázdnění vztahu a že jejich manželství není schopné plnit své společenské funkce. Podmínkou je pak zvládnout emoce a uzavřít dohody o zásadních problémech. (Průhová, 2002)

1.3.5 Předpoklad rozvodu podle §24a zákona o rodině

V zákoně o rodině se předpokládá splnění podmínek tzv. dohodnutého rozvodu za tři podmínky: manželství trvalo aspoň rok, manželé spolu alespoň 6 měsíců nežijí, druhý manžel se k tomuto návrhu na rozvod připojí. Soud nezkoumá rozvrat manželství, ale žádá předložit smlouvu o vypořádání společného jmění a ostatních majetkových vztahů pro dobu po rozvodu, smlouvu o vypořádání společného bydlení, písemnou dohodu o vyživovacích povinnostech a pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu. (Francová, Závodská, 2008)

1.3.6 Styky dítěte s druhým rodičem

Soud toto řeší až na návrh rodiče, kterému děti nebyly svěřeny. Rozsah a četnost setkání s druhým rodičem je podrobný, aby byl vymahatelný, a musí určovat nezaměnitelným způsobem pravidelné styky s dětmi, styky o svátcích a dovolených atd.

Je snaha, aby volný čas dítěte byl rovnoměrně rozdělen mezi manžele. Soud může udělat změnu úpravy poměrů nezletilých dětí. (Průhová, 2002)

1.3.7 Právně sociologický pohled rozvodu

Právním úkonem, který ukončuje manželství, zanikají práva a povinnosti, které měli manželé k sobě navzájem (až na určité výjimky – vyživovací povinnost, bezpodílové vlastnictví majetku, právo na společný nájem bytu). Povinnosti, které mají vůči svým dětem, však nezanikají. Soud při svém rozhodování respektuje především zájmy nezletilých dětí. Při rozvodovém řízení se rozhoduje o úpravě styku s nezletilými dětmi a zároveň probíhají nezávislá další řízení o vypořádání majetku, o styku jednoho rodiče s dítětem, které mu nebylo svěřeno do výchovy, o užívání bytu. V poslední novele zákona o rodině došlo ke změně, kdy soud může rozvést manželství i bez zjišťování příčin jeho rozvratu, pokud manželé předloží smlouvu o uspořádání majetkových vztahů, o plnění vyživovacích povinností a o právech a povinnostech týkajících se společného bydlení. V současné době soud nemusí vyhovět návrhu na rozvod, pokud s tím jeden z manželů nesouhlasí a pokud je doba jejich odděleného soužití kratší než tři roky. (Oddělené soužití znamená i soužití ve společném bytě bez společného hospodaření, sexuality, sdílení volného času). Během rozvodu se kolizním opatrovníkem dítěte stává příslušný státní orgán péče o dítě a podává soudu zprávu o poměrech v rodině. Dítě může být soudem svěřeno do společné péče obou rodičů, do jejich střídavé péče, anebo do výchovy jednoho rodiče. Soud musí vynést rozhodnutí před rozhodnutím o rozvodu. Pokud není rozvod manželství rodičů v zájmu jejich dítěte, může soud návrh na rozvod i zamítnout. Ze statistik vyplývá, že v současné době je u nás nejvyšší pravděpodobnost rozvodu 5 – 10 let po sňatku a pak v době odchodu dětí z rodiny. (Průhová, 2002) Stále nejrizikovější jsou mladá manželství. Ani vyšší věk při uzavírání sňatku není projevem rozvážnosti a odpovědnosti manželů. Tento jev se jen velmi těžko ovlivňuje. Přes velký pokles sňatečnosti neklesá rozvodovost. Narůstají rozvody manželství středního a vyššího věku. V mládí rozvod ohrožuje zdravý vývoj dětí, rozvody starších manželů zvyšují počty osamělých seniorů. (Tuček a kol., 2003)

Rozvodu většinou předcházejí dlouhodobé konflikty. Průběh rozvodu je pro jeho účastníky trauma, které má mnoholeté následky ekonomické (nižší životní úroveň), psychologické (snížení sebehodnocení, projekce vlastní viny na druhého, sešikování původních rodin okolo „obětí“, za niž se vydávají oba bývalí manželé) i sociální (přestože postindustriální společnost je k rozvodům čím dál tolerantnější). Děti jsou často do rozvodu zapleteny v roli prostředníků, v horším případě jako nástroje pomsty. Typicky dítě reaguje na rozvod rodičů pocity vlastní viny a steskem po rodiči, který rodinu opustil. (Možný, 2002)

Za hlavní oficiální příčiny rozvodu se uvádějí rozdíly v osobnosti, v zájmech a názorech, další nejčastější příčinou je nevěra, následuje alkoholismus (v případech, kdy je rozvodem vinen muž), resp. hádavost (v případě, kdy je vina na straně ženy). Napomoci k udržení přiměřených rodičovských rolí po rozvodu může kvalifikované rozvodové poradenství. Konflikty partnerů a rozvodové situace jsou nejčastější aktuální příčinou vzniku neurotických obtíží a vyhledávání psychologické pomoci. Vysoká rozvodovost vede ke zvyšování počtu rodin s jedním rodičem. V současné době rodiny s jedním rodičem tvoří v ČR více z 90% matka. Zhruba 33 tisíc dětí ročně přichází v posledních letech v důsledku rozvodu o trvalé soužití s jedním rodičem. (Průhová, 2002)

Různé společnosti i různé společenské vrstvy se od sebe podstatně liší ve vymezení toho, co všechno má či musí snášet manželský partner, než může začít hledat formální řešení svých manželských problémů. Liší se i v tom, jaká jsou sociálně přijatelná řešení už nepřijatelných situací. (Sokol, 2002)

1.3.7.1 Příčiny a koreláty rozvodovosti

„Pokusy o vysvětlení rozvodovosti jsou trojí povahy. K první patří teorie, které studují rozvodovost jako charakteristický jev pozdní moderní společnosti a pokoušejí se vysvětlit dynamiku růstu rozvodovosti. K druhé patří teorie, které se pokoušejí vrhnout světlo na vnitřní mechanismy, jež vedou v manželství k rozvodu, respektive modelovat a vysvětlit proces rozkladu manželství. A třetí jsou výzkumy, jež hledají

koreláty či prediktory rozvodu; je to většinou empirické úsilí o identifikaci proměnných, jež významně korelují s rozvodovým chováním“ (Možný, 2002, str. 181)

1.3.7.2 Koreláty a predikátory rozvodu

Socioekonomický status bývá nejčastěji operacionalizován ve třech proměnných: vzdělání, povolání a příjem. Rozvodové chování všech kategorií se nyní sblíží. Důležitý a velmi citlivý politický aspekt ve všech analýzách rozvodovosti v socioekonomickém státu je stoupající zaměstnanost žen. Mezi zaměstnaností ženy a náchylností manželství k rozvodu existuje určitá souvislost. Na tuto existující souvislost reagovala teorie anticipativního chování, která předpokládá, že jde o záměnu příčiny s následkem: ženy uvažující o rozvodu si nejprve najdou místo, aby měly pro rozvod lepší ekonomické východisko. Z výzkumů vyplývá, že zaměstnané ženy se mnohem více rozvádějí. Analýza zjistila, že ženy zůstávají častěji rozvedené, ale i to, že vzdělání má na jejich rodinný status opačný vliv než u mužů, tzn. čím vzdělanější žena, tím pravděpodobněji bude ve věku 45-54 let rozvedená, a naopak čím vzdělanější muž téhož věku, tím je menší pravděpodobnost, že bude rozvedený. Je u nás tedy třikrát více rozvedených vysokoškolaček než vysokoškoláků. (Možný, 2002)

Věk vstupu do manželství. Sňatek uzavřený před dosažením 19. roku věku je nejsilnějším předpokladem neúspěšnosti manželství. Za tímto zřejmým předpokladem se však skrývá celá řada dalších činitelů, které s ním asociují nebo jsou za ním skryty. Převážná část takto mladých nevěst je v době sňatku těhotná a to samo o sobě zvyšuje pravděpodobnost nestability vztahu. Empirické výzkumy zjišťují, že celá polovina manželství uzavíraných těhotnými ženami se rozpadá do pěti let. Sňatek a rodičovství v raném věku negativně ovlivňuje i profesionální šance snoubenců. Ztížená, přerušovaná nebo zastavená profesní příprava snižuje socioekonomické zařazení snoubenců a poškozuje i jejich všeobecný kulturní kapitál. Mladí snoubenci jsou převážně mentálně a osobnostně nezralí a mají v manželství nepřiměřená očekávání. Jejich vzájemný výběr se nemůže opřít o zažitá zkušenosti, i když častým motivem těhotenství u mladých děvčat je touha emancipovat se od rodičů a osvobodit se z jejich často

nespořádaného manželství. Přesto mladý pár zůstává často závislý na rodině, což je překážkou vzájemné adaptace. (de Singly, 1999)

Etnicita a rasa. Studium rasových a etnických rozdílů v rodinném chování je u nás teprve na samém začátku, přestože romská rodina patří v Čechách k nejpłodnějším. Naši nejpočetnější menšinou jsou právě Romové, kteří dosáhli již pětiprocentního podílu na počtu obyvatel. Podle expertů jeden z klíčů, jenž vysvětluje hodnotovou inkompatibilitu našich dvou populací a který by mohl otevřít cestu k produktivnímu soužití, leží v romské rodině, o které my „Gadžové“ nic nevíme. (Sokol, 2002)

Děti. Stará moudrost říká, že „děti drží pohromadě manželství“. Výzkumy to zhruba podporují. Platí to alespoň v tom smyslu, že bezdětná manželství se snadněji rozvádějí. Také manželství se třemi a více dětmi mají signifikantně nižší rozvodovost. Za touto skutečností jsou však už skryté i některé další faktory (delší doba od sňatku, ortodoxní katolické rodiny, které se nerozvádějí, mají více dětí, od počátku pro rodinné zaměření větších rodin aj.) (Sokol, 2002)

Nikde ale nebyla potvrzena pozitivní korelace mezi počtem dětí a manželskou spokojeností či štěstím. I to má ovšem svá vysvětlení: i méně šťastná manželství trvají „kvůli dětem“. Leží za tím i ekonomické důvody – žena se třemi dětmi snese od svého muže více, protože ví, jak potřebuje jeho příjem k udržení přijatelné úrovně. Rozvedená žena s více dětmi má menší naděje na znovuprovdání se, též muži „se závazkem“ jsou na trhu manželství méně žádaní. Počet těch, kteří mají zkušenost s rozvodem svých rodičů, stoupá. (Sokol, 2002)

Doba trvání manželství. Všeobecně platí, že čím déle manželství trvá, tím pravděpodobněji bude trvat dále.

Město – venkov. Městské populace se všude na světě rozvádějí více než populace venkovské.

Náboženství. Všude na světě má náboženské vyznání vliv na stabilitu sňatků. Katolíci se rozvádějí méně než protestanti a ti méně než bezvěrci. Nejpevnější jsou manželství ortodoxních židů. Smíšená manželství nejsou tak stabilní jako manželství nábožensky homogenní.

Dědičnost rozvodovosti. Děti z rozvedených manželství mají o něco zvýšenou pravděpodobnost vlastního rozvodu. To je však silně ovlivněno věkem, kdy se rodiče rozvedli, a také pohlavím dítěte. (Možný, 2002)

Pořadí manželství. „Opakované manželství je shledáno vesměs o něco málo náchylnější k rozvodu než manželství první, a čím vyšší pořadí uzavřeného manželství, tím silnější je tato tendence.“ (Možný, 2002, str. 193)

Opakované manželství. Stoupající tendence rozvodů často u párů velmi mladých neznamena, že je jejich neúspěch či špatná zkušenost od manželství odradí. Někteří žijí dále v nesezdaném soužití, velmi často ale manželství uzavírají znovu. Řada výzkumů potvrdila, že opakovaná rodina je rodinou dosti odlišnou od rodin z prvního manželství. Osoby, které už prošly jedním manželstvím a rozvodem, jako by se nového sňatku méně bály. Zejména u mužů platí, že opakovaný sňatek následuje často nedlouho po rozvodu. Stav po rozvodu je všeobecně stresující pro muže i ženy, avšak rozvedení muži zůstávají trvale méně šťastni než rozvedené ženy, které jsou časem se svým stavem docela spokojeny. „Opakované manželství“ se však ukazuje jako široký vnitřně heterogenní pojem. „Opakované manželství“ může být opakovaným manželstvím pro jednoho z partnerů nebo pro oba. Pro jednoho nebo i pro oba může být opakovaně opakovaným. Při opakovaném sňatku mohou manželé založit domácnost dvou bezdětných lidí. Jeden z partnerů (nebo oba) mohou mít dítě/děti z předchozího manželství (nebo předchozích manželství), které s nimi nežijí. Děti z předchozího/předchozích manželství jednoho nebo obou s nimi mohou žít. Nově vytvořený pár může mít svoje vlastní děti a nová rodina se tak může skládat z dětí jen současného manželství nebo dětí obou manželství či jen jednoho z partnerů. Záleží i na tom, zda se jedná o děti muže nebo ženy a zda jsou to děvčata nebo chlapci a také na jejich stáří. Děti z předchozího manželství mohou být někdy i starší než jejich nová nevlastní matka. V opakovaném manželství může mít dítě a často také má: dva biologické rodiče, dva nevlastní rodiče, pokrevní sourozence, nevlastní sourozence, napůl nevlastní sourozence, až osm prarodičů a několik řad vzdálenějších příbuzných. Je snadno pochopitelné, že sociologie rodiny ještě nezvládla objasnit všechny tyto možné kombinace a identifikovat jejich rozdíly. (Antier, 2005)

1.3.8 Perspektiva

Jak už bylo dříve naznačeno, růst počtu rozvodů má svůj strop už jen proto, že se nemůže rozvést víc lidí, než se provdá či ožení, a že se stoupající pravděpodobností rozvodu klesá i motivace k uzavírání manželství. V současné době patří ČR k civilizacím „stabilizované vysoké rozvodovosti“. Tato realita může vypadat pochmurně, ale i přes všechny negativní skutečnosti tu stále budou rodiny trávající „dokud nás smrt nerozdělí“. Každý má svobodnou volbu při výběru skupiny, do které bude jeho rodina patřit a v jaké z nich bude vychovávat své děti. Už dnes se objevují náznaky toho, že postoj k rozvodu patří k nejvýznamnějším mezi zvažovanými znaky kompatibility páru. (Maříková, 2000)

„Nejnovější výzkumy spořádanosti manželství také naznačují, že to budou spíše rodiny, které neoslovuje rétorika feminismu a které se shodují na tradičních rolích muže a ženy, jež budou patřit k rodinám zanikajícím tradičně až úmrtím jednoho z manželů.“ (Možný, 2002, str.196)

Nejstabilnější jsou rodiny, ve kterých manželka odpovědně a láskyplně pečuje o svého muže, manžel je úspěšný ve svém povolání, nehádají se často kvůli sexu a vzájemným vztahům, podařilo se jim do svých vztahů úspěšně integrovat obě širší rodiny a staré přátele, manžel má cit pro nezávislost a kontrolu své ženy. (de Singly, 1999)

Je neobvyklé, jak závažně se výsledek sociologického výzkumu může podobat závěrům konzervativního rozumu. Postmoderní rodina je v sociologii hodnocena z hlediska hodnotové diskontinuity mezi rodiči a dětmi. Tato diskontinuita plyne z větší hodnotové závislosti dětí na masmediích než na rodičích, dále z latentní nestability v párovém životě, který se odráží ve vzestupu rozvodovosti a nesezdaném soužití a v neposlední řadě ze systematické demolice konceptu „rodinného hnízda“ (nest notion) nukleární rodiny v nové liberalizaci žen. (de Singly, 1999)

Jak uvádí Možný, došlo k demografické revoluci, která přinesla už v *padesátých letech* vzestup rozvodovosti, v *šedesátých letech* konec baby-boomu, sexuální revoluci a pokles porodnosti; ta se v *sedmdesátých letech* ustálila pod úrovní přirozené reprodukce, kdy zároveň došlo k odkládání rodičovství, zvyšování věku sňatku

a k rozvoji nesezdaného soužití. „V osmdesátých letech se potom začala nikoli nepodstatná část porodnosti realizovat mimo manželskou rodinu a přibýlo domácností s jedním rodičem a dětmi; vzestup rozvodovosti se částečně zastavil. V devadesátých letech však už naráží tento vývoj na meze možností státu všeobecného blahobytu se zpomalením tempa ekonomického růstu a vzestupem nezaměstnanosti a pak i na meze růstu blahobytu. Státní zadluženost dosahuje v mnoha průmyslově vyspělých státech nepřijatelné výše a otevírá se debata o udržitelnosti všech výhod, jimiž sociální stát uvolňoval ze závislosti na rodinné solidaritě. Objevují se náznaky zhodnocení tradiční rodiny. Nelítostný imperativ trvalého ekonomického růstu boří hradbu mezi soukromým a veřejným. (Možný, 2002)

V životě žen investice vložené do svého vzdělání, absence záruk trvalosti v sekulárním, rozlučitelném manželství, obecně jedno či dvě děti narozené v odstupu několika málo let, prodloužení délky života a produktivního věku o desetiletí a také minimalizace energetického hospodaření domácností otevírá ženám capacity, ke kterým měli tradičně přístup jen muži. Úsilí o trvalé zvyšování životní úrovně vede k nutnosti druhého příjmu. S tím vším se rozpadá nejen rodina, ale nakonec i společnost. Zdá se, že jde o revoluci soukromého, nikoli veřejného života. Sféra soukromí je v této závislosti „vnějšek obrácený dovnitř a učiněný soukromým“ – a život v ní je regulován ne osobním rozhodnutím, ale rozhodnutími, jež byla učiněna ve vedení televizních sítí, ve vzdělávacím systému i ve velkých a malých firmách, a to s naprostým nezájmem o následky v privátní sféře a v životech jedinců. (Možný, 2002)

Manželství se stalo smlouvou na dobu neurčitou, kterou je možné jednostranně vypovědět. Rodiny se mohou zakládat a končit opakovaně. I na neustálé rearanžování vztahové struktury domácnosti se může společnost našeho typu adaptovat. Dítě je chápáno jako prvek brzdící individualizaci. Rodičovský vztah je tím posledním vztahem, který nelze vzít nazpět. Manželství se sice stalo občanskou smlouvou, kterou lze zrušit dohodou stran, to však neplatí o rodičovství, které je sociálním a biologickým aktem neznajícím instituci rozvodu. Z toho vyplývá, že *tržní model modernity implikuje společnost bez rodin a bez dětí. Každý člověk musí být nezávislý a volný, protože to vyžaduje trh, který zajišťuje jeho či její ekonomickou existenci. Subjektem trhu je*

nekompromisně nezadaný jedinec, „nezatěžovaný vztahem“, manželstvím či rodinou. Z toho plyne, že v důsledku je tržní společností společnost bez dětí – pokud by nevyrůstaly se svobodnými otci a matkami. (Národní zpráva o rodině)

1.4 Sociální práce s rodinou

1.4.1 Potřebnost sociální politiky, sociální správy, sociální práce a sociálních služeb

Nejprve je třeba, aby stát vedl sociální politiku jako zájem vztahující se ke zlepšování a změně společenských poměrů, zájem cílený systematicky na životní úroveň jedince, projevující se skutečně úsilím a činností a zaměřený na transformaci a fungování sociálního systému. (Tomeš, 2010) Sociální správa v sobě soustřeďuje orgány a organizace angažující se v sociální sféře a realizující sociální politiku konkrétními nástroji, technikami a prostředky. (Tomeš, 2009) Sociální práce je cílená pomoc potřebným. Sociální pracovníci jsou zaměstnáváni sociálními subjekty za účelem uskutečňování sociálních programů, cílů, plánů a projektů, tzn. poskytovat sociálním subjektům (klientům) předměty (služby, dávky) k uspokojování sociálních potřeb. Sociální práce se uskutečňuje především v sociálních službách. (Matoušek, 2001). Sociální služby jsou významnou činností státu, samosprávy a nestátních subjektů, která se věnuje problémům jednotlivců, rodin, občanských skupin a tím pozitivně ovlivňuje sociální klima celé společnosti. Více občanů se může podílet na všech stránkách společnosti díky těmto aktivitám. „Absence těchto služeb by vylučovala část občanů z jejich lidských a občanských práv a docházelo by k jejich sociálnímu vylučování. (Kozlová, 2005)

1.4.2 Rodina jako objekt sociální politiky státu

Postupný rozpad velkých rodin vlivem urbanizace a vazby městských oblastí na zemědělské prostředí vedl k výraznému úbytku velkých rodin. Stát se musel soustředit na podporu tzv. nukleárních rodin. Podpora státu má sociálně-ekonomický

a právní rozměr, jedná se o podporu svobodného uzavírání manželství, pomoc při založení rodiny s bydlením, v souvislosti s těhotenstvím a porodem a následně s výchovou dětí. Nezbytná je i pomoc při problémech ohrožujících existenci rodiny, např. sanací dysfunkčních rodin, při ohrožení práv některého člena rodiny týráním nebo zneužíváním. Mezi prostředky patří rodinné poradenství, dávky, daňová opatření, podpora bydlení a služeb pro rodiny s dětmi, novomanžele apod. „Nukleární rodina se stává objektem sociální politiky státu.“ (Tomeš, 2010)

1.4.3 Služby pro děti a rodiny

Tyto služby jsou v České republice již velmi propracované se snahou o konkrétní pomoc v tíživé situaci. Typy sociálních služeb rodinám se podle Matouška (2003) rozdělují podle délky trvání (krátkodobé, dlouhodobé), podle prostředí (domov rodiny, komunitní centrum ve specializované instituci), podle užití metody (poradenství, svépomocné skupiny, odborně vedená terapie) i podle toho, co dalo podnět k práci s rodinou (rozvodová situace, ohrožení dítěte). (Matoušek, 2003)

1.4.3.1 Sociálně-právní ochrana dětí – SPOD

Sociálně právní ochrana dětí má své dobře artikulované principy. Stát nenahrazuje povinnost odpovědnosti rodičů za děti, i když děti chrání. Soudy a zákonem určené orgány mají jediné svoji obecnou působnost. Prevence je významnější než pozdější řešení sociálně patologických vztahů v rodinách. Právo formuluje pravidla pro kontakt s cizinou a eventuální adopci s cizím prvkem. Monitoruje se poskytování ústavní výchovy z hlediska kvality a ochrany práv dítěte. Jsou vymezována pravidla pro osvojování a pěstounskou péči. Zůstává otevřený prostor pro aktivity fyzických a právnických osob. Sociálně-právní ochrana se poskytuje dětem, jejichž rodiče neplní své povinnosti, a dětem, které žijí zahálčivým a nemravným životem. (Tomeš, 2009)

Kolizním opatrovníkem dítěte v době rozvodu rodičů je právě pracovník oddělení sociálně-právní ochrany dětí, náplní jeho činnosti je dále sledovat výkon ústavní

a ochranné výchovy dětí a navštěvovat neplnoleté osoby ve věznicích. (Matoušek, 2007)

1.4.3.2 Další služby pro děti a rodiny

Ústavní výchova je poskytována dětem v kojeneckých ústavech, dětských domovech a v domech na půli cesty. Odtud se některé děti dostávají do pěstounské nebo adoptivní péče. Nepřehlédnutelné místo mají nestátní organizace, které provozují zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jako je Klokánek nebo Fond ohrožených dětí. Bohužel standardy pro tato zařízení nebyly doposud legislativně ošetřeny. (Matoušek, 2007)

Podle Matouška konkrétní situace už volají do budoucna po specializovaných typech pěstounské péče, protože je neúměrné množství dětí v ústavní výchově. Chybí krizová pěstounská péče pro děti vyžadující okamžitou krátkodobou pomoc, úlevovou pěstounskou péči pro děti s postižením nebo vážnějšími výchovnými problémy, které by krátkodobě ulevily pečující rodině. Dále se Matoušek zmiňuje o SOS vesničkách, které se podle jeho slov dlouhodobě osvědčily. Zde vybrané ženy poskytují trvalou péči dětem a nemají zájem o život s mužem. Nově pracují azylové domy pro matky s dětmi do 3 let. Zde naleznou útočiště v případech, kdy jsou děti ohrožovány manželem/partnerem nebo jinými nepříznivými vlivy. (Matoušek, 2007)

1.4.3.3 Sanace rodiny

Cílem sanace rodiny je zachování rodiny jako celku, a to předcházením a zmírňováním příčin ohrožení dítěte poskytováním pomoci. Sanace rodiny zahrnuje formální stránku rodiny, ke které patří zajištění dokladů, dávek sociální podpory, hledání zaměstnání, úklid v domácnosti, udržování bydlení, zajišťování finančních prostředků dětem na obědy či volnočasové aktivity apod. Zároveň zahrnuje obsahovou stránku, ke které se počítá názorová formace na situaci rodiny a dítěte, porozumění potřebám dítěte a ostatním členům rodiny, průběh společného dne, systém pochval a trestů, nácvik rodičovství pro konkrétní situace apod. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

1.4.3.4 Poradenství

Poradenství je součástí ucelené rehabilitace či komprehensivní rehabilitace, což je souhrn všech opatření potřebných k zařazení nebo návratu postiženého člověka do společenského prostředí, případně do normálního života. (Novosad, 2009)

Svoji tradici má školní poradenství, jehož součástí jsou výchovní poradci a metodici prevence, školní psychologové a školní speciální pedagogové, logopedi, pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče. Stále známější se stává poradenství mimo resort školství, kam patří úřady práce, okresní hygienické stanice, instituce poskytující ranou péči, krizová centra, linky důvěry, kontaktní centra, poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, střediska sociální prevence, orgány péče o rodinu a děti, poradenské centra sociálních odborů. (Novosad, 2009)

Jak opět podotýká Matoušek, v České republice chybí specialisté na práci s rodinami v rozvodu, kteří by byli zaměřeni na prevenci vzniku syndromu zavrženého rodiče. Jde o porozvodovou konstelaci, v níž je dítě programované proti druhému rodiči. (Matoušek, 2007) Takové děti přestanou chtít a mít potřebu se s druhým rodičem, většinou otcem, setkávat. Po letech lásky, ale i úzkosti, emocionální a finanční podpory jsou takovými naprogramovanými dětmi očeňováni a odmítáni. (Warsack, 2003)

1.4.3.5 Sociální práce s rodinami v rozvodu

Většinou je to práce s lidmi, kteří si rozvod přejí méně než jejich partner. Přimět druhou stranu ke spolupráci je většinou téměř nemožné. Ten, kdo vyhledává pomoc, hledá především spojence, které má ještě ve své původní rodině. Pomáhající pracovník musí zachovávat neutrální postoj. Závislejší z partnerů tíhne k podbízivému chování, což způsobuje více nechuti a také opovržení druhého partnera. Takové jednání nemá smysl autoritativně zakazovat. Je lépe nezahrnovat klienta kritikou, aby ještě více neztrácel pocit vlastní hodnoty. (Matoušek, 2003)

Profesionální pracovník se musí vyhnout morálním soudům, které musejí nutně v takové situaci člověka napadat. Zvláště se jedná o pocit nezodpovědnosti, někdy

i velmi silný, u rozvádějícího se partnera. Je možné věc konzultovat ještě se supervizorem a někdy i předat klienta kolegovi. (Poupětová, 2009)

Rozvodová situace patří mezi silně emoční. V takových dobách se přijímají strategie krizové intervence a klientovi se umožňuje, aby své emoce ventiloval. Přitom je silná schopnost vnímat zpětnou vazbu. Nemělo by se zacházet příliš do minulosti nebo budoucnosti. Uvažování je v takových chvílích nereálné. (Matoušek, 2005)

Klient je někdy plný pomsty, tehdy má mít možnost se sdělovat, ale nemůže být v takových věcech podporován a ani nelze přitakávat na vinu na rozpadu manželství u klientova partnera. Emočně ukončený rozvod jako takový je ukončen tím, že vina už není zajímavá. Nechť ke komunikaci alespoň ve společenském styku se musí odblokovávat a dlouhodobě se nemůže podporovat hlavně u partnerů rodičů. Je dobré, když je možná věcná domluva. Rozvod je těžkou zkouškou - některé širší vztahy se nepodaří udržet, například s rodiči a přáteli bývalého partnera. Je škoda alespoň některé z nich neudržet, protože je to cenný zdroj podpory. Děti jsou závislé na dohodách rodičů, je třeba je nevydírat a nedeptat. Nemělo by se zapomínat rozlišovat rodičovskou a partnerskou roli. Zde se účinně může využít služeb OSPOD (oddělení sociálně-právní ochrany dětí). Rodič, který brání v kontaktu s dítětem, věc někdy argumentuje strachem z ovlivňování i jeho nové rodiny. Druhý rodič prožívá i pocity bezmoci a zároveň ochotu udělat cokoli, aby byl se svým dítětem. Je snadno takto předmětem vydírání. (Matoušek, 2005)

1.4.4 Sociální práce s osamocenými rodiči

Osamocený rodič se dostává po rozvodu do těžké role. Těžko hledá práci, protože sám pečuje o dítě, je často po mateřské dovolené bez praxe a se zastaralými vědomostmi a pro zaměstnavatele je obvykle neatraktivní. Dětem nemůže umožnit někdy i chtěné vzdělání. Známý je fenomén nedobytného výživného. Osamocený rodič se často dostává do sociální izolace. Když zastává dvě rodičovské role, tak mu zbývá čas, energie a peníze jen na nejbližší příbuzenské a pracovní vztahy. Bytovou problematiku řeší s dopomocí rodičů, sourozenců, setrváváním s bývalým partnerem nebo v azylových domech, které poskytují pomoc jen časově omezenou. Sociální práce

má pomáhat vzniklou situaci osamoceným rodičům řešit. Úkolem sociálních pracovníků je vyhledávat potřebné ohrožené rodiny, spolupracovat se státními organizacemi, dbát o ochranu dítěte, poskytovat poradenskou pomoc. Dále dávat šanci dětem z neúplných rodin a chránit je před možnými formami znevýhodnění. Kromě toho spolupracují sociální pracovníci s lékaři, psychology, sociology, školami, úřady práce, poradnami pro rodinu, mezilidské vztahy, pedagogicko-psychologickými pracovišti apod. (Matoušek, 2005)

1.5 Rozvod a jeho dopad na zdraví

Podle Bakaláře má rozvod vážný psychický dopad srovnatelný s úmrtím blízké osoby a lze očekávat i zhoršení zdravotního stavu. (Bakalář, 2006)

1.5.1 Člověk ve zdraví a nemoci

Sleduje-li se člověk ve zdraví i nemoci, je možné jej vidět v systému, který obsahuje subsystem řídicí (nervový, endokrinní atd.) a systémy řízené (trávicí, oběhový, pohybový atd.) Tyto subsystemy se dělí na orgány, tkáně, buňky, molekuly atd. a věnuje se jim specializované odvětví. Je-li snaha o celostní pohled, pak člověk není vrcholem, ale je subsystemem psychosociálních systémů. Nejbližší nadřazený subsystem bude zřejmě dyáda-dvoje, pak dále rodina, národ a nakonec celý zemský systém. Závažná změna v řízeném systému, např. kardiovaskulárním, se odráží v systémech řídicích, např. ve stavu psychické pohody a to ne stejně. Nemoc může člověka zlomit nebo naopak mobilizovat jeho síly. Dále se také zrcadlí v systémech vyššího řádu, a to také velmi individuálním způsobem tak, že některou rodinu to stmelí, u jiné dojde k rozpadu. Změny v systému vyššího řádu se projevují v systému nižšího řádu. Dysfunkční rodina vyvolává více nemocí. (Chromý, Honzák, 2005))

1.5.2 Psychosomatika

V psychosomatice jde o to, že psychosomaticko-psychosociální kompetence pro patologické vztahy jsou současně integrovány do orgánové a funkční patologie. Tato integrace působí proti nežádoucímu vývoji nemoci (např. nemoc v přímé souvislosti s kariérou). Takto vzniklý komplexní bio-psycho-sociální proces proměňuje lékaře i pacienta. Lékař se učí větší permeabilitě, kdy je vztah utvářen pacientem a ten se stává subjektem a přestává být objektem. Tress nalézá propojení mezi somatickými a psychickými faktory nemoci a přisuzuje jim význam v rámci komplexní bio-psycho-sociální diagnózy. Diagnóza vztahu se spojuje s orgánově-medicínskou diagnózou. (Tress, Krusse, Ott, 2008)

1.5.3 Biopsychosociální a spirituální (celostní) přístup

Biopsychosociální a spirituální, tedy komplexní nebo také celostní přístup, je vědecký přístup, který se věnuje vztahu mezi specifikovanými psychosociálními a spirituálními faktory a abnormálními či normálními fyziologickými funkcemi a prosazování tohoto přístupu v péči o nemocné. Dále v etiologii nemoci je akceptován takovýto holistický přístup a konečně v prevenci, léčbě a rehabilitaci somatických onemocnění, v psychologických a psychiatrických metodách. Nejčastější biopsychosociální přístup se uskutečňuje prostřednictvím tzv. liaison (konzultační) psychiatrie a psychologie. (Chromý, Honzák, 2005) Většině terapeutických škol se vyčítá, že izoluje psychickou a emocionální sféru od oblasti duchovní a náboženské. Jung spolu s Franklem tvrdí, že psychoterapie jako celek trpí strachem z nesmrtelné duše člověka, případně únikem před Bohem. (Augustyn, 2005)

1.5.4 Příčiny vzniku psychosomatických potíží

Všechny vycházejí z biopsychosociálního a spirituálního přístupu.

1.5.4.1 Biologické dispozice

Člověku jsou do značné míry přiděleny biologické dispozice geneticky, nebo jsou způsobeny biologickou zkušeností na základě prodělaných chorob či úrazů. Vodáčková uvádí, že fyziologické reakce určují typ jedince, jakými emocemi reaguje: buď útočí, nebo uniká. (Vodáčková a kol., 2002)

1.5.4.2 Psychické dispozice

Jedinec má tendence své emoce potlačovat, nevyrovnává se s nimi, nerozumí jim a nepřijímá je jako zdroj informací. Tato porucha se označuje pod slovem alexitymie. (Vodáčková a kol, 2002) „V extrémním případě se může stát, že dítě, jež ony pocity frustrace a odporu, zlosti či zklamání potlačí, je ani nevyvine, nediferencuje. Někteří dospělí opravdu tvrdí, že určité pocity jako silnou zlobu, agresi a chuť se mstít, zlobnou závist či žárlivost, nikdy nepocítili. Tyto pocity však mají v normálních případech důležitou signální funkci, jsou jakýmsi kompasem, dle kterého situaci vnímáme a vyhodnocujeme, takže jejich absence či potlačení může být pro člověka nebezpečné, podobně jako kdyby nikdy necítil strach či bolest a tím nereagoval na hrozící nebezpečí.“ (Poněšický, 1999, str. 17)

Souvisí s tím i neschopnost vnímat emoční naladění jiných lidí, což je závažný nedostatek a komplikace v mezilidské interakci. Psychosomatické potíže vznikají z neodžitých emocí. Jsou spojeny s prožitky, které jsou nezpracovány, neřešeny. Mezi ně na předním místě patří zátěž rozvodu. Emoce, kterou člověk nakonec nikdy neprojeví a neodreaguje se, je závažnou příčinou psychosomatických poruch. (Poněšický, 2002)

Zvláštní pozornost vyžaduje situace konfliktu mezi hostilitou a láskou. Jedná se o závislost na určité osobě a současně odpor vůči ní. Z nesrozumitelného a nejednoznačného postoje vychází rychlé střídání projevu lásky i odmítání. Citová

ambivalence má přijatelnou uznávanou somatickou reakci. Somatické potíže se mohou fixovat a přinášet sociální výhodu. (Vodáčková a kol, 2002)

1.5.4.3 Sociální stresory

V dětském věku se jedná o problémy rodinné, školní a vrstevnické. V dospělém věku pak jde o partnerské problémy a problémy společenského uplatnění. K rizikovým rodinám patří příliš rigidní, s neschopností otevřené komunikace a respektu k vývojově podmíněným proměnám. (Vodáčková a kol., 2002)

1.5.4.4 Spirituální přístup

Zajímavý je Jungův zájem o náboženství ve vztahu k duševnímu zdraví. Svůj zájem specifikuje a hovoří dokonce o duchovním zdraví. Duševně a duchovně zdravý člověk zná a žije smysl života. Důležitý způsob podpory zdraví je princip otevřené budoucnosti. Člověk, který má díky náboženství naději na posmrtný život, je vyrovnanější i šťastnější, a proto i zdravější. Má-li být nakonec stáří přípravou nejen na smrt, ale i na věčnost, pak není podřadnější životní etapou. (Řičan, 2004)

1.5.5 Psychosomatické potíže dětského věku

Dítě se potřebuje vyhnout nepříjemným nebo náročným situacím a zafixuje si vždy v takových situacích tělesné potíže, které lze jen těžko ovlivňovat a dosahovat normálního stavu. Patří mezi ně bolesti břicha, hlavy, chronická únava a vyčerpanost. Např. bolesti hlavy trpí až 40% žáků. (Bakalář, 2006)

Zvláštním projevem je Münchhauserův syndrom, jehož projevem je opakované předstírání a vytváření symptomů spojené s vyžadováním terapie. „Vliv psychiky může být v určitých případech, které lze již považovat za patologické, tak silný, že člověk poškozuje vlastní zdraví. Například si udržuje otevřenou ránu, zánět nebo pomocí projímadel vytváří stav dehydratace.“ (Vodáčková a kol, 2002, str. 113). Není překvapením bájevné lhaní se zvýšenou potřebou vzniklým zdravotním stavem dosáhnout

pozornosti. Tito lidé mají problémy s vlastní identitou, nemoc je prostředkem k tomu dosáhnout důležitosti v očích druhých. Tato porucha se většinou projevuje až v dospělém věku a mívá chronický průběh. Takové chování stimuluje nepříznivá zkušenost z dětství, emoční nebo fyzické zneužívání. V zastoupení se projevuje tato porucha poškozováním matky dítěte. (Vodáčková a kol, 2002)

1.5.6 Krize a tabulka životních událostí

„Krize začala, když si jedinec uvědomuje, že něco není v pořádku a není schopen vykonat nějaký skutečně konstruktivní krok“, píše Vodáčková. Nezřídka se krize týká celého rodinného systému. U jedince tento nezvládnutý stav vede k syndromu psychického ohrožení. Mezi životní události, které vyvolávají krizi, patří v tabulce životních událostí dle Vodáčkové předně: úmrtí partnera, partnerky, rozvod, rozvrat manželství, uvěznění, úmrtí blízkého člena rodiny, úraz nebo vážné onemocnění. (Vodáčková a kol., 2002)

Říčan upozorňuje na psychosomatické poruchy v manželství, během manželské krize. Vznikají psychosomatické poruchy, tj. tělesné poruchy, které mají mimo jiné i duševní příčiny: vředová choroba žaludku a dvanáctníku, hypertenze, arterioskleróza mozkových cév. (Říčan, 2004)

1.5.7 Krize, tělo, vznik či posílení nemoci

V krizi dochází k neúměrnému zatížení, a tady k zatížení i lidského těla. Člověk prožívá pocit ztráty tělesné celistvosti a pocit ztráty tělesného zdraví, dále je to napětí a změna citění v různých částech těla. Člověk může ztrácet i stabilitu a dusit se. Tělesná i duševní nemoc je výsledkem složitých souvislostí. Jak opět dodává Vodáčková, špatně řešené a nedořešené krize připravují v budoucnu další onemocnění. (Vodáčková a kol., 2002)

1.5.8 Zátěž a únavový syndrom

Během života manželů a rodiny vzniká originální životní styl, který Chvála a Trapková označují jako sociální dělohu. Ze svých zkušeností k tomuto uvádí: v době, kdy se začalo hroutit manželství, začal pacient trpět zvláštními stavy nejistoty, motáním hlavy a zvláště velkou únavou. (Trapka, Chválová, 2004) Závažné události, mezi něž rozvod patří, přispívají ke vzniku a trvání chronické únavy. „K únavovému syndromu dochází zhruba půl roku po této události,“ uvádí Praško. (Praško, Adamcová, 2006)

1.5.9 Terapeutická práce s psychosomaticky nemocnými

Tato práce dle Vodáčkové kromě somatického přístupu vyžaduje psychoterapeutickou práci s jedincem, ale hlavně s rodinou. Nezřídka se musí využít fykologické léčby a hlavně také socioterapie, např. při návratu do běžného života či zaměstnání. (Vodáčková a kol.)

„Terapie musí sledovat následující: dobré navázání i citového vztahu k pacientovi, schopnost naslouchat, dodávat odvahu k navazování citových vztahů, zrcadlit, čeho se obává. Na základě tohoto náhledu se pacient musí naučit vzít na sebe odpovědnost za vlastní chování a pomalu akceptovat fakt, že žije v podstatě ve stejných podmínkách jako ostatní lidé, na něž má větší či menší vliv.“ (Poněšický, 1999, str. 64)

1.6 Psychologie rozvodu

„Typů partnerských rozchodů je celá řada, ale jedno mají společné“, píše Klimeš. Předchází jim období, kdy partneři zkoušejí, zda jim to bude „klapat“. Proto investují do vztahu čas, peníze, fantazii, úsilí, ústupky, zkrátka obětují leccos, aby vztahu dali možnost se rozvinout a žít. Vlastní rozchod představuje nutnost prostě zapomenout na tuto investici a odejít se ztrátou. „Tato ztráta je vždy oboustranná, ale nemusí být symetrická. Jeden z páru může ztratit mnohonásobně víc než druhý.“ (Klimeš, 2005, str. 11)

Vztahy se rozpadají z vnějších i vnitřních příčin. Vnější příčiny jsou těžko ovlivnitelné. Stěží zabráníme, aby náš partner nikoho nepotkal v práci. Stejně tak

nezastavíme nemoc nebo nucené odloučení. Více se budu věnovat vnitřním příčinám rozpadu vztahu. (Klimeš, 2005)

1.6.1 Podmínky fází

Klimeš se domnívá, že čím jsou partneři *zralejšími* osobnostmi, tím menší mají potřebu rozcházet se a tím spíše najdou nějaký společný modus vivendi. Pokud se přesto rozejdou, bývají jejich rozchody v podstatě kultivované, důstojné, chránící děti i sebe navzájem. Rozchod sám pak má vážný, pochopitelný důvod, bývá rychlý, neprovázejí ho manipulace ani válka o majetek a děti. „Partneři po rozchodu nejsou zaskočení přitažlivými silami, protože již od začátku věděli, do čeho jdou a co ztrácejí. V takovém případě je rozchod společným rozhodnutím.“ (Klimeš, 2005, str. 12)

„Mezi „nejobecnější“ znaky nezralého rozchodu patří „asymetrie rozhodnutí“, kdy rozchod není společné rozhodnutí, ale jednostranný akt jednoho z partnerů. V popisu fází však budeme předpokládat, že s návrhem rozchodu přichází jeden z partnerů proti vůli druhého a často nečekaně. Dále se sem řadí „manipulace“. Nejen vznik vztahu (dvoření), ale i konec vztahu provázejí zesílené sklony k manipulaci, které jsou během vztahu slabší a jakoby spící. Partnerství navodí válečnou situaci - kdo s koho, nutnost dělení všeho společného na věci jeho či její. Najednou jakoby všeho bylo dvakrát méně. Před rozchodem stačí jeden vysavač, po odchodu jsou třeba dva. Společný domov a děti se špatně násobí dvěma. V neposlední řadě k nejobecnějším znakům nezralého rozchodu patří „podcenění přitažlivých sil“. Navrhovatel rozchodu prvoplánovaně očekává, že se rozchodem zbaví především toho, co mu ve vztahu vadí. Netuší však, co mu vztah a partner průběžně a bezděky dává, protože to bere jako samozřejmost. Neví, že při rozchodech je nejtěžší překonat dlouhodobé přitažlivé síly. Tyto síly se však probudí ve fantazijní a paradoxní fázi. Tím vzniká další šance na obnovu a záchranu vztahu. (Klimeš, 2005)

1.6.2 Fáze latentní

Na partnerství je možné pohlížet jako na oboustrannou nabídku společné životní cesty – psychické i fyzické. Stejně tak i na poruchy soužití se můžeme dívat jako na křižovatky, kde se mohou rozejít osudové cesty partnerů. I to rozcházení se může projevovat v rovině psychické i fyzické. Ve fyzické rovině představuje nucené odloučení, práci v odlehlém místě atd. V psychické rovině spočívá v neshodách, situačních a systematických nedorozuměních, rozdílných očekáváních a světových názorech. Manželé bilancují soužití a to se stále častěji jeví jako negativní. (Plaňava, 2000). Na pomezí mezi psychickým a fyzickým rozcházením leží nemoci, od somatických až po psychické. Pokud míra rozcházení nabude kritické hodnoty, pak jeden z partnerů začne navrhnout formální rozchod. Tento okamžik bývá zpravidla jen vrcholkem dlouho trvající krize, kterou partneři buď podcenili, nebo si s ní nevěděli rady. Každý vztah je umožněn tím, že přitažlivé síly partnerů jsou silnější než odpudivé. Pevnost řetězu je dána pevností článků; vztah se rovněž rozpadá, když odpudivé síly přemohou alespoň jednoho z páru. (Francová, Závadská, 2008)

„Latentní fáze se projevuje narůstáním vnitřního pocitu rozcházení, který si naléhavě uvědomuje jeden z partnerů. Druhý často vůbec nereflektuje, vytěšňuje, podceňuje nebo přehlíží např. dopad vlastních cholerických výbuchů na partnera. Někdy si jich je vědom, ale neví, co má dělat. Taková rezignovanost se projevuje rétorikou typu: „To není můj problém, ale partnera. Měl by si to vyřešit sám v sobě.“ Právě toto přesouvání odpovědnosti vede ke chronické slepotě a de facto k neschopnosti vyhledat odbornou pomoc v této fázi. Tato fáze bývá velmi dlouhá. Zahrnuje často několik let, během nichž se oba partneři mohou velmi vzdálit.“ (Klimeš, str. 14). V této fázi se projevuje i neschopnost pojmenovat negativní jevy partnerství. (Klimeš, 2005)

1.6.3 Fáze spouštěcí

Spouštěcí fáze začíná oznámením rozchodu. Rozcházení partnerů v této fázi má většinou podobu nemilého překvapení či odporu na jedné straně a nejasného rozhodnutí na straně iniciátora. Často má podobu podmínky nebo ultimáta: „Jestli se nezměníš, tak rozchod.“ Možnost intervence je malá. Dochází ke zrychlení subjektivního času. Rychle za sebou následuje řada činů a ukvapených rozhodnutí, které mají daleko k dokonalosti. Intervenovat mohou zpravidla nejbližší přátelé, protože těm se jdou partneři obvykle svěřit jako prvním. Ti však nebývají moudrými rádci. Při dávání rad se opírají zpravidla jen o vlastní osud, své zkušenosti, zásady a pohled, který odpovídá jejich momentálnímu stavu a nereflektuje aktuální stav a fázi klienta. (Klimeš, 2005)

Velkým nebezpečím jsou přátelé, kteří pouze přikyvuji, zrcadlí stav klienta a více méně opakují to, co sám říká a když si stěžuje a vyjadřuje momentální nespokojenost, tak mu doporučí: „Vykašli se na něho, vždyť máš na víc...“ Ani v nejmenším nepředjímají přitažlivé síly, které jsou momentálně skryty, ale které se objeví za pár měsíců po rozchodu. (Klimeš, 2005)

Základním doporučením v této fázi je – žádná velká okázalá či uražená gesta, zato důkladná psychická odpověď. V realitě to bohužel bývá spíše naopak. Odmítnutý partner se urazí, uteče a tři dny po něm není ani vidu ani slechu, rychle se odstěhuje apod. Takové vnější obranné reakce, jakkoli jsou empiricky pochopitelné, mají za následek spíš rozbití vztahu. Zafixují totiž nejasná rozhodnutí druhého partnera do určité formalizované podoby a činí je tak neodvolatelným. Je třeba si uvědomit, že návrh rozchodu je často ukázkovým příkladem zdegenerované komunikace. Doslovný význam slov totiž říká opak toho, co je zamýšleno. Zde tedy výzva: „Rozejděme se“ znamená opak: „Pojď, prosím, dělat něco pro to, abychom mohli spolu zůstat.“ Vnímána je paradoxně mnohem krutěji: „Nestojím o Tebe. Nemám Tě ráda. Hnusíš se mi.“ V této fázi se doporučuje dělat „jakoby nic“, ale je třeba vyhledat odbornou pomoc. (Klimeš, 2005)

1.6.4 Fáze asymetrického rozhodnutí

V této fázi se nenavrhovatel ztotožní se svým rozhodnutím. To je první brána, která vztah uzavírá. Následuje fáze asymetrického rozhodnutí, která je definována tím, že jeden partner je poměrně pevně rozhodnutý pro odchod a druhý rozvod odmítá. (Plaňava 2010). Je dobré si uvědomit, že u obou partnerů (princip paralelismu) dochází ke známému jevu vyrovnání se závažnou ztrátou. Jeho stádia podle Kubler-Ros jsou: akutní šoková reakce s řadou typických obran (např. popření); dále nespecifické obranné reakce (např. necílená agrese); specifické a cílené úsilí o zvládnutí problému (např. vyjednávání, manipulace); reaktivní deprese vyplývající z uvědomění si marnosti vlastního úsilí a smíření se s realitou, s návratem na bazální úroveň životní spokojenosti (well-being). Nicméně jsou tato stádia u každého z partnerů vzájemně posunuta a mají výrazně odlišnou podobu. Zatímco navrhovatel oplakal vztah z větší části v latentní a spouštěcí fázi, druhý partner byl během latentní fáze ve stavu popření a období agrese prožil převážně během spouštěcí fáze. Asymetrická fáze rozchodu je tedy zvláštní směs stádia smíření u iniciátora a stádia vyjednávání u jeho protějšku. Stejně tak později smíření s realitou nemívá podobu zklidnění, ale často spíš agresivního vymezení se. (Klimeš, 2005)

1.6.5 Fyzické odloučení a fantazijní fáze

„Tato fáze má čtyři charakteristické rysy. První je fyzická separace, následuje dočasné zakonzervování posledního statu quo, další je převaha fantazijních interakcí nad reálnými a poslední převaha přitažlivých sil nad odpudivými. Začátek této fáze je definován větším či menším fyzickým odloučením partnerů, které zakonzervuje v myslí stav, ve kterém se oba nacházeli před fyzickou separací. Zakonzervovaný poslední stav je pouze občasně modifikován příležitostnými či nevyhnutelnými setkáními. Reálné interakce jsou nahrazeny fantazijními, proto tuto fázi nazýváme fantazijní. Odstěhovali se, mají rozdělené věci, nestýkají se, nekontaktují se, a tak se mnohem důrazněji začíná objevovat otázka: „Tak, co dál?“ Tuto otázku si musí klást oba. Postupně se uvolňuje křečovitě černobílé rozštěpení předchozí fáze. Mírnější jsou i manipulativní tlaky. Klesá

intenzita šokové reakce a psychická labilita, takže oba partneři mohou fungovat v běžném životě. Dalším charakteristickým rysem této fáze je úbytek averzivních interakcí. Začínají se postupně vynořovat přitažlivé síly, které se však nemohou přirozeně realizovat, a tak se bortí do zdegenerované komunikace, která nebývá druhým partnerem správně pochopena. Tato fáze plynula a zákonitě přerůstá v paradoxní fázi. Hranice mezi nimi je vymezena posunem v prožívání obránce.“ (Klimeš, 2005, str. 42) Manželé v rozvodu jsou zahlceni sami sebou, soudními i mimosoudními kroky a nemají zájem, čas, energii zabývat se dětmi, nebo naopak v nich hledají důvěrníka. (Plaňava, 2010)

1.6.6 Paradoxní fáze

„Paradoxní fáze začíná uzavřením druhé brány – okamžikem, kdy se obránce smíří s tím, že bývalému vztahu je definitivně konec. Tato fáze se nazývá paradoxní, protože postupem času si oba bývalí partneři jakoby vymění role. Nyní to bude navrhovatel, kdo začne vyjadřovat přitažlivé síly, i když to nemusí dovést až k obnovení vztahu. Tedy obránce předbíhá navrhovatele v procesu ukončování vztahu. Paradoxní fáze se může objevit i poměrně dlouho po rozchodu. Jsou případy, kdy tato fáze přišla po půl roce i po dvou letech.“ (Klimeš, 2005, str. 51)

1.6.7 Obnovení vztahu – hledání staronové identity

Někdy obránce až překvapuje síla tzv. lásky, se kterou se snaží zachovat vztah. Důvodem je snaha zhojit si uražené ego. Tento jev se v psychologii nazývá jev nedokončené úlohy. Je to sklon opakovaně vstupovat do prohrané situace tak dlouho, dokud se člověku nepodaří ji zvládnout. To, že se jedná o falešnou lásku, se projeví až po případném obnovení vztahu, kdy si obránce najednou uvědomí, že iniciátora už nemiluje a silná láska se najednou ztrácí jako pára nad hrncem. Najednou se stane navrhovatelem a vztah ukončí. (Klimeš, 2005)

1.6.8 Ustrnutí v rozpadlém vztahu

Je třeba si uvědomit, že přemítání o bývalém vztahu a o všech ztrátách, které jej provázely, vytváří závislost. Je tedy potenciálně nebezpečné, a to tím více, čím více mají dotyční partneři sklon k depresivnímu myšlení. Důvod je prostý. V době rozchodu je to paradoxně přemítání o bývalém vztahu, které přináší největší subjektivní úlevu, poněvadž subjektivně snižuje psychickou vzdálenost. Všechny ostatní činnosti jsou zatlačeny do pozadí, nepřinášejí obvyklý požitek. Najednou vidíme, že bývalý partner si sice stěžuje, jak je jeho protějšek hrozný, ale na druhé straně neudělá nic pro to, aby se od něho definitivně oddělil – např. si odvezl věci, odstranil z bytu obrázky, schoval dárky, které od něho dostal. Jako by uměle udržoval agónii rozchodu. Taková závislost může trvat i celé desítky let. Fantazijní postava bývalého partnera je dle Klimeše „v pravidelných intervalech zpřítomňována, jsou s ní v mysli vedeny nenávistné rozhovory, které sice nevedou k žádnému objektivnímu užítku (naopak prohlubují vzájemnou nenávist), ale subjektivně krátkodobě zbavují pocitu prázdnoty a nicoty. (Klimeš, 2005)

1.6.9 Konec vztahu – navazování nových vztahů

Urážky, hrdost, fyzická odloučenost a nakonec rezignace časem způsobí, že oba partneři začnou žít svůj život. Strnulá zaměřenost na bývalý vztah pomíjí a zůstávají jen fantazijní zbytky a některé autostimulační zlozvyky. Partneři se rozhlíží po okolí, po nových vztahových možnostech. Bývalý vztah není zcela mrtvý, většinou, byť v menší míře, žije ve fantazii. Je navázán na sny o společném životě, rodině a stáří. Proto je možné tvrdit, že naději na „sbalení“ dotyčného má především bývalý partner a až potom teprve další nápadníci, či nápadnice. Bohužel předchozí fáze napáchaly mnoho zla, promarnily příležitosti a velmi ponížily obě strany. Oba partneři jsou často zatvrzelí ve své hře na hrdého, ale ani to už nemá smysl a ustupuje do pozadí. (Klimeš, 2005)

1.6.10 Kdy je rozvod zřejmě nutný

Rozvod je zřejmě nutný, když oba manželé mají mimomanželský vztah, oba mají konkrétní představy o rozvodu a porozvodovém uspořádání, oba uvažují o rozvodu v klidu a projevují vzájemně lhostejnost, sex v manželství chybí déle jak půl roku, partneři bydlí odděleně, u obou je doteková averze, již byl kontaktován advokát v souvislosti s rozvodem, kontakt s dětmi je oddělený, přímý kontakt končí hádkou, vzájemné postoje jsou nepřátelské, zmizelo společné hospodaření a společný volný čas, chybí společné stolování a o rozvodu bylo informováno širší okolí včetně dětí, jak to popisuje Novák a Průhová. (Novák, Průhová, 2007)

1.6.11 Kdy je možné snad rozvod odvrátit

Rozvod snad lze odvrátit podle Nováka a Průhové např. v následujících situacích: když věk je nad 60 let, žena nebo muž jsou praktikující katolíci, finanční a nemovitě vypořádání by bylo složité, jistá – již např. nad 10 – 15 let trvající délka manželství, manželé bydlí na vesnici v silnější náboženské lokalitě, přes konflikty funguje sex, v rodině muže nebo ženy se neobjevuje v blízkosti rozvod, v rodině jsou alespoň dvě nezletilé děti, příjmy rodiny jsou minimální, v rámci podnikání nejsou věci v souladu se zákonem a jeden z partnerů je účetní, odpůrce rozvodu zajišťuje vyšší životní úroveň, odpůrce v případě rozvodu chce do opatrování dětí. (Novák, Průhová, 2007)

1.6.12 Co se děje kolem rozvodu s dítětem

Rozvod drtí všechny účastníky bez ohledu na to, kde se odehrává. Přináší hádky týkající se zklamání v manželství, nepomáhá ani prostorové oddělení a vtahují se často do všeho děti. Dítě by často rádo zůstalo i v problematické rodině, ale některý nebo oba dospělí ji chtějí rozbít. S rozvodem se projevuje u dítěte velká psychická zátěž a obviňování. Dítě vnímá černobíle, proto jeden z rodičů je špatný a jeden dobrý. Někteří rodiče po rozvodu přestávají mít zájem o dítě. Dítě situaci vnímá jako opuštěnost. Ztrátu jednoho z rodičů dítě vnímá jako možnost ztráty i druhého rodiče.

Rozvodem se nejčastěji chudne, a tím je i menší možnost vyššího vzdělání dítěte, musí se stěhovat do levnějšího bytu apod. Potomek je tím velmi stigmatizován. „Někdy se rodiče vyrovnávají s rozvodem promiskuitním jednáním, dítě toho bývá nedobrovolným svědkem a nastává u něj zbytečné zaměření na sex a erotiku.“ (Průchová, 2002)

Dítěti je dále potřeba říci, dle Průchové, že rozvod nezavinilo ono, že se o něj rodiče budou starat až do dospělosti, že se bude setkávat s oběma rodiči, že se rozvádějí napořád, že dítě už rodiče spolu dát dohromady nemůže, že rodiče jim pomohou zvládnout, když jim nebude dobře, že rodiče se sice nemají rádi, ale mají rádi děti, že si nebudou vzkazovat přes dítě apod. (Průchová, 2002)

1.7 Etický pohled

V běžné i profesní komunikační praxi nenacházíme to, co bychom předpokládali. Na jedné straně člověk nedostává solidní výchovu, která by mu dávala základní principy pro život, a na druhé straně právo, které řeší lidské jednání až po činu, se zpožďuje za životem, proto vyplývá pro současnost nová potřeba etiky, a to pro veřejný, tak i soukromý život. Etika vychovává, ale nepoužívá sankce, jak je tomu u práva, za to řeší současnost. (Dolista, Ježek, 2006)

Etika připomíná podle Munzarové čtyři platné principy, které vhodně provázejí lidské jednání. Je to 1. princip neškození (nonmalificence), který zakazuje ublížit, uškodit nebo usmrtit; 2. princip dobrořečení (beneficence), který představuje pozitivní dimenzi neškození, to znamená předcházení poškození, a současně podporu dobra; 3. princip autonomie, tzn. respekt ke stavu nezávislého, samostatného jednání bez ovlivňování zvenčí; 4. princip spravedlnosti, který úzce souvisí s rozdělováním prostředků, službou a zátěží. (Munzarová, 2005)

Zvláště u profesí lékařských a sociálních se předpokládá vyšší úroveň etického myšlení a jednání. Může se říci, že k těmto profesím inherentně etické myšlení patří. Dnes však lidé přistupují k chápání, co je dobré a co zlé velmi osobním způsobem s vlastním výkladem. Každý má svoji morálku. Je však třeba zřejmě respektovat pravdy, které jsou ověřeny generacemi (např. Hippokratova přísaha), jistou nadřazenost mají rozhodnutí

a doporučení etických komisí a pak je třeba stále kultivovat, vyzrávat ve svém osobnostním i profesním jednání. (Munzarová, 2005)

K etickému základu poznamenává Baumann: „Společný život v multináboženské a multikulturní společnosti může trvat jen tehdy, když společnost zase znovu poznává svoji sociální realitu a nalézá etický základ, který přes rozdíly životních stylů a náboženských a lidských obrazů světa objevuje společné hodnoty a cíle.“ (Baumann, 1997)

1.7.1 Hodnoty nebo ctnosti

Více než pojem ctnost se zdůrazňuje spíše psychologický pojem hodnota, který se prezentuje jako názor na to, co je nebo není dobré. Nějaké věci, události, objektu či subjektu se připisuje nějaká vlastnost. (Hartl, 1994)

Weber ctnost považuje za celkový trvalý postoj. Říká, že nejde jen o jednotlivé jednání. Ctnost se neptá: Co se má dělat? Nastupuje ale otázka: Jací máme být? Začátkem je trvalé pozitivní mravní jednání. Je to jednání opravdu hodnotné. Dobro je zde ve velké míře, protože se činí pořádek. Člověk o ně věrně usiluje. (Weber, 1998). Ctnost stojí často někde uprostřed - tak např. rozumnost je mezi nerozumností a opatrností; statečnost je mezi zbabělostí a opovázlivostí; uměřenost je mezi bezcitností a nevázaností; spravedlnost je mezi pojmy trpět bezpráví a činit bezpráví. (Příkaský, 2000)

Každý člověk má jakousi vertikálu kladných charakteristik: nejvyšší stádium jsou ctnosti, ke střednímu stadiu počítáme silné stránky charakteru a nejkonkrétnějším stadiem jsou situační témata. (Křivohlavý, 2009)

Mravní ctnosti podle Příkaského: Moudrost, která v jednotlivých případech povzbuzuje k nějaké činnosti, nebo před něčím varuje. Podle Seneky má mladík vědomosti získávat a stařec podle nich jednat. S rozvážností nachází člověk prostředky k dosažení dobrého cíle. Přísloví říká: „Ochrání Tě před zlou cestou a před každým, kdo proradně mluví.“ Statečnost aktivuje člověka při překonávání překážek na cestě k dobru. Seneca napsal, že žít znamená bojovat. S trpělivostí se snáší zlo, kterého se nelze zbavit. Trpělivost pomáhá v nemoci nebo při čekání ve frontě. Přiměřenost je ctnost, která nachází míru v tělesných a smyslových potěšeních, ve slastech a zábavě. Hranice se může

překračovat v práci i odpočinku. Na spravedlnost jsou lidé citliví již od mládí. Prakticky v životě to znamená dávat každému, co mu patří, nikoho nezkracovat v odměnách ani trestech. (Příkaský, 2000)

K sociálním ctnostem řadí Příkazský pravdu, která přináší shodu poznání se skutečností. Vylučuje lež, která je opakem pravdy. Dnešní době schází projevy zdvořilosti a úcty. Člověk má strach, že by už s těmito ctnostmi vypadal směšně. Kdyby se např. lidé přestali zdravit, zavládla by lhotejnost a trpěly by lidské vztahy. Obecně se mezi lidmi ztrácí radost a optimismus. Aristoteles píše, že „radost dílo zdokonaluje, smutek je ničící“. Radost nejprve musí mít člověk v sobě a pak teprve ji předá. I to je potřeba činit vhodně. Optimismus je potom trvalý kladný životní postoj, který obohacuje sebe i druhé. (Příkaský, 2000)

Dnes všeobecně vládne nedůvěra vůči ctnostem jako je statečnost nebo sebeovládání, věrnosti a stálosti se člověk vysmívá, nedůstojná je prý také pokora a trpělivost a jako druhotné se považuje i píle, pořádnost nebo přesnost. (Weber, 1998)

Pro každou mezilidskou interakci platí přísloví, jak říká Anzenbacher: „Co sám nechceš, nečiň jinému.“ Tím se vyjadřuje požadavek, aby se lidé uznávali jako rovnocenné bytosti a vážili si sebe navzájem, aby každý ve svém jednání bral v úvahu, že druzí lidé mají potřeby a zájmy jako on sám. (Anzenbacher, 2001)

1.7.2 Etika heterosexuálních vztahů

„Zákon o rodině definuje manželství a jeho účel tak, že manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, přičemž hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.“ (Národní zpráva o rodině, 2004, str. 89).

Manželství má tři funkce, které jsou akcesorické. Jedná se o: manželské soužití, výchovu dětí a vzájemnou pomoc. Předem je vhodné poznání charakterových vlastností a zdravotního stavu, aby manželství partnerů mohlo plnit svůj účel. Součástí předmanželských rozhovorů má být také téma majetkových vztahů, uspořádání bydlení a hmotné zajištění rodiny. Manželství je založeno svobodným souhlasem. Manželství

má být uzavřeno veřejným, slavnostním způsobem před dvěma svědky občanským nebo církevním způsobem. (Národní zpráva o rodině, 2004)

1.7.2.1 Občanské uzavření manželství

Manželství vzniká souhlasným prohlášením muže a ženy, slavnostním způsobem, před matričním úřadem za přítomnosti dvou svědků. Jestliže bylo shledáno, že nejsou žádné překážky k uzavření manželství, pak může oddávající vykonat obřad. (Zákon Č. 94/1963 Sb.)

Průběh svatebního obřadu je zpravidla následující: Matrikářka snoubence uvede slavnostním způsobem do obřadní síně a představí je. Po slavnostním projevu se jich zeptá, zda se informovali o zdravotním stavu, o majetkových poměrech a jestli se dohodli na způsobu budoucího bydlení. Oddávající se každého snoubence ptá zvlášť, zdá hodlá vstoupit do manželství s druhým snoubencem. Oba snoubenci odpovědí souhlasným „ano“. Oddávající pak prohlásí manželství za uzavřené. Manželé si vymění prsteny a spolu se svědky, oddávajícím a matrikářem podepíší protokol. (Zákon Č. 301/2000 Sb.)

1.7.2.2 Církevní - katolický způsob uzavření manželství

Podobně jako u občanského způsobu uzavření manželství je nutno vyloučit všechny překážky bránící uzavření manželství. Žadatel o církevní sňatek navíc nesmí být v minulosti církevně oddán a alespoň jeden ze snoubenců musí být platně pokřtěn. (ČBK, 2007)

Svatební obřad obsahuje tři části: Otázky před manželským slibem, kdy se oddávající kněz nebo jáhen ptá, jestli snoubenci vstupují do manželství dobrovolně, jestli se k tomu zavazují na celý život a jestli budou přijímat děti od Boha ochotně. Dítě je v tomto pojetí chápáno jako dar Boží. Pak následuje manželský slib. Ženich a nevěsta jej předávají druhému a nahlas říkají: „Já, N. odevzdávám se Tobě N., a přijímám Tě za manželku (manžela). Slibuji, že Ti zachovám lásku, úctu a věnost, že Tě nikdy neopustím a že s Tebou ponesu všechno dobré i zlé až do smrti. K tomu ať mi pomáhá

Bůh. Amen.“ Potom si novomanželé navlékají vždy tomu druhému na prst prsten a zvlášť říkají: „Tento prsten je znamením věrnosti“ (ČBK, 2007)

1.7.2.3 Věrnost a nevěra v manželství

Věrnost v sobě obsahuje spolehlivost, dodržení slibu, zachování intimního vztahu k jednomu partnerovi. Porušení věrnosti je nevěra. S nečekanou samozřejmostí se dnešní moderní člověk zbavuje zodpovědnosti za manželství a potomstvo. Věrnost patří k lásce, nevěra ji zraňuje. Jak píše Rozinajová - věrnost je projevem silného charakteru a základem dobrého vztahu. Její zachování je projevem dobré výchovy, zodpovědnosti, spolehlivosti a kulturnosti. (Rozinajová, 1989)

V 90. letech 20. století prováděli sexuologové Weiss a Zvěřina anonymní průzkum. Ze 707 ženatých mužů a 732 vdaných žen 65% mužů a 46% žen uvádí, že byli v době manželství alespoň jednou nevěrní. Muži měli spíše jednorázové mimomanželské vztahy, ženy preferovaly trvalejší mimomanželské vztahy. (Matějková, 2009)

Šmolka o nevěře uvádí, že nevěra má své kořeny v některých specifických rysech osobnosti jedince, ale také je vyvolávána situačně. Osobnostní promiskuita má často své kořeny v dětství. To je právě důsledek dětských emočních traumat, chladného prostředí orientační rodiny, nedostatku uznání od rodičů, učitelů a vrstevníků. To všechno vyvolává velké pochybnosti o vlastní hodnotě, silnou potřebu emoční odezvy a neustálého potvrzování. Tito jedinci velmi těžko zvládají přechod od milenecké ke zralé manželské či partnerské lásce. Dochází zde k uspokojení biologickému, nikoli vztahovému. (Šmolka, 2007)

Zvláštní kapitolou je situační nevěra, která je spojena s nezvládnutím některého životního úseku – u mužů začátek manželství, kdy je potřeba silnější adaptační schopnosti na zátěž začátku manželství, u žen návrat z mateřské dovolené, kdy jsou oslabené obranné mechanismy proti lichotkám a jistému dvoření, na které už vlastní manžel trochu pozapomněl. (Šmolka, 2003)

Janáčková popisuje postoj moderního člověka k nevěře, který je velmi protichůdný: nevěru schvaluje, když se to netýká jeho; nevěra může vzbuzovat velký strach; nevěru

odsuzuje nebo ji bere jako součást života; nevěra může velmi bolet. Dodává, že velká tolerance společnosti k tomuto jevu velmi nevěru lidem usnadňuje. (Janáčková, 2008)

1.7.2.4 Cesty k věrnosti jsou cestami k lidské zralosti

Podle Mauredera jsou tři znaky zralé osobnosti: otevřenost vůči celé realitě, schopnost vytvářet vztahy a vnitřní soulad. Člověk dozrává v procesu, ne vždy přichází zralost věkem, ale osobním úsilím. Maureder říká, že člověk dozrává k nové kreativní věrnosti. (Maureder, 2008) Manželská láska je čímsi posvátným, a proto potřebuje dorůst k obřadu a následně naplňovat to, co bylo slíbeno. To se neobejde bez skutečné spirituality. (Baumann, 1997) Náš svět, který se často nazývá globálním, pokud má zůstat lidským, přívětivým a sympatickým, bude vyžadovat připravené a vyspělé lidi, kteří přijmou za vlastní a budou jednat pod vlivem „všeobecného ethosu“ (Dolista, 2004)

1.7.2.5 Děti v heterosexuálním vztahu

Vzájemně optimálně manželské odevzdání bývá spojeno s počátkem lidského života. Právě lidský život jako jedna z nejdůležitějších hodnot vyžaduje od člověka potřebný respekt, povinnost a odpovědnost. Tomu se bez etiky lze jen těžko naučit (Ondok, 2005). Dítě je svědkem a plodem lásky, ale tělesná plodnost musí být spojena s emocionální plodností, případně ještě s plodností duchovní. Plodit tělesně s sebou nese další komplexní plození v celém výchovném procesu, říká Augustyn (Augustyn, 2005) Dítě pomáhá otci prožít znovu ty úseky vlastního života, které prožil jen biologicky, ale nemohl je prožít lidsky a emočně. (Augustyn, 2004) Dítě naplňuje potřeby dospělého člověka v jeho stimulaci a přináší mu nemálo podnětů pro život. Další důležitou potřebou je získávání zkušeností a učení se. Děti přinášejí mnoho prožitků a rodič vedle nich zraje. Vedle dětí člověk získává pocit citové jistoty a vřelosti. Nakonec hlavně děti zhodnotí život dospělého člověka a dávají mu potřebu otevřené budoucnosti. U vnuků se hledají rodové, povahové znaky a zakládá se rodová tradice. (Matějček, 1986) Jedině rodiče kompetentně rozhodují o počtu svých dětí. Nezdůvodněné, sobecké odmítání dětí

je neetické. Asketicky argumentovaná zdrženlivost manželů už výrazně poklesla. (Skoblík, 2006) Česká populace sice chápe rodičovství jako největší radost a naplnění života, ale pouze dvě pětiny českých mužů a žen souhlasí s výrokem, že „žena musí mít dítě, aby se naplnilo její poslání“ (Hašková, 2009). Nesmí se samozřejmě zapomenout na zdravotní indikace, které znemožňují těhotenství, pak je přednostně možným řešením adopce či pěstounská péče.

1.7.2.6 Etika vzájemné pomoci

Rozinajová se zmiňuje o sociologických šetřeních, která ukazují, že vzájemná pomoc a aktivita uspokojující oba partnery je nejčastějším předpokladem fungujících partnerských vztahů. Vzájemná pomoc je substanciální součástí partnerského vztahu a zůstává po celou dobu jeho trvání. Má své oblasti či specifika. Na prvním místě se jedná o domácnost. (Rozinajová, 1989) Ženy a muži spolupracují přibližně ve dvou třetinách domácností, u zbývajících třetin manželů je starost o domácnost pouze na ženě. (Maříková a kol., 2010) K dalším příležitostem vzájemné pomoci je nemoc jednoho z partnerů. V rodině, jakožto sociální skupině se promítají všechny zápasy spojené s péčí o zdraví. (Bartlová, 2005) Dále se jedná o pomoc s výchovou dětí a starost o staré rodiče. Blízké mezigenerační vztahy vytvářejí také mezigenerační solidaritu, tedy vysokou úroveň tzv. funkcionální solidarity. Staří lidé však často nechtějí být pouze závislí na pomoci vlastních potomků (Národní zpráva o rodině, 2004). U bezdětných a rozvedených jedinců je pak pomoc ve stáří závislá na charitní nebo jiné formě pomoci, nejčastěji institucionální státní. Péče o nemocné se přenáší stále více na zdravotnická zařízení, která v mnohém nejsou schopna nahradit rodinu. (Bartlová, 2005)

1.7.3 Etika rozvodu

Etika rozvodu požaduje potřebu zachování vzájemné úcty a zřeknutí se msty, nutnost odpuštění, zřeknutí se pomluvy a nactiutrhání a zachování maximální pravdivosti, spravedlnosti v materiálním rozdělení a zřeknutí se chamtivosti, zachování úcty k širšímu příbuzenstvu, respektování otcovství a mateřství u společných dětí, odpovědnost. (Fischer, Škoda, 2009)

1.8 Vliv partnerského rozpadu na děti

Dítě má právo vidět rozchod rodičů jinak než dospělí, většinou děti nestraní žádnému z rodičů, ale některé děti věří, že tatínek, který je v očích maminky bezcitný a nezodpovědný, je nejlepší člověk na světě, jak popisuje Smith. (Smith, 2004) Rozvádějící se a rozvedení rodiče používají nezřídka své vlastní děti jako nástroj své nenávisti a odporu vůči druhému rodiči. Někdy se i dokonce jeden z rodičů nemůže o dítě starat, protože je mu to znemožňováno druhým rodičem, který má dítě ve své péči. (Fischer, Škoda, 2009) Téměř 90% dětí je po rozvodu rodičů svěřeno do péče matky, polovina takových dětí se svými otci přestane stýkat úplně a další velká část se setkává s otcem nepravidelně a velmi zřídka. (Dudová, 2008) Je třeba důsledně provést jeden „psychorozvodový krok“, kdy nevyřízené účty se nevyřizují prostřednictvím dítěte a už vůbec se nemůže vydírat partner prostřednictvím dítěte. (Plaňava, 1994)

1.8.1 Strach z odloučení

Nemálo dětí má strach, že přijdou o oba rodiče. Mladší děti se bojí fyzické opuštěnosti, starší citové opuštěnosti. Děti prožívaly vztah rodičů jako jistý a rozvodem dochází k narušení vztahových pout. Strach z odloučení je nejbolestivějším lidským pocitem. Pro dospělé jsou překvapivé dětské problémy s loučením. Jedná se o každodenní loučení i o loučení s rodičem, kterému nebylo dítě přiděleno do péče. (Teyber, 2007)

1.8.2 Nevlastní rodič

Rodiny s nevlastním rodičem jsou nejčastěji přibývajícím typem rodiny, a jsou-li v těchto rodinách děti z předchozího manželství, jsou o polovinu více postiženy rozvodovostí než nová manželství bez dětí. S přijetím nového partnera mají děti strach ze zrady vlastního rodiče, s nímž nežijí. Dalším strachem je ztráta vlastního rodiče. Děti najednou náležejí do dvou rodin a musí se naučit loajalitě k oběma a respektu k identitě každé rodiny. (Teyber, 2007)

Nejčastějším pachatelem sexuálního zneužívání bývá přitom nevlastní rodič. Ženy mají sklon si vybírat partnery, kteří zneužívání opakují. Pachatel zneužívá dceru ve věku, kdy byla zneužívána matka. Dosvědčuje se často přítomnost alkoholu a drog. (Teyber 2007)

1.8.3 Ztráta některého z prarodičů

Rozvod přináší dětem ztrátu některého z prarodičů, kteří byli právě v křehkém dětství nemalým zdrojem emocionální podpory, například v době předrozvodových konfliktů mezi manželi. (Hauserová-Schönerová, 1996)

1.8.4 Ztížená identifikace se socializačními rolemi a problémy s identitou

Během dospívání se jedinec musí srovnat se zásadními biologickými, psychologickými a socializačními změnami a získat kompetenci dospělého. (Farková, 2009) Přibližně polovina dětí se rodí v současnosti a bude trávit minimálně část svého dětství s jedním rodičem, což se bude projevovat s menší genderovou vyhraněností než děti vyrůstající v úplných rodinách. Chybějícím rodičem bývá většinou otec a jeho absence škodí více synům než dcerám, i když obojí jsou tím poznamenáni. Chlapci vyrůstající bez otce projevují slabší vyhraněnost v maskulinních zájmech, ale zároveň projevují přehnané maskulinní jednání. Takoví chlapci prožívají pocit neurčitosti vlastní mužské identity, obtížně navazují blízké vztahy, jsou nadměrně závislí na partě vrstevníků, mají potíže s mužskými autoritami a pečlivě se vyhýbají všemu, co by mohlo vypadat jako projev ženskosti. Dívky z rozvedených rodin jsou asertivnější v komunikaci s mužskými vrstevníky a zároveň jsou iniciativnější při navazování vztahů ve srovnání s dívkami z úplných rodin. Nezřídka projevují jakési až přehnané ženství. (Janošová, 2008)

Ideální prostředím pro dítě zůstává vztah sounáležitosti mezi rodiči. Dítě ví, že někam patří, že ho potřebují a že je uznávaným a milovaným členem rodiny. (12)

1.8.5 Delikvence

Velkým rizikovým faktorem je nepřítomnost rodiče, nejčastěji otce, v rodině. Příčinou je rozvod nebo skutečnost, že otec nikdy nezačal s matkou žít. Chlapci schází identifikační vzor, děvče postrádá modelové mužské chování. Děti obojího pohlaví potřebují dva zdroje opory a jinou specifickou autoritu. Zátěž ženy s partnerem a bez partnera je nesrovnatelná. Velmi zvyšuje delikventní chování u dětí i rodič se sociální nepřizpůsobivostí jako alkoholik, nezaměstnaný nebo uživatel drog. (Matoušek, Kroftová, 2002)

1.8.6 Drogy

Rozvod rodičů vyvolá u dětí silné negativní emoce a drogy je mohou zmírňovat. Užíváním drog vyjadřuje potomek zlost na rodiče za to, že ho připravili o pocit, že jsou dobří, vytváří tím situaci, kdy se rodiče spojí ve starosti o dítě. Mezi vrstevníky hledá to, co postrádá doma, a přijme od nich i drogu. (Hajný, 2001)

1.8.7 Suicidiální chování

„V roce 1993 bylo na dětské psychiatrické klinice FN Motol hospitalizováno celkem 9 dětí po suicidiálním pokusu. Pouze v jednom případě šlo o kompletní rodinu s oběma biologickými rodiči. V ostatních případech proběhl rozvod a dítě žilo jen s otcem nebo matkou. Rodiny suicidiálních dětí mají pět typických znaků: nedostatečné mezigenerační hranice, velmi konfliktní vztahy mezi rodiči, projektování pocitů rodiče do dítěte, symbiotickou vazbu dítě-rodič a rigidní rodinný systém“. (Koutek, Kocourková, 2003, str. 41) Je velkým zlem pro dítě, když je zatahováno do komplikovaných a zdoluhavých rozvodů svých rodičů, případně neustále vtahováno do konfliktů mezi rodiči. (Koutek, Kocourková, 2003)

1.8.8 Ochrana před asociálním rodičem

Rozvod je nepochybným přínosem a zlepšením situace u dětí, jejichž rodič trpí např. závislostí na alkoholu, gamblerstvím a v návaznosti na to se projevuje násilně a dává špatný příklad dětem v jejich osobnostním, profesním a lidském zrání. (Biddulph, 2000)

1.8.9 Nebezpečí sexuálního chování mezi nevlastními sourozenci

Mezi dospívajícími dětmi - nevlastními sourozenci je jiná sexuální přitažlivost než mezi čistými biologickými sourozenci, kteří sexuální přitažlivost nepocítují. Nekontrolovaná a nezvládnutá sexualita uvnitř nevlastní rodiny ji nejen mravně rozkládá, ale může přinášet i geneticky předávané nemoci a poruchy. (Matějček, 1994)

1.9 Vliv partnerského rozpadu na dospělé

Manželství je systém vazeb především mezi manželi, ale spolu s partnerem získává jiné vazby a pouta, která pak spolu rozvíjejí. Jedná se o pouta s rodinou druhého, přátele z dob před svatbou a další. Mnozí přinášeli velkou oporu oběma. Tito lidé, kteří jsou zdrojem emoční a lidské opory, přinášejí často i ekonomické zázemí a hmotnou pomoc. Manželství je pro věřícího člověka i smlouva s prozřetelností, s Bohem. Lidé nevěřící si snaží zajistit si náklonnost vyšších sil různými magickými úkony. Házení rýže je spojeno s plodností manželů, úklid rozbitého talíře symbolizuje vzájemnou pomoc, společné krájení dortu a jídlo z jednoho talíře znamená vzájemnou podporu. (Matoušek, 2005)

1.9.1 Ztráta opory a podpory partnera

Rozvodem se ztrácejí povinnosti a jistoty, které přináší a artikuluje manželská smlouva. Je to podpora v nemoci, při ztrátě zaměstnání, pomoc ve stáří. Manžele často trvale vzdalují rány, které si během společného života uštedřili a často se ani po letech

příliš nehojí. Každý člověk potřebuje někdy náruč, rameno nebo pohlazení a to najednou není, není naplňována potřeba konejšivé lásky. (Klimeš, 2005)

1.9.2 Ztráta podpory a odklon mnohých společných přátel a části rodiny

Mnozí přátelé, kteří měli vazbu a podporovali manželství obou, se přikloní k jednomu z manželů a podporu druhému odmítnou. Rozvodová rozdělení vykonávají řez nejen mezi partnery, ale často i mezi známými a příbuznými. Mnohé vztahy se rozvodem poškodí nebo rozpadnou. (Matoušek, 2005)

1.9.3 Ztráta širšího ekonomického zázemí

Dnes běžně dvoukariérová manželství přinášejí dvojí příjem. Nová situace, tj. rozvodová situace, přináší závislost na jednom příjmu, což je zvláště v době nemoci nebo ztráty příjmu i citelné zhoršení hmotné životní úrovně. Počet těch, kdo by ekonomicky podrželi při vzniklé situaci, se zmenší. (Maříková, 2000)

1.9.4 Znevýhodnění rozvedených žen na trhu práce

Rozvedená žena je diskriminována na trhu práce, protože je žena, matka a navíc osamělá žena. Existuje stigmatizace neúplných rodin a ta může přinášet nemalý psychický tlak. Takovým ženám chybí léta praxe z důvodu „pečovatelské kariéry“, pak mají i nižší kvalifikaci, horší pracovní pozici a menší plat. Můžeme mluvit i o feminizaci chudoby, protože větší počet obyvatel žijící pod hranicí chudoby jsou ženy a děti (Maříková a kol., 2010).

1.9.5 Nedostatečná podpora a stimulu generové totožnosti

Po rozvodu schází stálá přítomnost opačného pohlaví. Je těžké být mužem bez ženy a naopak. Člověk druhého pohlaví aktivuje pozitivní energii, ze které opačné pohlaví žije. Schází najednou silný stimul pro život. (Matoušek, 2003)

1.9.6 Nová životní situace a stav samoty

Většinou muž si musí najít nové bydlení a odstěhuje se. Muži charakterizují porozvodovou situaci jako stav až nesnesitelné samoty. Ze zaměstnání, ze společnosti se vracejí do prázdného domu nebo bytu, kde schází sdílení a blízkost druhého. (Matoušek, 2003)

1.9.7 Komplikovaný styk s potomkem

Kult mateřství postavený na neprokázaných předpokladech, že žena je od přírody lepší rodič než muž a že a priori je žena významnější pro dítě než muž, vede často až ke komplikovanému a omezenému kontaktu. O setkávání s otcem na návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte rozhoduje soud, který nebyl s otcem a dítětem v době společných chvil, práce a růstu. Náhradní otec je najednou víc s dítětem než vlastní. Významnou roli v takových situacích, kdy matka dlouhodobě nespolupracuje a otec je odmítán, může sehrát mediátor. (Kratochvíl, 2009)

1.9.8 Ztráta sebevědomí a sebeúcty

Rozvedený partner žije s pocitem neschopnosti, když neudržel pohromadě manželství, k němuž se připojuje i další pocit viny vůči dětem a s tím spojený jejich komplikovanější vývoj. (Wicki, 1997)

1.9.9 Ochrana před promiskuitním a asociálním jednáním partnera

Chování partnera i během manželství může ohrožovat nejen vývoj dítěte, ale i zdraví a pohodu druhého v manželství, většinou ženy. Týrané ženy trpí psychickým i fyzickým násilím, jsou současně ponižovány i bity. Je jim ztěžován kontakt se členy vlastní rodiny a bývají na manželovi výrazně finančně závislé. Promiskuitní muži mohou nakazit pohlavními chorobami své manželky. (Vágnerová, 2004)

1.10 Prevence rozvodu

Rozvodovou prevenci můžeme rozdělit do dvou základních oblastí. První je dobrá partnerská volba a druhá oblast je jednání v manželské krizi.(Matějková, 2009)

1.10.1 Dobrá volba životního partnera

Období známosti před svatbou, kdy se lidé setkávají a poznávají, má své nezastupitelné místo v párovém vztahu. Ne každý je manželstvím, ne všechno se dá později v běhu dát do pořádku a doučit se (Matějková, 2009).

1.10.1.1 Fyzická přitažlivost

I bez fyzické přitažlivosti bývá vztah poněkud labilní, ale nesmí scházet ani fyzický vzhled. Fyzická přitažlivost v sobě má projevy chování, jak partner vystupuje, ale i jak o sebe dbá. Potom nesmí scházet něco, čemu se říká dotyková sympatie. Měl by být příjemný na dotek, jak ve chvíli, kdy se jej dotýká nebo je dotýkán. Vzhledem se může rychle měnit, proto ve fyzické oblasti nestačí (Matějková, 2009).

1.10.1.2 Znalost rodiny a prostředí partnera

Výrazně mohou úspěch budoucího vztahu ovlivnit orientační rodiny obou partnerů. Každý si ze svého prostředí přináší očekávání, která mají být naplněna v manželství (Kratochvíl, 2009) „Člověk se naučil mužské a ženské roli ve značné míře od svých rodičů a má tendenci ve vlastním manželství neuvědoměle model rodiny rodičů opakovat, ať se mu po stránce vědomé líbil nebo ne. Závažná je zejména dominance, kdo v rodině rozhodoval a kdo se podroboval“ (Kratochvíl, 2009, str. 117). Dále se může uplatnit sourozenecký model, podle věku, počtu nebo pořadí v sourozenecké konstalaci. Výjimkou jsou jedináčci, kteří vytváří svůj model jen podle rodičů.(Kratochvíl, 2009)

1.10.1.3 Žárlivost

Takoví lidé jsou sužováni stálými obavami, že jejich partner byl nevěrný nebo by mohl být nevěrný. Není možné jim dát uspokojuvoun odpověď (Matějková, 2009). „Žárliví muži projevují vztahovačnost, nadměrnou sebelásku, zbytnělé a zranitelné ego. Problém je spojen i s menší schopností sebeovládání a poněkud vyšší agresivitou. U obou pohlaví se vyskytuje vyšší míra zranitelnosti a nechuť přijímat nejistotu a odolávat jí. Míra žárlivosti koreluje i s tzv. relativní závislostí na vztahu.“ (Novák, 2009, str.13)

1.10.1.4 Vysoký věkový rozdíl mezi partnery

Věkový rozdíl mezi partnery má svá rizika. Na prvním místě je to stárnutí. Dříve úspěšný muž v práci, schopný ve společenské komunikaci, který se zároveň udržuje ve fyzické kondici, nakonec také zestárne do věku, kdy nebude stačit v mnoha oblastech mnohem mladší partnerce. Často se pak stává i protivně dogmatickým. Hůře se orientuje v nových tématech a o nové podněty často ztrácí zájem. Nakonec se zjistí, že takový partnerský vztah jsou opravdu dva světy. (Novák, 2007)

1.10.1.5 Partner je cizinec

Takový partner otvírá skutečně nový svět. Ze začátku je to velké poznávání nové krajiny, kultury, zvyků. Člověk přesto někdy potřebuje stereotyp ke klidnému životu. Takové manželství má své nebezpečí: rozdílnost jazyka, kultury, ztráta domova, ghetto, národní přecitlivělost a nepřijetí rodinou. (Matějková, 2009)

1.10.1.6 Partner neumí být šťastný

Člověk se má naučit mít rád sám sebe. Sebevědomí nepomáhají tolik naše úspěchy, ale spíše akceptování nás samotných našim okolím. Co pro to dělat konkrétněji: napište si tři vlastnosti, které vám otvírají cestu v osobním a pracovním životě, dále tři lidi, kteří jsou světlem vašeho života, úspěch loňského roku, poslouvejte své přátele.“ Jestliže je ve vztahu depresivní partner, pak je to člověk

s dlouhodobě sklíčenou náladou, nedoukem zájmu, s pocity viny a méněcennosti, únavou, malým zájmem o sex, poruchami spánku apod. Jestliže se nenaučil sám být dříve šťastný, těžko jej tomu naučí partnerský vztah. (Matějková, 2009)

1.10.1.7 Závislosti

Problematika závislostí je asi nejvýznamnější oblastí, která v dnešní době vylučuje trvalý a plnohodnotný vztah. Je to problém, který se nikdy terapeuticky nevyřeší v rodině, či párovém vztahu. Vždy je potřeba specialisty, který má odpovídající vzdělání a terapeutický výcvik. Jsou to lidé, kteří mají problémy ve společenských vztazích, je oslabeno jejich duševní a tělesné zdraví (Kratochvíl, 2009). Dnes je známá široká škála závislostí od alkoholu a jiných psychotropních látek, až po závislost na skupině, závislost na procesech, ideologii apod. Používají se metody předléčebné intervence, léčby a následné péče. (Kalina a kol., 2008)

1.10.1.8 První manželská vývojová krize

Tato krize se objevuje mezi třetím a sedmým rokem trvání manželství a trvá v příznivém případě asi jeden rok. V jejím vzniku se uplatňují faktory úbytku romantičnosti a nepříjemně pocíťovaného kontrastu chování partnera v období zamilovanosti s chováním současným, růst počtu situací, v nichž manželé mají odlišné názory a nedovedou se shodnout, častější projevy negativních emocí, které jeden přenáší na druhého, napětí, které vzniká z častého styku dvou lidí. Krize se může projevit bez jakékoli závažné vnější příčiny, za příznivých bytových i ekonomických podmínek dvojice, bez zasahování rodičů, bez nevěry některého z partnerů i bez anomálních rysů v povaze některého z nich. Přítomnost uvedených faktorů nástup krize ovšem zpravidla urychluje a její průběh zhoršuje.“ (Kratochvíl, 2009, str.144) V této době je zřejmě dobré omezit dialogy týkající se manželství, určité přitlumení sexuálního styku, věcné řešení problémů, mezi něž patří výchova dětí, orientaci na pracovní uplatnění každého z manželů, umožnit druhému věnovat se svým zálibám. (Kratochvíl, 2009)

1.10.1.9 Druhá vývojová krize

„Tato se objevuje mezi 17-25 lety manželství. Je méně hluboká. Může trvat rok nebo několik let. Na jejím vzniku se uplatňuje přibližování involučního věku se zvýšenou citlivostí, obavami, objevováním se různých somatických potíží, osamostatňováním se a odchodem dětí, po nichž vzniká v rodině určitá prázdnota, zesilující se závislost ženy, má-li pocit, že stárne rychleji než muž a častá tendence muže k ještě nějakému „užití“ v erotice a v sexu mimo manželství, „než bude pozdě.“ (Kratochvíl, 2009, str. 145) V této krizi se radí méně se věnovat starostem a více zábavě, ke které patří cestování, společné poznávání neznámých míst a to vytváří nové zážitky. Doporučují se návštěvy kulturních podniků a společných přátel. Partnerův zájem o sex mimo vlastní manželství většinou časem pomine. Krize je stav i určitého přerodu, kdy všichni zúčastnění bývají obyčejně přístupní i pomoci zvenčí. Někdy i malá pomoc ve vhodnou chvíli, vhodným způsobem může nesmírně pomoci. (Špaténková a kol., 2004)

1.10.1.10 Růst rozvodovosti jako atribut modernity

Nejhlouběji na pozadí změny leží nejspíš ztráta opory manželského svazku v transcendenci. Došlo ke změně slibu věrnosti před Bohem ve sňatek jako občanskou smlouvu, jejíž platnost nebo zrušení mají v kompetenci zúčastněné strany. Důvody této změny musíme ale hledat již dávno před tím, než nastala, v době začátku individualismu naší společnosti, podle některých kulturních historiků tedy už v jedenáctém století. (Eriksen, 2008)

Kanonická doktrína nezrušitelnosti manželského svazku byla ve své době velmi úspěšná, protože reagovala na hlubokou potřebu stabilizace hereditárních poměrů, na potřebu udržet rodinný majetek v situaci, kdy rodina byla základní ekonomickou jednotkou a vysoká úmrtnost sama o sobě ohrožovala kontinuitu držby a správy majetku a snižovala tedy pocit odpovědnosti k vlastnictví. Síla doktríny v ekonomickém základě se ztratila s tím, jak více a více lidí získávalo své příjmy z placených zaměstnání a těžiště ekonomického života tak opustilo rodinu. (Maříková, 2000)

Postupně zeslábl i vliv rodičů na manželství jejich dětí, při ztrátě ekonomické moci ztratili rodiče i moc zabránit dětem v rozvodu. Prarodiče mají přirozeně větší zájem na stabilitě manželství svých vnoučat a na udržení rodiny a jejího majetku do vzdálenější budoucnosti, než jaký má mladý manželský pár, který do svého svazku investoval a je příliš orientován na to, zda a jak se mu tato investice momentálně vyplatí – reinvestice ještě není vyloučena. (Peuckert, 2002)

V šedesátých letech urychlila dynamiku růstu rozvodů tzv. „druhá rozvodová revoluce“. Změny v průmyslové výrobě přinesly potřebu pohyblivého zaměstnance, který cestuje nebo se stěhuje podle zájmů své firmy. Dalším důvodem růstu rozvodů byl prakticky úplný zánik vlivu rodičů na manželství jejich dětí, protože se změnila podstata dědictví z ekonomického na kulturní kapitál. Je možné, i když ani zdaleka jisté, že právě „odsouzení k individualismu“ v naší globalizující se civilizaci posílí potřebu rodiny a povede k jejímu opětovnému upevnění. (Beck-Gernsheim, 2000)

2. Cíle práce a hypotézy

2.1 Cíl práce

Cílem disertační práce je:

- zjistit absenci morálních hodnot věrnosti, odpuštění a úcty v rozpadlém partnerském vztahu
- zjištění nedostatečného osvojení těchto morálních hodnot výchovou a sebevýchovou což způsobuje partnerský rozpad
- zvláštním cílem výzkumu je vytvořit podklady pro předmět „Etika partnerských vztahů pro studenty zdravotně sociálních a humanitních fakult“ a dále připravit návrh učebnice, která by objasňovala etické hodnoty posilující partnerský vztah

2.2 Hypotézy

H 1: Prvotní hypotéza:

Partnerský rozpad vede k biopsychosociální krizi dětí i dospělých.

H 2: Teoretická hypotéza:

Vybrané hodnoty dětí, jimž se rozpadlo manželství, jsou do jisté míry identické s hodnotami jejich rodičů, jimž se rozpadlo manželství.

H 3: Operační hypotéza:

Rozvedené páry prokazují nedostatečné osvojení morálních hodnot: věrnosti, odpuštění a úcty.

3. Metodika výzkumu

3.1 Metody výzkumu

Disertační práce používá zásady a strategii smíšeného výzkumu. Jedná se o kombinaci kvantitativního exogenního výzkumu a kvalitativního endogenního výzkumu. Při smíšeném výzkumu dochází k míšení kvalitativních i kvantitativních metod a paradigmat v rámci jedné studie. Pro daný výzkum se nabízel kvantitativně (vysvětlení pomocí měřením potvrzené hypotézy) – kvalitativní výzkum (porozumění pomocí interpretace) postup na vyšší úrovni relační analýzy. Smíšený výzkum má deduktivní i induktivní charakter, což umožňuje vytvářet teorie a definice. Dále se daný způsob zvoleného výzkumu lépe vyhýbá jednostrannému a povrchnímu pohledu. (Loučková, 2010)

Při stavbě kvantitativního výzkumu se podle zásad daného výzkumu nejprve vytvářejí hypotézy, ze kterých následně vychází celý dotazník. Kvalitativní výzkum se trochu podobá detektivce, ve které nejde jen o to nalézt daný jev, ale zajímavé je to, proč se daný jev vyskytuje. To všechno vyžaduje hloubkový popis, což je velkou výhodou kvalitativního výzkumu. (Hendl, 2005).

Typickými cíli kvantitativního výzkumu jsou statistický popis, predikce nebo verifikace příčinných hypotéz, typickými cíli kvalitativního výzkumu jsou statistický popis a explorační. Jinak může docházet k mixování výzkumných otázek obou výzkumů, které pečlivě korespondovaly s hypotézami.

3.2 Metodický postup výzkumu, výzkumný soubor a technika sběru dat

Objektem výzkumu jsou manželé v rozpadlém partnerském vztahu. Výzkumný soubor tvořili klienti dvou advokátních kanceláří jedné v Čechách a druhá na Moravě. Pro doplnění a kvůli možnosti širšího výběru byli osloveni ještě klienti rodinného centra při olomouckém arcibiskupství.

Technikou sběru dat kvantitativní metody bylo dotazníkové šetření. Technikou sběru dat kvalitativního šetření byla sekundární analýza dokumentů spisů advokátních kanceláří.

Při stavbě kvantitativního výzkumu byly vytvořeny podle zásad daného výzkumu nejprve potřebné hypotézy, z kterých následně vycházel celý dotazník. Zdánlivě málo falsifikovatelné hypotézy se nakonec vyvrátily. Vzhledem k citlivému vztahovému tématu byla návratnost dotazníků poměrně nízká. Bylo předáno 1000 dotazníků, vyplněných platných dotazníků se vrátilo 335. Návratnost je tedy 33,5%. Přesto můžeme tvrdit, že se jedná již o reprezentativní vzorek. Sběrem dat se vytvořily nečekaně, ale přirozeně dvě výzkumné skupiny - nábožensky založení respondenti a ateisté, kteří se významně liší dobou rozvodu a přístupem k rozvodu.

Pro již zmíněné citlivé téma nebyl pro kvalitativní výzkum zvolen žádný tip rozhovoru, ale zdánlivě neosobní zkoumání dokumentů. Jednalo se o rozvodové spisy advokátních kanceláří. Rozvodové spisy obsahují nejprve soudní rozhodnutí o dětech, dohodu o vypořádání rozvodem zaniklého společného jmění a dosud společného bydlení a nakonec samotný rozvod formou rozsudku, kde se zkoumá samotný manželský rozvrat v nesporném rozvodu, ve sporném rozvodu se tak nečiní. Nejprve se uplatňuje snaha o smír, jeví-li se manželský rozvrat jako neodvratitelný, pak dochází k soudnímu rozvodu. Jestliže se v rozvádějící se rodině narodily ještě nezletilé děti, povinně vstupuje do rozvodu pracovník státního orgánu - SPODU (sociálně právní ochrany dětí), který brání práva dítěte. Velkou výhodou tohoto způsobu kvalitativního výzkumu je, že v soudním řízení je možné v případě sporu rodičů o výchovu a výživu nezletilých dětí a určení budoucího výchovného prostředí v rámci dokazování požádat o soudně znalecký psychologický posudek. Ten ale s ohledem na jeho nákladnost a náročnost zpracování musí platit rodiče jako účastníci rozvodu. Proto se s nimi šetří a soud takový posudek zadává jen v závažných případech – např. při pochybnosti o psychickém stavu některého z rodičů apod. V praxi soudy pracují především s výsledky tzv. sociálního šetření, které provádí na jejich žádost při každém řízení o výchově a výživě nezletilých dětí rozvádějících se rodičů orgán SPOD. Vzhledem k tomu, že se jedná o úřední záznam se současnou zodpovědností pracovníka orgánu SPOD za jeho

obsah, je zde vysoká spolehlivost a výpovědní hodnota dokumentu, a tím má i velkou hodnotu pro výzkumníka. Další nespornou hodnotou je časová a prostorová blízkost. (Hendl, 2005) Zkoumání byly podrobeny manželské rozvody vykonané v posledních pěti letech a realizované v České republice. Ze struktury rozvodového spisu vychází také struktura případové studie, jejichž zásady je možné použít podle Hendla i na zkoumání dokumentů.

Autor provedl analýzu a hloubkové zkoumání 27 rozvodových spisů. 25 spisů bylo završeno rozvodovým rozsudkem, u dvou případů se dosáhlo smíru a rozvodový rozsudek nebyl vyneseno. Struktura případových studií jednotlivých případů vychází z obsahu rozvodových spisů. Popisuje manželskou a rodinnou anamnézu a završuje zkoumání revizí příčin rozvratu, které uvádí i u dohodnutých rozvodů, kde příčiny rozvratu v soudním rozsudku nejsou uvedeny, ale celkový pohled do jednotlivých spisů jej obsahuje.

Bylo snahou porozumět a získávat výpovědi z objektu výzkumu.

Subjekt (zkoumající) výzkumu byl aktivní až sekundárně, objekt (zkoumaný) sám vytvářel informace pro výzkum a přísedící (advokát) pomáhal lepšímu porozumění.

Validita je vysoká. Výzkum díky úředním dokumentům v sobě nese velkou pravdivostní hodnotu, která je dále upotřebitelná a konzistentní, protože zjištěné skutečnosti lze použít pro jinou skupinu, jsou opakovatelné a respondent byl skutečným tvůrcem informací, protože byl díky anonymitě nezaujatý. Dotazníkové šetření pro nakonec vysoký počet vrácených dotazníků má poměrně vysokou míru zobecnění. Ve svých výsledcích se oba výzkumy ve velké míře shodují. Reliabilita, jestliže by podobný výzkum předešel významné společenské a pracovní změny v populaci, by byla vysoká. V mnohém by další výzkum zřejmě potvrdil získané výsledky.

Stále respektovaný etický pohled vedl k získání poučeného souhlasu, který získala sama advokátní kancelář na žádost výzkumníka a byla pečlivě respektovaná anonymita v dotazníkovém šetření. Výzkum neobsahuje data, která by mohla identifikovat účastníky. (Švaříček, Šedová a kol., 2007)

Studiem jiných prací s podobnou problematikou se zjistilo, že podobné výzkumy byly provedeny nejčastěji z hlediska psychologického, řidčeji sociologického a

ojedinělé z pohledu etického. Čím dál omezeněji získávají mladí lidé výchovu, a to především kvůli zaměstnanosti rodičů nebo rozpadu jejich partnerského vztahu. Nedostatkem výchovy je omezená i etická výchova. Stát a instituce zatím jen slabě nahrazují etickou výchovu, které se nedostává v rodině a která by posílila stabilitu partnerských vztahů. Jedná se o aplikovaný výzkum, který je užitečný pro praxi.

Při zpracování dat bylo použito počítačových programů Microsoft Office Excel 2007 a Microsoft Office Excel 2003 a Microsoft Office Word 2007.

4. Výsledky výzkumu

4.1 Kvalitativní část výzkumu

Případ č. 1

Manželská anamnéza: Manželství Martiny a Miroslava bylo uzavřeno před obecním úřadem a později bylo církevně konvalidováno v římskokatolické církvi. Martině bylo v době uzavření manželství 24 let a Miroslavovi 26 let. Miroslav je o dva roky starší. Manželství trvalo 6 let. Žádost o rozvod podala Martina a Miroslav se k žádosti nakonec připojil. Oba uzavřeli první manželství. Oba jsou občany ČR. Martina je z velmi slušné, zbožné, venkovské rodiny. Miroslav pochází z rozvedené rodiny a byl vychováván pouze matkou. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodila dcera, která měla v době rozvodu 3 roky. Dcera byla svěřena do péče matky, která zůstala po svatbě bydlet v domě rodičů, kde již dříve manželé adaptovali část domu pro společné bydlení. Martina měla tak znovu psychologické i finanční zázemí svých rodičů. Už na mateřské dovolené ji živili rodiče. Martina nechce v budoucnu bránit styku dcery s otcem.

Příčiny rozvratu: Miroslav trpí megalomanstvím a touhou patřit mezi určitou společenskou honoraci. Disponuje dobrými znalostmi v ekonomice a účetnictví a tak se začal dopouštět ve velké firmě, kde pracoval, finančních podvodů. Za trestný čin podvodu byl nakonec pravomocně odsouzen. Podvodně získaných peněz používal při návštěvách kasin, promiskuitnímu chování, nákupu luxusního oblečení (kravata od 3000

Kč, oblek od 20 000 Kč) apod. Dále byla u Miroslava soudními znalci diagnostikovaná histriónská porucha s demonstrativním chováním. V době, kdy měl dceru v péči a šel s ní na procházku, zavolal např. Martině z lesa, že spáchá sebevraždu a zavraždí i dceru, jestliže se s ním Martina rozvede. V jiném případě hrozil, že zabije v lese sebe, aby to dcera viděla a do smrti si pamatovala pohled na mrtvého otce. Záchrané složky jej pak musely hledat se psy. Miroslavovi vyhovovalo vracet se ze svých záletů do zázemí řádné ženy a rodiny. Jako klasický sobec byl připraven stále jen brát a nedozrál k altruismu sebedarování. V posledních měsících manželství byla na společný majetek uvalena exekuce, Martinu často v domácnosti obtěžovali věřitelé.

Martina měla submisivní tichou povahu s velkou snahou snášet veškeré bezpráví a někdy i tvrdé zacházení. Díky své náboženské výchově se snažila manželství co nejdéle udržet a obětovat se. Nakonec pro záchranu dcery i sebe podala žádost o rozvod. Rozvod byl provázen velkými finančními ztrátami a emočním vyčerpáním.

Případ č. 2

Manželská anamnéza: Manželství Ilony a Jaroslava bylo uzavřeno před městským úřadem. Iloně bylo v době uzavření manželství 34 let a Jaroslavovi 37 let. Jaroslav je o 3 roky starší. Manželství trvalo 9 let. Žádost o rozvod podala Ilona a Jaroslav se k žádosti připojil. Oba dva uzavřeli již druhé manželství. Oba pocházeli z úplných rodin. Oba jsou občany ČR. Žádost o rozvod podala Ilona a Jaroslav se po dlouhém odmítání nakonec přece jen k návrhu připojil. Manželé byli rozvedeni dohodou.

Rodinná anamnéza: Ilona i Jaroslav mají z prvního manželství dvě děti. V manželství se narodil chlapec, kterému bylo v době rozvodu 8 let. Matka nechce bránit styku syna s otcem.

Příčiny rozvratu: Jaroslav je furiantská osobnost se závislostmi na procesu projevující se gamblerským a závislostí na drogách, což neustále navyšuje dluhy. Příčinou rozvratu, kromě patologické osobnosti Jaroslava, byly dlouhodobě trvající finanční problémy. U Ilony se jedná opakovaně o poruchu ve výběru, projevující se na jedné straně neobjektivním sebehodnocením a na druhé straně neschopností odhadnout

vemlouvavou osobnost s patologickými projevy chování. Finanční zázemí z orientační rodiny pomohlo Iloně vyřešit bydlení v době po rozvodu.

Případ č. 3

Manželská anamnéza: Manželství Radky a Zbyňka bylo uzavřeno před městským národním výborem. Radce bylo v době uzavření 17 let, takže jí manželství musel povolit opatrovnický soud, a to s ohledem na její těhotenství, a Zbyňkovi 22 let. Zbyněk je o 5 let starší. Manželství trvalo 25 let. Žádost o rozvod podala Radka a Zbyněk se k žádosti o rozvod připojil. U obou šlo o první manželství. Oba pocházeli z úplných rodin. Radka je polorómského původu. Oba jsou občany ČR. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodili dva synové, prvnímu bylo v době rozvodu 25 let a druhému 22 let. V době rozvodu již tady nebyl žádný nezletilý a nezaopatřený.

Příčiny rozvratu: Rozvod tohoto manželství úzce souvisí s politickými a sociálními polistopadovými a porevolučními změnami, které přinesly nové možnosti podnikání a společenského života. Radka využila zmíněných změn k tomu, aby získala mnohem lépe placené zaměstnání realitní makléřky. Zbyněk Radce přestal stačit. S penězi rostou nové možnosti společenského života a volnočasových aktivit, nebývalých kontaktů a nových lidí nejen pro pracovní partnerství. Proč toho tedy nevyužít? Zbyněk nepřekročil hranice prostého dělníka. Submisivní Zbyněk musel nakonec despotické Radce ustoupit a udělat místo. Při řešení vypořádání společného jmění manželů se Radka přece jen projevila alespoň trochu velkoryseji.

Případ č. 4

Manželská anamnéza: Manželství bylo uzavřeno před městským národním výborem. Daniele bylo v době uzavření manželství 20 let a Jiřímu 24 let. Jiří je o 4 roky starší. Manželství trvalo 22 let. Žádost o rozvod podala Daniela a Jiří se k žádosti připojil. U Daniely šlo o první a u Jiřího o druhé manželství. Oba jsou občany ČR. Oba jsou z úplných rodin. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily čtyři děti. V době rozvodu byly tři děti ještě nezletilé. První nezletilá dceřička bylo 17 let, druhému nezletilému synovi 5 let a třetí nezletilá dceřička 2 roky. Všechny nezletilé děti byly svěřeny do péče matky a nejstarší již zletilá dcera se rovněž přiklonila k matce. Matka nebránila styku s otcem, kterého dvě starší naprogramované děti odmítaly.

Příčiny rozvratu: Otec rodiny Jiří byl dlouhodobě předmětem mobbingu. Byl Danielou neustále deptán a jeho autorita znevažována. Všechno, co činil, bylo znevažováno, a to i oběma staršími dcerami. Nakonec se stal Jiří odmítaným manželem i otcem. I přesto se Jiří snažil manželství a rodinu dlouho udržet. Jeho submisivní povaha se stala pro stále nespokojenou Danii nakonec nezajímavou.

Případ č. 5

Manželská anamnéza: Manželství Ivy a Richarda bylo uzavřeno v římskokatolickém kostele. Seznámili se na inzerát v novinách. Ivě bylo v době uzavření manželství 22 let a Richardovi 28 let. Richard je tedy o 6 let starší. Manželství trvalo 16 let. U obou šlo o první manželství. Žádost o rozvod podala Iva a Richard se po dlouhém odmítání k rozvodu připojil. Oba jsou občany ČR. Iva pochází z úplné rodiny. Richard pochází z rozvedené rodiny, matka je dvakrát rozvedená. Jedná se o sporný typ rozvodu.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily dvě děti. Chlapec bylo v době rozvodu 13 let, děvčeti 9 let. Soud zamítl otcovu žádost o střídavou péči. Matka styku s dětmi nebrání. Děti jsou neurotizovány dlouhodobými konflikty mezi rodiči.

Příčiny rozvratu: Soudem přibráný soudní znalec z oboru psychologie hodnotí osobnost Richarda jako silně neurotickou.

Byl vychováván jen despotickou matkou a pod vlivem stejně zaměřené mladší svobodné sestry. Na matce je stále silně závislý. Obranné mechanismy, které si vytvořil vůči matce a sestře, přenášel do vztahu ke své partnerce. Snažil se plnit roli manžela a otce, ale pro svoji pedantskou a komplikovanou povahu neobstával. Na běžné situace ve snaze vynutit si u manželky i dětí autoritu, reagoval zvýšenou afektivitou. V průběhu večera např. i 10x zhasínal Ivě v ložnici lampičku při četbě, vypínal rádio, protože on platil byt a neakceptoval, že ona platí výdaje domácnosti a vydání s dětmi. Při jídle Ivě

často před dětmi vulgárně nadával. Průběh rozvodu stále komplikoval a odmítal podepsat majetkovou dohodu. Nevěra a nový perspektivní partnerský vztah Ivy byl už jenom důsledkem neutěšené situace v manželství s neurotickým Richardem. Iva se ze společné domácnosti dosud neodstěhovala, a to kvůli nedořešenému sporu o společný byt a o vypořádání rozvodem zaniklého společného jmění manželů. Orgán SPOD doporučil svěřit děti do výchovy matce, což soud i s ohledem na závěry soudně znaleckého psychologického posudku akceptoval.

Případ č. 6

Manželská anamnéza: Manželství Heleny a Milana bylo uzavřeno před úřadem města. Heleně bylo v době uzavření manželství 21 let a Milanovi 24 let. Milan je o 3 roky starší. Manželství trvalo 12 let. U obou šlo o první manželství. Žádost o rozvod podal Milan a Helena se k žádosti o rozvod připojila. Oba jsou občany ČR. Oba pochází z úplných rodin. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily dvě děti - dvojčata. V době rozvodu jim bylo 6 let. Děti jsou ve střídavé výchově. Otcí na dětech velmi záleží.

Příčiny rozvratu: Helena si našla v zaměstnání mladšího milence a odstěhovala se s ním do pronajatého bytu. U manželů se projevila jako problematická velká nerovnost vzdělání. Ještě v době trvání manželství došlo k rozdělení majetku notářským zápisem. Milan měl dlouho snahu manželství udržet, Helena však nebyla ochotná se milence vzdát, i když si majetkově výrazně pohoršila a snížila si životní standard. Milanův advokát mu doporučil, aby navštívil psychologa kvůli neschopnosti Heleně odpustit a kvůli možnému programování společných dětí proti matce.

Případ č. 7

Manželská anamnéza: Manželé Milena a Jaroslav uzavřeli manželství před městským úřadem. Mileně bylo v době uzavření manželství 29 let a Jaroslavovi 24 let. Milena je o 5 let starší. Manželství trvalo 6 let. U dosud bezdětné Mileny se jednalo o druhé, u Jaroslava o první manželství. Žádost o rozvod podal Jaroslav a Milena se k žádosti

připojila. Oba jsou občany ČR. Oba jsou z úplných rodin. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodila dcera, které byly v době rozvodu 4 roky. Dítě bylo svěřeno do péče matky. Matka ve styku s otcem dceři nebrání.

Příčiny rozvratu: Manželství bylo uzavřeno z lásky po dvouleté známosti. První čtyři roky se jevilo jako celkem harmonické. Po čase se ale začal výrazně projevovat velký nesoulad povah. Milena se častěji začala prosazovat jako dominantní žena, která se více citově soustředila na dceru a péči o ni a Jaroslavem jako manželem pohrdala a dávala mu to výrazně najevo. V zaměstnání jako zdravotní sestra byla např. schopna diktovat lékaře, kdy by měla ordinovat. Milena určovala společně trávený čas, vedení domácnosti, finance i pracovní vytíženost Jaroslava. Rozvrat manželství se vyostřil poté, co Milena prosadila přes Jaroslavův nesouhlas finančně a časově náročnou a oba manžele stresující stavbu nadstandardního rodinného domu. Stavba zůstala nedokončena a jen definitivně přispěla k tomu, že si Jaroslav našel mladší partnerku, rozhodl se manželství ukončit a nést i finanční ztrátu při vypořádání a prosazení si rozvodu.

Případ č. 8

Manželská anamnéza: Manželství Jiřiny a Jana bylo uzavřeno před městským národním výborem. Jiřině bylo v době uzavření manželství 20 let a Jiřímu 21 let. Jiří je o 1 rok starší. Manželství trvalo tedy 43 let. Oba pocházeli z tradičních úplných rodin. Žádost o rozvod podal Jan a Jiřina se k žádosti o rozvod připojila. Oba jsou občany ČR. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodili dva již zletilí a samostatní synové.

Příčina rozvratu: Stárnoucí Jiřina po přechodu do starobního důchodu zůstala doma a přestala dbát o svůj zevnějšek. Ještě mužně cítící se Jan si našel ve své snad „třetí míze“ o 20 let mladší 3x rozvedenou ženu, kterou na neposledním místě zajímá Janova služební renta, vysoký starobní důchod a plat u hlídacích službách.

Případ č. 9

Manželská anamnéza: Manželství Markéty a Kristiána bylo uzavřeno v římskokatolickém kostele. Markétě bylo v době uzavření manželství 19 let a Kristiánovi 30 let. Kristián je o 11 let starší. Manželství trvalo 17 let. U obou se jednalo o první manželství. Žádost o rozvod podal Kristián, Markéta se k žádosti o rozvod připojila. Kristián pochází z rozvedené rodiny a Markéta z úplné rodiny. Oba jsou občany ČR. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodila dcera, které bylo v době rozvodu 15 let. Otec se jí vždy s láskou a radostí věnoval a podporuje její mimořádné sportovní i intelektuální nadání a studium. Dcera byla svěřena do péče otce, kterého soud i na doporučení orgánu SPOD shledal jako lepšího rodiče, Markéta ani navíc o svěřením dcery do své výchovy nestála.

Příčiny rozvratu: Markéta je plnoštíhlá hrubá, povrchní a jednoduchá žena. Kristián je sice jednodušší, ale velmi svědomitý otec. Markéta si našla sobě odpovídajícího milence mladšího než Kristián, za kterým se odstěhovala na druhý konec republiky. Markéta hodnotí Kristiána jako sexuálně velmi slabého a nudného partnera a její konverzace v této oblasti se projevuje nezvyklou vulgaritou.

Případ č. 10

Manželská anamnéza: Manželství Marie a Jiřího bylo uzavřeno v kostele v nedalekém okresním městě. Marii bylo v době uzavření manželství 23 let a Jiřímu 27 let. Jiří je o 4 roky starší. Sňatek byl uzavřen již po půlroční známosti. Manželství trvalo 10 let. U obou se jednalo o první manželství. Žádost o rozvod podala Marie, Jiří se k žádosti připojil. Jiří sám je adoptovaný a výchovu získal v dobré rodině, Marie pochází z úplné dělnické rodiny. Oba jsou občany ČR. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily dvě dosud nezletilé děti. V době rozvodu bylo staršímu synovi 8 a mladšímu 4 roky. Soud schválil dohodu rodičů a svěřil děti do jejich společné péče.

Příčiny rozvratu: Postupem času Marie zjistila, že mají s Jiřím jiné povahy a že mají odlišné společenské potřeby. Manželství již dříve prošlo krizí, která vyvrcholila

odchodem Marie ze společné domácnosti za milencem do jiného kraje, ale jejím pozdějším návratem. Jiří tehdy velkoryse bez výčitek Marii přijal zpět, a to i přes to, že se vrátila těhotná, takže když porodila mladšího syna, který byl automaticky zapsán jako narozený v trvajícím manželství jako Jiřího syn, Jiří nepodal možnou žalobu na popření otcovství. Po určité době nastaly stejné problémy. Jiří byl příliš hodný a Marii vše znovu a znovu odpouštěl. Velkou část dětství prožil v dětském domově a o stabilní rodinu velmi stál. V majetkové dohodě velmi ustoupil, aby mohl trávit více času s dětmi. Marie se projevovala výrazně promiskuitním chováním a značnou lehkomyšlností. Jako matka se chovala lépe, takže pokud měla a má syny v rámci společné péče přes pracovní týden u sebe, péči o ně a výchovu zvládá bez problémů. Jiří má sám děti o víkendech, protože si našel práci v jiném okresním městě a na víkendy za dětmi dojíždí, takže Marie se může věnovat svým zájmům a partnerům, které průběžně i nadále střídá.

Případ č. 11

Manželská anamnéza: Manželství Jolany a Marka bylo uzavřeno před úřadem města. Jolaně bylo v době uzavření manželství 18 let a Markovi 27 let. Marek je o 9 let starší. Manželství trvalo 16 let. Oba uzavřeli první manželství. Žádost o rozvod podal Marek a Jolana se k žádosti připojila. Oba pochází z venkovských úplných rodin. Oba jsou občany ČR. Jedná se o sporný tip rozvodu.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily dvě děti. Dceři bylo v době rozvodu 17 let a synovi 15 let. Do společné pěstounské péče jim byly svěřeny další dvě děti. Dívce bylo v době rozvodu 8 a chlapci 5 let. Děti svěřené dříve manželům do pěstounské péče byly velmi krátce po rozvodu v důsledku bouřlivého rozvodu a konfliktu mezi manžely a hlavně pro špatnou péči zejména ze strany Jolany jako pěstounky odebrány a umístěny zpět do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a to do krajského dětského centra. Ani Marek jako dělník splácející řadu dluhů z manželství a exekucí nemohl jako pěstoun samostatně obstát a děti převzít jen do své péče. Marek toho nebyl ani fakticky z hlediska např. vedení domácnosti a dozoru nad vzděláním dětí schopen. Vlastní děti

byly svěřeny do péče otce, a to s ohledem na svůj vyšší věk a příklonění se k otci z důvodu rozvratu zaviněného matkou.

Příčiny rozvratu: V manželství se projevovala opakovaná dlouhodobá Jolanina nevěra s výraznými rysy promiskuitního chování. Dcera doma nečekaně našla matku se svým vlastním starším přítelem při pohlavním styku. Rodina se navíc stále potýkala s výraznými dluhy. Jolana pro svoji mimořádnou lenost a nevěru nezvládala ani domácnost, ani řádnou péči o děti. Rodina žila jen z jednoho příjmu a dávek pro děti v pěstounské péči, Marek proto musel mít časově náročné zaměstnání. Zkracoval se společně prožívaný čas a došlo k dlouhodobému emočnímu odcizení. Děti v pěstounské péči byly v konečné fázi rozvratu mezi manželky již jen jakýmsi výrobním prostředkem, kterého se zejména Jolana nechtěla jen tak vzdát, a to i ze společenských důvodů. Zjevně zde došlo i k pochybení práce orgánu SPOD.

Případ č. 12

Manželská anamnéza: Manželství Simony a Václava bylo uzavřeno před místním národním výborem. Simoně bylo v době uzavření manželství 22 let a Václavovi 27 let. Václav je o 5 let starší. Manželství trvalo 25 let. U obou manželů šlo o první manželství. Oba jsou absolventi vysoké školy. Oba jsou občany ČR. Oba jsou z úplných rodin. Žádost o rozvod podal Václav a Simona se posléze po marném posledním pokusu rozvodové řízení přerušit za účelem smíru nebo i při použití odborné pomoci psychologů nebo manželských poradců k žádosti připojila. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily dvě, dnes již zletilé děti.

Příčiny rozvratu: Manželství se rozpadlo z blahobytu a dále z dlouhodobého Václavova pocitu, že je v jeho manželství nuda a ubíjející stereotyp. Manželé přitom měli všeho dostatek a především hmotně nestrádali. Postupně přestalo společné hospodaření i intimní život. Nakonec se rozbily i vazby Václava s dospělými dětmi, zejména se synem. Při tvoření dohody o vypořádání společného majetku a bydlení nastal tvrdý boj při rozdělení společného majetku, u kterého oba účastníci museli použít služeb svých advokátů. Došlo zde tedy k úplnému vyhoření vztahu především ze strany Václava,

Simona brala zároveň boj o majetek jako jakousi odvetu za to, že ji Václav opustil po tolika letech a jako stárnoucí žena se chtěla také zabezpečit.

Případ č. 13

Manželská anamnéza: Manželství Venduly a Richarda bylo uzavřeno před úřadem města. Vendule bylo v době uzavření manželství 19 let a Richardovi 27 let. Richard je o 8 let starší. Manželství trvalo 13 let. U obou jde o první manželství, oba pocházejí z úplných rodin. Žádost o rozvod podala Vendula, Richard se k žádosti o rozvod po dlouhém odmítání připojil.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily dvě dcery. Starší bylo v době rozvodu 12 a mladší 6 let. Soud svěřil děti do péče matky.

Příčiny rozvratu: Na začátku manželství dojížděl Richard za prací na celý týden. Doma byl pouze o víkendech. Již tehdy začaly neshody mezi manželi ohledně vedení domácnosti a společného hospodaření. Později se k tomu přidaly i rozdílné přístupy k výchově dětí. Účastníci rozvodu spolu žili několik let odděleně. Manželství Venduly a Richarda bylo manželství v zaměstnání ne příliš úspěšných lidí. Manželství bylo zatíženo mnoha půjčkami a dluhy, konzumním způsobem života a spoléháním na pomoc širší rodiny, především rodičů, která nemohla být nekonečná. Nakonec si Vendula našla nového partnera, to navíc v kruhu rodiny svého švagra, což Richarda jen ještě více pokořilo. Kvůli finanční nouzi a neochotě podílet se rovnoměrně také na nemalých společných dluhích na obou stranách bylo dělení společného majetku manželů v rámci rozvodového řízení velmi náročné a opět se neobešlo bez výrazné účasti advokátů na obou stranách.

Případ č. 14

Manželská anamnéza: Manželství Romany a Filipa bylo uzavřeno před úřadem města. Romaně bylo v době uzavření manželství 21 let a Filipovi 29 let. Filip je o 8 let starší. Manželství trvalo 21 let. U Romany se jednalo o první manželství, u Filipa o druhé manželství. Oba pocházejí z úplných rodin. Oba jsou občany ČR. Žádost o rozvod podala Romana a Filip se k žádosti o rozvod připojil po slabém počátečním pokusu o

smíření, kdy navíc Romana i přiznala, že má movitého a reprezentativního rozvedeného přítele. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodili dva synové. Druhému synovi bylo v době rozvodového řízení 11 let a byl svěřen do péče matky, starší již zletilý syn v době rozvodu studoval vysokou školu v jiném městě. Matka nebrání ve styku otce se synem.

Příčiny rozvratu: Manželství bylo zpočátku harmonické s běžnými problémy. Postupně docházelo k odcizování, ke kterému přispělo významně studium Romany na vysoké škole. Filip přestal Romaně stačit z hlediska kariéry, prestiže a nižšího IQ. Významně se při rozvratu manželství projevila i majetková nerovnost orientačních rodin. Dělení nemalého společného majetku bylo velice komplikované a bolestné.

Případ č. 15

Manželská anamnéza: Manželství Michaely a Oldřicha bylo uzavřeno před městským národním výborem. Michaela bylo v době uzavření manželství 21 let, Oldřichovi 30 let. Oldřich je o 9 let starší. Manželství trvalo 19 let. U obou se jednalo o první manželství. Oba vyšli z úplných rodin. Oba jsou občany ČR. Žádost o rozvod podala Michaela a Oldřich se k žádosti o rozvod celkem ochotně připojil. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily 2 dcery. Starší zletilé bylo v době rozvodu 18 let. Po rozvodu se přiklonila k otci. Mladší nezletilé bylo 13 let a byla svěřena i dle svého přání do péče matky.

Příčiny rozvratu: Manželství bylo uzavřeno z citové náklonnosti po půl roce. Od začátku zde nefungoval ekonomický model života rodiny. Michaela vedla domácnost jen v nejnutnější míře kvůli dcerám. Oldřich se ze zaměstnání vracíval domů na víkendy poslední tři roky v podstatě proto, aby vykonal potřebné domácí a jiné práce, obstaral a zaplatil tzv. velké rodinné nákupy. Michaela tunelovala společné účty, měla přes svůj podstatně nízký příjem výraznou osobní spotřebu, úzkostlivě se věnovala pěstování své krásy a zájmům. Manželé spolu netrávili dovolené, neměli společné zájmy. Oldřich se zajímal o sport, Michaela o kulturu. Michaela ale byla stále pro Oldřicha sexuální symbol a žena snů. Byla to dominantní žena vědomá si svého vzhledu a přitažlivosti,

pro kterou byl Oldřich bohužel jen směšný mužíček. Nakonec si Michaela našla mladšího milence, kterého výrazně finančně podporovala zpočátku ještě i ze společných peněz a úspor, které našetřil Oldřich. Advokát Oldřichovi doporučil na dobu po rozvodu a již i během něho psychologickou pomoc. Velmi obtížně probíhalo dělení společného majetku.

Případ č. 16

Manželská anamnéza: Manželství Anety a Pavla bylo uzavřeno na státním zámku před úředníkem města. Anetě bylo v době uzavření manželství 24 let a Pavlovi 32let. Pavel je o 8 let starší. Manželství trvalo 3 roky. U obou se jednalo první manželství. Oba pocházejí z úplných venkovských rodin. Žádost o rozvod podal Pavel, a to po iniciativě ze strany manželky a Aneta se ráda připojila. Oba jsou občany ČR. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se nenarodily žádné děti.

Příčiny rozvratu: Pavel dlouhodobě vydělával slušné peníze, ale nezodpovědně s nimi zacházel a projevoval se jeho sklon k alkoholu a minimální zájem a empatie pro potřeby manželky, trávení volného času apod. Možná se ženíl příliš pozdě v době, kdy měl už částečně staromládenecké zlovyky. Aneta jej brala jako nezodpovědného a v posledním roce manželství stále více pustnoucího. Podle mínění advokáta se ale jednalo o příliš překotný rozvod, Pavel byl přece jen zpočátku ochoten uvažovat o nápravě, příp. i o protialkoholní léčbě ambulantní formou. Manželství scházely děti, které by zřejmě pomohly rychlejšímu vyžívání a změně Pavlových návyků. Manželství by jistě prospělo včasné manželské poradenství.

Případ č. 17

Manželská anamnéza: Manželství Ladislavy a Jiřího bylo uzavřeno před obecním úřadem. Ladislavě bylo v době uzavření manželství 22 let a Jiřímu 35 let. Jiří je tedy o 17 let starší. Manželství trvalo 7 let. U obou šlo o druhé manželství. Oba pochází z úplných rodin. Žádost rozvod podala Ladislava a Jiří se k žádosti o rozvod připojil.

Jedná se sporný typ rozvodu, ve kterém se manželé ani jasně neshodli na příčinách rozvratu.

Rodinná anamnéza: V manželství se nenarodily děti. Jednalo se o programově bezdětné manželství orientované na majetek, Jiří měl z prvního manželství dvě již zletilé děti, kdy mladší syn ještě studuje vysokou školu a proti otci uplatnil svůj nárok na zvýšení výživného i soudní cestou.

Příčiny rozvratu: Ladislava a Jiří uzavřeli manželství z citové náklonnosti po tří roky trvající známosti. Po třech letech změnil Jiří zaměstnání, které nezvládal, začal se arogantně chovat a nakonec se uchýlil až k fyzickému napadení. Mezi manželi došlo k citovému odcizení, k přerušení intimního soužití a k rozpadu společné domácnosti. Jiří tvrdí, že k rozvratu jejich manželství začalo docházet v době, kdy Ladislava začala navštěvovat restaurace a vinárny v blízkém krajském městě a vytvořila si citový vztah k jinému muži. Oba vidí chyby jen v tom druhém. Jiří se nakonec seznámil s další rozvedenou ženou, se kterou začal společně živnostensky podnikat a již rok po tomto svém druhém rozvodu se s ní oženil.

Případ č. 18

Manželská anamnéza: Manželství Zity a Mariána bylo uzavřeno reprezentačně na zámku před úředníkem města. Zitě i Mariánovi bylo 26 let. Manželství trvalo 4 roky. U obou se jednalo o první manželství. Marián podal žádost o rozvod, Zita se k žádosti o rozvod připojila až po zjištění, že Mariánův odchod od ní i od společného dítěte k jiné ženě je definitivní. Marián pochází z úplné rodiny, Zita z rozvedené, vyrůstala od útlého věku jen s matkou, stejně starým bratrem a mateřskou babičkou. Oba účastníci rozvodu jsou občany ČR. Manželství bylo rozvedeno dohodou s mimořádným úsilím advokátů obou stran, kteří se zde museli snažit nejméně tři měsíce minimalizovat emoční střety a Zitiny výpady proti Mariánovi, vedené touhou po pomstě a snaze Mariána potrestat. Marián musel vyvinout velkou trpělivost a úsilí, aby se tyto Zitiny pocity nedostaly i do situace, kdy by mu neumožnila pravidelně mít styk se společným malým synem a ustoupil Zitě i při dělení společného majetku.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodil chlapec, kterému byly v době rozvodu necelé 3 roky, a byl svěřen do péče matky.

Příčiny rozvratu: Zita dostala dům a velké věno od babičky. Tuto skutečnost Zita, která byla povoláním účetní, bohužel Mariánovi pracujícímu v dělnické profesi stále připomínala a to se stalo také jablkem sváru. Kromě toho byla Zita velmi dominantní žena, která chtěla výhradně ovládat rodinné finance. Marián se seznámil s potenciální švagrovou, tajně se sblížili, začali se pravidelně setkávat a Marián ji brzy přivedl do jiného stavu. Zita i její bratr hrozili v takové situaci pomstou až za hrob. Při vypořádání společného jmění manželů se musel zříci Marián téměř všeho, aby upokojil Zitu, která hned po rozvodu musela ukončit mateřskou dovolenou a nastoupit do zaměstnání. Mariánova nová manželka je přitom stejný tip, jako jeho původní žena. U Mariána se vyskytuje učebnicový příklad poruchy ve výběru.

Případ č. 19

Manželská anamnéza: Manželství Markéty a Jana bylo uzavřeno před úřadem města. Markétě bylo v době uzavření manželství 30 let, Janovi 32 let. Jan je o 2 roky starší. Manželství trvalo 16 let. U obou šlo o první manželství. Oba pocházejí z úplných rodin. Žádost o rozvod podal Jan, Markéta se k žádosti připojila. Oba jsou občany ČR. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodil chlapec, kterému bylo v době rozvodu 9 let. Chlapec byl svěřen do péče matky.

Příčiny rozvratu: Společné soužití manželů se stalo dlouhodobě disharmonické. Docházelo k neshodám z důvodů rozdílných představ a požadavků na fungování rodiny i na partnerský život. Jan odešel do jiného bytu, nebyl schopen obnovit společné soužití a považoval je za neperspektivní. Jan si brzy po opuštění společné domácnosti našel jinou mladší ženu se dvěma nezletilými dětmi, která se kvůli němu obratem sama také rozvedla, když se sama ve svém manželství cítila obdobně jako Jan nespokojená a citově strádající.

Případ č. 20

Manželská anamnéza: Manželství Josefiny a Josefa bylo uzavřeno před obvodním národním výborem. Josefině bylo v době uzavření manželství 18 let a Josefovi 21 let. Josef je o 3 roky starší. Manželství trvalo 20 let. U obou šlo o první manželství. Oba pocházejí z úplných rodin. Oba jsou občany ČR. Žádost o rozvod podala Josefina, Josef se k žádosti o rozvod připojil. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily dvě nezletilé děti. Chlapci bylo v době rozvodu 18 let a děvčeti 11 let. Děti byly svěřeny do péče matky.

Příčiny rozvratu: Dlouhodobý nesoulad vedl k Josefinině nevěře. Po dvaceti letech došlo k vyčerpání, vyprázdňení a vyhoření vztahu. Josefina se nakonec rozvedla. Majetkové vyrovnání zde nečinilo žádný větší problém, protože oba manželé měli každý slušné zaměstnání a vlastní příjem, v manželství nebyly větší půjčky a nesplacené úvěry na pořízení bydlení, spotřební věci apod. Josef měl možnost odejít bydlet na svou dobře zařízenou rekreační chalupu s možností bez větších problémů dojíždět do svého turnusového zaměstnání.

Případ č. 21

Manželská anamnéza: Manželství Elišky a Zbyňka bylo uzavřeno před úřadem města. Elišce bylo v době uzavření manželství 25 let a Zbyňkovi 20 let. Eliška je o 5 let starší. Manželství trvalo 11 let. U obou šlo první manželství. Oba pocházejí z úplných rodin. Žádost o rozvod podala Eliška, Zbyněk se k žádosti o rozvod ochotně připojil. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily dvě dcery-dvojčata, kterým bylo v době rozvodu 1 rok. Děti byly svěřeny dohodou logicky do péče matky.

Příčiny rozvratu: Dlouhodobá neschopnost otěhotnět přivedla manžele k použití metod asistované reprodukce, metody in vitro. Eliška prožívala těžké komplikace v těhotenství a navíc se jedna z dcer narodila s kardiologickou a urologickou vadou. Zbyněk si však již během Eliščině těhotenství našel jinou ženu.

Mimořádné zátěžové situace řeší Zbyněk útekem, a to i relativně často v zaměstnání.

Případ č. 22

Manželská anamnéza: Manželství Anny a Karla bylo uzavřeno před městským národním výborem. Anně bylo v době uzavření manželství 27 let, Karlovi 30 let. Karel je o 3 roky starší. Manželství trvalo 23 let. U obou se jednalo o první manželství. Oba pocházejí z úplných rodin, mají vysokoškolské vzdělání – každý ve zcela rozdílném oboru, Anna uměleckopedagogické, Karel technické. Oba jsou občany ČR. Žádost o rozvod podala po dlouhé a zralé úvaze již zcela vyčerpaná Anna a Karel se připojil teprve po mimořádně dlouhém váhání a odmítání. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily dvě děti. Synovi bylo v době rozvodu 22 let a na studiích v jiném městě jej podporuje otec, k němu také syn dojíždí pravidelně jednou za dva až tři týdny na víkendy. Za této situace je s otcem schopen vyjít a udržet si na něj citovou vazbu na rozdíl od mladší sestry. Dceři bylo v době rozvodu 19 let a žije s matkou.

Příčiny rozvratu: Karel měl prestižní a velmi dobře placené povolání, ale neunesl zatížení svého pracovního postavení. Ze zaměstnání byl propuštěn. Karel se navíc bohužel projevuje již dlouhodobě jako výrazně psychopatologická osobnost. Snažil se držet rodinu pod finančním tlakem, na rozdíl od syna Annu i mladší dceru dlouhodobě výrazně deptal i psychicky. Anna po dlouhé přípravě i s dcerou odešla ze společné domácnosti do drahého podnájmu, aby se z tohoto stavu osvobodily. Karel dlouho věřil a programově čekal a manipuloval v rozvodovém řízení, že se Anna vrátí pokorně z finančních důvodů. Anna se musela vzdát raději větší části společného jmění manželů včetně pěkného pohodlného bytu, aby Karel podepsal rozvodovou dohodu. Přesto Anna i s dcerou připravující se na maturitu raději odešla pouze s dvěma zavazadly nejnnutnějších osobních věcí.

Případ č. 23

Manželská anamnéza: Manželství Ilony a Vítky bylo uzavřeno před městským národním výborem. Iloně bylo v době uzavření manželství 20 let a Vítkovi 23 let. Vítek je o 3 roky starší. Manželství trvalo 19 let. U obou šlo o první manželství. Oba

pocházeli z úplných rodin. Žádost o rozvod podal Vítek a Ilona se k žádosti o rozvod připojila. Oba jsou občany ČR. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodili dva synové. Staršímu bylo v době rozvodu 19 let. Mladšímu nezletilému bylo 13 let a byl svěřen do péče matky.

Příčiny rozvratu: Manželství po letech zcela vyhořelo. Došlo k citovému odcizení a nakonec i k fyzickému napadení. Ilona měla náročné povolání na tři směny jako ošetrovatelka v domě pro seniory, kde se vydávala a vyčerpala, takže už málo zůstávalo pro rodinu, Vítek to nechápal a pro oživení vztahu nebyl pro své vlastní osobní pohodlí ani s ohledem na udržení kompletní rodiny ochoten a schopen něco více udělat. Manželská terapie zde již neměla smysl, nikdo z účastníků rozvodu o to už ani nestál.

Případ č. 24

Manželská anamnéza: Manželství Šárky a Martina bylo uzavřeno v římskokatolickém kostele. Šárce bylo v době uzavření manželství 24 let, Michalovi 20 let. Šárka je o 4 roky starší. Manželství trvalo 2 roky. U obou šlo o první manželství. Oba pocházejí úplných rodin. Šárka podala žádost o rozvod a Martin se k žádosti o rozvod připojil. Oba jsou občany ČR. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se žádné dítě nenarodilo.

Příčiny rozvratu: Šárka byla úspěšná realitní makléřka se smyslem pro rodinu a domácnost. Velmi toužila po dítěti. Michalovi stačil pes, byl názoru, že v jeho věku je na dítě ještě brzy a je třeba si užít konzumního způsobu života včetně náročných sportů, cestování a podobných zážitků. Michal je klasickým případem dosud nevyzrálé osobnosti. Šárka po nevěře skončila v jiném partnerském vztahu. O uzavření nového manželství zatím přímo neuvažuje a tvrdí, že jí družský poměr zatím plně vyhovuje. Z nového vztahu se jí a o něco staršímu již jednou také rozvedenému partnerovi narodil asi dva roky po rozvodu vytoužený syn. V rozvodovém vypořádání společného jmění manželů byl kupodivu větší boj o psa než o pěkně zařízený nadstandardní byt v dobré čtvrti krajského města, kde manželé žili.

Případ č. 25

Manželská anamnéza: Manželství Mirky a Libora byl uzavřeno před městským národním výborem. Mirce bylo v době uzavření manželství 21 let a Liborovi 27 let. Libor je o 6 let starší. Manželství trvalo 22 let. U obou šlo o první manželství. Oba pocházejí z úplných rodin. Oba jsou občany ČR. Manželství bylo rozvedeno dohodou.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily tři dosud nezletilé děti. V době rozvodu bylo chlapci 16 let, prvnímu děvčeti 13 let a druhé děvčeti 10 let. Všechny děti jsou v péči matky a odmítly otcovu žádost o střídavou péči.

Příčiny rozvratu: Libor je emočně labilní osobnost, s potřebou vyvolávat soucit a schovávat se za jiné. Nakonec se uchýlil k matce, od které se nikdy víceméně neodpoutal. Mirka se naopak jeví jako vyrovnaná silná, nikoliv dominantní osobnost, na které stejně stála rodina a nyní jí jen „ubýlo jedno dítě“.

Případ č. 26

Manželská anamnéza: Marie a Filip uzavřeli manželství na základě předchozí známosti z lásky. Marii bylo v době uzavření manželství 26 let a Filipovi 35 let. Filip je o 9 let starší. Sňatek byl civilní. Ona pocházejí z úplné venkovské rodiny. Žádost o rozvod podala Marie. Manželství nakonec nebylo rozvedeno. Oba jsou občany ČR.

Rodinná anamnéza: V manželství se narodily dvě nezletilé děti. Děvčeti bylo v době žádosti rozvod 3 roky, chlapci 1 rok. Obě děti byly vždy v péči matky.

Příčiny rozvratu: Návrh na rozvod podala Marie, protože pro ni manželství bylo velkou psychickou zátěží. Filipův denní abúzus alkoholu vyústil před Mariiným odchodem ze společné domácnosti ve Filipovu těžkou podnapilost spojenou s agresivitou. Filip neposkytoval Marii oporu ani v těhotenství tak ani v nemoci. Jako řemeslník na volné noze sklouzl k tomu, že do restaurace v obci, kde žili, chodil pak i v poledne na jídlo a pil s podobnými muži jako on sám. Abúzus alkoholu se ukázal také při vlastní práci v dílně nebo při práci u zákazníků. Děti měl rád a byl na ně fixován, ale v podnapilosti se ho děti bály. Celé situaci pomohlo, že Marie měla možnost oddělené domácnosti a bydlení ve vlastní rekreační chalupě nedaleko od jejich společného bydlení v domě u Filipových rodičů. Marie nebyla závislá ani na Filipově příjmu a byla schopna se i na

mateřské dovolené prací doma uživit. Mariin advokát doporučil oběma psychologickou pomoc. Soud nakonec řízení po roce od přerušení rozvodové řízení zastavil, protože Marie nechala přerušit soudní řízení na Filipovu iniciativu a v roční lhůtě úmyslně nepožádala o pokračování v rozvodovém řízení. Filip podstoupil dobrovolně protialkoholní léčbu a snaží se pod dozorem a za pomoci psychiatra v protialkoholní poradně i za výrazného oceňování své abstinence ze strany Marie o nápravu.

Případ č. 27

Manželská anamnéza: Manželství Marie a Jana bylo uzavřeno před městským národním výborem. Oba jsou z úplných rodin, jednalo se o první manželství. Marii bylo v době uzavření manželství 20 let a Janovi 22 let. Jan je o 2 roky starší. Marie podala v roce 2005 žádost o rozvod, Jan se k žádosti o rozvod nikdy nepřipojil. V současné době se jedná o starší manžele. Marii je 58 let a Janovi 60 let.

Rodinná anamnéza: Všechny narozené děti jsou dnes již zletilé a samostatné.

Příčiny rozvratu: Marie zjistila, že Jan má mnohem mladší milenku a přitom se v žádném případě nechce vzdát své ženy, na které je podle svých slov závislý. Janovi totiž vyhovovalo, že se od finančně náročné milenkou, před kterou se musel i náležitě prezentovat jako potentní a života lačný rozpustilý mladík, mohl vrátit ke klidné ženě, do vybudovaného, vždy dobře uklizeného a připraveného pohodlného domova. Svou manželku Jan viděl jako služku poskytující mu servis a jako milou babičku hlídající společná vnoučata. Zvládal přitom podporovat finančně i rodiny všech společných dětí. Sexuální potřeby Janovi přitom bohatě uspokojovala milenka. On sám ji v podstatě plně vydržoval, což ho stálo i nemalé úsilí v zaměstnání. Vždy se snažil, aby na něm Marie byla finančně závislá. Marie byla jinak odkázána již řadu let jen na svůj nepříliš vysoký invalidní důchod. Jan platil byt, kam se vždy vracel pro servis, čisté prádlo atd. a něco málo ji přidával. Do jeho podnikání mu Marie ze zděděných peněz po sametové revoluci věnovala několik miliónů Kč. Bojovat o ně zpět v rámci rozvodového vypořádání majetku bylo i s ohledem na její zdravotní stav a dlouhodobý stav celé situace nad její psychické síly. Žádost o rozvod Marie vzala na Janovo naléhání zpět a

stále čeká, až se konečně Jan vybouří, příp. se mu výrazně zhorší zdravotní stav, přestane být atraktivní pro mladší ženy a bude vděčný za její ošetrovatelskou péči.

Výsledky kvalitativního výzkumu v tabulkových přehledech

Tab. č. 1

	věk muže	věk ženy	věkový rozdíl	doba trvání manželství	kolikáté manželství
Případ 1.	26 roků	24 roků	2 roky	6 let	první manželství
Případ 2.	37 roků	34 roků	3 roky	9 let	druhé manželství
Případ 3.	22 roků	17 roků	5 roků	25 let	oba první
Případ 4.	24 roků	20 roků	4 roky	22 let	ona první
Případ 5.	28 roků	22 roků	6 let	16 let	oba první
Případ 6.	24 let	21 let	3 roky	12 let	oba první
Případ 7.	24 let	29 let	5 let	6 let	ona druhé, on první
Případ 8.	21 let	20 let	1 rok	43 let	oba první
Případ 9.	30 let	19 let	11 let	17 let	oba první
Případ 10.	27 let	23 let	4 roky	10 let	oba první
Případ 11.	27 let	18 let	9 let	16 let	oba první
Případ 12.	27 let	22 let	5 let	25 let	oba první
Případ 13.	27 let	19 let	8 let	13 let	oba první
Případ 14.	29 let	21 let	8 let	21 let	ona první, on druhé
Případ 15.	30let	21let	9 let	19 let	oba první
Případ 16.	32 let	24 let	8 let	3 roky	oba první
Případ 17.	35 let	22 let	17 let	7 let	oba druhé
Případ 18.	26 let	26 let	není	4 roky	oba první
Případ 19.	32 let	30 let	2 roky	16 let	oba první
Případ 20.	21 let	18 let	3 roky	20 let	oba první
Případ 21.	20 let	25 let	5 let	11 let	oba první
Případ 22.	30 let	27 let	3 roky	23 let	oba první
Případ 23.	23 let	20 let	3 roky	19 let	oba první
Případ 24.	20 let	24 let	4 roky	2 roky	oba první
Případ 25.	27 let	21 let	6 let	22 let	oba první
Případ 26.	35 let	26 let	9 let	trvá	oba první
Případ 27.	22 let	20 let	2 roky	trvá	oba první

Tabulka č. 1. ukazuje věk obou manželů v době uzavření manželství, věkový rozdíl mezi manžely, délku trvání manželství a pořadí uzavřeného manželství, které bylo uzavřeno.

Tabulka č. 2

	doba trvání manželství	občanství	typ sňatku	typ rozvodu	původní rodina	
					muž	žená
Případ 1.	6 let	ČR	civilní	dohodou	rozvedená	úplná
Případ 2.	9 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 3.	25 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 4.	22 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 5.	16 let	ČR	církevní	sporný rozvod	rozvedená	úplná
Případ 6.	12 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 7.	6 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 8.	43 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 9.	17 let	ČR	církevní	dohodou	rozvedená	úplná
Případ 10.	10 let	ČR	církevní	dohodou	adoptovaný	úplná
Případ 11.	16 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 12.	25 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 13.	13 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 14.	21 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 15.	19 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 16.	3 roky	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 17.	7 let	ČR	civilní	sporný rozvod	úplná	úplná
Případ 18.	4 roky	ČR	civilní	dohodou	úplná	rozvedená
Případ 19.	16 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 20.	20 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 21.	11 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 22.	23 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 23.	19 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 24.	2 roky	ČR	církevní	dohodou	úplná	úplná
Případ 25.	22 let	ČR	civilní	dohodou	úplná	úplná
Případ 26.	trvá	ČR	civilní	trvá	úplné	úplné
Případ 27.	trvá	ČR	civilní	trvá	úplné	úplné

Tabulka č. 2 ukazuje dobu trvání manželství, občanství manželů, typ sňatku, způsob rozvodu a typ orientační rodiny.

Tabulka č. 3

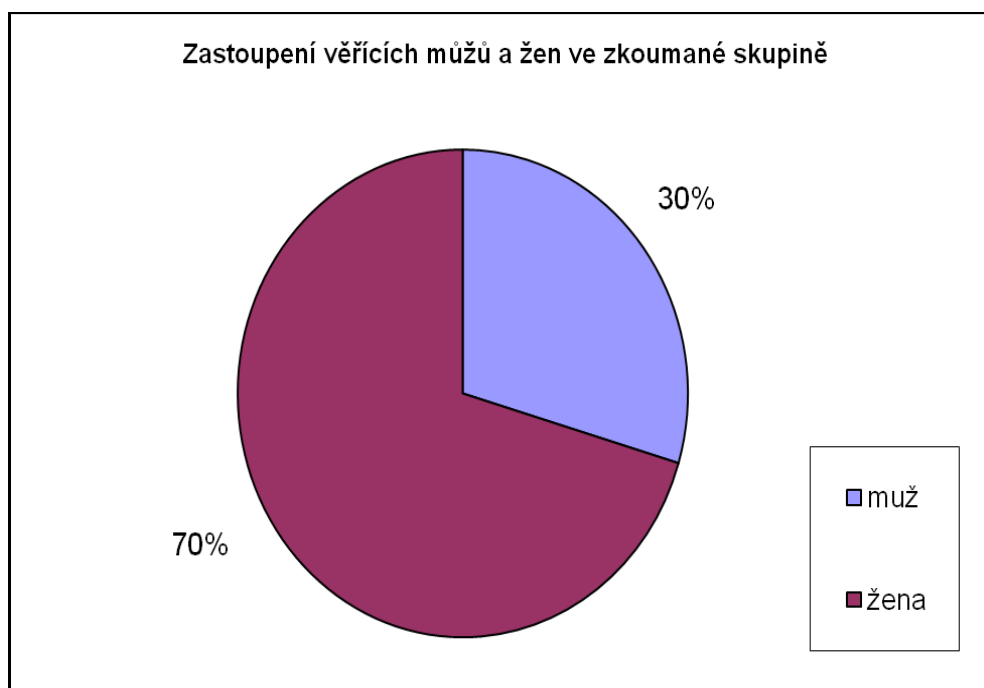
	počet	věk	péče
Případ 1.	1 dcera	3 roky	péče matky
Případ 2.	z prvního manželství	8 let	péče matky
	oba dvě děti, spolu chlapec, 8 let		
Případ 3.	dva synové v době rozvodu zletilí		
Případ 4.	v manželství 4 děti, v době rozvodu 3 nezletilé	18 roků, 5 roků a 2 roky	péče matky
Případ 5.	dvě děti	chlapec 13 let, děvče 9 let	péče matky
Případ 6.	dvě děti, dvojčata	6 let	střídavá péče
Případ 7.	dcera	4 roky	péče matky
Případ 8.	žádné nezletilé děti		
Případ 9.	dcera	15 let	péče otce
Případ 10.	dva chlapci	8 roků, 4 roky	ve střídavé péči
Případ 11.	vlastní dvě, pěstounské dvě	dívka 17 let, chl. 15 let, děvče 8 let, chlapec 5 let	vlastní v péči otce, pěstounské vzaty zpět do ústavní péče
Případ 12.	v manželství se nenarodily dosud zletilé děti		
Případ 13.	dvě nezletilé dcery	12 let a 6 let	péče matky
Případ 14.	dva synové	starší syn zletilý, mladší 11 let	péče matky
Případ 15.	dvě dcery	18 a 13 let	péče matky
Případ 16.	nenarodily děti		
Případ 17.	Jiří z prvního dvě, nenarodily		
Případ 18.	chlapec	3 roky	péče matky
Případ 19.	chlapec	9 let	péče matky
Případ 20.	dvě nezletilé děti	chlapec 18 let, děvče 11 let	péče matky
Případ 21.	dvě dcery dvojčata	1 rok	péče matky
Případ 22.	dvě zletilé	22 a 19 let	
Případ 23.	dva synové	19 a 13 let	péče matky

Případ 24.	nenarodily děti		
Případ 25.	tři nezletilé děti	Chlapec 16 let, dcera 13 let, dcera 10 let	péče matky
Případ 26.	dvě nezletilé děti	3 a 1 rok	péče matky
Případ 27.	všechny děti již zletilé		

Tabulka č. 3 ukazuje počet dětí narozených v daném manželství, případně počet dětí z předchozích manželství, dále věk dětí v době rozvodu a nakonec v jaké péči je dítě po rozvodu.

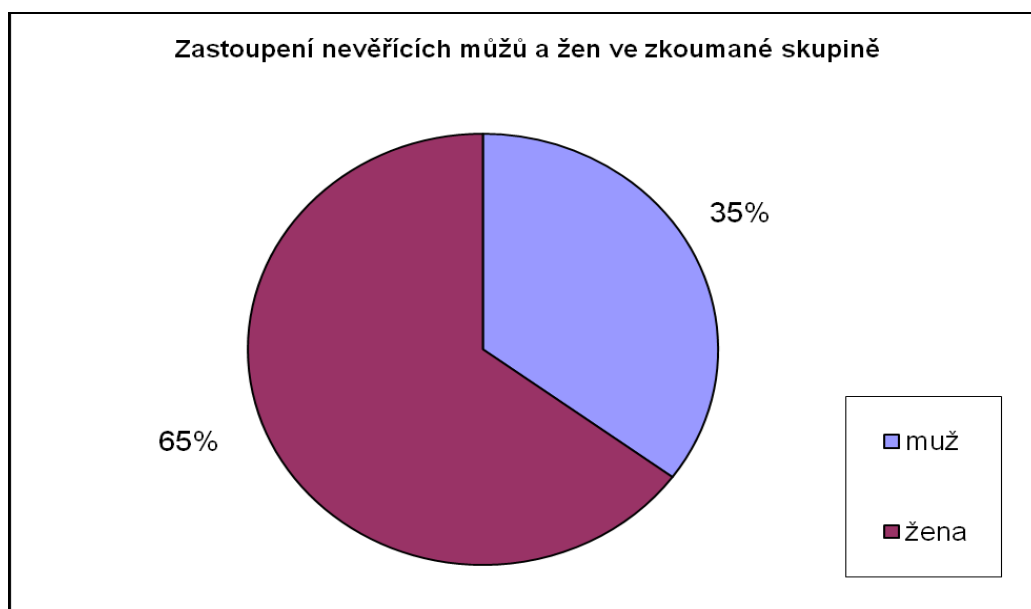
4.2 Kvantitativní část výzkumu

1. Otázka

pohlaví	počet věřících respondentů
muž	61
žena	145
celkem	206

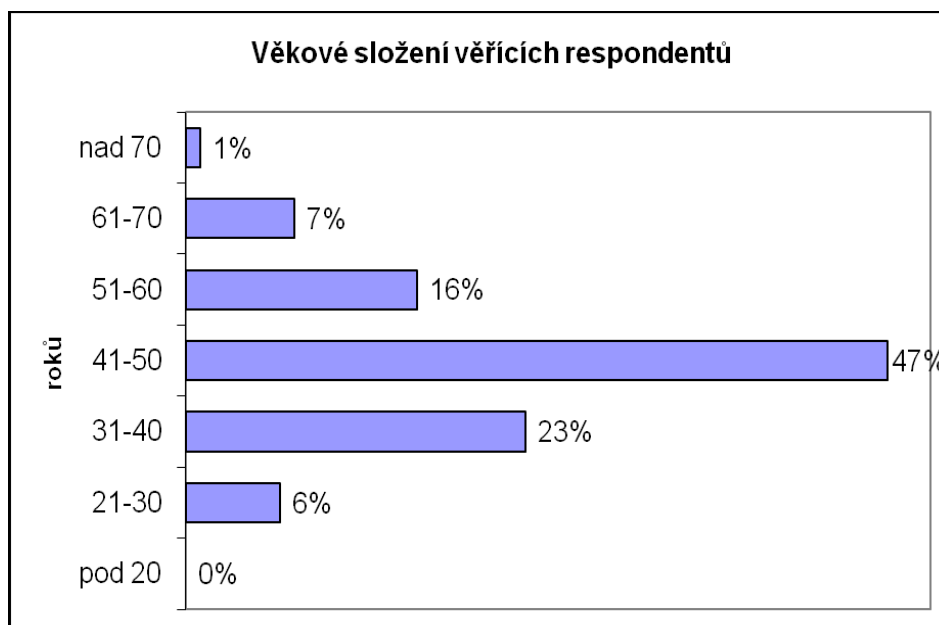
Zastoupení věřících respondentů je v celém výzkumném souboru většina. Více se účastnilo dotazníkového šetření žen 70% než mužů 30% z celkového počtu odpovídajících věřících.

pohlaví	počet nevěřících respondentů
muž	40
žena	74
celkem	114

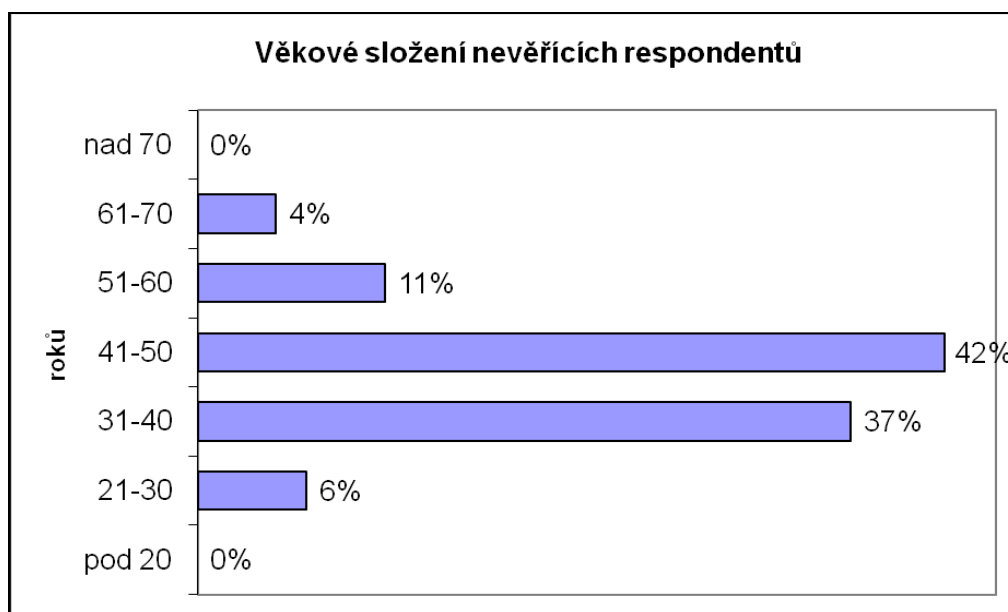
Nevěřící respondenti tvořili minoritní část odpovídajících respondentů. Poměr odpovídajících nevěřících 65% žen proti 35% mužů, je srovnatelný s poměrem odpovídající věřících mužů a žen.

2. Otázka

věková skupina	počet	procento
pod 20	0	0%
21-30	13	6%
31-40	47	23%
41-50	97	47%
51-60	32	16%
61-70	15	7%
nad 70	2	1%
celkem	206	100%

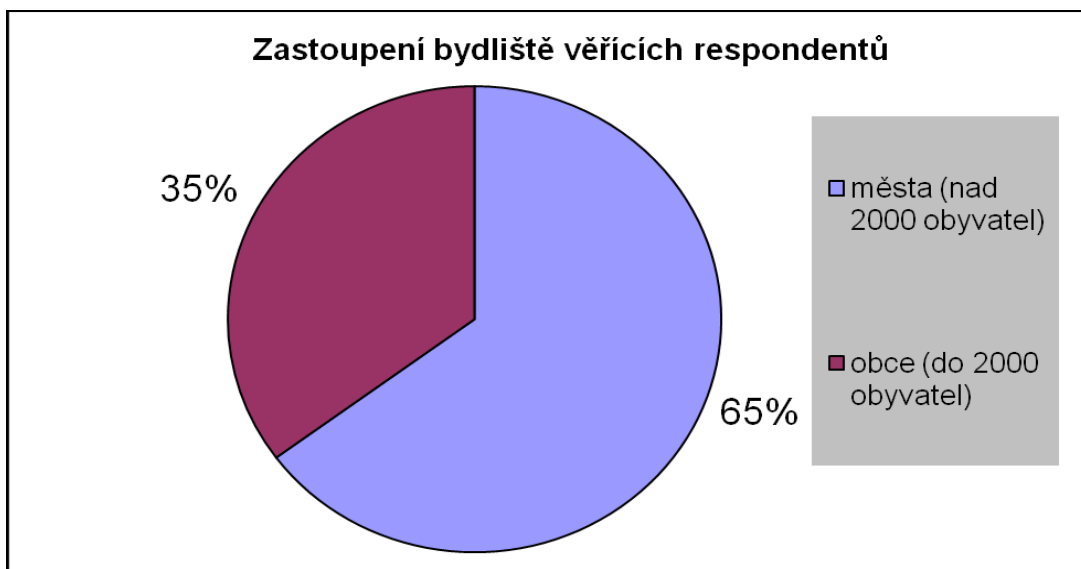
Nejpočetněji je zastoupen věk 41-50 v 47% u věřících respondentů. Jedná se o velký rozdíl proti ostatním věkovým skupinám. To znamená, že doba rozvodu je častější kolem poloviny života.

věková skupina	počet	procento
pod 20	0	0%
21-30	7	6%
31-40	42	37%
41-50	48	42%
51-60	12	11%
61-70	5	4%
nad 70	0	0%
celkem	114	100%

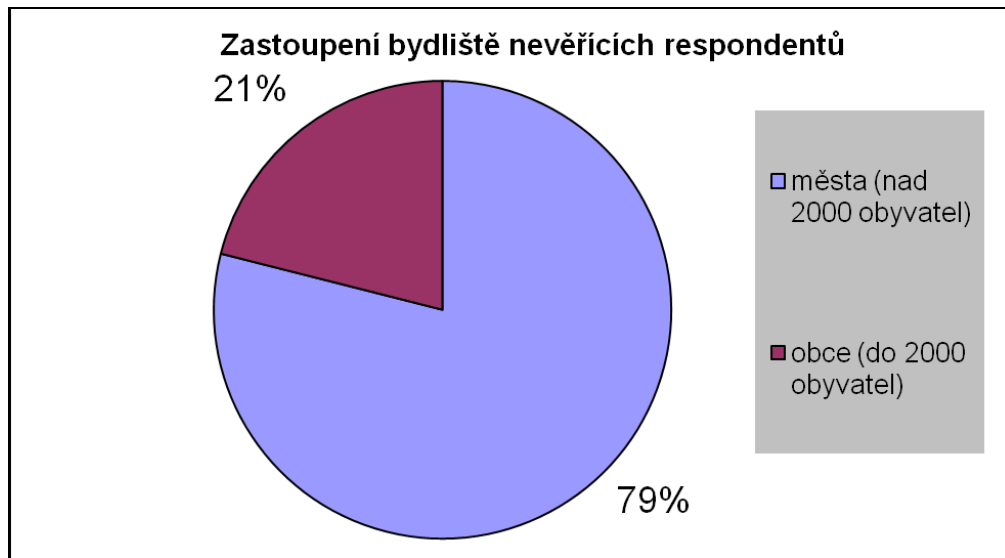
Věkové složení souboru nevěřících mezi 31-40 rokem je mnohem vyšší. Věřící se rozvádějí ve vyšším věku, tedy zřejmě i později.

3. Otázka

Velikost místa bydliště	Počet
města (nad 2000 obyvatel)	133
obce (do 2000 obyvatel)	72
celkem	205

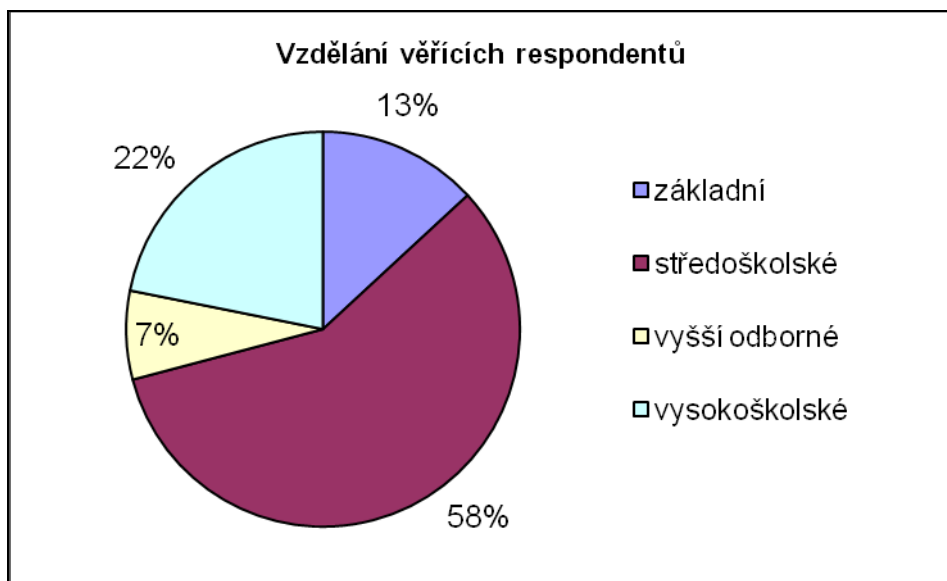
Bydliště věřících respondentů je rovnoměrněji rozděleno mezi město a vesnici, tzn. 65% proti 35%

Velikost místa bydliště	Počet
města (nad 2000 obyvatel)	90
obce (do 2000 obyvatel)	24
celkem	114

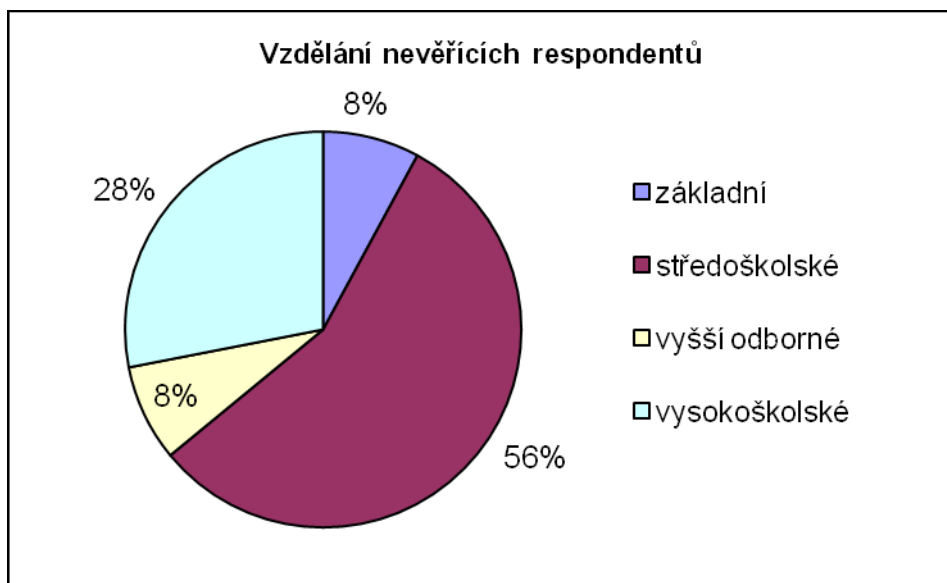
Nevěřící bydlí více ve městech 79% proti věřícím, kterých bydlí ve městech jen 65%.
Vesnice do 2 000 obyvatel budou tedy zřejmě religióznější.

4. Otázka

vzdělání	počet
základní	27
středoškolské	119
vyšší odborné	15
vysokoškolské	45

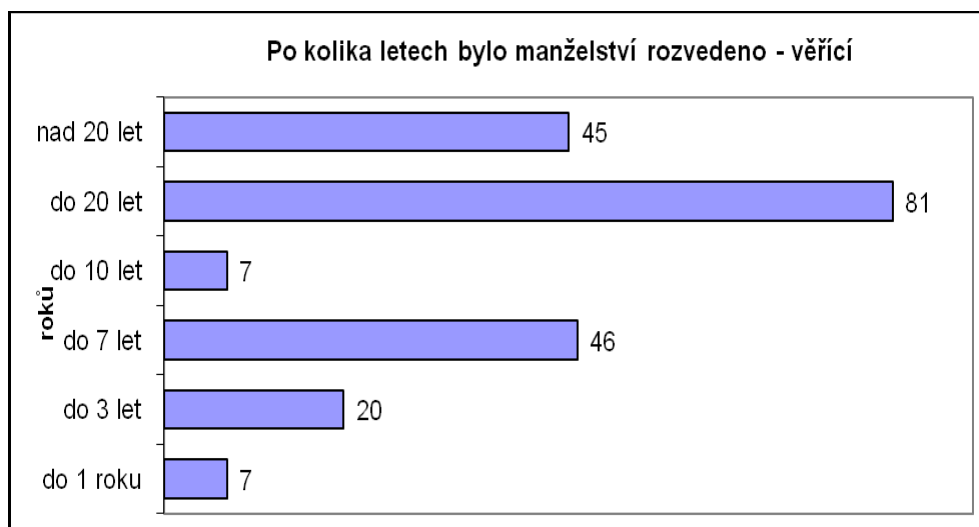
Hodnoty týkající se vzdělání respondentů jsou nejvyšší u středoškoláků. Logicky je nepatrně méně věřících vysokoškoláků, protože o trochu více věřící bydlí na vesnici než ve městě, kde se nevyžaduje nejvyšší vzdělání.

vzdělání	počet
základní	9
středoškolské	64
vyšší odborné	9
vysokoškolské	32

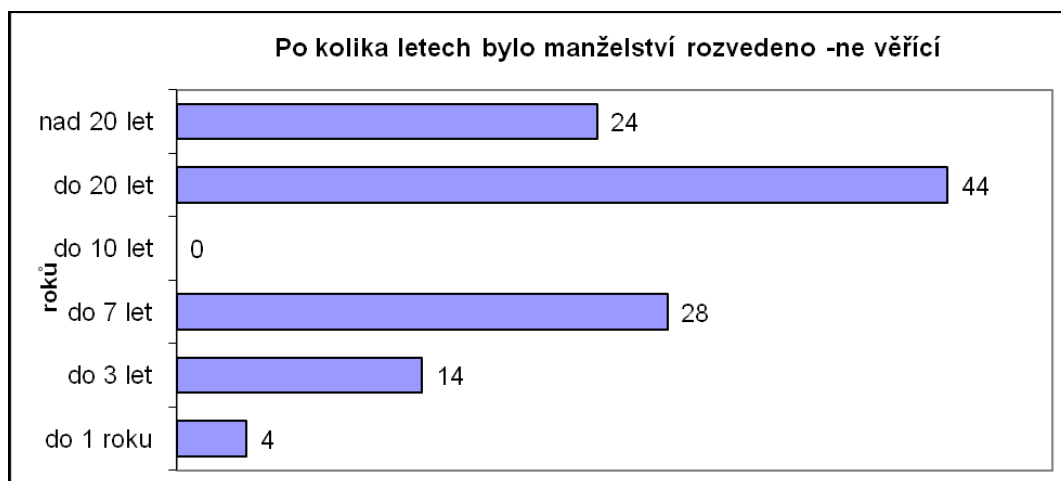
Více odpovědělo věřících respondentů se základním vzděláním 13% proti nevěřícím respondentům 8%. U vysokoškolsky vzdělaných respondentů se oba soubory téměř potkávají.

5. Otázka

Věk	Počet	Procento
do 1 roku	7	3%
do 3 let	20	10%
do 7 let	46	22%
do 10 let	7	3%
do 20 let	81	39%
nad 20 let	45	22%
celkem	206	100%

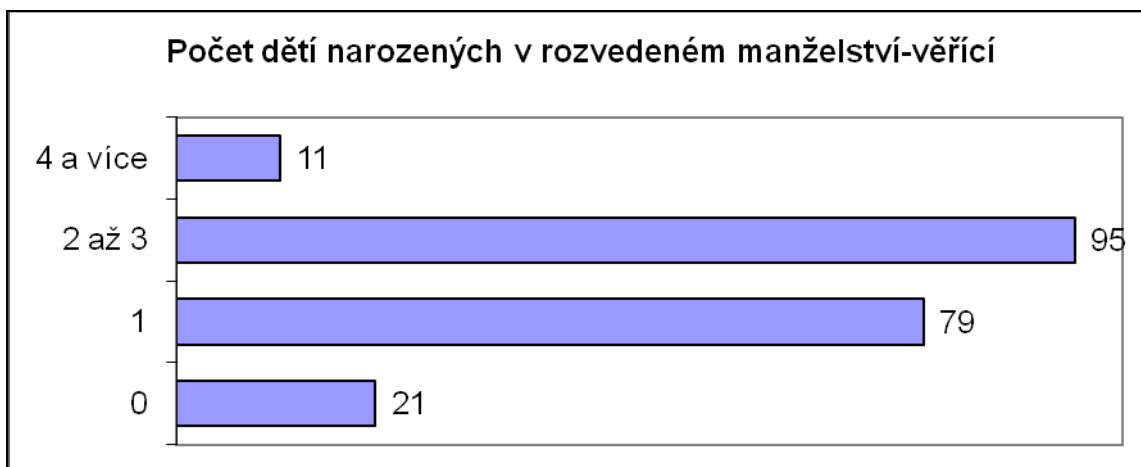
Soubor věřících vykazuje výsledky týkající se doby rozvodu nejčastěji kolem 20 let trvání manželství 81 respondentů tj. 39%. Další rizikovou dobou je kolem 7 let trvání manželství v 22% a překvapivě je i vysoké procento rozvodů víc jak po 20 letech manželství v 22%.

Věk	Počet	Procento
do 1 roku	4	4%
do 3 let	14	12%
do 7 let	28	25%
do 10 let	0	0%
do 20 let	44	39%
nad 20 let	24	21%
celkem	114	100%

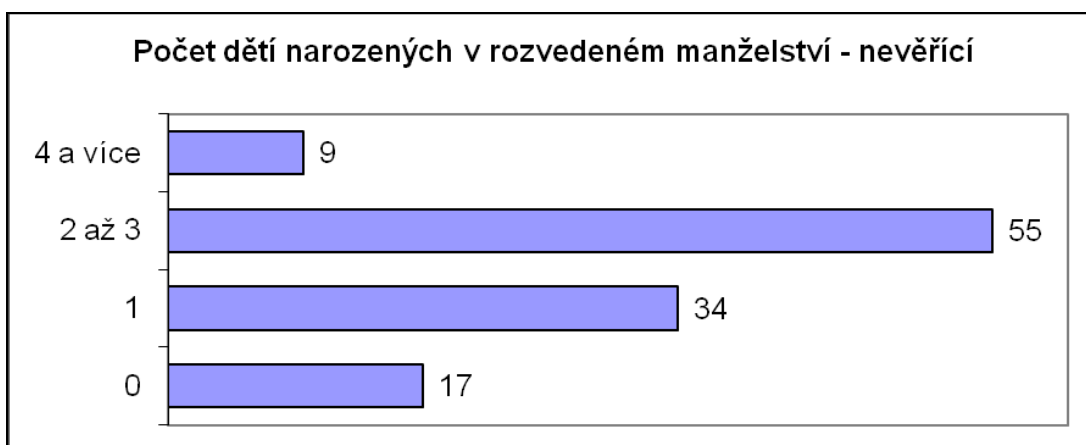
Soubor nevěřících respondentů je téměř shodný dobou rozvodů kolem 7 let, kolem 20 let a rovněž významně i po 20 letech trvání manželství.

6. Otázka

počet dětí	počet rozvodů	procento
0	21	10%
1	79	38%
2 až 3	95	46%
4 a více	11	5%
celkem	206	100%

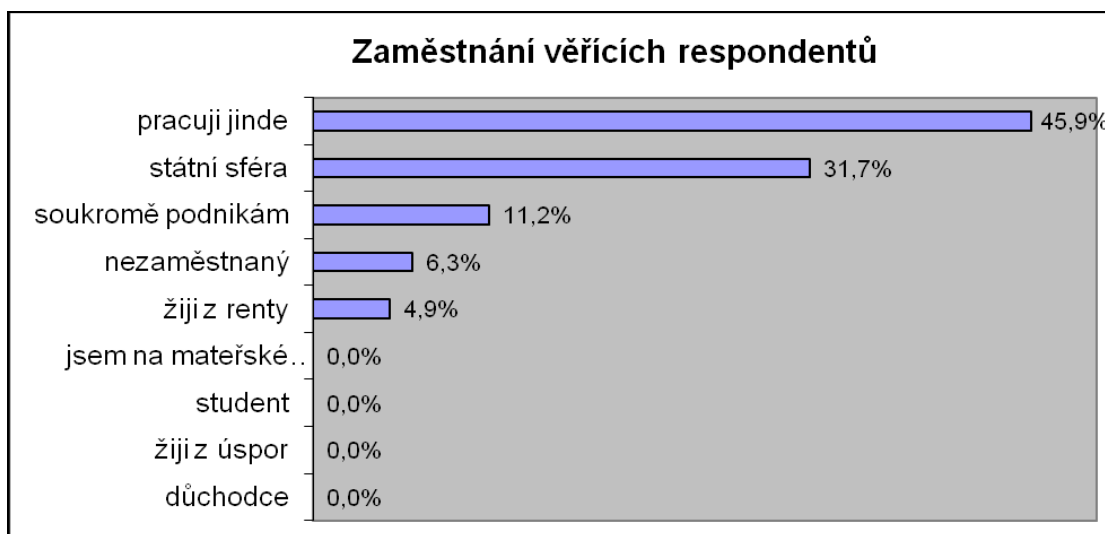
Vysoká rozvodovost je překvapivě manželství s dvěma a třemi dětmi 95 odpovědí v 46%. Počet dětí zřejmě nepřispívá až tolik k stabilitě manželství a to i u věřících respondentů.

počet dětí	počet rozvodů	procento
0	17	15%
1	34	30%
2 až 3	55	48%
4 a více	9	8%
celkem	115	100%

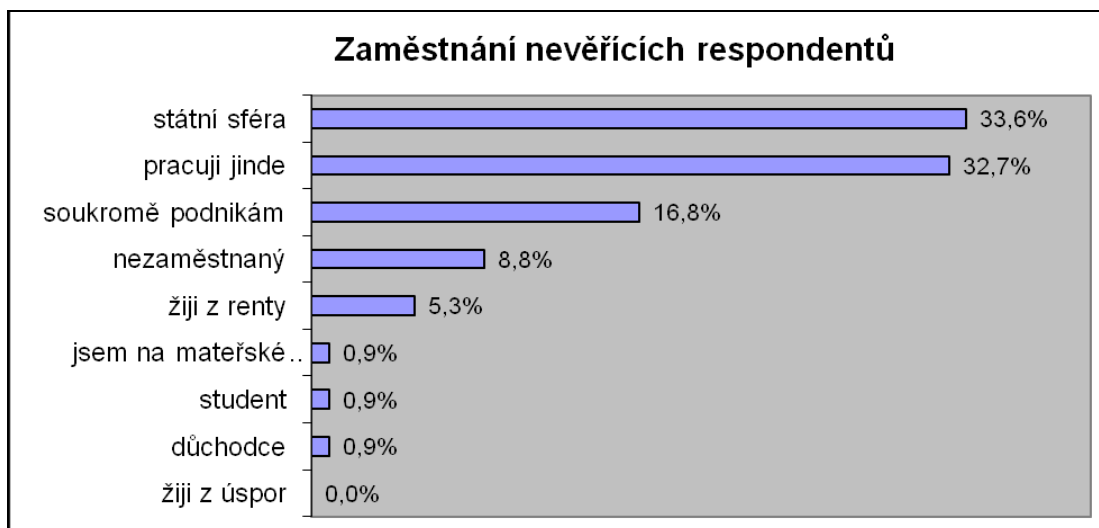
Vysoká rozvodovost je rovněž i u manželství s dvěma a třemi dětmi 55 odpovědí v 48% u souboru nevěřící. Více je nepatrně jen rozvodů bezdětných manželství.

7. Otázka

Zaměstnání	počet	procento
důchodce	0	0,0%
žiji z úspor	0	0,0%
student	0	0,0%
jsem na mateřské dovolené	0	0,0%
žiji z renty	10	4,9%
nezaměstnaný	13	6,3%
soukromě podnikám	23	11,2%
státní sféra	65	31,7%
pracuji jinde	94	45,9%
celkem	205	100%

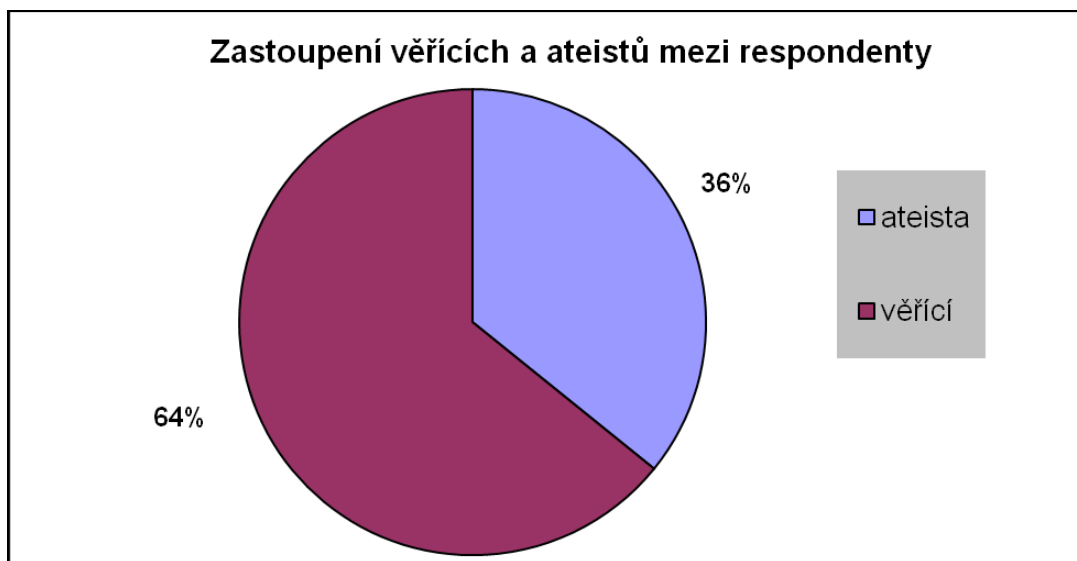
Oblast zaměstnání v souboru věřící rozvedených respondentů je více mimo státní sféru a soukromé podnikání a to téměř v 45%

Zaměstnání	počet	procento
žiji z úspor	0	0,0%
důchodce	1	0,9%
student	1	0,9%
jsem na mateřské dovolené	1	0,9%
žiji z renty	6	5,3%
nezaměstnaný	10	8,8%
soukromě podnikám	19	16,8%
pracuji jinde	37	32,7%
státní sféra	38	33,6%
celkem	113	100%

Oblast zaměstnání souboru nevěřících respondentů je téměř shodná ve státní i nestátní sféře 33,6% proti 32,7%. Více nevěřící respondenti soukromě podnikají v 16,8% proti 11,2% u věřících respondentů.

8. Otázka

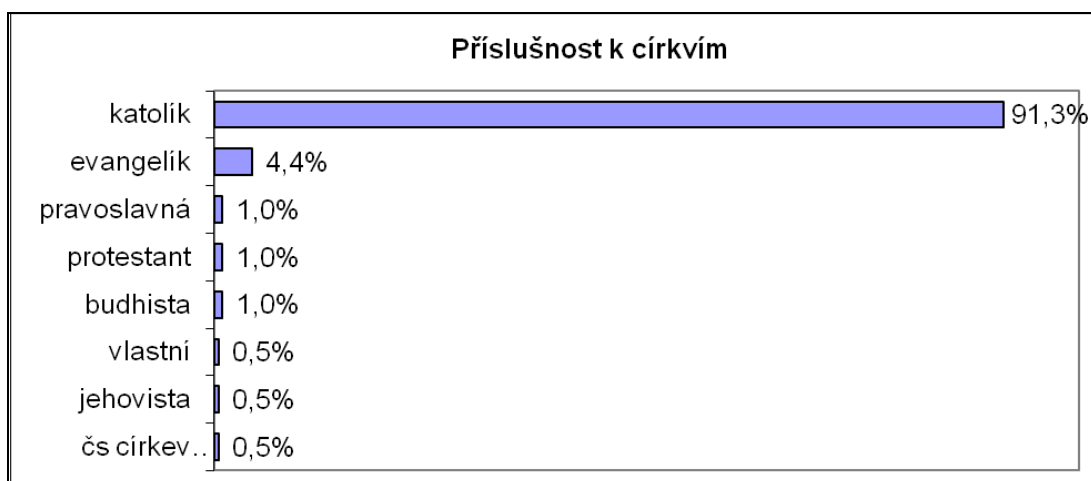

věřící / nevěřící	počet
nevěřící	115
věřící	206

Přirozeně podle odpovídajících respondentů se vytvořily dva soubory věřících a nevěřících.

Soubor věřících respondentů je početnější díky větší ochotě věřících účastnit se dotazníkového šetření, přestože jsou v populaci mnohem méně zastoupeni. Úmyslně se používá jemnější výraz nevěřící proti tvrdšímu výrazu ateista, který je méně populární.

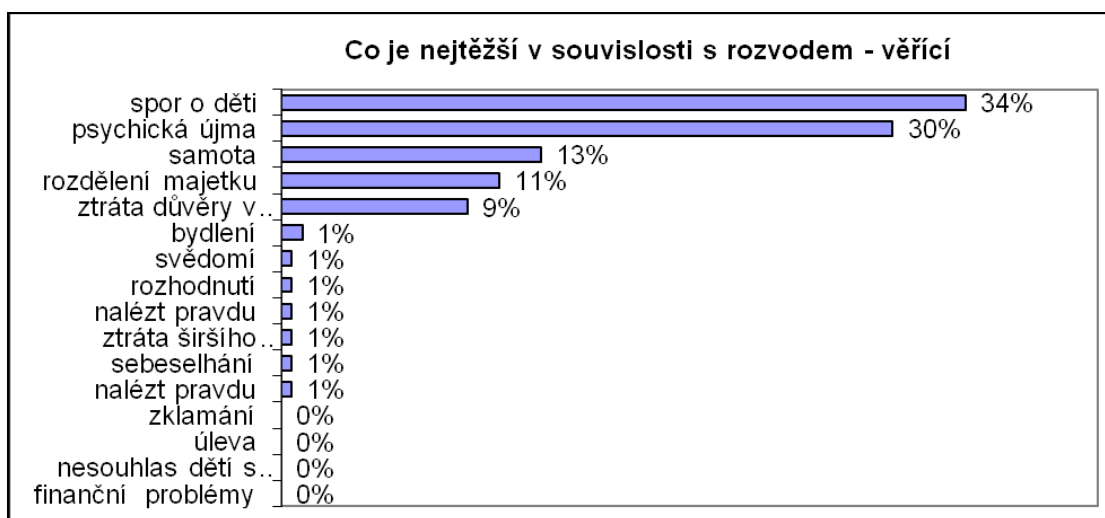
Za věřícího člověk je považován člověk, který je hlásí k jakékoli církvi nebo náboženské denominaci.

Náboženská příslušnost	počet	procento
čs církev husitská	1	0,5%
jehovista	1	0,5%
vlastní	1	0,5%
budhista	2	1,0%
protestant	2	1,0%
pravoslavná	2	1,0%
evangelík	9	4,4%
katolík	188	91,3%

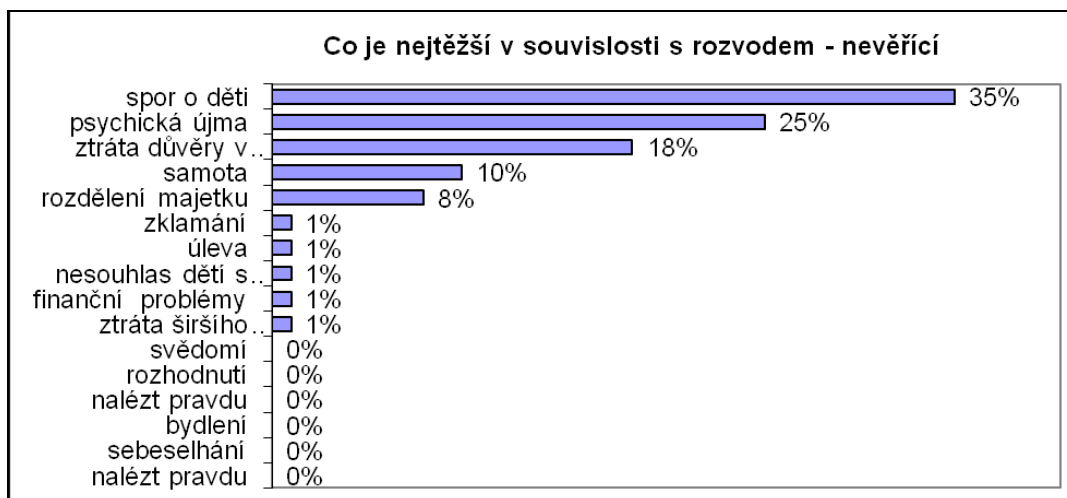
Mezi věřícími respondenty je nejvíce katolického vyznání 188 respondentů v 91,3%.

9. Otázka

Negativní rozvodové příznaky	počet	procento
finanční problémy	0	0%
nesouhlas dětí s rozvodem	0	0%
úleva	0	0%
zklamání	0	0%
nalézt pravdu	1	1%
sebeselhání	1	1%
ztráta širšího příbuzenstva	1	1%
nalézt pravdu	1	1%
rozhodnutí	1	1%
svědomí	1	1%
bydlení	2	1%
ztráta důvěry v nový vztah	18	9%
rozdělení majetku	21	11%
samota	25	13%
psychická újma	59	30%
spor o děti	66	34%

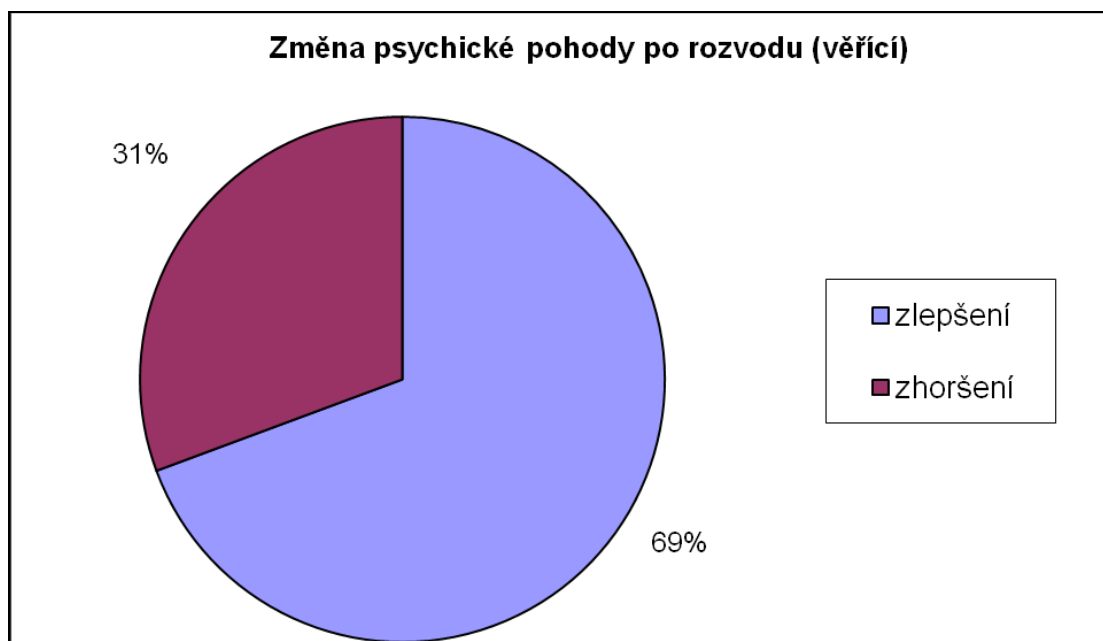
Výzkum ukázal zajímavé pořadí negativních rozvodových příznaků, první je spor o děti 34%, druhá je psychická újma 30%, třetí samota 13% a až čtvrtá je otázka rozdělení majetku v 11% u věřících respondentů.

Negativní rozvodové příznaky	počet	procento
nalézt pravdu	0	0%
sebeselhání	0	0%
bydlení	0	0%
nalézt pravdu	0	0%
rozhodnutí	0	0%
svědomí	0	0%
ztráta širšího příbuzenstva	1	1%
finanční problémy	1	1%
nesouhlas dětí s rozvodem	1	1%
úleva	1	1%
zklamání	1	1%
rozdělení majetku	8	8%
samota	10	10%
ztráta důvěry v nový vztah	19	18%
psychická újma	26	25%
spor o děti	36	35%

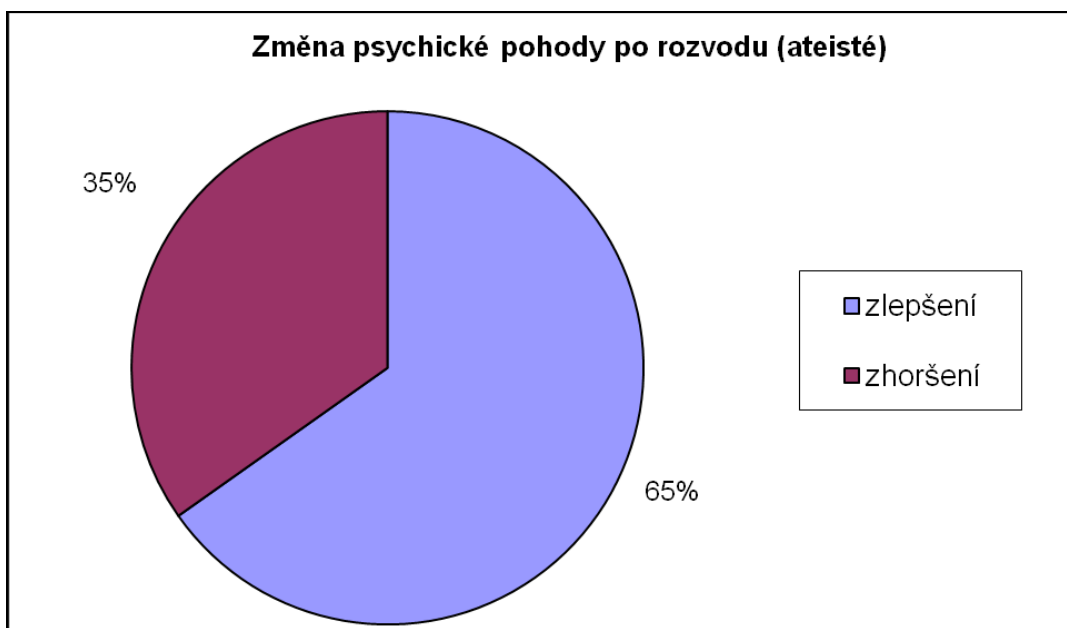
Výzkum ukázal i zajímavé pořadí negativních rozvodových příznaků u nevěřících respondentů. Na prvním místě je shodně spor o děti 35%, druhá je psychická újma 25%, třetí je jinak ztráta důvěry v nový vztah 18% a pak samota v 10%.

10. Otázka

změna	počet
zlepšení	138
zhoršení	61

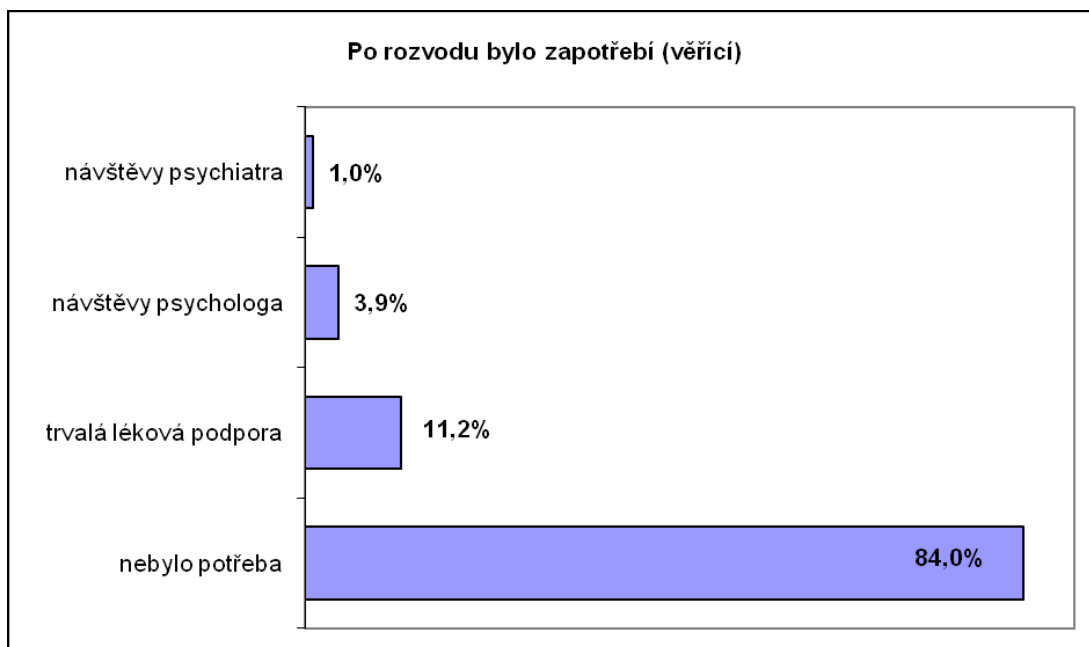
Přes psychickou újmu na druhém místě v negativních porozvodových příznacích dochází u věřících k výraznému zlepšení psychické pohody v 69%.

změna	počet
zlepšení	75
zhoršení	40

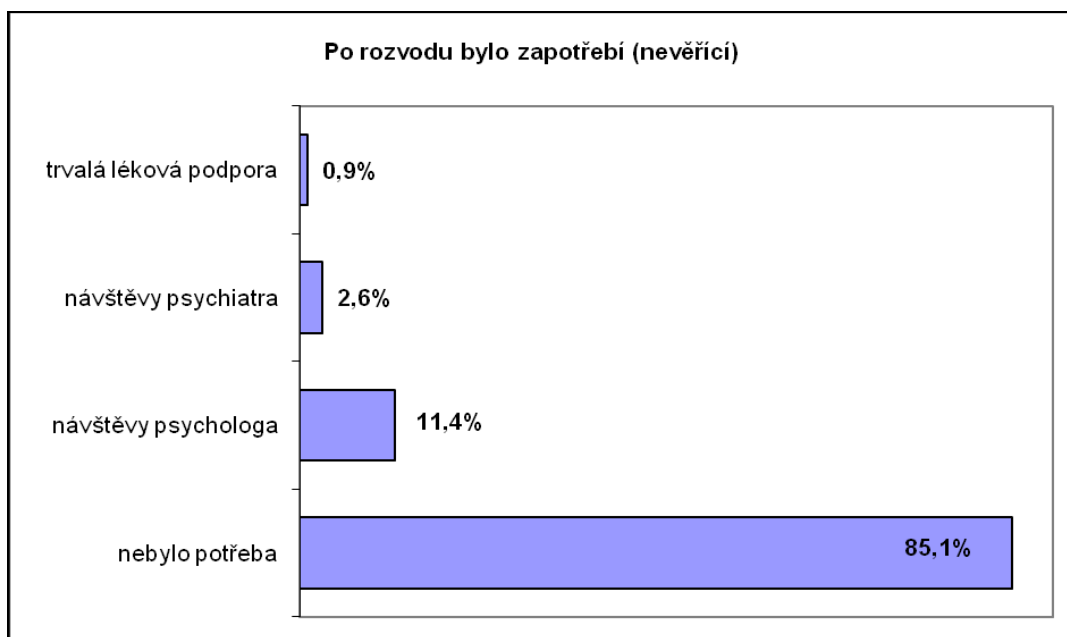
Podobně jako u souboru věřících nevěřící přes psychickou újmu na druhém místě v negativních porozvodových příznacích dochází k výraznému zlepšení psychické pohody v 65 % .

11. Otázka

Sanace po rozvodu	počet	procento
nebylo potřeba	173	84%
trvalá léková podpora	23	11%
návštěvy psychologa	8	4%
návštěvy psychiatra	2	1%
celkem	206	100%

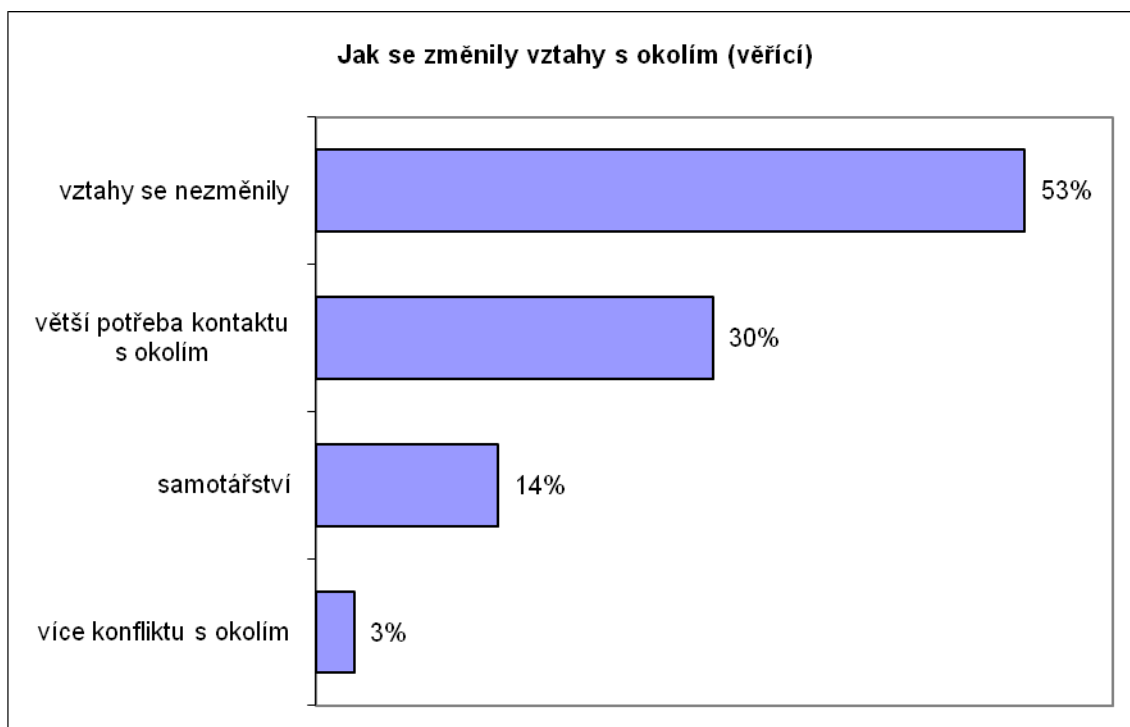
V 84% nebylo potřeba u věřících respondentů odborné psychiatrické pomoci nebo jiné odborné pomoci zato v 11,2% se prokázala nutnost trvalé lékové podpory.

Sanace po rozvodu	počet	procento
nebylo potřeba	97	85%
návštěvy psychologa	13	11%
návštěvy psychiatra	3	3%
trvalá léková podpora	1	1%
celkem	114	100%

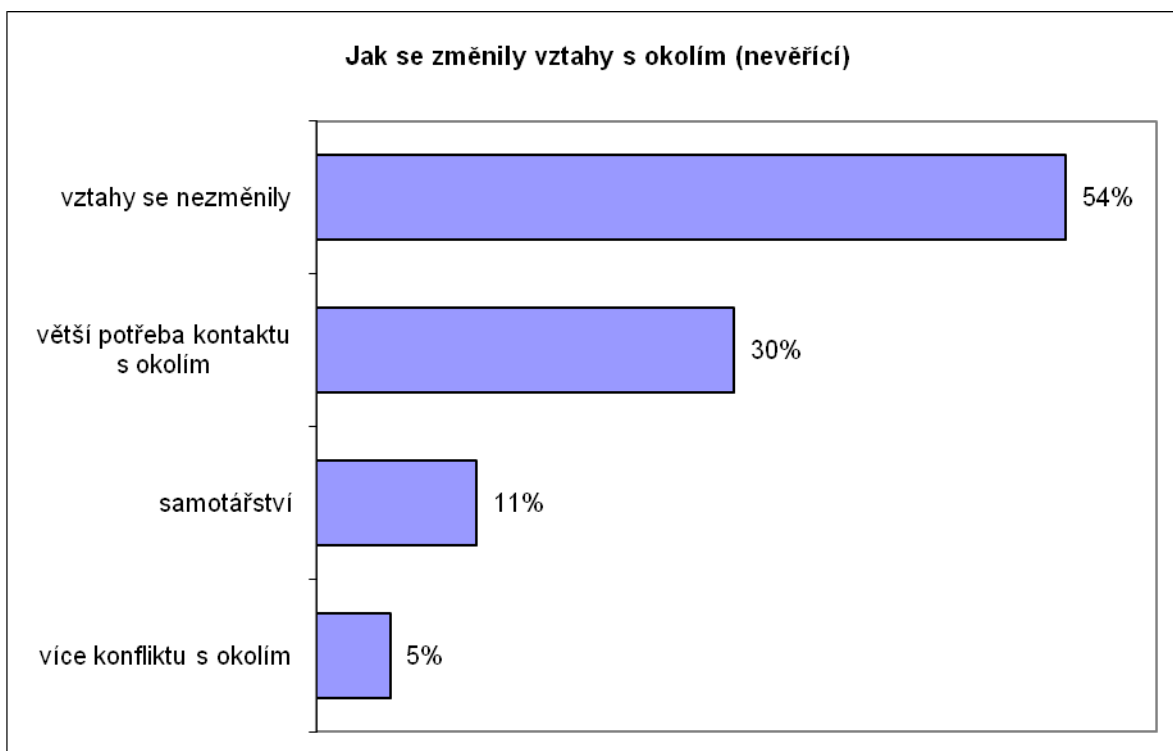
V 85,1% se prokázala nepotřebnost odborné pomoci v souboru nevěřící a jen v necelém 1% nezbytnost trvalé lékové podpory.

12. Otázka

Změna vztahů	počet	procento
více konfliktu s okolím	6	3%
samotářství	28	14%
větší potřeba kontaktu s okolím	61	30%
vztahy se nezměnily	109	53%

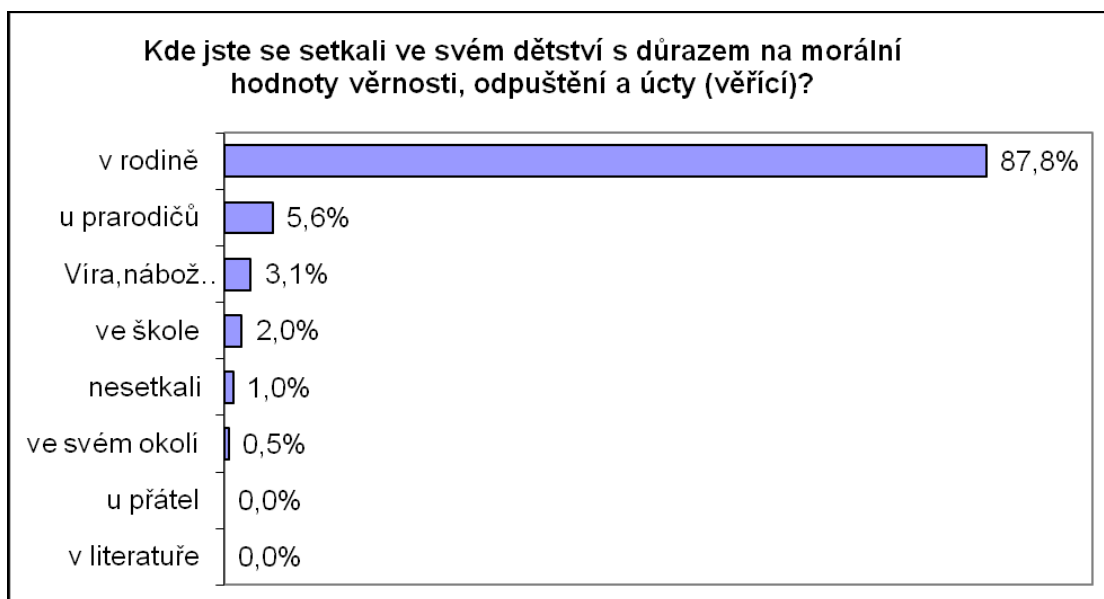
Rozvod nezměnil mimomanželské vztahy v 53%, dokonce vyvolal větší potřebu kontaktu s okolím v 30% a samotářstvím trpělo relativně málo 14% věřících respondentů.

Změna vztahů	počet	procento
více konfliktu s okolím	6	5%
samotářství	13	11%
větší potřeba kontaktu s okolím	34	30%
vztahy se nezměnily	61	54%

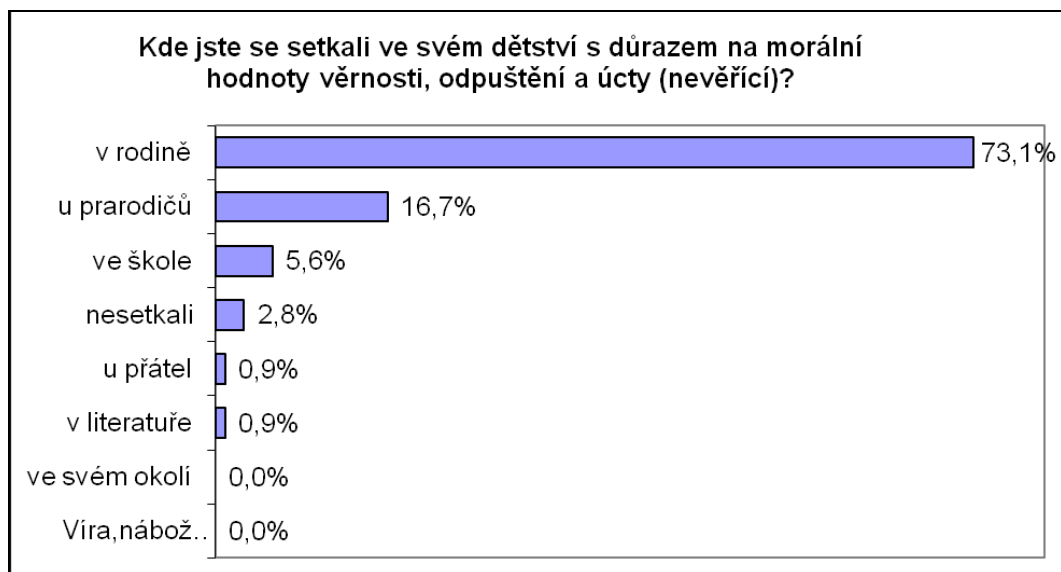
Rozvod nezměnil mimomanželské vztahy v 54%, dokonce vyvolal větší potřebu kontaktu s okolím v 30% a samotářstvím trpělo relativně málo 11% nevěřících respondentů. Získané hodnoty jsou v obou souborech velmi blízké.

13. Otázka

Místo	počet	procento
v rodině	172	88%
u prarodičů	11	6%
Víra, náboženství	6	3%
ve škole	4	2%
nesetkali	2	1%
ve svém okolí	1	1%
v literatuře	0	0%
u přátel	0	0%

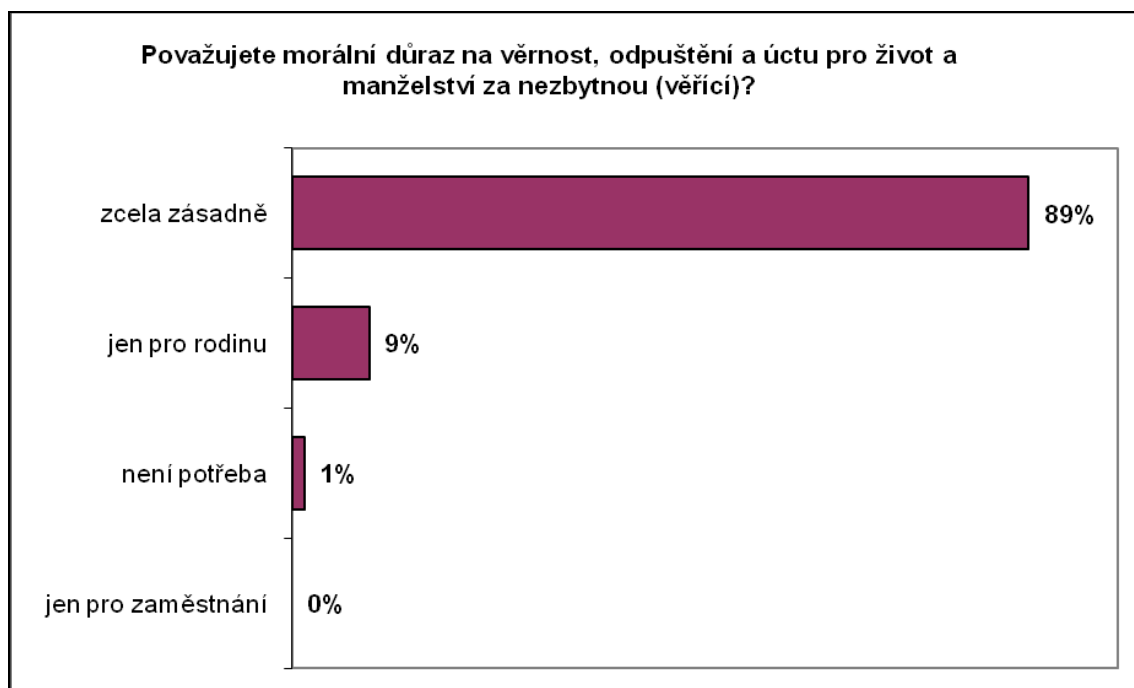
Rodina je vysoce primárním místem předávání etických hodnot a to v celých 88% u věřících respondentů.

Místo	počet	procento
v rodině	79	73%
u prarodičů	18	17%
ve škole	6	6%
nesetkali	3	3%
v literatuře	1	1%
u přátel	1	1%
Víra, náboženství	0	0%
ve svém okolí	0	0%

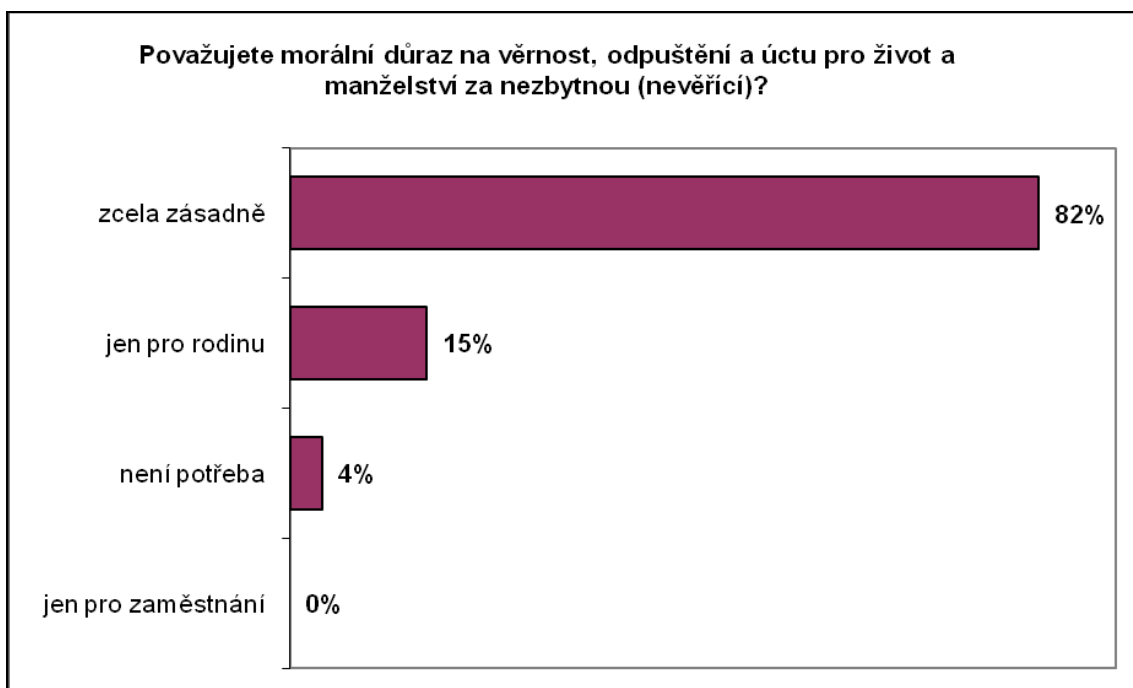
Rodina je vysoce primárním místem předávání etických hodnot a to v celých 73% u nevěřících respondentů. Větší angažovanost v předávání věrnosti, odpuštění a úcty je u prarodičů v 17% v tomto výzkumném souboru než věřících v méně 6%.

14. Otázka

Důraz na etické hodnoty	počet	procento
jen pro zaměstnání	0	0%
není potřeba	3	1%
jen pro rodinu	19	9%
zcela zásadně	181	89%

Zcela zásadní důraz kladou věřící respondenti v 89% na etické hodnoty a v 9% na oblast rodiny.

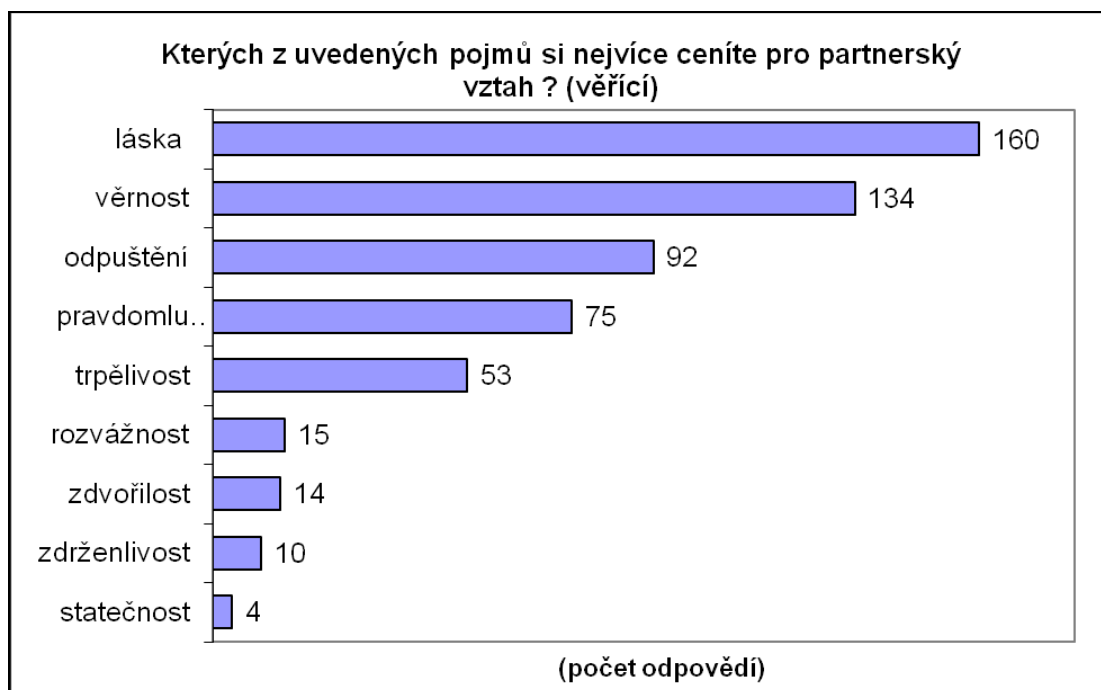

Důraz na etické hodnoty	počet	procento
jen pro zaměstnání	0	0%
není potřeba	4	4%
jen pro rodinu	17	15%
zcela zásadně	93	82%

Zcela zásadní důraz kladou věřící respondenti v 82% na etické hodnoty a v 15% na oblast rodiny.

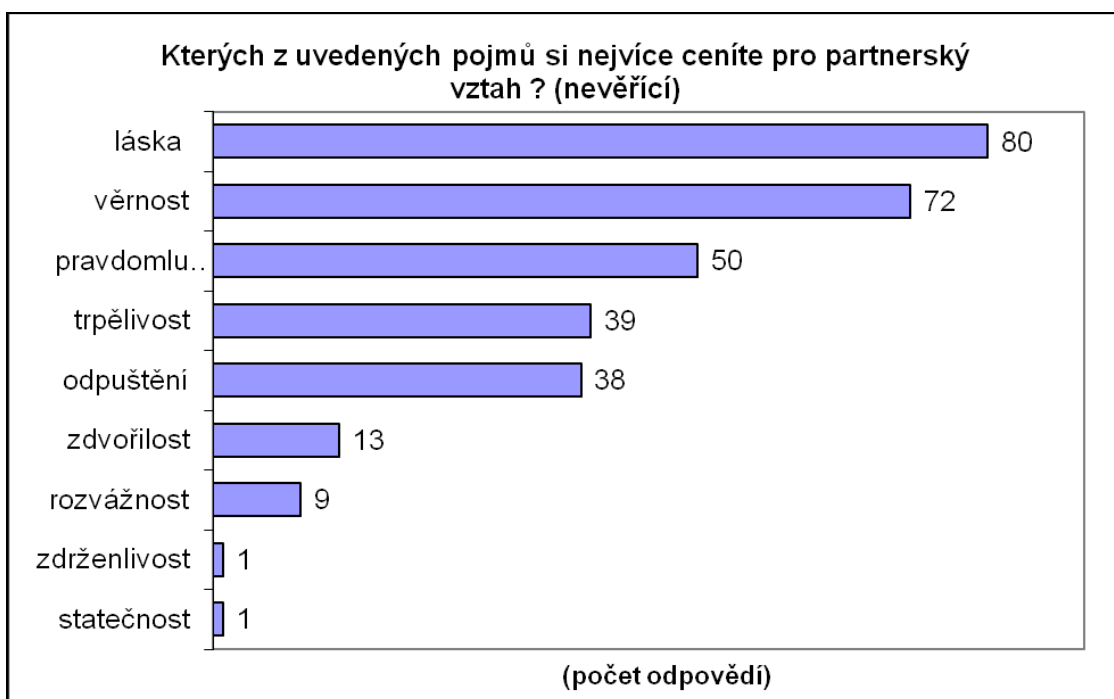
Etické cítění je v celkovém počtu respondentů vysoké.

15. Otázka

Etické hodnoty nezbytné pro manželství	počet
láska	160
věrnost	134
odpuštění	92
pravdomluvnost	75
trpělivost	53
rozvážnost	15
zdvořilost	14
zdrženlivost	10
statečnost	4

Láska, věrnost a odpuštění jsou pro věřící respondenty v partnerském vztahu velmi zásadní.

Etické hodnoty nezbytné pro manželství	počet
láska	80
věrnost	72
pravdomlupnost	50
trpělivost	39
odpuštění	38
zdvořilost	13
rozvážnost	9
statečnost	1
zdrženlivost	1

Lásku a věrnost staví oba soubory za nejdůležitější, nevěřící považují pravdomlupnost za důležitější než odpuštění. Statečnost je ceněna nejméně.

16. Otázka

Vlastnost	počet
nestřídmost	14
workoholismus	21
lakomství	24
závist	40
pýcha	50
lenost	55
hněv	55
sex. nezdrženlivost	63
egoismus	88

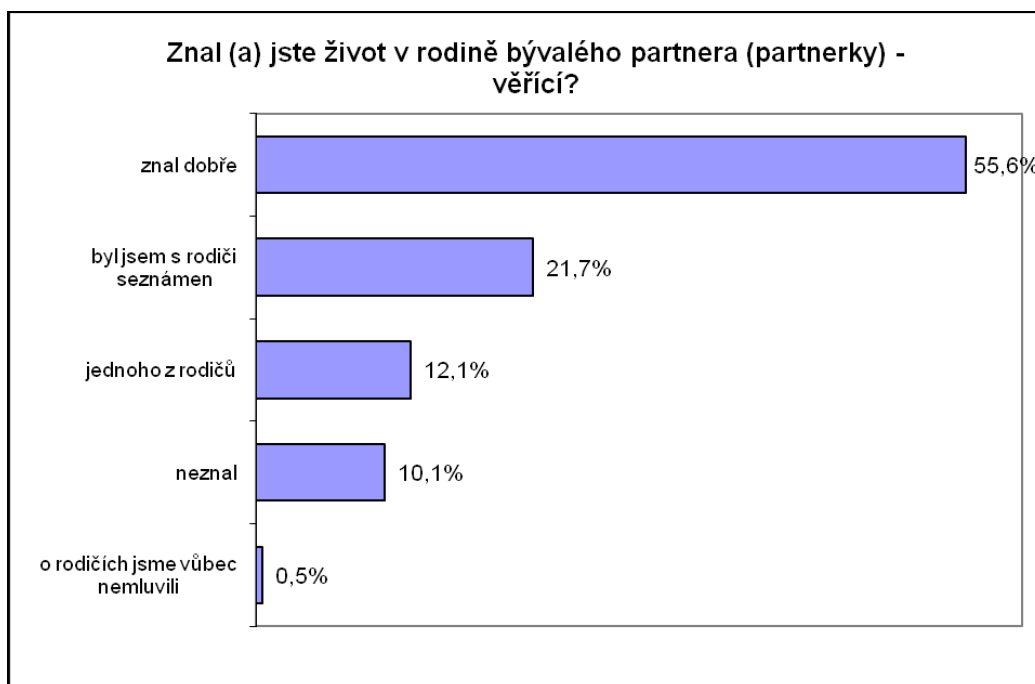
Egoismus je jednoznačně spolu se sexuální nezdrženlivostí nejdestrukčnější pro partnerský vztah. Moderní workoholismus není příliš velkou hrozbou v souboru věřících respondentů.

Vlastnost	počet
nestřídmost	7
workoholismus	9
pýcha	22
lakomství	23
závist	26
hněv	30
sex. nezdrženlivost	30
lenost	35
egoismus	44

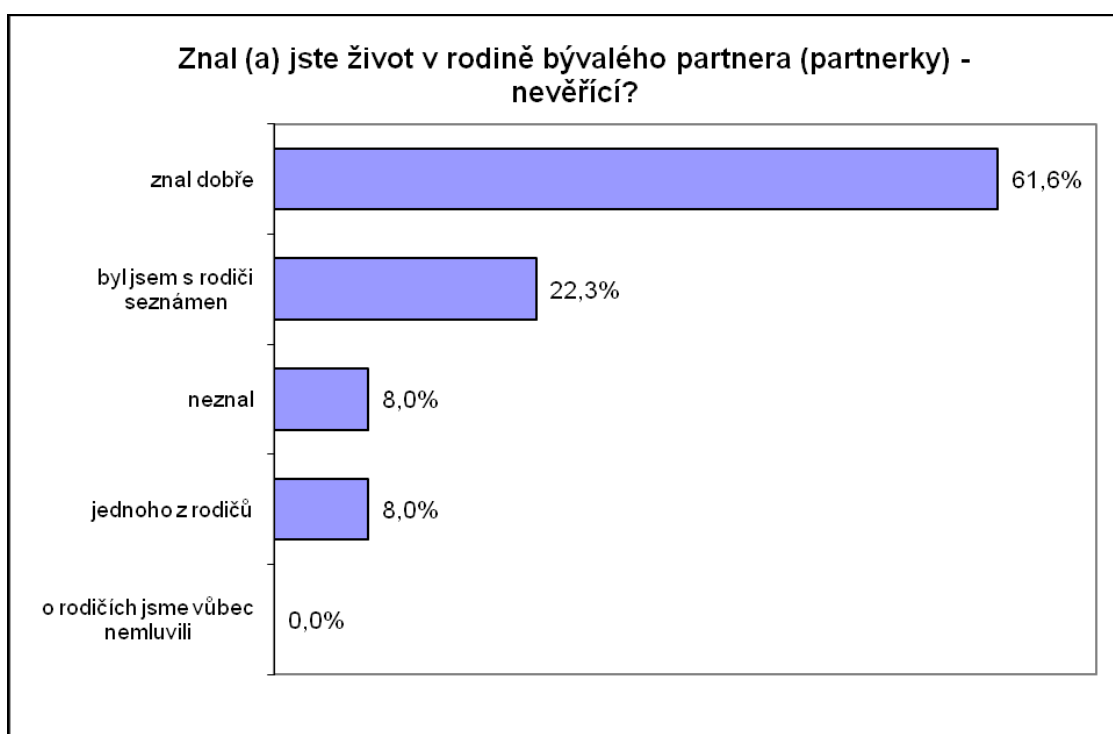
Nejvíce ubližuje partnerskému vztahu sobectví. Nevěřící se více obávají lenosti a pak až sexuální nezdrženlivosti, věřící se spíš obávají sexuální nezdrženlivosti. Překvapivě workoholismu podle dotazovaných není až tolik nebezpečný.

17. Otázka

Znalost výchovného prostředí partnera	počet	procento
o rodičích jsme vůbec nemluvili	1	0,5%
neznal	20	10,1%
jednoho z rodičů	24	12,1%
byl jsem s rodiči seznámen	43	21,7%
znal dobře	110	55,6%
celkem	198	100,0%

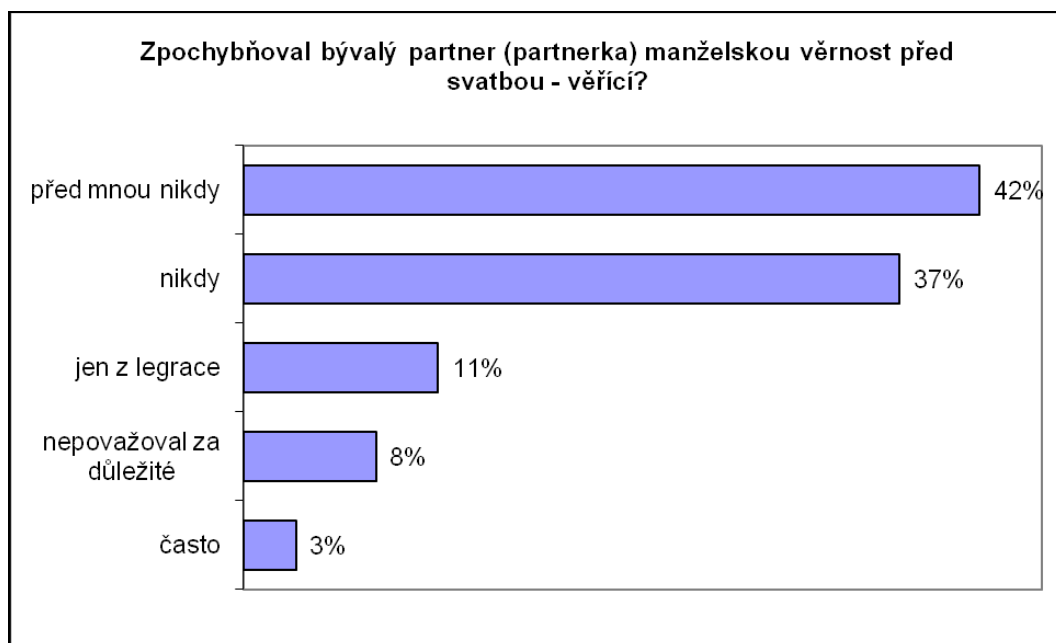
Věřící respondenti deklarují dobrou znalost výchovného prostředí partnera v nadpolovičních 55%, ale neznalostí jednoho z rodičů v 10,1%. Zřejmě se začíná projevovat narůst neúplných rodin s jedním rodičem.

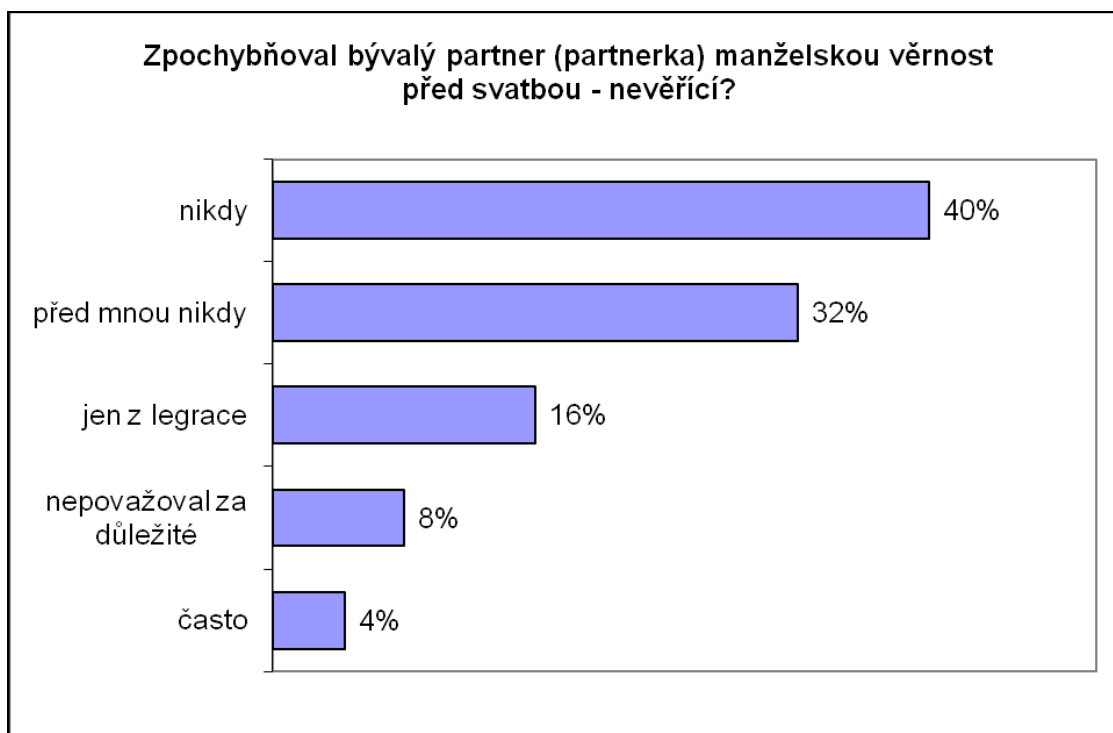
Znalost výchovného prostředí partnera	počet	procento
o rodičích jsme vůbec nemluvili	0	0,0%
jednoho z rodičů	9	8,0%
neznal	9	8,0%
byl jsem s rodiči seznámen	25	22,3%
znal dobře	69	61,6%
celkem	112	100,0%

Podobně i nevěřící respondenti deklarují dobrou znalost výchovného prostředí partnera v 61%. Začíná se procentuálně projevovat neznalost jednoho nebo obou rodičů shodně v 8%. Dohromady to činí 16% těch, kteří neznají alespoň jednoho z rodičů bývalého partnera.

18. Otázka

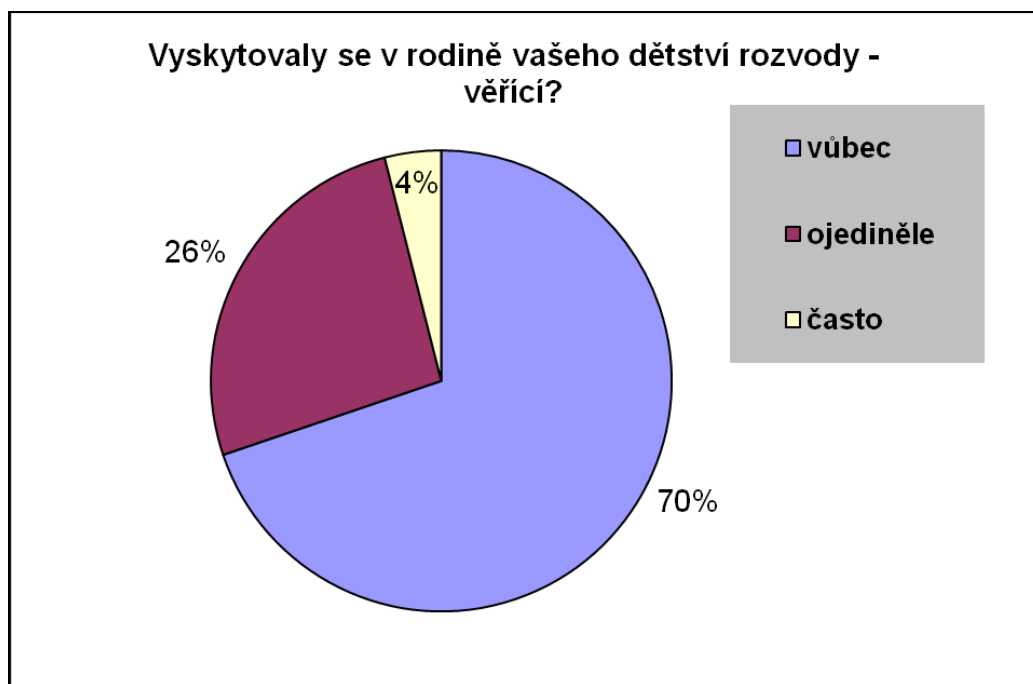
Kdy zpochybňoval	počet	procento
často	6	3%
nepovažoval za důležité	15	8%
jen z legrace	22	11%
nikdy	74	37%
před mnou nikdy	83	42%
celkem	200	100%

Kdy zpochybňoval	počet	procento
často	5	4%
nepovažoval za důležité	9	8%
jen z legrace	18	16%
před mnou nikdy	36	32%
nikdy	45	40%
sum	113	100%

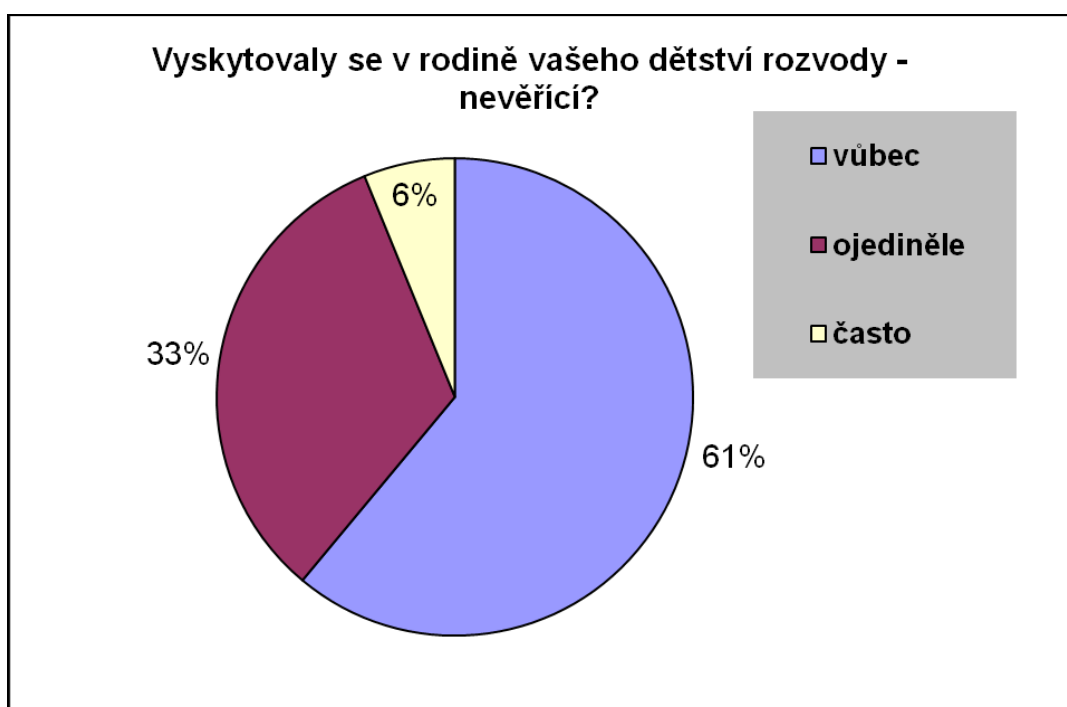
Většina rozvedených respondentů z obou souborů se nesetkali se znevažováním věrnosti u svých partnerů.

19. Otázka

Četnost výskytu	počet
vůbec	141
ojediněle	53
často	8

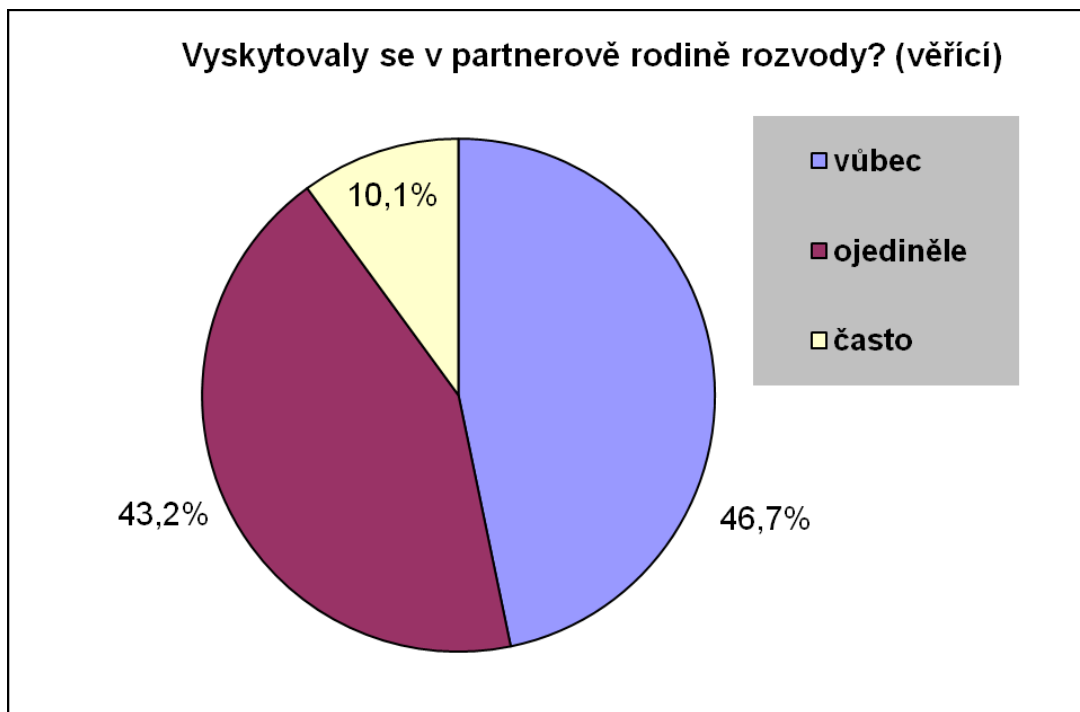
V rodinách věřících respondentů se časté rozvody vyskytovaly jen 4% a v 70% vůbec. Většina rozvedených se tedy v rodinách setkávali s etickou výchovou.

Četnost výskytu	počet
vůbec	69
ojediněle	37
často	7

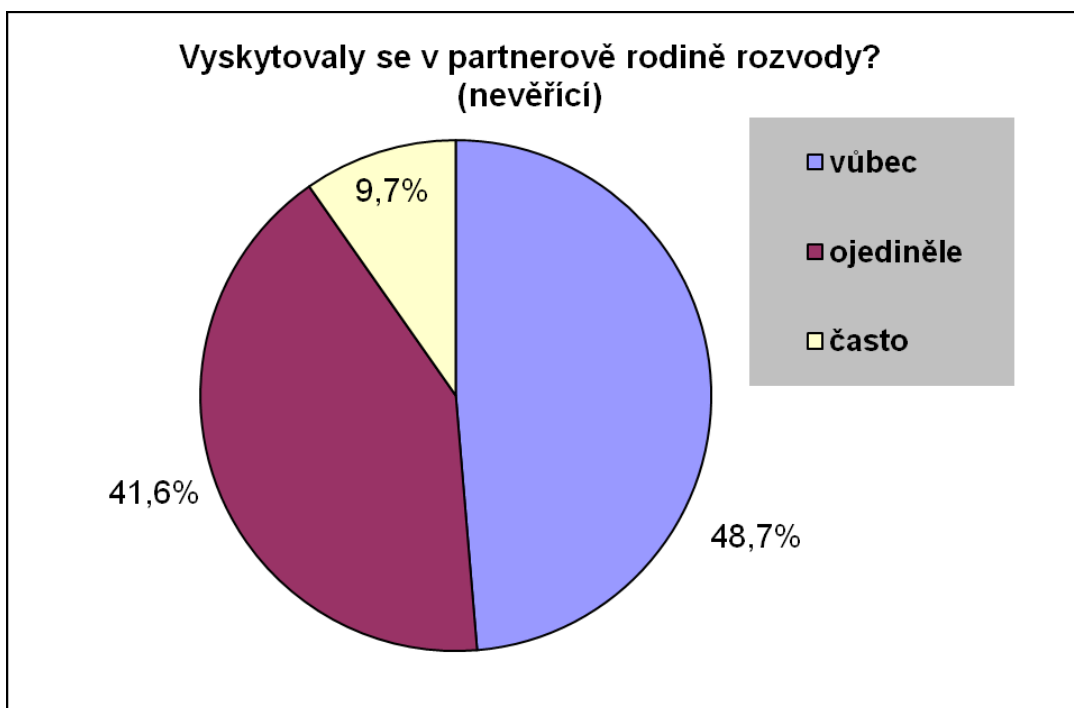
V rodinách nevěřících respondentů se časté rozvody vyskytovaly jen 6% a v 61% vůbec. Nadpoloviční většina rozvedených tedy zřejmě pochází ještě z úplných rodin.

20. Otázka

Četnost výskytu	počet
vůbec	93
ojediněle	86
často	20

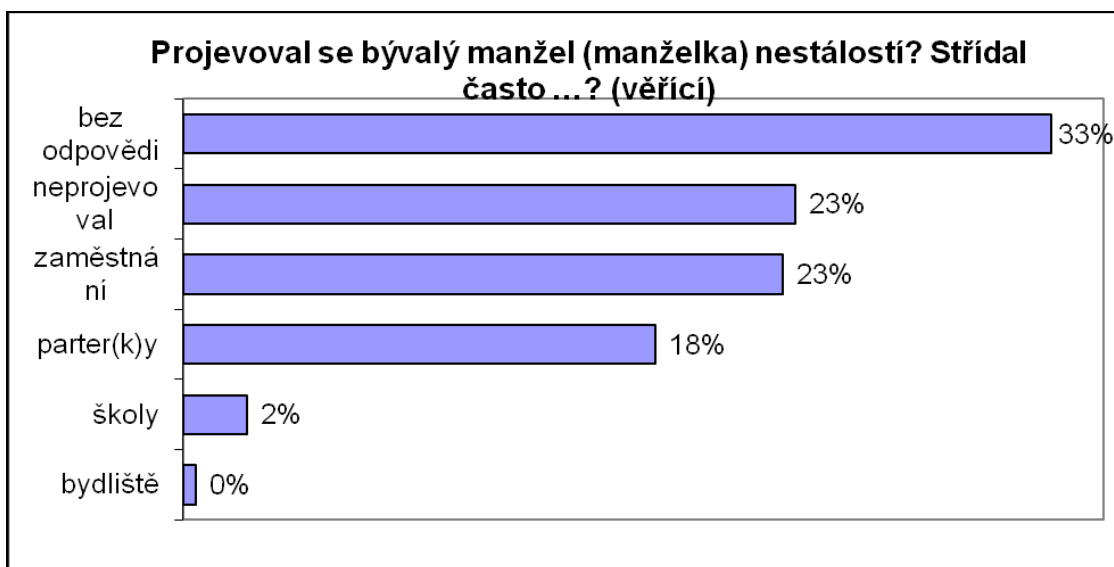
Výzkum souboru věřících respondentů potvrzuje, že jenom z 53,3 % vstupují do manželství s partnerem z rodin, ve kterých se vyskytoval rozvod.

Četnost výskytu	počet
vůbec	55
ojediněle	47
často	11

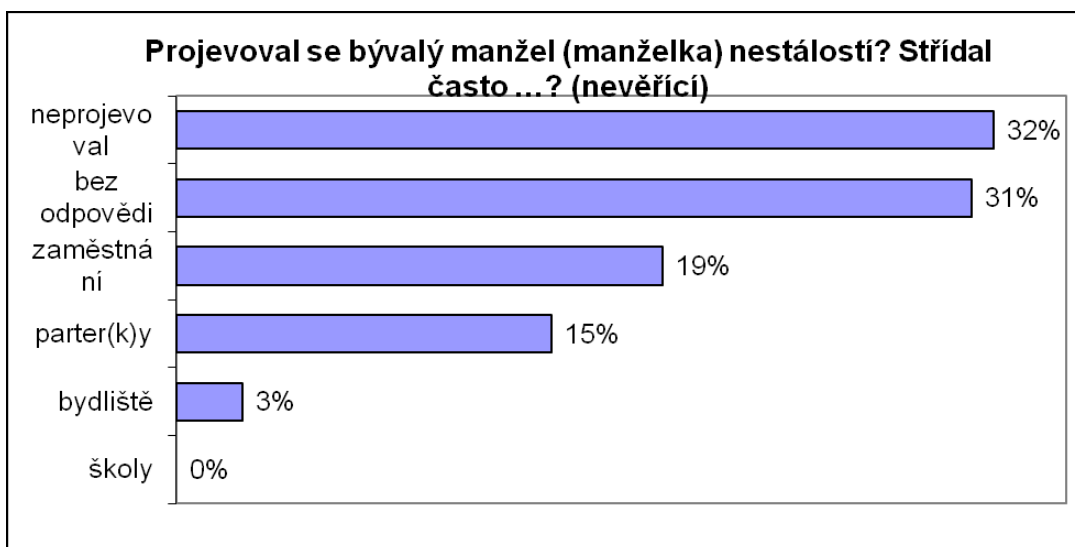
Výzkum souboru nevěřících respondentů potvrzuje, že jenom z 51,3 % vstupují do manželství s partnerem z rodin, ve kterých se vyskytoval rozvod.

21. Otázka

Formy nestálosti budoucího partnera	počet	procento
bydliště	1	0%
školy	5	2%
parter(k)y	37	18%
zaměstnání	47	23%
neprojevoval	48	23%
bez odpovědi	68	33%
Celkem	206	100%

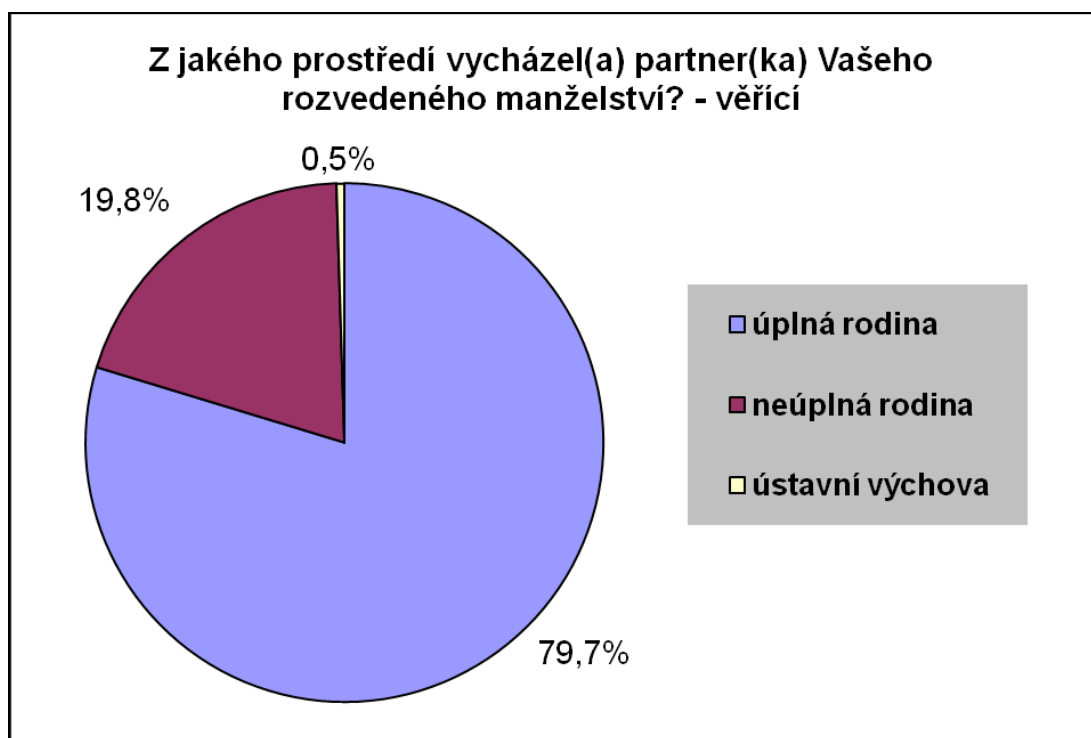
V otázce po nestálosti a častém střídání zaměstnání, partnerek apod. 33% věřících respondentů neodpovědělo, protože to pro ně zřejmě není žádným ukazatelem. Přitom skoro 1/5 se projevovala častým střídáním partnerů/partnerek.

Formy nestálosti budoucího partnera	počet	procento
školy	0	0%
bydliště	3	3%
parter(k)y	17	15%
zaměstnání	22	19%
bez odpovědi	36	31%
neprojevoval	37	32%
Celkem	115	100%

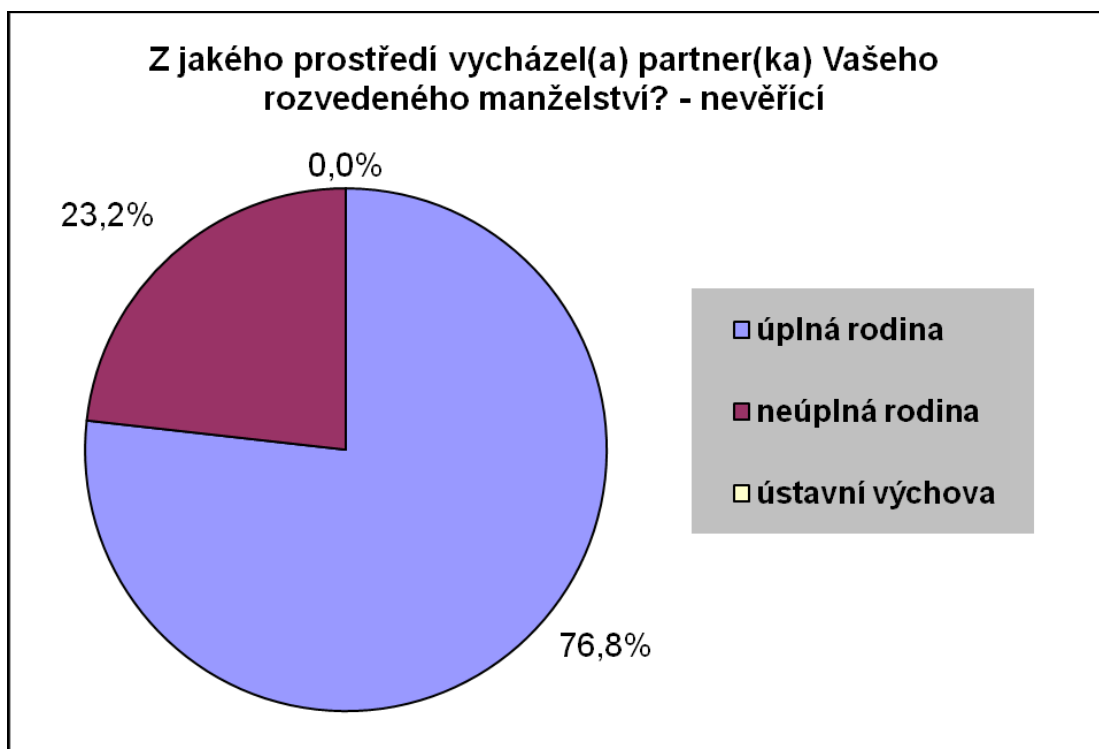
Velký počet nevěřících respondentů 31% nebyl schopen odpovědět na otázku stálosti svého partnera, nebyli si tedy zdaleka jisti, druhá velká část dotazovaných 32% odpovídala, že se nestálostí neprojevoval.

22. Otázka

Rodinné prostředí	počet
úplná rodina	161
neúplná rodina	40
ústavní výchova	1

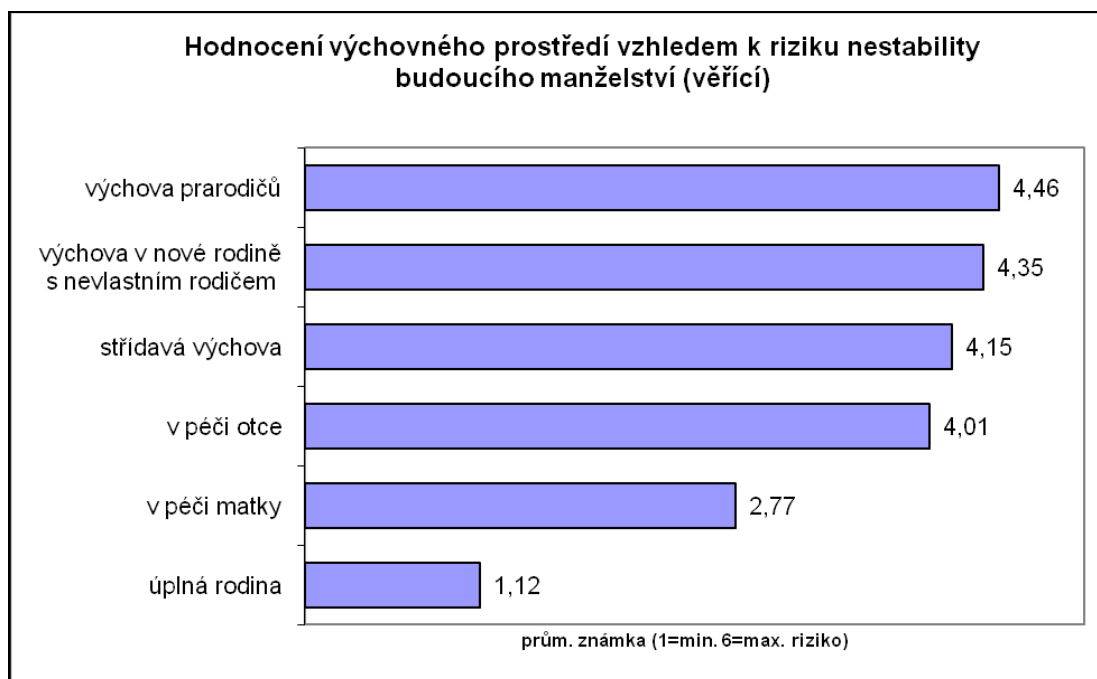
Stále nejčastějším výchovným prostředím souboru věřících je ideálně úplná rodina v 79,7%. Opět se nám potvrzuje, že rozvod je výrazným fenoménem modernity.

Rodinné prostředí	počet
úplná rodina	86
neúplná rodina	26
ústavní výchova	0

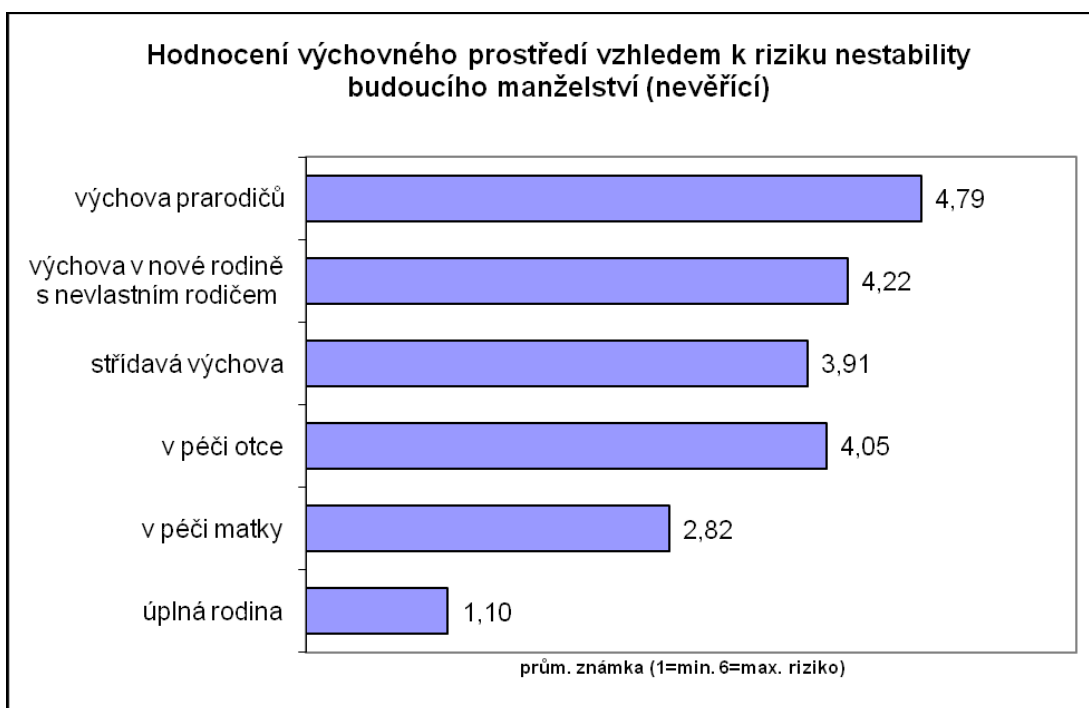
Rovněž i stále nejčastějším výchovným prostředím souboru nevěřící je ideálně úplná rodina v 76,8%. V této otázce je na škodu, že je soubor nevěřící příliš malý. Opět se nám jinak potvrzuje, že rozvod je výrazným fenoménem modernity.

23. Otázka

Výchovné prostředí	prům. známka
úplná rodina	1,12
v péči matky	2,77
v péči otce	4,01
střídavá výchova	4,15
výchova v nové rodině s nevlastním rodičem	4,35
výchova prarodičů	4,46

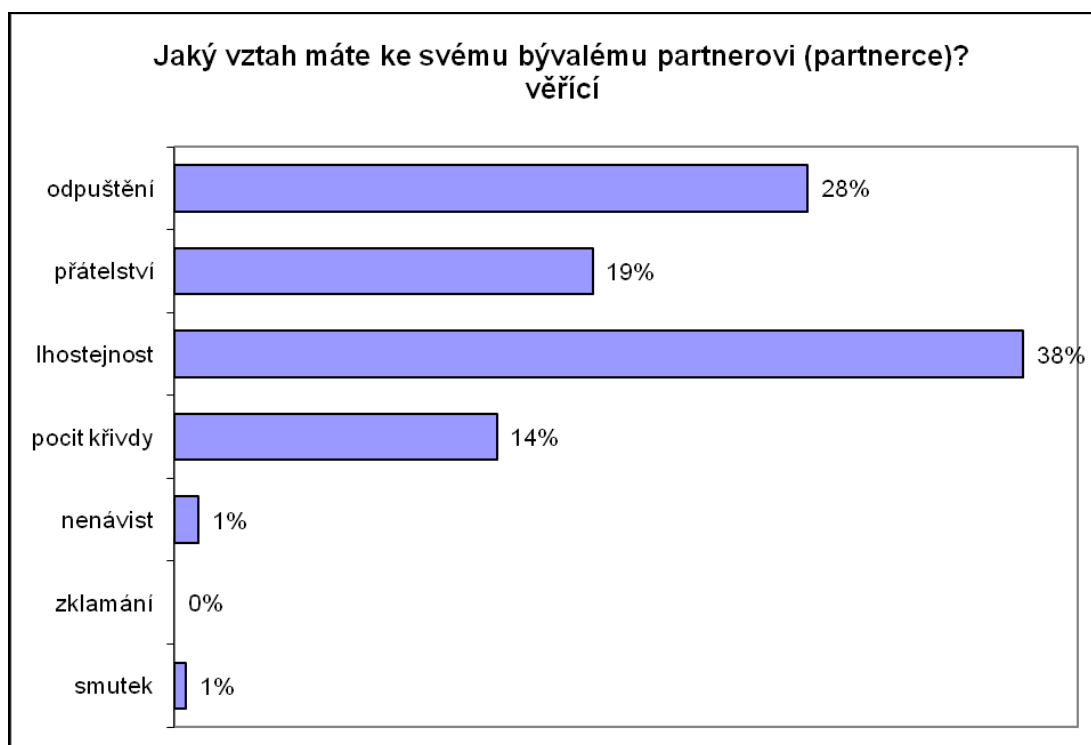
Tato otázka přináší zajímavé přesvědčení věřících respondentů, že nejrizikovějším výchovným prostředím vzhledem k riziku nestability budoucího manželství je výchova prarodiči. Respondenti si více cení samostatné výchovy otcem nebo matkou a méně střídavé výchovy, která je psychology více doporučována při stabilitě místa dítěte.

Výchovné prostředí	prům. známka
úplná rodina	1,10
v péči matky	2,82
v péči otce	4,05
střídavá výchova	3,91
výchova v nové rodině s nevlastním rodičem	4,22
výchova prarodičů	4,79

Tato otázka přináší zajímavé přesvědčení i nevěřících respondentů, že nejrizikovějším výchovným prostředím vzhledem k riziku nestability budoucího manželství je výchova prarodiči. Tito respondenti si více cení střídavé výchovy než výchovy otcem.

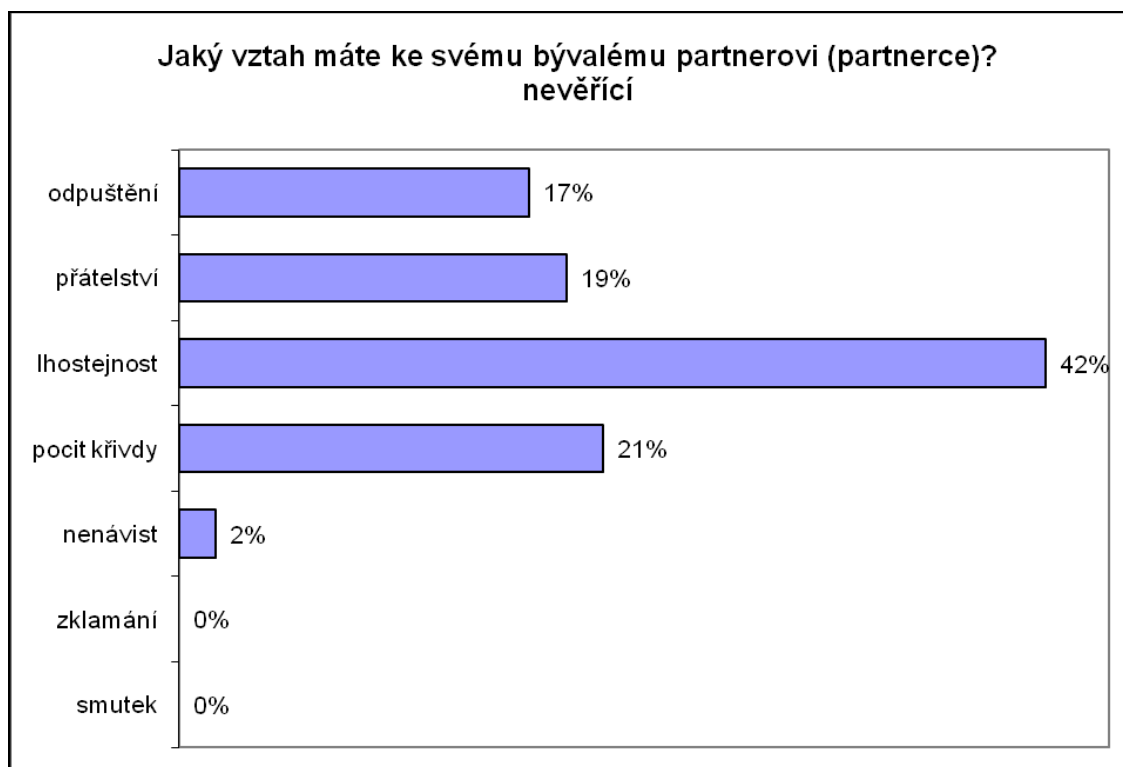
24. Otázka

Stávající poměr k bývalému partnerovi	počet	procento
smutek	1	1%
zklamání	0	0%
nenávisť	2	1%
pocit křivdy	27	14%
lhostejnost	71	38%
přátelství	35	19%
odpuštění	53	28%
celkem	189	100%

Soubor věřících respondenti charakterizují svůj vztah k bývalému partnerovi jako lhostejnost se sklonem k odpuštění a přátelství. Lhostejnost může být jakýmsi

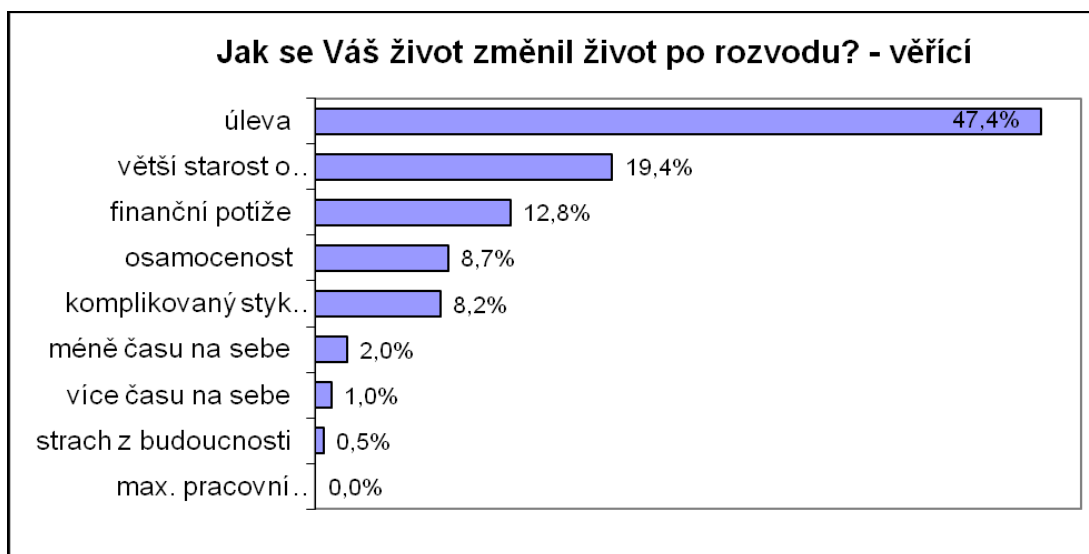
obraným postojem proti dalšímu zraňování od bývalého partnera, odpuštění přináší potom větší uklidnění. 0% zklamanych je velmi překvapivým údajem.

Stávající poměr k bývalému partnerovi	počet	procento
smutek	0	0%
zklamání	0	0%
nenávisť	2	2%
pocit křivdy	23	21%
lhostejnost	47	42%
přátelství	21	19%
odpuštění	19	17%
celkem	112	100%

Podobně jako u druhého souboru nastupuje nový vztah k bývalému partnerovi lhostejnost, tentokrát primárně se sklonem k pocitu křivdy. 0% zklamanych a smutných respondentů je překvapivé přiznání.

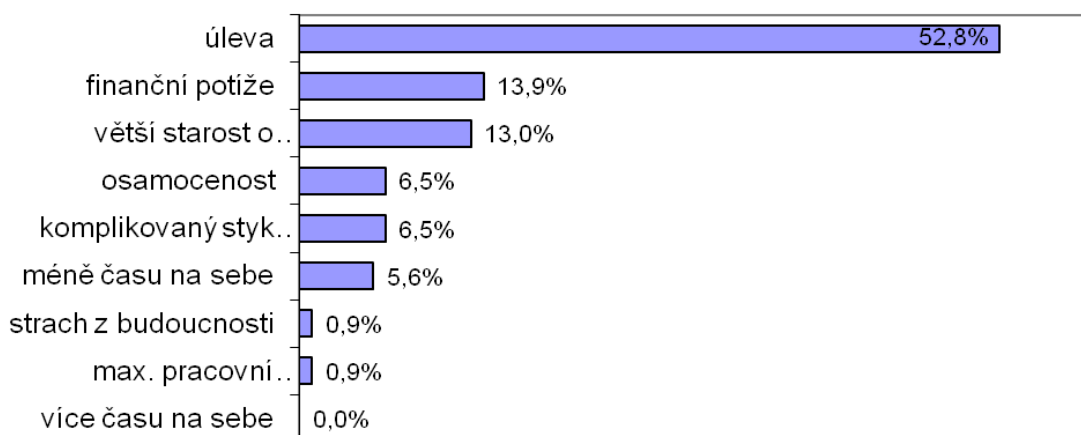
25. Otázka

Změny vyvolané rozvodem	počet	procento
max. pracovní nasazení	0	0,0%
strach z budoucnosti	1	0,5%
více času na sebe	2	1,0%
méně času na sebe	4	2,0%
komplikovaný styk s dětmi	16	8,2%
osamocení	17	8,7%
finanční potíže	25	12,8%
větší starost o výchovu dětí	38	19,4%
úleva	93	47,4%
celkem	196	100,0%

U většiny oslovených v souboru věřících přinesl rozvod úlevu a to v 47,4% , dále nastávaly finanční potíže v 12,8 % a více starostí o děti v 19,4 %. Nemělo by se podceňovat i údaj osamocení v 8,7%, která je pro mnohé již dalším celoživotním údělem.

Jak se Váš život změnil život po rozvodu? - nevěřící

Změny vyvolané rozvodem	počet	procento
více času na sebe	0	0,0%
max. pracovní nasazení	1	0,9%
strach z budoucnosti	1	0,9%
méně času na sebe	6	5,6%
komplikovaný styk s dětmi	7	6,5%
osamocenost	7	6,5%
větší starost o výchovu dětí	14	13,0%
finanční potíže	15	13,9%
úleva	57	52,8%
celkem	108	100,0%

U většiny oslovených v souboru nevěřících přinesl rozvod úlevu a to v 52,8% , dále nastávaly finanční potíže v 13,9 % a více starostí o děti v 13,0 %. Rozvod rozhodně nikde nepřinesl více času na sebe. Starosti, o které přes komplikace v manželství, se starali oba manželé nově musí zvládnout z větší části jeden.

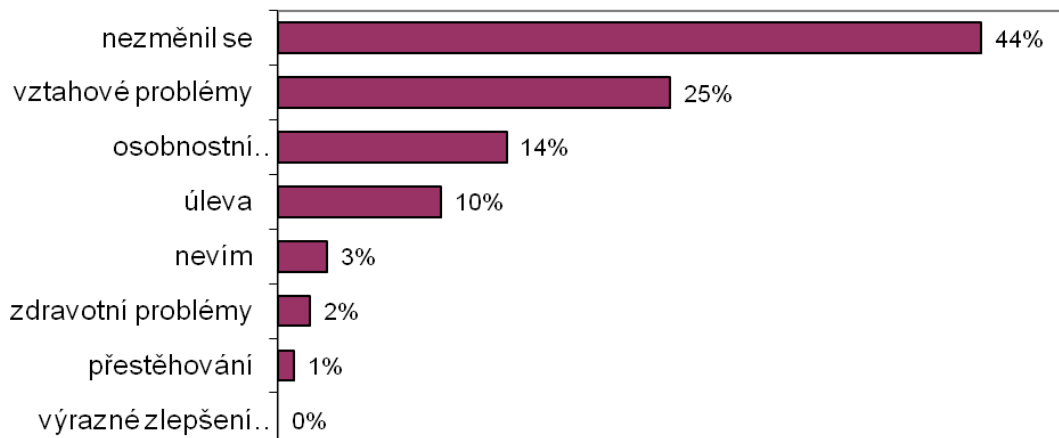
26. Otázka

Popis změny	počet	procento
nevím	0	0%
přestěhování	0	0%
výrazné zlepšení vztahu	1	1%
zdravotní problémy	7	4%
osobnostní problémy	20	11%
úleva	40	22%
vztahové problémy	52	29%
nezměnil se	60	33%
celkem	180	100%

Rozvedení rodiče mají snahu udržet kvalitu života svých dětí. Děti přesto prožívají u věřících rozvedených respondentů v 29%. Jedná se vysoký údaj, které bude ovlivňovat velmi současnou populaci v jejich interakcích a vytváření vztahů.

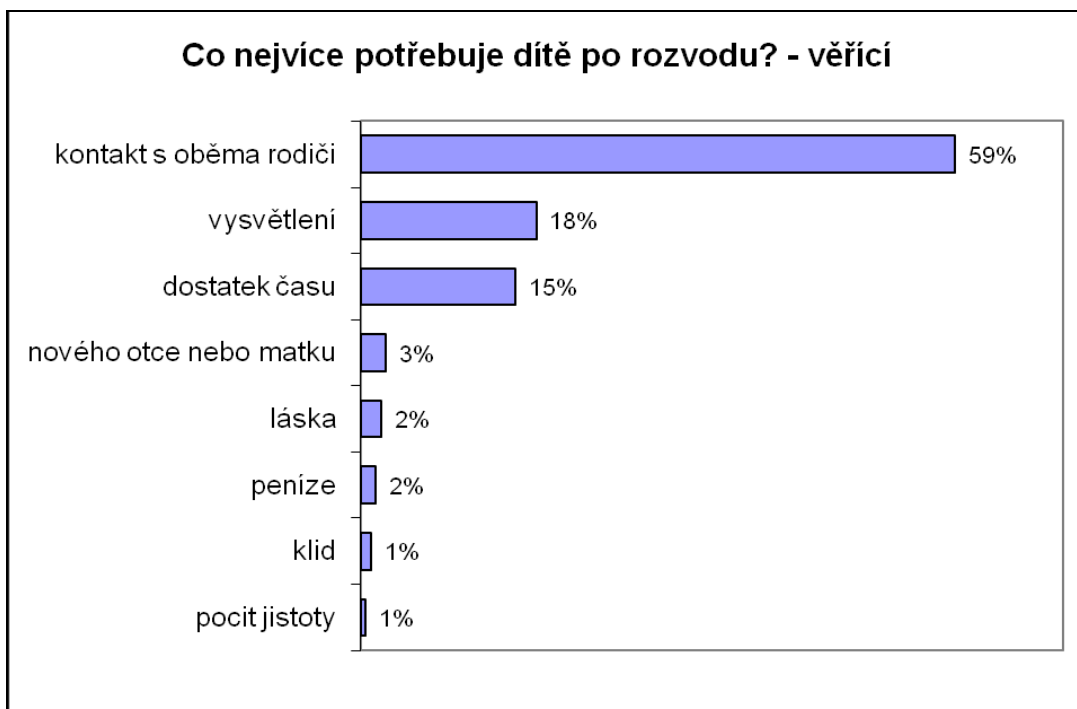
Jak se změnil dle vašeho názoru život dětí narozených v bývalém manželství po rozvodu? - nevěřící

Popis změny	počet	procento
výrazné zlepšení vztahu	0	0%
přestěhování	1	1%
zdravotní problémy	2	2%
nevím	3	3%
úleva	10	10%
osobnostní problémy	14	14%
vztahové problémy	24	25%
nezměnil se	43	44%
celkem	97	100%

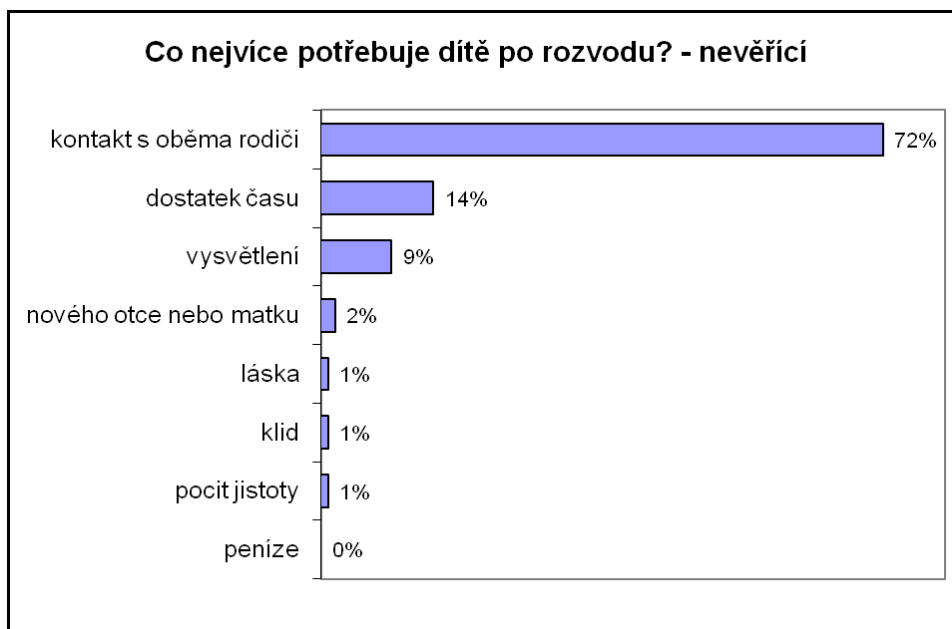
Na jedné straně většina nevěřících respondentů tvrdí, že se život jejich dětí nezměnil, na druhé straně jim vznikly vztahové problémy, které významně mohou ovlivňovat i dospělost zmíněných dětí. Rozvod rodičů se jen málo projevil na zdravotních problémech dětí.

27. Otázka

Potřeba dítěte	počet	procento
pocit jistoty	1	1%
klid	2	1%
peníze	3	2%
láska	4	2%
nového otce nebo matku	5	3%
dostatek času	30	15%
vysvětlení	34	18%
kontakt s oběma rodiči	115	59%
celkem	194	100%

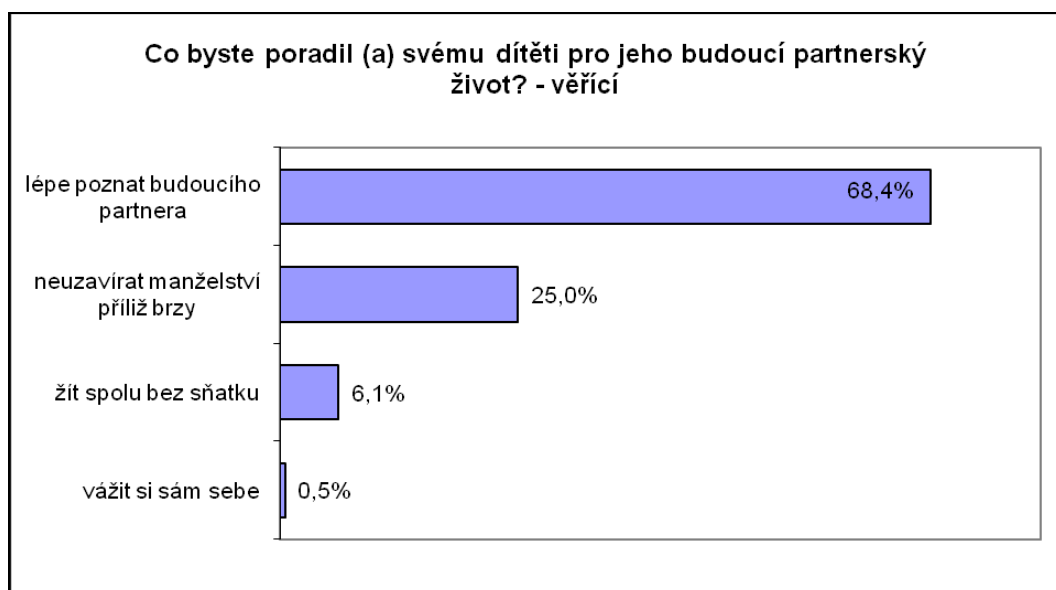
Pro děti je velmi významné podle věřících respondentů, aby po rozvodu zůstal kontakt s oběma rodiči v 59%, a podle výzkumu jej nahrazuje nový otec nebo matka. Hodně důležité je vysvětlování v 18%.

Potřeba dítěte	počet	procento
peníze	0	0%
pocit jistoty	1	1%
klid	1	1%
láska	1	1%
nového otce nebo matku	2	2%
vysvětlení	10	9%
dostatek času	16	14%
kontakt s oběma rodiči	80	72%
suma	111	100%

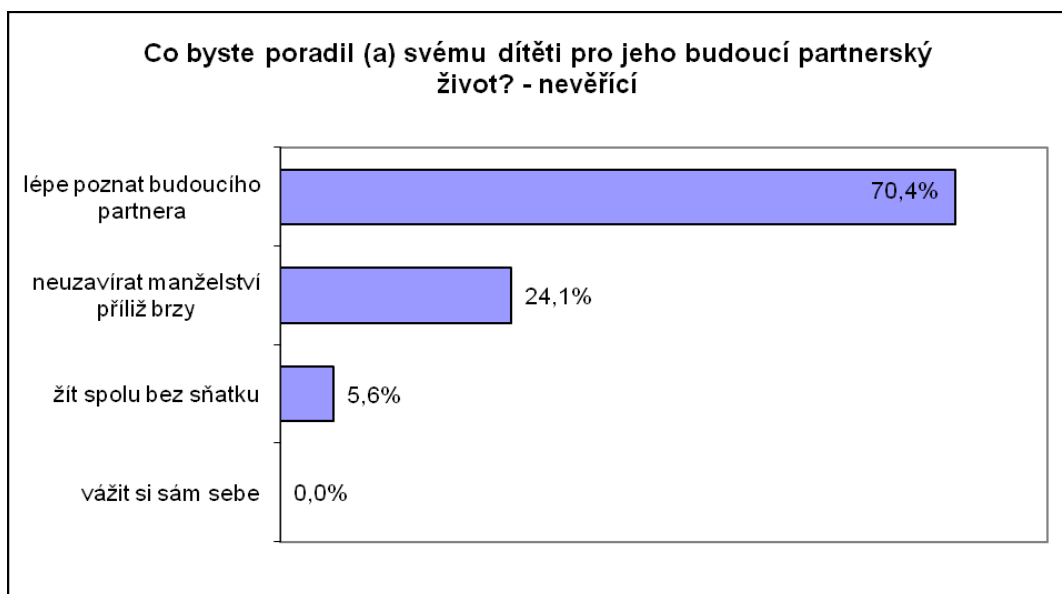
Shodně se respondenti uvědomují, že pro dítě po rozvodu rodičů je nejdůležitější kontakt s oběma rodiči v tomto souboru dokonce v 72%. Všichni respondenti přiznávají, že děti potřebují navíc i čas a dobré vysvětlení. Jen malá skupina respondentů se domnívá, že rodiče nahradí nový partner toho, z rodičů, kterému bylo dítě svěřeno do péče.

28. Otázka

Doporučení další generaci	počet	procento
vážít si sám sebe	1	0,5%
žít spolu bez sňatku	12	6,1%
neuzavírat manželství příliš brzy	49	25,0%
lépe poznat budoucího partnera	134	68,4%
celkem	196	100,0%

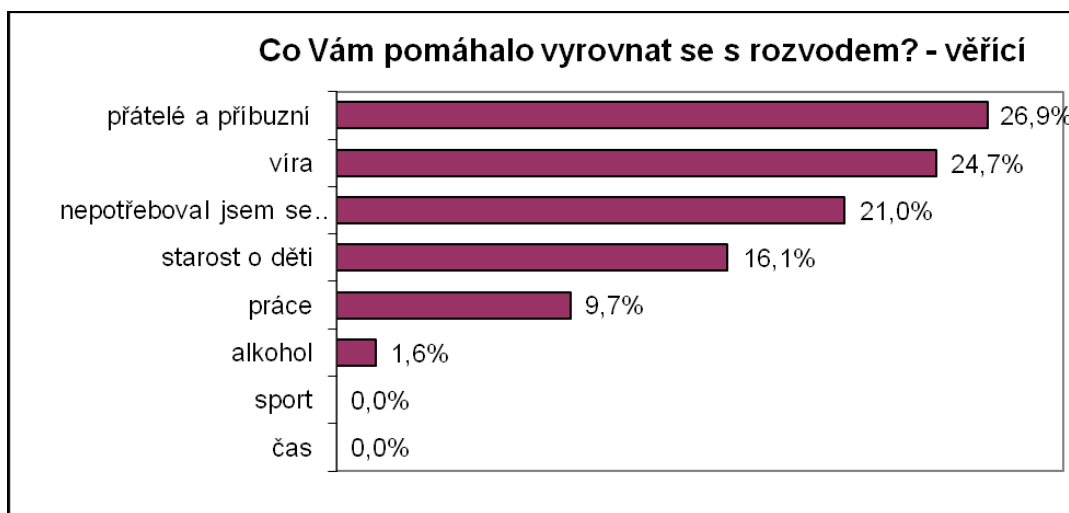
Věřící respondenti se přiznávají k nedostatečné znalosti bývalého partnera před svatbou a doporučují svým v 68% lépe poznat budoucího partnera a dále neuzavírat manželství příliš brzy v 25%. Překvapivě jen v 0,5% radí vážít si sami sebe.

Doporučení další generaci	počet	procento
vážit si sám sebe	0	0,0%
žít spolu bez sňatku	6	5,6%
neuzavírat manželství příliš brzy	26	24,1%
lépe poznat budoucího partnera	76	70,4%
celkem	108	100,0%

Největší radu, kterou dávají nevěřící respondenti svým dětem pro život je, aby dobře poznali svého budoucího partnera a nevstupovali do manželství příliš brzy. Podle mínění dotazovaných k poznání partnera nepřispívá žít spolu bez sňatku, což je nové proti časté dnešní praxi.

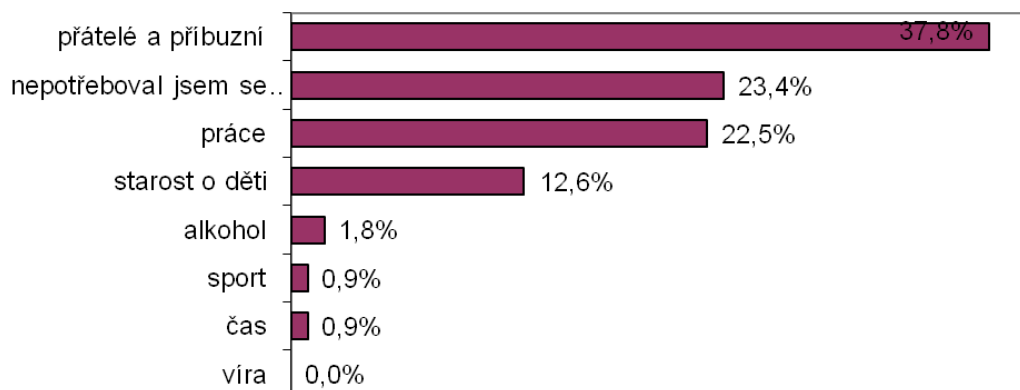
29. Otázka

Prostředky porozvodové sanace	počet	procento
čas	0	0,0%
sport	0	0,0%
alkohol	3	1,6%
práce	18	9,7%
starost o děti	30	16,1%
nepotřeboval jsem se vyrovnávat	39	21,0%
víra	46	24,7%
přátelé a příbuzní	50	26,9%
suma	186	100,0%

Nejcennější psychickou, ale zřejmě i hmotnou a duchovní pomocí pro rozvedené věřící partnery byli přátelé v 26,9%, pak hned víra v 24,7 % a v 0% čas.

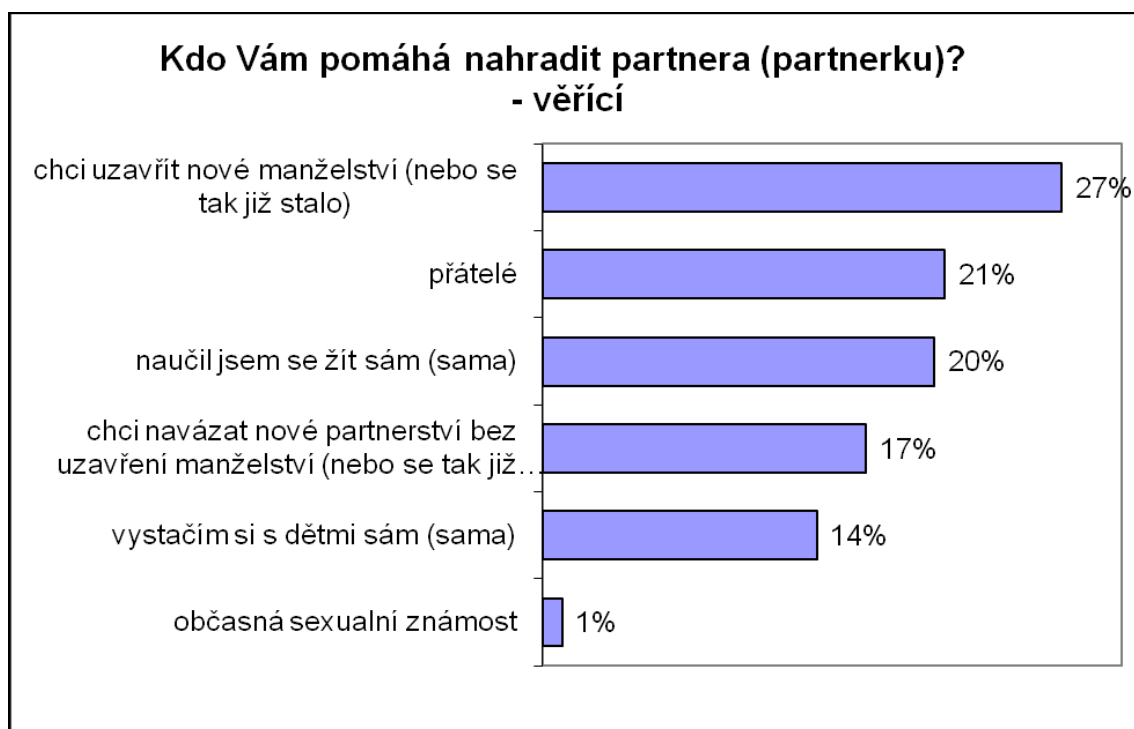
Co Vám pomáhalo vyrovnat se s rozvedem? - nevěřící

Prostředky porozvodové sanace	počet	procento
víra	0	0,0%
čas	1	0,9%
sport	1	0,9%
alkohol	2	1,8%
starost o děti	14	12,6%
práce	25	22,5%
nepotřeboval jsem se vyrovnávat	26	23,4%
přátelé a příbuzní	42	37,8%
suma	111	100,0%

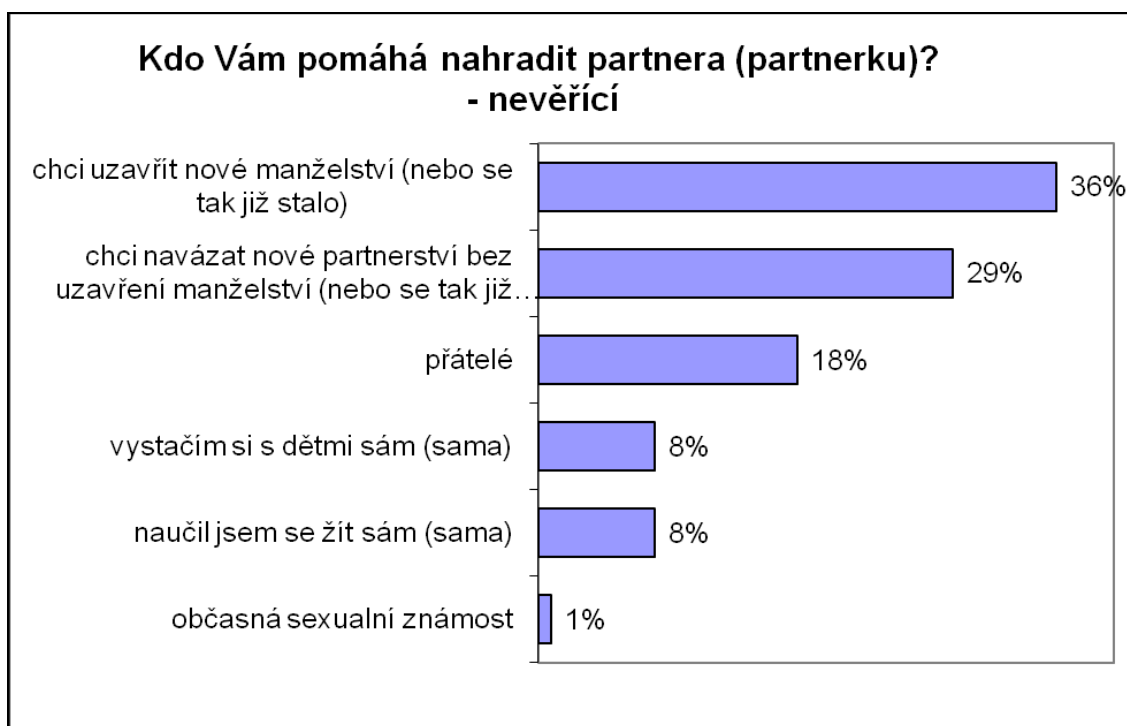
Největší pomocí pro rozvedené manžele jsou i v souboru nevěřící příbuzní a přátelé v 37,8%, jen málo pomáhá čas v 0,9%, který nezhojí rozvodové rány. Vysoké procento 23,4% je však i těch, kteří se nemuseli s rozvedem vyrovnávat. Rozvod snad díky přátelům, příbuzným, případně víře nevyvolává tolik biopsychosociální a spirituální krizi, jak by se mohlo předpokládat.

30. Otázka

Život po rozvodu	počet	procento
občasná sexuální známost	2	1%
vystačím si s dětmi sám (sama)	28	14%
chci navázat nové partnerství bez uzavření manželství (nebo se tak již stalo)	33	17%
naučil jsem se žít sám (sama)	40	20%
přátelé	41	21%
chci uzavřít nové manželství (nebo se tak již stalo)	53	27%
celkem	197	100%

Přes vztahový partnerský rozpad, který rozvod je, velké procento 27% věřících respondentů chce uzavřít nové manželství nebo již nové manželství uzavřelo. 34% zmíněných respondentů však už zůstanou sami nebo sami s dětmi. Potvrzuje se mnoho osamocených lidí po rozvodu.

Život po rozvodu	počet	procento
občasná sexuální známost	1	1%
naučil jsem se žít sám (sama)	9	8%
vystačím si s dětmi sám (sama)	9	8%
přátelé	20	18%
chci navázat nové partnerství bez uzavření manželství (nebo se tak již stalo)	32	29%
chci uzavřít nové manželství (nebo se tak již stalo)	40	36%
celkem	111	100%

I sebelepší přátelé nenahradí životního partnera, proto se těší manželství velké oblibě, i když už jedno manželství v jejich partnerské historii ztroskotalo a to v 36%. Nevěřící respondenti více po rozvodu žijí v nesezdaném soužití bez svatby v 29%.

4.3 Výsledky statistického zpracování výzkumu

Závislost prostředků porozvodové sanace rozvedených partnerů a potřeb dětí po rozvodu

Prostředky porozvodová sanace rozvedených partnerů x Potřeby dětí po rozvodu	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	298	89,2%	36	10,8%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 298 tzn. 89,2 %, počet chybějících hodnot je 36 tzn. 10,8 %.

		Potřeby dětí po rozvodu				
		dostatek času	kontakt s oběma rodiči	vysvětlení	ostatní	Total
Prostředky porozvodové sanace rozvedených partnerů	práce	6	30	6	0	42
	přátelé a příbuzní	7	73	10	4	94
	nepotřeboval jsem se vyrovnávat	8	41	8	6	63
	víra	7	26	11	1	45
	ostatní	14	22	9	9	54
Total		42	192	44	20	298

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání prostředků porozvodové sanace rozvedených partnerů a potřeb dětí po rozvodu.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	34,349 (a)
df	12
Asymp. Sig. (2-sided)	0,001

(a) 4 cells (20%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,819.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro závislost prostředků porozvodové sanace rozvedených partnerů a potřeb dětí po rozvodu. Hodnota p-value (0,001) je nižší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu lze tvrdit, že prostředky porozvodové sanace rozvedených partnerů a potřeby dětí po rozvodu jsou na 5% hladině významnosti závislé.

Závislost doby trvání manželství a zaměstnání rozvedených respondentů

Doba trvání manželství x Zaměstnání rozvedených respondentů	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	332	99,4%	2	0,6%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 332 tzn. 99,4 %, počet chybějících hodnot je 2 tzn. 0,6 %

		Zaměstnání respondentů				
		nepracující – žijící ze státního příspěvku	pracuje jinde	soukromě podnikající	státní sféra	Total
Doba trvání manželství	do 1 roku	2	4	2	3	11
	do 3 let	4	16	4	12	36
	do 10 let	13	29	12	30	84
	do 20 let	16	57	16	39	128
	nad 20 let	8	27	11	27	73
Total		43	133	45	111	332

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání doby trvání manželství a zaměstnání respondentů

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	4,109 (a)
df	12
Asymp. Sig. (2-sided)	0,981

(a) 6 cells (30%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,425.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro závislost doby trvání manželství a zaměstnání respondentů. Hodnota p-value (0,981) je vyšší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu nelze na 5% hladině významnosti zamítnout, že doba trvání manželství a zaměstnání respondentů jsou nezávislé.

Závislost doby trvání manželství a věku respondentů

Závislost doby trvání manželství x Věk respondentů	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	334	100,0%	0	0,0%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 334 tzn. 100 %, počet chybějících hodnot je 0 tzn. 0 %.

		Věk respondentů				
		21–30	31–40	41–50	nad 50	Total
Doba trvání manželství	do 1 roku	2	2	6	1	11
	do 3 let	10	16	7	3	36
	do 10 let	9	32	31	12	84
	do 20 let	1	39	66	23	129
	nad 20 let	0	5	39	30	74
Total		22	94	149	69	334

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání doby trvání manželství a věku respondentů.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	87,889 (a)
df	12
Asymp. Sig. (2-sided)	0,000

(a) 6 cells (30%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 0,725.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro závislost doby trvání manželství a věku respondentů. Hodnota p-value (0,000) je nižší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu lze tvrdit, že doba trvání manželství a věku respondentů jsou na 5% hladině významnosti závislé.

Závislost doby trvání manželství a počtu dětí narozených v manželství rozvedených respondentů

Doba trvání manželství x Počet dětí narozených v manželství rozvedených respondentů	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	334	100,0%	0	0,0%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 334 tzn. 100 %, počet chybějících hodnot je 0 tzn. 0 %

		Počet dětí narozených v manželství rozvedených respondentů			
		0	1	2 a více	Total
Doba trvání manželství	do 1 roku	7	4	0	11
	do 3 let	13	22	1	36
	do 10 let	13	47	24	84
	do 20 let	4	34	91	129
	nad 20 let	0	8	66	74
Total		37	115	182	334

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání doby trvání manželství a počet dětí narozených v manželství rozvedených respondentů.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	154,525 (a)
df	8
Asymp. Sig. (2-sided)	0,000

(a) 3 cells (20%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,219.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro závislost doby trvání manželství a počtu dětí narozených v manželství rozvedených respondentů. Hodnota p-value (0,000) je nižší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu lze tvrdit, že doba trvání manželství a počtu dětí narozených v manželství rozvedených respondentů jsou na 5% hladině významnost závislé.

Závislost doby trvání manželství a vzdělání respondentů

Závislost doby trvání manželství x Vzdělání respondentů	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	334	100,0%	0	0,0%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 334 tzn. 100 %, počet chybějících hodnot je 0 tzn. 0 %

		Vzdělání respondentů			
		základní	středoškolské	vysokoškolské a vyšší odborné	Total
Doba trvání manželství	do 1 roku	3	3	5	11
	do 3 let	1	21	14	36
	do 10 let	9	56	19	84
	do 20 let	19	68	42	129
	nad 20 let	4	47	23	74
Total		36	195	103	334

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání doby trvání manželství a vzdělání respondentů.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	16,103 (a)
df	8
Asymp. Sig. (2-sided)	0,041

(a) 3 cells (20%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,186.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro závislost doby trvání manželství a vzdělání respondentů. Hodnota p-value (0,041) je nižší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu lze tvrdit, že doba trvání manželství a vzdělání respondentů jsou na 5% hladině významnosti závislé.

Závislost doby trvání manželství a výskytu rozvodů v rodině vašeho dětství

Doby trvání manželství x Výskyt rozvodů v rodině vašeho dětství	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	329	98,5%	5	1,5%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 329 tzn. 98,5 %, počet chybějících hodnot je 5 tzn. 1,5 %.

		Výskyt rozvodů v rodině vašeho dětství		
		ojediněle nebo často	vůbec	Total
Doba trvání manželství	do 1 roku	3	7	10
	do 3 let	12	23	35
	do 10 let	30	53	83
	do 20 let	42	86	128
	nad 20 let	22	51	73
Total		109	220	329

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání doby trvání manželství a výskyt rozvodů v době vašeho dětství.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	0,707 (a)
df	4
Asymp. Sig. (2-sided)	0,950

(a) 1 cells (10%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,313.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro závislost doby trvání manželství a výskyt rozvodů v rodině dětství. Hodnota p-value (0,950) je vyšší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu nelze na 5% hladině významnosti zamítnout, že doba trvání manželství a výskyt rozvodů v rodině dětství jsou nezávislé.

Závislost vztahu k bývalému partnerovi/partnerce a víry

Vztah k bývalému partnerovi/partnerce x Víra	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	301	90,1%	33	9,9%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 301 tzn. 90,1 %, počet chybějících hodnot je 33 tzn. 9,9 %.

		Víra		
		ne	ano	Total
Vztah k bývalému partnerovi/partnerce	lhostejnost	47	71	118
	odpuštění	19	53	72
	pocit křivdy	23	27	50
	přátelství	21	35	56
	ostatní	2	3	5
Total		112	189	301

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání vztahu k bývalému partnerovi/partnerce a víry.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	5,628 (a)
df	4
Asymp. Sig. (2-sided)	0,229

(a) 2 cells (20%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,86.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro závislost vztahu k bývalému partnerovi/partnerce a víry. Hodnota p-value (0,229) je vyšší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu nelze na 5% hladině významnosti zamítnout, že vztah k bývalému partnerovi/partnerce a víra jsou nezávislé.

Závislost doby trvání manželství a víry

Závislost doby trvání manželství x Víry	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	321	96,1%	13	3,9%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 321 tzn. 96,1 %, počet chybějících hodnot je 13 tzn. 3,9 %.

		Víra		
		ne	ano	Total
Doba trvání manželství	do 1 roku	4	7	11
	do 3 let	15	19	34
	do 10 let	28	52	80
	do 20 let	43	83	126
	nad 20 let	25	45	70
Total		115	206	321

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání vztahu doby trvání manželství a víry.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	1,2 (a)
df	4
Asymp. Sig. (2-sided)	0,878

(a) 1 cells (10%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,941.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro závislost doby trvání manželství a víry. Hodnota p-value (0,878) je vyšší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu nelze na 5% hladině významnosti zamítnout, že jsou doba trvání manželství a víra nezávislé.

Závislost doby trvání manželství a pohlaví

Doba trvání manželství x Víra	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	334	100,0%	0	0,0%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 334 tzn. 100 %, počet chybějících hodnot je 0 tzn. 0 %

		Pohlaví		
		muž	žena	Total
Doba trvání manželství	do 1 roku	6	5	11
	do 3 let	12	24	36
	do 10 let	23	61	84
	do 20 let	42	87	129
	nad 20 let	22	52	74
Total		105	229	334

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání doby trvání manželství a pohlaví.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	3,602 (a)
df	4
Asymp. Sig. (2-sided)	0,463

(a) 1 cells (10%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,458.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro závislost doby trvání manželství a pohlaví. Hodnota p-value (0,463) je vyšší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu nelze na 5% hladině významnosti zamítnout, že doba trvání manželství a pohlaví jsou nezávislé.

Závislost změny života dětí po rozvodu rodičů a věku respondentů

Změna života dětí po rozvodu x Věk respondentů	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	288	86,2%	46	13,8%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 288 tzn. 86,2 %, počet chybějících hodnot je 46 tzn. 13,8 %.

		Věk respondentů				
		21-30	31-40	41-50	nad 50	Total
Změna života dětí po rozvodu rodičů	úleva	1	15	24	12	52
	nezměnil se	4	25	57	22	108
	vztahové problémy	2	24	32	22	80
	ostatní	2	13	22	11	48
Total		9	77	135	67	288

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání změny života dětí po rozvodu rodičů a věk respondentů.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	4,186 (a)
df	9
Asymp. Sig. (2-sided)	0,899

(a) 4 cells (25%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,5.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro změny života dětí po rozvodu rodičů a věku respondentů. Hodnota p-value (0,899) je vyšší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu nelze na 5% hladině významnosti zamítnout, že změna života dětí po rozvodu rodičů a věk respondentů jsou nezávislé.

Závislost změny života dětí po rozvodu rodičů a potřeb dětí po rozvodu rodičů

Změna života dětí po rozvodu rodičů x Potřeby dětí po rozvodu rodičů	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	280	83,8%	54	16,2%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 280 tzn. 83,8 %, počet chybějících hodnot je 54 tzn. 16,2 %.

		Potřeby dětí po rozvodu rodičů				
		dostatek času	kontakt s oběma rodiči	vysvětlení	ostatní	Total
Změna života dětí po rozvodu rodičů	úleva	11	20	13	6	50
	nezměnil se	18	65	12	10	105
	vztahové problémy	11	56	8	3	78
	ostatní	4	33	9	1	47
Total		44	174	42	20	280

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání změny života dětí po rozvodu rodičů a potřeb dětí po rozvodu.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	20,645 (a)
df	9
Asymp. Sig. (2-sided)	0,014

(a) 2 cells (12,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,357.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro změny života dětí po rozvodu rodičů a potřeb dětí po rozvodu rodičů. Hodnota p-value (0,014) je nižší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu lze tvrdit, že změna života dětí po rozvodu rodičů a potřeb dětí po rozvodu jsou na 5% hladině významnosti závislé.

Závislost znalosti života v rodině bývalého partnera/partnerky a zpochybnění manželské věrnosti bývalého partnera/partnerky před svatbou

Znalost života v rodině bývalého partnera/partnerky x Zpochybnění věrnosti bývalého partnera/partnerky před svatbou	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	320	95,8%	14	4,2%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 320 tzn. 95,8 %, počet chybějících hodnot je 14 tzn. 4,2 %.

		Zpochybnění věrnosti bývalého partnera/partnerky před svatbou			
		nikdy	Přede mnou nikdy	ostatní	Total
Znalost života v rodině bývalého partnera/partnerky	znal dobře	83	61	43	187
	byl jsem s rodiči seznámen	16	34	18	68
	jednoho z rodičů	15	14	4	33
	neznal	13	7	12	32
Total		127	116	77	320

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání znalosti života v rodině bývalého partnera/partnerky a zpochybnění věrnosti bývalého partnera/partnerky před svatbou.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	16,803 (a)
df	6
Asymp. Sig. (2-sided)	0,010

(a) 0 cells (0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,7.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro znalost života v rodině bývalého partnera/partnerky a zpochybnění věrnosti bývalého partnera/partnerky před svatbou. Hodnota p-value (0,010) je nižší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu lze tvrdit, že znalost života v rodině bývalého partnera/partnerky a zpochybnění věrnosti bývalého partnera/partnerky před svatbou jsou na 5% hladině významnosti závislé.

Závislost věku respondentů a náhrady po bývalém partnerovi/partnerce

Věk respondenta x Náhrada po bývalém partnerovi/partnerce	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	320	95,8%	14	4,2%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 320 tzn. 95,8 %, počet chybějících hodnot je 14 tzn. 4,2 %.

		Náhrada po bývalém partnerovi/partnerce			
		chci uzavřít nové manželství (nebo se tak již stalo)	vystačím si sám (sama) případně s dětmi	ostatní	Total
Věk respondenta	21-30	13	1	7	21
	31-40	60	18	15	93
	41-50	54	46	39	139
	nad 50	34	24	9	67
Total		161	89	70	320

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání věku respondentů a náhrady po bývalém partnerovi/partnerce.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	24,542 (a)
df	6
Asymp. Sig. (2-sided)	0,000

(a) 1 cells (8,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,594.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro věk respondenta a náhrady po bývalém partnerovi/partnerce. Hodnota p-value (0,000) je nižší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu lze tvrdit, že věk respondentů a náhrada po bývalém partnerovi/partnerce jsou na 5% hladině významnost závislé.

Závislost znalosti života v rodině bývalého partnera a rizika výchovného prostředí pro stabilitu manželství

Znalost života v rodině bývalého partnera x Rizika výchovného prostředí pro stabilitu manželství	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
	271	81,1%	63	18,9%	334	100,0%

Počet platných hodnot je 271 tzn. 81,1 %, počet chybějících hodnot je 63 tzn. 18,9 %.

		Rizika výchovného prostředí pro stabilitu manželství		
		méně důležité	více důležité	Total
Znalost života v rodině bývalého partnera/partnerky	znal dobře	161	3	164
	byl jsem s rodiči seznámen	53	1	54
	jednoho z rodičů	26	2	28
	neznal	25	0	25
Total		265	6	271

Kontingenční tabulka zobrazuje srovnání života v rodině bývalého partnera/partnerky a rizika výchovného prostředí pro stabilitu manželství.

Výsledky samotného testu	
Pearson Chi-Square	3,853 (a)
df	3
Asymp. Sig. (2-sided)	0,278

(a) 4 cells (50%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 0,554.

Statistickou metodou, užitím testu nezávislosti – Pearsonův chí-kvadrát test nezávislosti v kontingenční tabulce – byla vypočtena hodnota testového kritéria a dosažené hladiny významnosti pro znalost prostředí v rodině bývalého partnera/partnerky a rizika výchovného prostředí pro stabilitu rodiny. Hodnota p-value (0,278) je vyšší než hodnota zvolené hladiny významnosti 0,05. Na základě výsledků daného testu nelze na 5% hladině významnosti zamítnout, že znalost života v rodině bývalého partnera/partnerky a rizika výchovného prostředí pro stabilitu manželství jsou nezávislé.

5. Diskuze

5.1 Diskuze ke kvalitativnímu výzkumu

Kvalitativní výzkum této disertační práce využívá struktury rozvodového advokátního spisu. Právní rozvod obsahuje tři části. Jedná se o na prvním místě rozhodnutí o dětech po rozvodu, dále rozhodnutí o společném jmění manželského páru nebo také lidověji dělení majetku po rozvodu a nakonec samotný rozvod, který zkoumá příčinu rozvratu a jeho neodvratitelnost, podle Franzové (2008). Výhodou je fakt, že může být přizván znalec z oboru psychologie, který může vnést nezanedbatelně do rozvodu světlo. Povinně vstupuje do faktu rozvodu, narodily-li se v manželství děti, pracovník SPOD, který brání zájmy dítěte, jak potvrzuje národní zpráva o rodině.

Případové studie se skládají ze tří částí:

manželská anamnéza, která uvádí do technických dat a faktů manželského páru v rozvodovém řízení (věk partnerů při sňatku, věkový rozdíl manželů, kde bylo manželství uzavřeno, délka trvání manželství, o jaké manželství v pořadí se jedná, jací jsou manželé občané, kdo podal žádost o rozvod, z jaké rodiny rozvedení manželé pocházejí a jak bylo manželství rozvedeno)

rodinná anamnéza, která objasňuje otázku dětí (kolik nezletilých dětí se v manželství narodilo, kdo získal děti do péče a o jakou péči se jedná - střídavá, děti v péči matky nebo otce)

příčina rozvratu, která objasňuje příčiny manželského rozvodu.

Nejčastěji uváděnou příčinou rozvratu je povahový nesoulad a rozdílnost zájmů. Lépe by se dalo říci povahová a osobnostní nezralost. Jsou lidé, kteří nikdy neopustili dětství a např. pes, který byl nejdůležitější bytostí dětství, je důležitější než životní partner, tvrdí Bechyňová s Konvičkovou (2008). Často se jedná také o sobectví, kdy člověk vychovaný v sobectví se jako sobec projevuje i v manželství. Stále se spoléhá na pomoc rodičů a neochota se postavit na vlastní nohy, podle Kratochvíla (2009). Přesvědčení, že všechno se dá umluvit a ze všeho nějak vykrotit, aby zodpovědnost zůstala na jiných. Problémy se mohou řešit útekem, takže zůstanou nějak mimo člověka. Jsou typy manželských partnerů, kteří se stále chovají jako svobodní a neakceptují nové požadavky manželství. Nezřídka se objevuje pocit, že některý z manželů měl na někoho

lepšího a s aktuálním partnerem se zahazuje. K němu, že by se hodil někdo sportovněji, vzdělaněji, šarmantněji atd. Dále se deklaruje rozdílný přístup k vedení domácnosti, k domácímu hospodaření, k způsobu trávení volného času a k výchově dětí. Partner si může přinášet do manželství psychické postižení z orientační rodiny způsobené např. nevhodnou despotickou výchovou a emočním přetlakem. Nezpracovaná despotická povaha může vést k tomu, že životní partner se stává předmětem mobbingu a nezřídka dochází i k programování dětí proti partnerovi, takže jsou nakonec všichni proti jednomu a tomu nezbyvá nic jiného než utéct z manželství, podle Warsaka (1996). Velkou kapitolou porozvodového bádání je to, co psychologie nazývá porucha ve výběru, kdy si nekriticky člověk bere toho, koho si bere. Jedná se přímo o neznalost člověka, se kterým má uzavřít trvalý vztah. V manželství se pak projeví všechno, naznačuje i Novák s Průhovou (2007).

Dnes velkou kapitolou příčin manželských rozvodů jsou závislosti, uznává Kalina (2008). Na prvním místě to bývá závislost na jednom z rodičů, nejčastěji na matce. Ani manželský vztah a děti nemusí uzdravit tuto vztahovou závislost a život se pak žije více s rodičem než s partnerem a dětmi v nové rodině. Známa je závislost na alkoholu a drogách, ze které nemůže a nevyběhne životní partner, ale lékař – psychiatr a soustředěná profesionální protialkoholní a protidrogová terapie. Z rodin, kde je abúzus alkoholu, vycházejí často děti s těžkým psychickým postižením. Novou, ještě dost podceňovanou závislostí, je závislost na sexu, projevující se značným promiskuitním životem. S tím spojený problém nevěry je velmi častou příčinou manželského rozvratu.

Novák (2007) tvrdí, že dalšími příčinami rozvodu je věk vstupu do manželství a věkový rozdíl mezi manžely. Současný trend ženit a vdávat se co nejpozději způsobuje, že manželé si příliš zvykli na volný život, mají své libůstky, zlovyky a špatně přizpůsobují. Velký věkový rozdíl je rozdíl dvou světů, kdy se jeden svět, častěji svět mladšího, musí přizpůsobit světu staršího. Další překážkami, které vedou k rozvodu, bývají nekontrolovaná touha po majetku, přednost společenského a kariérního postupu před manželským a rodinným životem a malá ochota přijímat děti, dnes nazývaný jako fenomén bezdětnosti, popisuje Rabušic (2001). Společnost a média k této skutečnosti přispívají nemalou měrou. Velká tolerance k nevěře se ukazuje počínaje seriály Jaroslav

Dietla, který byl schopen rozvést kde koho a dát jej dohromady s někým jiným nejlépe již také rozvedeným, a následně moderní americké seriály, které se staly málem společenskou normou a manželskou věrností se příliš nezabývají. Příklad vrcholných politiků, kteří se rozvádějí a berou si stále blondatější partnerky, nepřispívá k řešení dané problematiky.

5.2 Diskuse ke kvantitativní části výzkumu

Rozvod je velmi citlivým tématem v historii partnerského páru, proto je velmi obtížné získat validní vzorek. Ochota odpovídat se projevila mezi věřícími výrazněji než mezi nevěřícími. Náš výzkum používá termín nevěřící místo dříve častějšího termínu ateista, který dnešnímu člověku zní hanlivěji a uráží jej. Je jen málo společenských výzkumů, ve kterém by se účastnilo tak velký počet respondentů hlásících se k náboženství, proto je tento výzkum v určitém směru mimořádný, přestože obecně občanů s náboženským vyznáním je mnohem méně.

Podle odevzdaných dotazníků se tedy vytvořily dva soubory - ateisté a náboženského vyznání nebo nevěřící a věřící 36%, proto 64%. To se projevilo ve vyhodnocení v grafech a v tabulkách. Obě skupiny projevují rozdílné znaky a přístupy k některým skutečnostem a okolnostem rozvodu. Věkové rozložení respondentů ukazuje, že nevěřící se rozvádějí dříve a tedy v nižším věku. Věřící bydlí častěji na vesnici, což umožňuje vícegenerační návaznost, vyskytují se zde méně neolokalitní rodiny bez fyzické blízkosti předchozí generace, která má podle Možného (2002) větší vliv na odvrácení rozvodu a mnohem více se na vesnici udržují tradice, které mají stabilizační prvek pro rodinu a manželství. Nevěřících respondentů odpovědělo méně se základním vzděláním, vysokoškolsky vzdělaných respondentů odpovědělo téměř shodně v obou souborech. Zřejmě je to dáno souvislostí s místem bydliště. Věřící respondenti většinou bydlí na vesnici a na vesnici bydlí větší část populace s nižším vzděláním. Zajímavé je, že na vesnici bydlí i dost věřících vysokoškoláků. Věřící respondenti se rychleji rozvádějí po svatbě, zato mnohem méně se rozvádějí kolem 20 roků manželství, zřejmě tato skutečnost souvisí s opouštěním dospělých dětí domova,

kteřé byly jakýmsi pojítkem mezi manželi. Nevěřící pak začínají druhé kolo a znovu zakládají novou rodinu, což potvrzuje Maříková (2000).

Podle statistik jsou věřící rodiny početnější, a proto i děti z věřících rozvedených rodin bude více. Vzhledem k celkovému počtu rozvedených věřících a nevěřících partnerů je nakonec dětí z rozvedených nevěřících rodin více.

Mezi respondenty s náboženským vyznáním je nejvíce katolického vyznání, což bylo způsobeno skutečností, že v obou advokátních kancelářích jsou zastoupeni mimo jiné i advokáti katolického vyznání a část respondentů dochází do rodinného centra při olomouckém arcibiskupství.

1. Shodně se projevuje u rozvedených v obou souborech jako nejtěžší spor o děti a psychická újma, to je potvrzeno i Hajným (2001). Po aktuálním rozvodovém stresu a psychické zátěži nastupuje většinou u věřících i nevěřících významněji psychická pohoda, což vyvrací zdánlivě nepotřebnou hypotézu, že rozvod vyvolává biopsychosociální a spirituální krizi. Zřejmě ji častěji řeší a vyvádí z ní. Je otázkou, zdali řešení partnerské krize rozvodem neubližuje dětem a nepoznamenává je v dalším vývoji a rozhodování. Rozvodové trauma mají rozvedení jedinci jen v malém měřítku; 15% respondentů, řeší pomocí specialistů a medikamentů, podle Chromého a Honzáka (2005). U rozvedených jedinců se vztahy s okolím významně nezhoršily, proto zřejmě může širší okolí a přátelé pomoci v životě bez životního partnera. Morální povědomí u populace se teoreticky zdá vysoké a setkávám se s důrazem na morální hodnoty věrnosti, odpuštění a úcty. Přestože byli rozvedení partneři vedeni k morální dimenzi a sami ji za zásadní považují, setkáváme s náznakem skutečnosti, že fenomén rozvodu je fenomén modernity, jak čteme i v Národní zprávě o rodině. (MPSV, 2010).
2. Nabízí se nám otázka: „Co je silnější, že vede manžele k tomu, že odmítnou i své morální přesvědčení a rozvedou se?“ Podle očekávání je láska a věrnost nejvíce u respondentů ceněna. Odpuštění nachází větší uznání u věřících, kterým je zřejmě z podstaty přesvědčení bližší. Nevěřící jej staví až za trpělivostí. Odpuštění pomáhá více novému začátku v partnerském vztahu po zklamání a

vzájemném ublížení si. Současná společnost se projevuje dnes jako velmi sobecká a individualistická. Více než rodiny si cení pracovní mobility a kariérního postupu, kterému je často podřízen rodinný a osobní život, jak upozorňuje Baumann (1997). Respondenti naproti tomu nevidí workoholismus jako nebezpečný.

Orientální rodina připravuje podle právně-sociologického bádání prokreační rodinu a významně se tak v nové rodině odráží. Každý z partnerů si přináší způsoby z vlastní rodiny a má je sladit se zvyky rodiny partnera, což vyžaduje trvalé úsilí o kohezi, takto popisuje Maříková (2000) ve zkoumání současné české rodiny.

V měnící se společnosti, kde není důležitá věrnost firmě, věrnost aprobací, či získané profesní kvalifikaci, je věrnost mezi manželi pořád silně v povědomí současného partnerství. Překvapivě ještě většina rozvedených manželů pochází z úplných rodin, kde získali zkušenost s věrností svých rodičů i přes překážky, které se neřešily běžně rozvodem. Znovu zjišťujeme, že rozvody jsou fenomén modernity a důsledky rozvodu se teprve ve své síle ve společnosti projeví. Stálost v jiných oblastech života může předjímat i budoucí stálost v partnerském vztahu. Jedná se zřejmě obecnou povahou vlastnost, které si nese jedinec jako velký vklad do života a je potřeba ji posilovat. Obsahuje v sobě i způsob, jak se problémy řeší nebo jak se od problémů a těžkostí života utíká.

Prarodiče a výchova nevlastním rodičem se ukazuje ve výzkumu jako nejméně vhodné. Většina rozvedených manželů vstupuje do nového manželství, čímž se překvapivě vytváří nezanedbatelně rizikové prostředí pro budoucí věrnost dětí. Jsou to přece jen děti nevlastní, toho druhého, byť je to současný partner, jak potvrzuje Antier (2005). Podobně jako muži a ženy hodnotí otázku nestability pro budoucí manželství i nevěřící a věřící. Rozvod je vážná událost v životě člověka. Jedná se o určitou prohru a podle Klimeše proběhne nejen právní rozvod, ale musí uskutečnit psychologický rozvod, který může probíhat i roky než přestane bolet. Lidé se staví do lhostejnosti, aby rozvod nebolel a případně rychleji přebol. U jedněch zůstává pocit křivdy, u jiných nastupuje odpuštění. Na jedné straně přinesl u většiny rozvedených respondentů pocit úlevy, na jiné straně potom finanční potíže, více starostí a rozhodně ne více času na sebe.

Rozvodem se většinou zchudne a narostou povinnosti, které si dříve mohli partneři rozložit mezi sebe.

Rozvod se netýká úzce jen partnerů, ale jsou do něj vtaženy děti. Často jsou svědky rodičovských hádek, nezřídka se i ony cítí viníky rodičovského rozvodu. Rodiče se sice snaží, aby děti rozvodem netrpěly, ale děti by raději byly, aby byla pohromadě celá rodina a nepovažují špatného partnera za stejně špatného rodiče. S odstupem rozvod poškodí a komplikuje vztahy dětí, a to i v navazování a stabilitě jejich stávajících i budoucích vztahů. Pro dítě je nejdůležitější kontakt s oběma rodiči. Je na místě velmi důležitá soudní dohoda o dětech, která může ulehčit nejen rodičovský příspěvek rodiče, který nemá dítě v péči, ale i skutečnost, aby dítě jednoho z rodičů neztratilo. Rozvedení manželé přestávají být manželi, ale nepřestávají být rodiči. Oba rodiče, přestože jsou rozvedení, mají umožnit kontakt s druhým rodičem a nevymazat jej z života dětí. Nezřídka se začíná projevovat programování dětí proti bývalému partnerovi, ale stále otci či matce společných dětí, jak tuto skutečnost dobře popsal psycholog Warshak (2003).

Největší radu, kterou dávají respondenti svým dětem pro život je, aby dobře poznali svého budoucího partnera a nevstupovali do manželství příliš brzy. Podle mínění dotazovaných k poznání partnera nepřispívá žít spolu bez sňatku.

Tento názor nabourává obecné přesvědčení, že společný život před svatbou umožní poznat budoucího manželského partnera, partnerku. Zřejmě je zde na místě, aby nejlépe škola, či jiná organizace, organizovala kurzy přípravy na manželství a partnerství, kde by se zúročili i poznatky podobných výzkumů. Obrazně řečeno nemusí spadnout děti do stejných výmolů a děr, do kterých spadly jejich rodiče.

V životě je zřejmě důležitý nejen dobrý partnerský vztah, ale i přátelé, kteří nezanedbatelně pomáhají zvláště v případě rozvodu. Jejich ekonomická, lidská a duchovní podpora může být přímo zachraňující. Je tedy zřejmě dobré tak jako tak pěstovat hodnotné přátelské vztahy.

Partnerství mezi mužem a ženou je nejhlubší vztah, který může člověk s člověkem vytvořit a převyšuje jiné vztahy, které si lidé mezi sebou mohou vytvořit a prožít, jak dobře objasňuje Dolista (2006). Přestože, že rozvod je vztahové zklamání, oblíba

manželství je tak velká, že se lidé znovu pokoušejí o nové partnerství. Kéž jim to v dalším kole vyjde. Mnoho lidí se přesto naučí žít bez partnera, což nezřídka znamená život bez blízkého člověka a bez opory. Výchova jednoho rodiče může nést přílišnou fixaci dítěte nejčastěji na matku a může ztěžovat navazování partnerských vztahů dospělých dětí a odchod do manželství a založení vlastní rodiny.

5.3 Diskuse ke smíšenému výzkumu

Výzkum měl zjistit vliv partnerského rozpadu na děti a dospělé. Zřejmě horší dopad má rozvod rodičů na děti. Dítě potřebuje zdravý vývoj, na který má především vliv kvalita partnerského vztahu rodičů v jejich manželském vztahu. Dítě žije z manželské lásky, manželského odpuštění, manželské úcty. Rodičovská a výchovná etika má základ a čerpá z manželské etiky. Rodičovské a manželské vztahy jsou spojené a jejich násilné odtržení se projeví na budoucnosti nejen rozvedených rodičů, ale i budoucnosti dětí. Rozvedení manželé sice přestávají být manželskými partnery, ale jejich rodičovství trvá a většinou se prožívá odděleně. Po rozvodu dítě čeká jedna ze tří možností: buď je v péči matky, nebo v péči otce, případně ve střídavé péči. Přestává mít jeden domov. Hlavní domov má u rodiče, kterému bylo svěřeno do péče. Další domov většinou občas víkendově u druhého rodiče a jen málokdy ideálně na jednu místě a odcházejí a přicházejí jeden z rodičů. Děti nemusí mít stejný vztah k otci, jako má žena ke svému bývalému partnerovi, i když je to tentýž člověk. Manželé se rozvedou, ale nepřestanou být rodiči a jen na nich záleží jako do hloubky, jak intenzivně umožní svému bývalému partnerovi, aby vykonával svoje rodičovské poslání. Warshack píše o naprogramování jednoho z rodičů dětí proti druhému. Tento fakt lze pozorovat nejen po rozvodu, ale i manipulaci proti otci či matce lze pozorovat už během manželství, jak ukazuje zkoumání rozvodových spisů. Snaha mnohých rodičů, aby se nezhoršila kvalita života dětí po rozvodu je však u mnohých rodičů velká, přesto prokazatelně přináší vztahové problémy a osobnostní problémy. Ty se projevují nejen mezi vrstevníky, ale především v jejich vlastním partnerství. Prokreační rodina je připravována a má svůj základ v orientační rodině. Jestliže je narušen rozvodem modelový obraz partnerství, otcovství a mateřství, pak schází vzor. Dnešní mladý člověk musí hledat nové partnerské vzory,

Jestliže neuspěl rodičovský vzor a často ve svém partnerství tápe. Podle Baumanna nová generace vstupuje i s jinými úmysly do manželství než jejich rodiče. Je často přeceněna emoční rovina, od které se očekává příliš mnoho, pak je partnerský vztah příliš labilní. Více než na osobním rozhodnutí a na daném slovu, staví heterosexuální partnerský vztah na emočním uspokojení. Prokazatelně emoční nezralost mnohých partnerů vede potom k rozpadu manželství.

Jestliže dítě ztratí jednou ze dvou nejdůležitějších blízkých vztahů, je znejistěno v základní životní jistotě. Takové dítě trpí často i strachem možností ztráty i toho druhého, může se obávat, že pak zůstane samo. Putuje mezi jedním a druhým rodičem a už málokdy je má spolu oba. Nevlastní rodič nebývá vždy dobrým rodičem. Není to přece jen vlastní dítě, s kterým žije v jedné domácnosti a vždy mu bude dražší současný partner než nevlastní dítě. Nevlastní rodič je pak paradoxně s dítětem více než vlastní rodič nebo dítě tráví více času s nevlastním rodičem než s vlastním a to i nechtěně. Snaha udržet nové manželství může vést i k odsouvání vlastního dítěte na druhou kolej a to tím víc, čím je problematictější vztah nového partnera s přiženěným nebo vyvdaným dítětem. Ne bezdůvodně se například nevlastní matka nazývá pejorativně macecha. U nevlastních otců je prokázáno i sexuální zneužívání.

Děti z rozvedených rodin mohou ztratit i některé z prarodičů, které jim byly možnou emoční oporou v době předrozvodových neshod rodičů, jak dosvědčuje Hauserová-Schönerová, a jistou ochranou před delikventním chováním, které je občas i jistou mstou dětí rodičům za jejich rozvod podle Hajného. Mladší děti jsou závislí na doprovodu rodiče a ten omezuje, případně nepodporuje styk s rodiči rozvedeného partnera a to tím více, čím je prokazatelnější vina tohoto partnera (jejich syna nebo dcery) na krachu manželství. Zletilé a dospělé děti si mohou tyto vztahy snadněji udržet. Stejně nebezpečným se může stát i sexuální chování mezi nevlastním sourozenci. Nevlastní sourozenci nemají takové přirozené zábrany, jaké jsou mezi vlastní sourozenci. Jestliže denně musí sdílet společný domov a soukromí domova, je to o to větší nebezpečí.

Děti potřebují dostatek času. Rozvodem se nutně zkracuje čas na děti. Rodič musí kromě starosti o dítě zastat finanční a ekonomické zajištění, všechny práce spojené

s nutným chodem domácnosti. Jestliže má konečně rodič čas, pak je po zastání všech těchto úkolů nutně unavenější a možná i nervóznější. Více času musí takové děti trávit samy. Prarodiče mohou překonávat lépe chvíle samoty, ale také ne každé dítě musí nutně takové prarodiče mít. Samota není člověku vlastní, proto dítě nutně hledá společnost. Nevedené mládežnické skupiny vrstevníků nebývají vždy dobrou náhradou samoty. Společenství mládeže, které má své konkrétní zaměření jako například sport, dramatická činnost, dobrovolnická pomocná činnost či zdravá náboženská společenství mládeže, mohou velmi pomoci a mají i výchovný charakter pro dospívající mládež. Taková společenství jsou i přirozeným prostředím pro seznamování v koedukační interakci. Předchází se tak i více náhodným seznamováním, které nebývají nejšťastnější. Zaměřené mládežnické skupiny, společenství jsou dobrým prostředím pro sebezpoznání a poznání druhých. Nejčastějším doporučením rozvedených rodičů svým dětem pro partnerský život je dobrá znalost budoucího partnera. Jak a kde se mají budoucí manželé dobře poznat? Mladí lidé prožívají svoji známost v umělém prostředí kin, parku, zábavných a nákupních zařízení, kde těžko mohou poznat povahu a stálost toho druhého. Právě zaměřená společenství mohou velice v potřebném poznávání pomoci. Dnes se více setkáváme se skupinami mládeže, které nemají žádný cíl. Bezcílný je pak jejich život, mládí a trávení volného času. Z takové nudy a bezcílnosti se rodí mezi mladými lidmi kouření, užívání drog, promiskuitní chování a závislosti, kterých se mnozí nezbaví po celý život a vážně narušují partnerský vztah, pokud jej úplně nerozbijí, jak přiznává Matoušek s Kroftovou. Mladý člověk potřebuje náročnost a zásady, kterým je však někdo musí naučit. Nejsilnější výchovným prostředím je rodina. Jestliže se s etickými zásadami neseťkají děti a mládež v rodině, pak se už s nimi sotva setkají, jak ukazuje výzkum. Etické zásady se z rodiny musí šířit do společnosti. Oba soubory překvapivě zpochybňují společný život bez sňatku, jako dobré poznávací období před manželstvím. Nabourávají tak obecné společenské přesvědčení. Nesezdané soužití navíc dává jen málo záruk partnerovi. Kromě neetického jednání je to i neprávnický stav a je to nejistým prostředím pro reprodukční úkol heterosexuálního páru. Někdy je i otázkou kolika postelemi mladý člověk projde, než zakotví v řádném manželském loži? Překvapivě respondenti málo podporují úctu k sobě samému. Jen 0,5% odpovídajících

považují za důležité vážit si sám sebe. Zase je to rodina, která má vytvářet prostředí vzájemné úcty, která rodí sebeúctu.

Vliv partnerského rozpadu na dospělé není ve svých důsledcích menší než vliv partnerského rozpadu na děti. Jsou to právě manželé, kterých se na prvním místě rozvod týká. Nejproblematičtější je to, co je největším a nejkrásnějším plodem heterosexuálního vztahu děti a jejich kontakt s nimi. Děti mohou mít jedním z mostů k prohloubení partnerské lásky. Po rozvodu se stávají děti více jablkem sváru. Někdy může být i ponižující, že rozhodnutí o tom, jak často a kdy může rodič vidět své dítě, vymezuje soud. Rozhodnutí o dětech po rozvodu bývá nejtěžším a nejproblematičtější rozhodnutím v souvislosti s rozvodem. Jaké možnosti má soud v takovém rozhodování, již bylo popsáno. Zde se velmi silně projevuje nejen právní rovina, ale psychologická rovina. Ta bývá velmi bolestná. Vlivem rozvodu může nastat i dvojí výchova. Jednotná výchova trestů a odměn, co se po dítěti chce a co se mu dovolí, je narušena. Vznikají tak i nové hádky a problematizování styku s potomkem. Vzdálenější rodič si kupuje dítě dárky, na které druhý rodič nemá.

Na jedné straně velká většina rozvedených partnerů tvrdí, že se jim ulevilo, na druhé straně přiznávají psychickou újmu. Dochází k tomu, že jsou lidé znovu na vztahovém rozcestí. Po více nebo méně letech společného života s blízkým člověkem, se kterým mnoho sdíleli, se kterým vytvořili nejbližší heterosexuální vztah, jsou najednou sami. Investice do manželského partnerství jsou často nevyčísitelné a najednou jsou znehodnoceny, jak dobře vysvětluje Klimeš. Většina rozvedených partnerů vstupuje do nového manželství nebo vytvoří nesezdané soužití s jiným partnerem. Do dalšího partnerství nutně musí vstupovat takový člověk se zraněními z bývalého partnerského vztahu a s jistou nedůvěrou v možnosti nového partnerského krachu, jak potvrzuje výzkum. Manželství je prostředím blízkých vztahů, emoční, lidské a ekonomické podpory. Zvláště neocenitelná je tato skutečnost v době nemoci, ztráty zaměstnání a ve stáří, jak znovu potvrzuje Klimeš. Jedním z velkých úkolů sociální práce bude rozvedený senior, který postrádá často veškerou tuto podporu. Dříve měl senior šanci, že je dochová někdo z rodiny. Nyní je musí dochovat a připravit na smrt nějak stát, prostřednictvím svých zařízení pro seniory. Zde není možné poskytnout

takový a tolik osobního přístupu, jak by normálně věnovala rodina svému stařečkovi či stařeince.

Rozvod nutně přináší dělení majetku, a kde se dělí, zůstane méně. Společné hospodaření jistě přinese i větší majetek, než přínos výživného, což potvrzuje Plaňava. Společné jmění po rozvodu se znovu rozhoduje soudně. Právě majetek je způsob, jak si alespoň trochu zahojit všestranné investice do již bývalého manželského partnerského vztahu. Není výjimkou, že se pak vede boj o každý hrneček či špulku nití, jak je možné vidět v soudních síních a advokátních kancelářích.

Jsou skutečnosti, které dále musí rozvod přinášet, ale rozvádějící se manželé je neřeší a jimi se nezabývají. Jedná se o skutečnosti případného nesouhlasu dětí s rozvodem rodičů. Děti nemají prostředky a způsob, jak zabránit rozvodu rodičů, i když právě ony cítí největší vinu a prožívají největší výčitky svědomí. Právě děti někdy víc než dospělí hledají, kde ony zklamaly. Rozvedení manželé jen zanedbatelně málo hledají, kde je pravda, kdo a co vlastně stojí za rozvodem. Příčina rozvratu se nějak dohodne v advokátní kanceláři a u nejčastějšího, dohodnutého rozvodu se již neprezentuje v jednacím síni. Málo se prožívá pocit jakéhosi sebeselhání, vina se vidí na tom druhém a tak se to často i prezentuje a to hlavně dětem.

Pořád je dnes ještě dost nerozvedených manželství, schopných příbuzných, kteří mohou takovým zkrachovalým manželstvím a hlavně pošramoceným dětem i dospělým pomoci. Většina rozvedených partnerů ještě dnes vyšla z úplných rodin, do kterých se nemálo jedinců po rozvodu vrací. Dědeček často musí nahradit, alespoň částečně otcovskou nebo mužskou roli svým vnoučatům. Jistě ji nikdy, už kvůli věku, nemůže zastat, tak jak by to vykonával řádný biologický a fungující otec. Jak to bude vypadat v další generaci, raději ani nedomýšlet. Úplná rodina je hlavním prostředím, kde se předávají etické hodnoty, podle respondentů. Podpora rodina, je nakonec i podporou etiky. Budeme-li domýšlet všechny tyto skutečnosti, pak podpora etických hodnot věrnost, odpouštění a úcty, znovu bude obnovovat rodiny a rodina nejvíce přispívají k životní harmonii, přípravě na život a duševnímu zdraví. Tento logický postup by mohl přesvědčovat zodpovědné činitele a úřady.

Nejméně ceněnou vlastností pro partnerský vztah je statečnost. Příkaský ji definuje, jako vytrvalost v překonávání překážek. Zvláště studium advokátních spisů prokázalo, že překážky se neřeší. Před nimi se utíká. Prožívá-li např. manželka rizikové těhotenství, narodí-li se dítě s kardiologickou vadou a musí mít zvláštní péči, která je spojena s nadstandardně vynaloženým časem, vyššími finančními výlohami a podobně, pak je to důvod utéci do jiného partnerského vztahu. Toto lze nazvat neetickým jednáním.

Urs Baumann, jehož bádání a teorie se staly vodítkem výzkumu, spojil v etický, psychologický a teologický pohled v manželské a rozvodové problematice. Společenské změny především na trhu práce velmi ovlivnily život heterosexuálního vztahu. Muž a žena dnes vstupují do manželství s jinými úmysly než jejich rodiče. Ekonomické zajištění, výchova dětí už nehrají takovou roli. Možná přehnaně je zdůrazněna emoční rovina a její uspokojení v manželském páru. Současnému manželství schází jasné rozhodnutí pro trvalý vztah, dostatečná vzájemná pomoc, otevřenost pro děti, vazba na předchozí generace a společenská podpora. Žena chce mít větší účast na společenském, veřejném a pracovním životě. Od muže se očekává větší angažovanost v oblasti výchovy dětí a větší pomoc v domácnosti. Staré manželské vzory a role muže a ženy v manželství nevyhovují. Nové příklady fungujícího manželského páru scházejí. V práci s rozvedenými poukazuje Baumann na trpělivost a pochopení.

Výzkum prokázal, že:

- většina dnešních rozvedených manželských partnerů, ještě pocházejí z úplných rodin, kde se prokazatelně uskutečňovala etická výchova
- úplná rodina je nositelkou etických hodnot u věřících z 87,8% a u nevěřících z 73,1%
- nová generace manželských párů již nebude pocházet v tolika procentech z úplných rodin, bude ji scházet hlubší etická výchova a přinese to i komplikovanější psychologické důsledky
- rodina je podřízena trhu práce a je považována za druhořadou, což budeme mít důsledky v populačním poklesu

- rozvod není jen důsledkem nedostatečného osvojení morálních hodnot věrnosti, odpuštění a úcty, ale je to důsledek nedostatečné podpory a přednostního postavení práce, konzumního požitku a sobectví
- rozvod nepřináší primárně biopsychosociální a spirituální krizi, ale úlevu až druhotně nastupuje psychická ujma, která může být i dlouhodobá
- nejčastějšími příčinami manželského rozvratu je osobnostní nezralost a manželská nevěra
- fenomén rozvodu je fenomén modernity a rozvodost je ve skutečnosti na začátku

6. Doporučení pro praxi a prevence v praxi

Doporučuje se:

- a) vytvářet kurzy přípravy na manželský a partnerský život na půdě školy a v centrech pro volnočasové aktivity mládeže
- b) prosazovat podobné kurzy ve veřejnoprávní televizi a ostatních médiích
- c) na základě získaných poznatků vytvořit osnovy pro předmět etická výchova, který nemůže být zaměřován jen úzce se sexuální výchovou
- d) pod vedením pedagogů volného času vytvářet aktivity a cílené skupiny, které by shromažďovali mladé lidi v jejich prostředí a kde by se mohli přirozeně seznamovat
- e) vydávat menší knihy a brožůrky týkající se známosti a předmanželské přípravy
- f) reklamním způsobem podporovat knihy, brožůrky a aktivity v programu prevence kriminality mládeže

7. Závěr

Každá životní zátěž má optimálně člověka posunout dál. Rozvod člověka neposunuje dopředu ani zpět, ale často jej staví do jakéhosi vzduchoprázdna. Není mnoho rozvodových případů, kdy si všichni oddechnou. Většinou se, a to i nečekaně, ocitnou v novém rozhodování. Jeden z rozvedených partnerů se musí odstěhovat, a rozhodnout se, co si má vzít s sebou. Mnozí by si nejraději vzali s sebou svého bývalého partnera. Mluví se někdy o tom, co kdo do domácnosti přinesl, případně kdo na co vydělal, za čím co bylo peníze, apod.

Vždy těžká je otázka dětí. Kdo si je kdy vezme? Kdo jim kdy věnoval čas a po kom vlastně děti jsou? Optimální by byla střídavá péče, kdy dítě je na jednom místě a jen rodiče mění prostředí. Rozvedení manželé by nejraději alespoň na chvíli omezili nebo přerušili komunikaci, ale kvůli dětem by měla zůstat alespoň věcná komunikace.

Další otázka je, co si má každý z partnerů počít sám se sebou. I ten, kdo žije s dítětem, nemá partnera, nemá rovný vztah. Jestliže např. syn nějak nahrazuje partnera, není to dobré pro jeho vývoj a osobní zrání. Prázdné místo nejen v bytě, ale i v srdci zůstává. Zdaří-li se nové manželství, pak je to vítězství. Takové řešení však s sebou přináší jiné obtíže, přítomnost nevlastních sourozenců, nevlastního otce či matky. Jsou to přece jen děti toho druhého. Vyžaduje to velmi citlivou a moudrou komunikaci, která stojí někdy i velké úsilí a hodně moudrosti. Skloubit všechny nové vztahy a situace, chce čas a přijmout procesní řešení.

Přibývá žen, které po rozvodu dávají přednost životu v neúplné rodině. Žena žije pak sama se svým dítětem. Existují i svobodné matky, které se od začátku nechtějí provdat. Jsou raději nezávislé než mít všechny přednosti manželství.

Rozvod je proces a není rozvod jako rozvod. Jeden končí oboustrannou úlevou, podáním ruky a dokonce celoživotním přátelstvím. Druhý, a těch je většina, končí celoživotním nepřátelstvím, do kterého jsou bezohledně zataženy i děti. Rozvodový návrh chápe druhá strana jako smrtelnou urážku. Pomsta a pavlačová pomluva se chápe jako normální. Žaluje se zaměstnavateli, úřadům, policii, přátelům, apod.

Rozvodu současně schází kultura i rituál. Při svatbě fungují nepsané zákony, koho zvat, jak se ke komu chovat, případně co prožívat. Rituál nám pomáhá opustit minulost a přimknout se k budoucnosti. Jak vidět minulost a jak vidět porozvodovou budoucnost může být plné pochybností a nejistot. Rozvod má opačné znaménko než svatba. Snad by se měli sejít společní přátelé rozvádějících se a vykonat něco symbolického. Asi by měli rozvedení manželé v přítomnosti společných přátel si podat ruku a symbolicky zakopat válečnou sekyru, nějaké dveře by se měly zavřít a nějaké otevřít.

Málo se hovoří o stáří rozvedených. Většinou se zkoumá chování a situace těsně po rozvodu. Žít ještě většinou trvá desítky roků a to není krátká doba jen pro spontánní přijímání dneška. Ti, kteří zakotvili úspěšně v novém manželství, jsou na tom dobře. Zůstávají jiní, kteří už neměli odvahu hledat nového partnera, nebo tomu okolnosti nepřály. Samota bývá ještě tíživější. Svůj život pak dožívají v institucionální péči bez návštěv a blízkých lidí. Přibývá i suicidiálního jednání mezi seniory. Jestliže nemají naději na nějakou věčnost a tíží je stupňující se výčitky svědomí, pak se není čemu divit. Práce se seniory, kterých bude přibývat, by neměla zůstat na okraji, je potřeba jí dát náležitý akcent.

Co zdůraznit na úplný konec. Je třeba se neschovávat před problémem. Rozvedení spoluobčané budou všude. Žádné profesi ani místu se rozvody nevyhýbají. Všude jsou lidé a vztahy, o které je potřeba se starat a věnovat jim dostatek času a prostředků. Práce, bydliště, přátelé, se mohou měnit, děti odcházejí, ale partner je třeba, aby zůstal. Pak je to všechno nějak normální a logické. Jestliže manželé mohou spolu zestárnout, nezřídka krátce po sobě i umírají, to v časovém rozmezí i dnů nebo hodin. Na mnohé se dá zvyknout, mnohé se dá pochopit, ale nikdy to nebude rozvod.

8. Seznam použitých zdrojů

3. ANTIER, E. *Dítě toho druhého: umění žít s dítětem nového partnera*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 144 s. ISBN 80-7178-946-1.
4. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 292 s. ISBN 80-7192-698-1.
5. AUGUSTYN, J. *Být otcem*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. 235 s. ISBN 80-7192-581-0.
6. AUGUSTYN, J. *Sexualita v našem životě*. 2. přeprac. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 301 s. ISBN 80-7192-917-4.
7. BAKALÁŘ, E. a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 124 s. ISBN 80-246-1089-2.
8. BÁRTLOVÁ, S. *Sociologie medicíny a zdravotnictví*. 6. přeprac. a doplň. vyd. Praha: Grada, 2005. 188 s. ISBN 80-247-1197-4.
9. BAUMANN, U. *Aufsicht auf Zukunft*. 1. vyd. Basel: NZN-Buchverlag, 1997. 358 s. ISBN 3-85827-114-4
10. BAUMANN, U. *Paar- und Familienwelten im Wandel*. 1. vyd. Zürich: Theologischer verlag Zürich, Gellner Christof (Hrsg.) 2007. 233 s. ISBN 978-3-290-20034-3. 189-198 s. *Woher nimmt die Liebe ihr Vertrauen?*
11. BAUMANN, U. *Geschieden wiederverheiratet abgewiesen?* 1. vyd. Freiburg-Basel-Wien: Questiones disputace, Schneider Theodor (Hrsg.) 1995. 201 s. ISBN

- 3-451-02157-9. 183-200 s. *Zum theologischen Umgang mit der Scheidungswirklichkeit.*
12. BAUMANN, U. *Bildstreit um die Ehe* 1. vyd. Freiburg: Universitätsverlag Freiburg Schweiz, Kustermann Abraham Peter und Puza Richard (Hrsg.) 1997. 206 s. 35-47 s. *Gesellschaft, Recht und Glaube*
13. BAUMANN, U. *Utopie Partnerschaft: Alte Leiberbilder – Neue Lebensformen*. 1. vyd. Düsseldorf: Patmos, 1994. 272 s. ISBN 3-491-77959-6.
14. BECK-GERNSHEIM, E. *Was kommt nach der Familie: Einblicke in neue Lebensformen*. 2. přeprac. vyd. München: Beck, 2000. 195 s. ISBN 3-406-45985-4.
15. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5.
16. BIDDULPH, S. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. 139 s. ISBN 80-7178-411-7.
17. CARR-GREGG, M., SHALE, E. *Pubertáči a adolescenti, průvodce výchovou dospívajících*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 200 s. ISBN 978-80-7367-662-9.
18. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Svatební obřady*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 135 s. ISBN 978-80-7192-987-1.
19. DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 128 s. ISBN 80-7178-249-1.

20. DOLISTA, J., *Globální etika jako cíl a úkol* In *Na cestě k evropské identitě. STUDIA VŠERS-1* České Budějovice: VŠERS. 2004. 14-19 s. ISBN 80-86708-01-2
21. DOLISTA, J., JEŽEK, R. *Etika zaměstnance veřejné správy*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2006. 122 s. ISBN 80-86708-20-9.
22. DONAT, M., HARBIG, R. a kol. *Lebendige Ehe: Ehe als Gabe und Aufgabe*. 1. vyd. Leipzig: St. Benno – Verlag, 1986. 237 s. ISBN 3-7462-0024-5.
23. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. 1. vyd. Praha: Slon, 2008. 234 s. ISBN 978-80-7330-136-1
24. ERIKSEN, T., H. *Sociální a kulturní antropologie; příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 408 s. ISBN 978-80-7367-465-6.
25. FARKOVÁ, M. *Dospělost a její variabilita*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 136 s. ISBN 978-80-247-2480-5.
26. FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. 256 s. ISBN 978-80-7357-350-8.
27. FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-27813.

28. HAJNÝ, M. *O rodičích, dětech a drogách*. 1. Vyd. Praha: Grada, 2001. 133 s. ISBN 80-247-0135-9.
29. HARTL, P. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Budka, 1994. 297 s. ISBN 80-90 15 49-0-5.
30. HAŠKOVÁ, H. *Fenomén bezdětnosti*. 1. vyd. Praha: Slon, 2009. 240 s. ISBN 978-80-7419-020-9
31. HAUSEROVÁ-SCHÖNEROVÁ, I. *Děti potřebují prarodiče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. 104 s. ISBN 80-7178-105-3.
32. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2
33. HETTLAGE, R. *Familien report: Eine Lebensform im Umbruch*. 2. aktualiz. vyd. München: Beck, 1998, 303 s. ISBN 3-406-43983-7.
34. CHROMÝ, K; HONZÁK, R. *Somatizace a funkční poruchy*. 1.vyd. Praha: Grada, 2005. 216 s. ISBN 80-247-1473-6.
35. INSTITUT FÜR ÖKUMENISCHE FORSCHUNG. *Projekte Urs Baumann*. [cit.2007-06-12] Dostupné z WWW: <<http://www.uni-tuebingen.de/oekumenische-forschung/Institut/Person/Urs-Baumann/Projekte>>.
36. JANÁČKOVÁ, L. a kol. *Nevěra a její zvládnání*. 1. vyd. Praha: Maxdorf, 2008. 93 s. ISBN 978-80-7345-155-4.
37. JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9.

38. JELLOUSCHECK, H. *Die Kunst als Paar zu leben*. 1. vyd. Stuttgart: Kreuz Verlag, 1992. 155 s. ISBN 3-7831-2178-7.
39. KALINA, K. a kol. *Základy klinické adiktologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 392 s. ISBN 978-80-247-1411-0.
40. KLIMEŠ, J. *Partneři a rozchody*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 240 s. ISBN 80-7367-045-3.
41. KOLEKTIV AUTORŮ. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.
42. KOUTEK, J., KOCOURKOVÁ, J. *Sebevražedné chování*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 128 s. ISBN 80-7178-732-9.
43. KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2005. 79 s. ISBN 80-7254-662-7.
44. KRATOCHVÍL, S. *Manželská a párová terapie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 280 s. ISBN 978-80-7367-646-9.
45. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie moudrosti a dobrého života*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 144 s. ISBN 978-80-247-2362-4.
46. LOUČKOVÁ, I. *Integrovaný přístup v sociálně vědním výzkumu*. 1. Vyd. Praha: Slon, 2010. 196 s. ISBN 978-80-7419-001-8
47. MAŘÍKOVÁ, H. *Proměny současné české rodiny*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2000. 270 s. ISBN 80-85850-93-1.

48. MAŘÍKOVÁ, H., KOSTELECKÝ T., LEBEDA, T. a ŠKODOVÁ, M., *Jaká je naše společnost? Otázky které si často klademe..* 1. vyd. Praha. Slon, 2010. 446 s. ISBN 978-80-7419-025-4
49. MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní.* 1. vyd. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
50. MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti.* 1. vyd. Brno: Avicenum, 1986. 336 s. ISBN neuvedeno.
51. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizová situace v rodině očima dítěte.* 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
52. MATĚJKOVÁ, E. *Řešíme partnerské problémy.* 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 144 s. ISBN 978-80-247-2338-9.
53. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť.* 3. rozšř. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
54. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce.* 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
55. MATOUŠEK O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence.* 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
56. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce.* 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.

57. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
58. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 184 s. ISBN 978-80-7367-310-9.
59. MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 312 s. ISBN 80-7178-473-7.
60. MAUDER, J. *Zralost není luxus*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. 95 s. ISBN 978-80-7195-253-4.
61. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní zpráva o rodině*. [cit.2010-02-25] Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>.
62. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002. 250 s. ISBN 80-86429-05-9.
63. MUNZAROVÁ, M. *Zdravotnická etika od A do Z*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 156 s. ISBN 80-247-1024-2.
64. NOVÁK, T. *Věkový rozdíl mezi partnery*. 1. Vyd. Praha: Grada, 2007. 124 s. ISBN 978-80-247-1595-7.
65. NOVÁK, T. *Žárlivost – jak ji zvládat*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 144 s. ISBN 978-80-247-2578-9.

66. NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 144 s. ISBN 978-80-247-1449-3.
67. NOVOSAD, L. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 272 s. ISBN 978-80-7367-509-7.
68. ONDOK, J., P., *Bioetika, biotechnologie a biomedicína*. 1. vyd. Praha: Triton, 2005. 214 s. ISBN 80-7254-486-1
69. PAULÍK, K., *Psychologie lidské odolnosti*. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 240 s. ISBN 978-80-247-2959-6
70. PEUCKERT, R. *Familienformen im sozialen Wandel*. 4. přeprac. a rozš. vyd. Opladen: Leske + Budrich, 2002. 439 s. ISBN 3-8100-3653-6.
71. PLAŇAVA, I. *Jak se nerozvádět*. 1. vyd. Praha: Grada, 1994. 118.s ISBN 80-7169-129-1
72. PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny, struktura, dynamika a komunikace*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000. 296 s. ISBN 1081-150-2000
73. PONĚŠICKÝ, J. *Neurózy, psychosomatická onemocnění a psychoterapie*. 1. vyd. Praha: TRITON, 1999. 207 s. ISBN 80-7254-050-5.
74. PONĚŠICKÝ, J. *Psychosomatika pro lékaře, psychoterapeuty i laiky*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2002, 113 s. ISBN 80-7254-216-8.
75. POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 176 s. ISBN 978-80-247-2046-3.

76. PRAŠKO, J., ADAMCOVÁ, K. a kol. *Chronická únava: zvládání chronického únavového syndromu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006, 240 s. ISBN 80-7367-139-5.
77. PRŮCHOVÁ, B. *Slušný rozvod*. 1. vyd. Brno: Era, 2002. 114 s. ISBN 80-86517-25-X.
78. PŘÍKASKÝ, J., V. *Učebnice základů etiky*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. 134 s. ISBN 80-7192-505-5.
79. RABUŠIC, L. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 265 s. ISBN 80-86429-01-6.
80. ROZINAJOVÁ, H. *Etika heterosexuálních vztahov*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1989. 191 s. EHV 067-009-89.
81. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. 392 s. ISBN 80-7178-829-5.
82. SKOBLÍK, J. *Morálka v dialogu: křesťanský pohled na morální problémy dneška*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 326 s. ISBN 80-7192-706-6.
83. SKUPNIK, J. *Antropologie příbuzenství*. 1. Vyd. Praha: Slon, 2010. 402 s. ISBN 978-80-7419-019-3
84. SMITH, H. *Děti a rozvod*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 184 s. ISBN 80-7178-906-2.
85. SOKOL, J. *Filosofická antropologie, člověk jako osoba*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 224 s. ISBN 80-7178-627-6.

86. ŠMOLKA, P. *Nevěra pro podváděné i podvádějící*. 1. vyd. Praha: Grada, 2003. 112 s. ISBN 80-247-0397-1.
87. ŠMOLKA, P. *Výběr partnera: pro nezadané i zadané*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 128 s. ISBN 80-247-1080-3.
88. ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004. 132 s. ISBN 80-247-0888-4.
89. ŠVARŤÍČEK, R., ŠEDOVIČ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0
90. TOMEŠ, I. A kol. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009, 304 s. ISBN 978-80-7367-483-0.
91. TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3.
92. TEYBER, E. *Děti a rozvod, jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2007, 227 s. ISBN 978-80-7255-163-7.
93. TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V. *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 224 s. ISBN 80-7178-889-9.
94. TRESS, W., KRUSSE, J., OTT, J. *Základní psychosomatická péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 400 s. ISBN 978-80-7367-309-3.
95. TUČEK, M., a kol. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Slon, 2003. 428 s. ISBN 80-86429-22-9.

96. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.
97. VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krizová intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 544 s. ISBN 80-7178-696-9.
98. WARSAK, R., A. *Revoluce v rozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. 240 s. ISBN 80-7178-089-8.
99. WARSAK, R. A. *Rozvodové jedy*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2003. 389 s. ISBN 80-7254-439-X.
100. WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1998. 366 s. ISBN 80-7021-292-6.
101. WICKI, W. *Übergänge im Leben der Familie: Veränderungen bewältigen*. 1. vyd. Bern: Hans Huber, 1997. 182 s. ISBN 3- 456-82915-9.
102. ZÁKON Č. 94/1963 Sb. *O rodině*. [online]. [cit.2009-10- 02]. Dostupné z: <<http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-Sb-zakon-o-rodine.html> >.
103. ZÁKON Č. 301/2000 Sb. *O matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů*. [online]. [cit.2010-27-04]. Dostupné z: <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?cd=76&typ=r&zdroj=sb00301> >.

9. Klíčová slova

Manželství

Rodina

Rozvod

Sňatek

Populace

Psychosomatika

Etika

10. Seznam zkratk

ČBK - Česká biskupská konference

MPV - Ministerstvo práce a sociálních věcí

11. Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozvodovost dle Českého statistického úřadu

Příloha č. 2: Dotazník

Příloha č. 1: Rozvodovost dle ČSÚ

III. ROZVODOVOST

V průběhu roku 2009 bylo zaznamenáno výrazně méně rozvodů než v předcházejících letech, celkem 29 133. Také úroveň úhrnné rozvodovosti se snížila (na 46,8 procent), nedošlo tedy prozatím k překročení hladiny 50 procent sňatků končících rozvodem, které byla Česká republika v roce 2008 již velmi blízko. Ve srovnání s předchozím rokem se v roce 2009 dále prodloužila průměrná délka rozvedeného manželství, a to na 12,5 let.

V souladu se strukturou sňatků jsou charakteristiky rozvádějících se manželů poměrně vysoce homogenní: v roce 2009 šlo z 80,6 procent u obou o rozvod stejného pořadí a v 56,5 procentech o osoby se stejnou úrovní dokončeného vzdělání. Nejvyšší dokončené vzdělání je však od roku 2005 údajem dobrovolným a práva neuvádět jej využívá stále větší část rozvádějících se manželů. V roce 2009 tak v hlášení o rozvodu chyběla tato informace již téměř u třetiny osob, v absolutních číslech u 9,4 tis. mužů a 9,3 tis. žen.

Tab. III.1 Rozvody podle pořadí, 2001-2009

	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Počet rozvodů celkem	31 586	32 824	31 288	31 415	31 129	31 300	29 133
Pořadí rozvodu muže: 1. pořadí	25 445	26 562	25 049	25 126	24 900	25 260	23 488
2. pořadí	5 505	5 609	5 541	5 564	5 446	5 289	4 973
3.+ pořadí	636	653	698	725	783	751	672
Pořadí rozvodu ženy: 1. pořadí	25 730	26 585	25 305	25 388	25 104	25 388	23 593
2. pořadí	5 297	5 580	5 378	5 345	5 347	5 269	4 944
3.+ pořadí	559	659	605	682	678	643	596

Podíl rozvodů prvního pořadí činil v roce 2009 u mužů i u žen shodně 81 procent, téměř každý pátý rozvod tak ukončil manželství již minimálně podruhé ženatého muže či vdané ženy. Zastoupení opakovaných rozvodů se však diferencuje v jednotlivých skupinách podle stupně dosaženého vzdělání muže/ženy. Relativně nejvíce rozvodů obecně připadá na druhé či vyšší pořadí manželství u osob se základním vzděláním. Výraznější diference jsou pak mezi jednotlivými vzdělanostními kategoriemi patrné na straně žen, kdy platí, že čím vyšší stupeň vzdělání, tím nižší zastoupení opakovaných rozvodů. Pro rok 2009 se tento ukazatel pohyboval od 27,5 procent (ZŠ) do 14,4 procent (VŠ). Ve srovnání s ženami bylo mezi muži se základním vzděláním zastoupení rozvodů vyššího pořadí nižší (22,9 procenta), ostatní vzdělanostní kategorie mužů (SŠ bez maturity, SŠ s maturitou, VŠ) dosahují dlouhodobě podobných relativních údajů v rozmezí 18 a 19 procent opakovaných rozvodů.

Tab. III.2 Podíl rozvodů vyššího pořadí podle pohlaví a vzdělání (v %), 2001-2009

	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Muži celkem	19,4	19,1	19,9	20,0	20,0	19,3	19,4
v tom vzdělání: základní	24,9	24,0	24,1	25,2	24,1	24,8	22,9
střední bez maturity	19,2	19,0	19,8	19,7	19,6	18,8	19,1
střední s maturitou	18,5	17,3	19,1	19,1	18,4	17,5	18,1
vysokoškolské	17,3	19,5	19,3	19,3	18,8	19,0	18,1
Ženy celkem	18,5	19,0	19,1	19,2	19,4	18,9	19,0
v tom vzdělání: základní	28,3	27,7	27,6	28,1	28,1	29,4	27,5
střední bez maturity	18,7	19,6	20,0	19,9	20,1	19,5	20,0
střední s maturitou	15,6	16,4	16,5	16,5	16,3	15,7	16,5
vysokoškolské	13,3	13,7	13,9	14,2	14,5	14,1	14,4

Hlášení o rozvodu, ze kterého získává demografická statistika údaje, obsahuje tradičně také položku „příčina rozvratu manželství na straně muže/ženy“. Avšak tato statistika je již dlouhá léta těžko využitelná. Již na počátku 90. let 20. století byla u více než poloviny rozvodů uvedena jedna ze dvou ne příliš konkrétně specifikovaných příčin, a to „rozdíl povah, názorů a zájmů“ nebo „ostatní“. V návaznosti na novelu zákona o rodině s účinností od 1. srpna 1998 pak při splnění daných podmínek – manželé jsou dohodnuti ohledně majetkového vypořádání a úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu – vůbec soud ze zákona příčiny rozvratu nezjišťuje. Tyto případy, kde dochází k rozvodu „po vzájemné dohodě“, byly při zpracování navíc zařazovány právě do jedné ze dvou výše uvedených kategorií. Od roku 2007 v souvislosti se změnou způsobu sběru dat (nové přebírání hlášení elektronickou formou z Ministerstva spravedlnosti) jsou tyto nesporné rozvody přiřazovány pouze do kategorie „rozdíl povah, názorů a zájmů“. V roce 2009 jich bylo 20 260 na straně muže a 20 129 na straně ženy, společně s rozvody z „ostatních“ příčin se podílely z 87,4 procent na všech rozvodech, shodně na straně muže i ženy.

Konkrétně formulované příčiny rozvratu manželství jsou tak v hlášení o rozvodu specifikovány stále méně. Pokud přeci jen, nejčastěji je soudem uváděna nevěra (1 270 u mužů, 870 u žen v roce 2009), příp. alkoholismus (757 u mužů) či nezájem o rodinu (616 u mužů a 335 u žen). Je-li vina na rozvratu manželství stanovena výlučně jen na straně jednoho z manželského páru (na straně druhého je klasifikováno „soud nezjistil zavinění“), pak jde většinou – zhruba ze tří čtvrtin – o muže. Případů, kdy je příčina rozvratu uvedena jen na straně jednoho z manželů, však v posledních letech významně ubylo: v roce 2009 se k nim řadilo jen 8,4 procent rozvodů, zatímco do roku 2006 to bylo až 20 procent.

Tab. III.3 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství, 2001-2009

Příčina rozvratu manželství	Na straně muže			Na straně ženy		
	2001	2005	2009	2001	2005	2009
Soud nezjistil zavinění	4 433	4 326	555	2 568	2 008	1 903
Neuvážený sňatek	519	292	152	505	272	165
Alkoholismus	167	182	757	1 648	1 332	231
Nevěra	1 480	1 163	1 270	2 284	1 831	870
Nezájem o rodinu	404	331	616	1 532	1 085	335
Zlé nakládání, odsouzení pro trestný čin	19	26	200	532	384	53
Rozdíli povah, názorů a zájmů	14 964	15 802	20 260	14 692	16 290	20 129
Zdravotní důvody	72	65	60	79	74	61
Sexuální neshody	165	108	57	156	112	56
Ostatní příčiny	9 363	8 993	5 206	7 590	7 900	5 330

Struktura rozvodů podle délky trvání manželství, která je při zpracování počínaje rokem 2007 odvozena z data sňatku a data nabytí právní moci rozsudku, zaznamenala v uplynulých dekadách výrazné změny ve smyslu posílení rozvodů déletrvajících manželství. Přestože ještě na počátku 90. let 20. století se manželství po 10 a více letech týkalo jen zhruba 40 procent rozvodů, od roku 2003 se tento podíl udržuje na hladině 60 procent, a dále roste zastoupení rozvodů po 20 a více letech od uzavření manželství (26,6 procent v roce 2009). Zároveň se mírně zvyšuje váha rozvodů v prvních dvou letech po sňatku.

Tab. III.4 Rozvody podle délky trvání manželství, 2001-2009

Délka trvání manželství (roky)	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
0-1	1 298	1 331	1 157	1 280	1 376	1 555	1 523
2-3	3 328	3 231	2 830	2 841	2 861	3 075	2 859
4-5	3 193	3 317	3 154	3 225	2 906	2 814	2 603
6-7	3 112	3 008	2 837	2 984	2 838	2 759	2 464
8-9	3 177	2 582	2 408	2 594	2 492	2 367	2 236
10-14	6 960	7 148	6 089	5 681	5 424	5 148	4 771
15-19	4 408	5 188	5 521	5 479	5 480	5 493	4 933
20+	6 110	7 019	7 292	7 331	7 752	8 089	7 744
Celkem	31 586	32 824	31 288	31 415	31 129	31 300	29 133
Struktura (%):							
0-4	19,9	18,9	17,7	18,2	18,2	19,2	19,8
5-9	24,8	22,1	21,9	22,9	21,9	21,0	20,3
10-14	22,0	21,8	19,5	18,1	17,4	16,4	16,4
15-19	14,0	15,8	17,6	17,4	17,6	17,5	16,9
20+	19,3	21,4	23,3	23,3	24,9	25,8	26,6

V souladu s uvedeným doznala v posledních dvaceti letech změn také struktura rozvodů podle počtu nezletilých dětí. Neustále stoupá podíl rozvádějících se manželů, kteří nemají aktuálně v péči žádné nezletilé dítě. V roce 2009 bylo takových rozvodů 12 282, v absolutních počtech téměř o tisíc méně než o rok dříve, ale jejich relativní zastoupení meziročně vzrostlo o tři desetiny procentního bodu na 42,2 procent.

Tab. III.5 Rozvody podle počtu nezletilých dětí, 2001-2009

	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Rozvody bez nezletilých dětí	11 037	12 119	12 078	12 412	12 721	13 104	12 282
Rozvody s nezletilými dětmi	20 549	20 705	19 210	19 003	18 408	18 196	16 851
v tom: s 1 dítětem	11 940	11 748	10 872	11 004	10 345	10 358	9 533
s 2 dětmi	7 586	7 929	7 376	7 085	7 189	6 989	6 538
s 3 a více dětmi	1 023	1 028	962	914	874	849	780
Počet nezletilých dětí celkem	30 385	30 927	28 732	28 117	27 546	27 034	25 094
Podíl manželství s nezletilými dětmi (%)	65,1	63,1	61,4	60,5	59,1	58,1	57,8

Kromě rostoucího zastoupení rozvodů dlouhotrvajících manželství, kdy již společné děti dosáhly zletilosti, se zde projevuje také nízká úroveň plodnosti posledních let. Na jeden rozvádějící se pár s dětmi však stále dlouhodobě a neméně připadá v průměru 1,5 dítěte. Většina (56,6 procent v roce 2009) rozvádějících se manželů (s dětmi) v době rozvodu vychovává pouze jedno nezletilé dítě, 38,8 procent dvě děti a 4,6 procent tři či více nezletilých. V roce 2009 rozvod zasáhl celkem 25 094 nezletilých dětí.

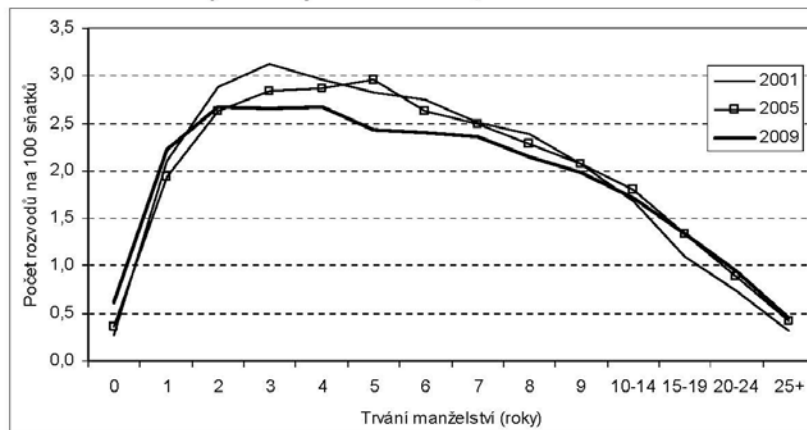
Intenzita rozvodovosti, která vztahuje počet rozvodů k výchozímu počtu sňatků, primárně záleží na době uplynulé od sňatku. V roce 2009 došlo v jednotlivých délkách trvání manželství k meziročnímu snížení rozvodovosti, příp. byla zaznamenána stagnace. Nejvýraznější změny vykazala rozvodovost po třech, pěti a šesti letech, která se snížila zhruba o 15 procent. Jde o období (2-6 let po sňatku), kdy je úroveň rozvodovosti v České republice tradičně nejvyšší. V roce 2009 se maximální zaznamenaná rozvodovost podle délky trvání manželství nevyšplhala (jako obvykle) nad hladinu tři procenta – činila 2,7 rozvodů ze 100 sňatků, a to shodně v délce 2, 3 i 4 roky po uzavření manželství.

Tab. III.6 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 2001-2009

Délka trvání manželství (roky)	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
0	0,28	0,36	0,36	0,30	0,50	0,62	0,61
1	2,11	2,17	1,94	2,17	2,10	2,21	2,22
2	2,89	2,83	2,63	2,79	2,88	2,75	2,67
3	3,12	3,13	2,84	2,83	2,74	3,17	2,66
4	2,97	3,02	2,88	3,03	2,81	2,72	2,67
5	2,82	2,98	2,96	3,02	2,81	2,85	2,44
6	2,75	2,82	2,63	2,88	2,76	2,74	2,41
7	2,51	2,63	2,50	2,61	2,49	2,45	2,36
8	2,39	2,25	2,29	2,31	2,37	2,24	2,15
9	2,07	2,11	2,08	2,32	2,14	2,12	1,98
10-14	1,68	1,84	1,80	1,81	1,82	1,81	1,72
15-19	1,10	1,27	1,33	1,32	1,36	1,41	1,34
20-24	0,74	0,87	0,89	0,92	0,98	1,02	0,95
25+	0,32	0,38	0,41	0,41	0,43	0,46	0,45
Úhrnná rozvodovost (na 100 sňatků)	44,7	48,0	47,3	48,7	48,7	49,6	46,8
Průměrná délka trvání manželství	11,3	11,8	12,2	12,0	12,3	12,3	12,5

Ačkoli došlo k meziročnímu poklesu úrovně rozvodovosti také u starších manželství, dlouhodobým trendem je zvyšování rozvodovosti po deseti a více letech trvání manželství. To odráží také vývoj průměrné délky manželství při rozvodu, která v roce 2009 dosáhla 12,5 let. Ve srovnání s předcházejícím rokem vzrostla o dvě desetiny roku, během devíti let 21. století se zvýšila již o 1,5 roku.

Obr. III.1 Rozvodovost podle délky trvání manželství, 2001-2009

Rozvodovost lze sledovat také v závislosti na věku rozvedených, zde však je podstatně ovlivněna vývojem rozložení a intenzity sňatečnosti podle věku. Míry rozvodovosti podle věku byly a jsou obecně mírně vyšší

u mužů než u žen. Nejvyšších hodnot nabývají v nejmladších věkových skupinách, s rostoucím věkem pak klesají. Nejvýrazněji se mění (zvyšuje) rozvodovost nad 40 let věku.

Tab. III.7 Rozvodovost podle pohlaví a věku (na 1 000 osob), 2001-2009

Pohlaví a věk	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Muži: 20-24	38,8	44,9	43,6	48,5	46,4	40,3	44,2
25-29	31,8	33,6	31,8	32,7	32,1	33,7	30,2
30-34	27,5	28,5	26,7	27,7	27,0	27,0	25,0
35-39	23,5	26,6	26,1	26,7	26,2	25,9	24,1
40-44	18,7	21,8	23,4	23,7	24,2	24,5	22,9
45-49	14,2	16,6	17,2	17,4	18,5	19,2	18,4
50-54	8,6	10,0	11,2	11,6	12,1	12,2	11,9
55-59	5,2	6,0	6,2	6,7	7,3	7,8	7,5
Ženy: 20-24	35,5	41,2	41,2	43,1	43,6	44,0	43,4
25-29	29,9	30,6	29,1	31,4	30,7	32,0	29,5
30-34	25,5	27,3	26,3	26,7	26,1	25,7	23,7
35-39	20,8	23,9	24,9	25,1	25,2	25,3	24,5
40-44	16,3	19,0	20,7	20,9	22,0	22,9	21,1
45-49	11,2	12,8	12,7	13,7	14,4	15,2	15,0
50-54	5,9	7,0	7,8	8,0	8,6	8,5	8,2
55-59	3,2	3,9	4,2	4,3	4,7	5,1	5,1

Pozn.: Počet rozvodů na 1 000 ženatých/vdaných osob (k 1. 1.) příslušné generace. Jde o věk dosažený během roku.

Podíl rozvodů, které ukončují manželství s alespoň jedním cizím státním občanem, se v posledních třech letech udržuje na úrovni 7 procent, zhruba o 2 procentní body nižší než je tomu při uzavírání sňatků. V roce 2009 se meziročně snížil jak počet rozvodů, kdy šlo o cizince na straně muže (na 1 212), tak také na straně žen (915). O dvacet se však zvýšil počet rozvodů, které ukončily manželství dvou cizích státních občanů.

Tab. III.8 Rozvody podle státního občanství manželů, 2001-2009

	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Rozvody alespoň s 1 cizincem	1 033	1 365	1 645	1 872	2 151	2 217	1 989
- podíl na všech rozvodech (%)	3,3	4,2	5,3	6,0	6,9	7,1	6,8
Rozvody - žena ČR + cizinec	643	801	963	1 071	1 198	1 268	1 074
z toho státní občanství (podle četnosti v r. 2009):							
Slovensko	131	134	160	165	186	207	212
Vietnam	66	121	182	236	232	206	171
Ukrajina	44	76	95	103	94	108	100
Německo	46	65	69	64	77	75	53
Rusko	40	52	63	54	71	64	44
Podíl nejčtetnějších pěti skupin (%)	51,3	56,5	59,4	59,2	56,6	53,1	56,0
Rozvody - muž ČR + cizinka	366	515	625	717	840	831	777
z toho státní občanství (podle četnosti v r. 2009):							
Ukrajina	91	158	203	259	270	276	198
Slovensko	87	83	116	123	153	166	186
Vietnam	22	46	75	97	111	101	108
Rusko	40	74	69	89	103	99	91
Polsko	50	48	50	28	36	38	36
Podíl nejčtetnějších pěti skupin (%)	76,2	77,7	80,8	82,3	79,7	80,3	79,6
Rozvody - oba cizinci	24	49	57	84	113	118	138
z toho: dva občané Slovenska	7	13	11	28	38	31	38
dva občané Vietnamu	1	2	8	12	21	13	23
dva občané Ukrajiny	3	3	7	7	5	9	13
dva občané Ruska	1	5	3	3	6	6	9

Stejně jako u sňatků je i u rozvodů častější ta situace, kdy občanem s cizím státním občanstvím je muž. V roce 2009 šlo převážně o rozvod Češky se Slovákem, dále s občanem Vietnamu a Ukrajiny. Partnerkou Čecha při rozvodu je již několik let zejména žena pocházející z Ukrajiny, teprve poté ze Slovenska, Vietnamu či Ruska. Škála zaznamenaných státních občanství je v případě rozvedených mužů širší než v případě žen a také méně koncentrovaná do velkých skupin. Pět nejčtetnějších cizích státních občanství zahrnovalo v roce 2009 u mužů 56,0 procent případů, kdežto u žen-cizinek 79,6 procent rozvodů.

Příloha č. 2: Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Petr Piler, studuji na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity doktorský studijní obor: Prevence, náprava a terapie zdravotní a sociální problematiky dětí, dospělých a seniorů, a prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku, který bude sloužit ke zpracování mé disertační práce s názvem **Vliv partnerského rozpadu na manžele a jejich potomky v pojetí Urse Baumanna a jeho prevence**. Tento dotazník je anonymní a slouží pouze pro účely zpracování dat pro disertační práci. U otázek, kde není uvedeno jinak, vyberte prosím pouze jednu odpověď.

Děkuji za Váš čas.

Mgr. Petr Piler

1. Pohlaví:

- Muž
- Žena

2. Věk:

- Méně než 20 let
- 21-30 let
- 31-40 let
- 41-50 let
- 51-60 let
- 61-70 let
- Více než 70 let

3. Pocházíte z:

- Obce (do 2 000 obyvatel)
- Města (nad 2 000 obyvatel)

4. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- Nedokončené základní
- Základní
- Středoškolské
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

5. Po kolika letech trvání bylo manželství rozvedeno?

- Do 1 roku
- Do 3 let
- Do 7 let
- Do 10 let
- Do 20 let
- Po více než 20 letech

6. Kolik dětí se narodilo ve vašem rozvedeném manželství?

- žádné
- 1
- 2-3
- 4 a více

7. V současné době:

- Soukromě podnikám
- Pracuji ve státní sféře
- Pracuji jinde
- Žiji z renty
- Žiji z úspor
- Jsem nezaměstnaný
- Studuji
- Jsem na mateřské

8. Jaké je vaše náboženské přesvědčení?

- Ateista
- Katolík
- Evangelík
- Československá církev husitská
- Budhista
- Hinduista
- Scientista
- Jiné, prosím uveďte:

9. Co je nejtěžší v souvislosti s rozvodem?
- Spor o děti
 - Rozdělení majetku
 - Samota
 - Psychická ujma
 - Ztráta důvěry v nový vztah
 - Ztráta širšího příbuzenstva
 - Jiné, prosím uveďte:
10. Došlo po rozvodu ke změně psychické pohody?
- Zlepšení psychické pohody
 - Zhoršení psychické pohody
11. Pokud byla potřeba medicínské pomoci, bylo potřeba:
- Návštěva psychologa
 - Návštěva psychiatra
 - Trvalá léková podpora
 - Nebyla potřeba medicínské pomoci
12. Jak se změnila Vaše vztahy s okolím (k rodičům, k dětem, ke spolupracovníkům) ?
- Větší potřeba kontaktu s okolím
 - Samotářství, vyhýbání se kontaktu s okolím
 - Více konfliktů s okolím
 - Vztahy se nezměnily
13. Setkali jste se ve svém dětství s důrazem na morální hodnoty věrnosti, odpuštění a úcty?
- V rodině
 - U prarodičů
 - Ve škole
 - Jinde *Uveďte prosím kde:.....*
 - Nečetkal(a)
14. Považujete morální důraz na věrnost, odpuštění a úctu pro život manželství za nezbytnou? a

- Zcela zásadně
- Jen pro rodinu
- Jen v zaměstnání
- Není třeba

15. Kterých z uvedených pojmů si nejvíce ceníte pro partnerský vztah? (Vyberte 3 nejdůležitější hodnoty)

- Rozvážnost
- Trpělivost
- Statečnost
- Zdrženlivost
- Pravdomluvnost
- Zdvořilost
- Věrnost
- Odpuštění
- Láska
- Jiné:

16. Které vlastnosti podle vás znemožňují trvalý vztah? (Vyberte 3 nejdůležitější hodnoty)

- Lenost
- Pýcha
- Závist
- Hněv
- Lakomství
- Nestřídmost
- Sexuální nezdrženlivost
- Workoholismus
- Egoismus
- Jiné:

17. Znal (a) jste život v rodině bývalého partnera (partnerky)?

- Rodinu jsem neznal(a)
- Rodinu jsem znal(a) dobře, často jsme se stýkali
- Byl(a) jsem jen s rodiči seznámen(a)
- Poznal(a) jsem jen jednoho z rodičů
- O rodičích jsme vůbec nemluvili
- Jiná možnost:

18. Zpochybňoval(a) bývalý partner (bývalá partnerka) manželskou věrnost před svatbou?

- Nikdy
- Předem mnou nikdy
- Jen z legrace
- Často
- Nepovažoval(a) ji za důležitou

19. Vyskytovaly se v rodině vašeho dětství rozvody?

- Vůbec
- Ojediněle
- Často

20. Vyskytovaly se v partnerově rodině rozvody?

- Vůbec
- Ojediněle
- Často

21. Projevoval(a) se bývalý(á) manžel(ka) nestálostí?

- Střídal(a) často školy
- Střídal(a) často zaměstnání
- Střídal(a) často partner(k)y
- Střídal(a) často bydliště
- Neprojevoval(a)

22. Z jakého prostředí vycházel(a) partner(ka) Vašeho rozvedeného manželství? Co se sem má doplnit?

- Rodinná výchova - úplná rodina
- Rodinná výchova – neúplná rodina
- Ústavní výchova

23. Seřadte prosím následující výchovné prostředí jedince (pomocí známek 1 až 6) vzhledem k riziku ohrožení stability budoucího manželství (1 = nejméně riziková, 6 = nejvíce riziková, každou z číslic 1 až 6 je možné požit jen jednou)

- Úplná rodina
- Výchova v péči matky (bez nového partnera)
- Výchova v péči otce (bez nové partnerky)
- Střídavá výchova
- Výchova v nové rodině s nevlastním rodičem
- Výchova svěřená prarodičům

24. Jaký vztah máte ke své(mu) bývalému partnerovi (partnerce)?

- Lhostejnost
- Odpuštění
- Přátelství
- Pocit křivdy
- Jiné:

25. Jak se Váš život změnil život po rozvodu?

- Úleva
- Větší starost o výchovu dětí
- Komplikovaný styk s dětmi
- Finanční potíže
- Osamocenost
- Méně času na sebe
- Jiné:

26. Jak se změnil dle vašeho názoru život dětí narozených v bývalém manželství po rozvodu?

- Nezměnil se
- Úleva
- Vztahové problémy
- Osobnostní problémy
- Zdravotní problémy
- Jiné:

27. Co nejvíce potřebuje dítě po rozvodu?

- Kontakt s oběma rodiči
- Dostatek času
- Vysvětlení

- Dostatek peněz
- Nového otce nebo matku
- Jiné:

28. Co byste poradil(a) svému dítěti pro jeho budoucí partnerský život?

- Neženit a nevdávat se, zůstat sám
- Mít děti bez partnera?!? Vysvětlit, nebo upravit
- Lépe poznat budoucího partnera (závislosti, etické vlastnosti)
- Neuzavírat manželství příliš brzy
- Žít spolu bez sňatku, fakticky existující soužití
- Jiné:

29. Co Vám pomáhalo vyrovnat se s rozvodem?

- Nepotřeboval(a) jsem se vyrovnávat
- Přátelé a příbuzní
- Práce
- Víra, modlitba
- Starost o děti
- Konzumace alkoholu
- Jiné:

30. Kdo Vám pomáhá nahradit partnera (partnerku)?

- Vystačím si s dětmi sám(a)
- Přátelé
- Občasná sexuální známost
- Naučil(a) jsem se žít sám(a)
- Plánuji časem uzavřít nové manželství, nebo jsem tak již učinila(a)
- Plánuji časem navázat nové partnerství bez uzavření manželství, nebo jsem tak již učinil(a)